GEORGINA VIORICA ROGOZ

CUTEZĂTORII

DRĂCULEȘTII

EDITURA ALBATROS

GEORGINA VIORICA ROGOZ

DRĂCULEŞTII

EDITURA ALBATROS

Coperta colecției : GH. MARINESCU

Ilustrația copertei : ADRIAN IONESCU

„...Nu vrem să fugim înaintea sălbăticiei lor, ci să avem cu orice chip luptă cu ei. Iar dacă vom ajunge, ferească Dumnezeu, la un sfîrșit rău și va pieri această țărișoară a noastră, nici Măria Ta nu vei avea folos și înlesnire de un astfel de lucru, pentru că va fi spre paguba creștinătății întregi."

Din scrisoarea lui VLAD ȚEPEȘ
către MATEI CORVIN [1]

[1] Vezi *notele* numerotate cu cifre la sfîrșitul volumului (n.a.).

CUVÎNT ÎNAINTE

Pe la mijlocul secolului al XV-lea, prin satele risipite în cîmpia valahă, iernile erau adesea albe și mute.

Zăpezile cădeau, valuri-valuri, șleahurile neumblate rămîneau troienite cu săptămînile, călăreții și chervanele nu se îndemnau la drum decît în preajma sărbătorilor și iarmaroacelor sau cu cine știe ce necazuri. Sătenii se închideau în obștea lor ca într-o cetate de zăpadă vremelnică, rupîndu-se un timp incert de lumea de afară. Veștile de la orașe și de peste hotare ajungeau cu întîrziere, purtate de cîte un olăcar domnesc, de o slugă boierească sau de negustori cu carul cu marfă, de cîte un amărît de fugar ori de vreun tîrgoveț cu treburi pe la rude sau mînăstiri din apropiere.

O asemenea vreme înghețată și mută s-a abătut și în iarna anului 1447 peste neînsemnata așezare Bălteni de lîngă pădurea bătrînă a Radului.

Sihla aceea învecinată — o ramificație viguroasă din vestitul Codru al Vlăsiei — păstrează toponimic amintirea unui domn *Radu*, poate legendarului Radu-Negru (zis și Negru Vodă) poate chiar a lui Radu I Basarab, tatăl marelui Mircea cel Bătrîn și al lui Dan I-ul, Voievodul din care au descins apoi Dănești.

Numele satului sugerează îndată, ca și în alte cîteva locuri din țară, întinse bălți, ape lenețe, și desigur, nelipsite mlaștini.

Bălteni ar fi rămas pesemne acoperit de zăpezile și apele uitării dacă, la leatul vechi 6955, n-ar fi fost scos din hibernarea lui temporară și n-ar fi intrat — meteoric și viscolit — în istoria și legenda valahă, ca teatru de luptă între Drăculești și Dănești. Desigur, un mărunt și cețos cadru pentru o luptă înverșunată

și legitimă *, de aproape un secol, pe care au dus-o pentru tronul Țării Românești și pentru stingerea unei vechi *vendette* familiale urmașii celor două ramuri de voievozi Basarabi : fiii și nepoții lui Mircea, cu fiii și nepoții lui Dan.

Vrăjmășia pare a fi început după moartea lui Radu.

Mircea cel Bătrîn succede rapid fratelui său vîrstnic Dan I-iul, răpus într-o înfruntare obscură de arme

Timp de 32 de ani, cît durează glorioasa lui domnie, urmașii lui Dan I-iul, adăpostiți în Ardeal și la Curtea lui Sigismund de Luxemburg, nu îndrăznesc să-și revendice drepturile asupra Munteniei. Abia după ce fiul și asociatul la tron al lui Mircea, Mihail I-ul, piere în 1420 într-o bătălie cu turcii, iar aceștia înscăunează pe-un bastard de-al lui Mircea, pe Radu Prasnaglava, Dan al II-lea, sprijinit de Sigismund, caută stăruitor să înlăture pe verii săi, pe fiii din flori ai lui Mircea, și reușește apoi să domnească și el cu întreruperi, cam zece ani.

Acest Dan al II-lea, *cel Viteaz*, cum îl numesc baladele sîrbești amintind rezistența lui împotriva turcilor, moare în împrejurări nelimpezi în 1431.

Coroana Țării Românești trece iarăși la urmașii lui Mircea. O poartă Alexandru Aldea, apoi Vlad Dracul. **

Cu acest domn, cu nume straniu și izbitor, conflictul dintre Drăculești și Dănești capătă un ecou istoric mai amplu și mai sîngeros. Îl păstrează aproape toate cronicile și însemnările vremii : bizantine, ungurești, sîrbești, italienești, polone și chiar turcești.

Fiul lui Dan cel Viteaz, Vladislav al II-lea ***, vine din Transilvania împreună cu Iancu de Hunedoara și-l suprimă pe Vlad Dracul și pe descendentul cel mare al acestuia, pe Mircea.

---

* *Legitimă* — Din punct de vedere istoric și juridic, lupta era legitimă în sec. XV fiindcă acționa principiul ereditar-electiv la succesiunea unui domn. După legile bizantine, consfințite și de feudalism la început, puteau concura la domnie atît fiii legitimi sau bastarzi, cît și frații domnului răposat sau înlăturat, boierii țării urmînd să decidă cui îi revine scaunul. Acest sistem electiv a adus mari și nefericite prejudicii țării, sfîșiată mereu de aceste lupte (n.a.)

** *Vlad Dracul* a fost domn al Țării Românești în trei rînduri : 1436—1438 ; 1439—1442 ; 1443—1447. (n.a.)

*** Unii cercetători îl numesc și Vladislav II Dan sau Dăncjul. Vezi în acest sens, Pavel Chihaia, „De la Negru Vodă la Neagoe Basarab" Editura Academiei R. S. România, 1976 (n.a.)

Urmează un intermezzo de vreo zece ani de triumf al Dăneștilor.

Dar, în 1456, lupta dintre cele două ramuri ale Basarabilor reînvie. Vlad Țepeș, un Drăculesc pur-sînge prin tată, un Mușatin adevărat prin mamă, și un Basarab autentic prin bunicul său Mircea, omoară la a doua sa venire * în tronul Munteniei pe ucigașul părintelui său, pe Vladislav II Dan. Și, cîțiva ani mai tîrziu, cînd prinde pe fiul acestuia, alt Dan (Dan III sau Dan cel Tînăr), adăpostit și protejat tot în Ardeal (ca și Vlad o vreme scurtă), îl ucide, spectaculos, cînd acesta a intrat în țară cu scopul precis de a înlătura un pretendent legitim la domnie, dar și ca să împlinească, medieval și cavaleresc, vendetta: să-și răzbune tatăl.

La rîndul său, aprigul potrivnic din 1462 al lui Mahomed, Cuceritorul Bizanțului, piere trădat și asasinat de boierii lui Laiotă Basarab, alt fiu al lui Dan al II-lea.

Vrăjmășia dintre Drăculești și Dănești va continua mai estompată și în deceniile următoare, sfîșiind inutil țara și servind desigur doar intereselor politice și economice ale unei părți din boierimea feudală română, la rîndul ei împărțită în acea vreme în partide cu hotărîtoare simpatii și dușmănii interne, cu aserviri și ploconiri externe, cînd față de turci, cînd față de adversarii acestora.

Fiul lui Țepeș, Mihnea Vodă cel Rău, va fi ucis și el de niște Dănești: de un vistier Albu, întovărășit de Dimitrie Iacșici și de Danciul urmașul lui Basarab cel Tînăr, strănepot al lui Dan al II-lea.

Cu omisiunile și derogările unei ficțiuni literare, romanul de față caută, în contururile acestui conflict istoric real, să evoce doar cîteva secvențe din lupta celor două familii domnești, și din destinele celor doi Drăculești propriu-ziși; al lui Vlad Dracul — *Drăculea Vodă* — și al lui *Dîrak-oglu*, adică fiul Dracului cum îi zic cronicarii turci din epocă, *Dracullus* cum îl vor latiniza istoricii contemporani cu el, sau *Țepeș*, cum va fi cunoscut în Istorie, datorită poreclei pe care i-a dat-o poporul în zilele stăpînirii lui, și mai tîrziu.

---

* Și Vlad Țepeș a domnit de trei ori. Prima domnie, din 1448, e foarte scurtă, doar două luni. A doua: 1456—1462 și a treia iarăși fulgerătoare, în 1478. (n.a.)

Moartea lui Vlad Dracul — care constituie partea I-a a acestui roman — declanșează și explică (în intenția autoarei) un episod justițiar dar feroce de la începutul domniei lui Țepeș, al cărui chip apare în *Legendele săsești* despre el înconjurat de la origine cu un exagerat sadism.

De asemeni, presupusa înfruntare dintre fiul lui Mircea cel Bătrîn și fiul lui Dan al II-lea, imaginată a se fi petrecut prima oară în timpul unui turnir la Curtea lui Sigismund de Luxemburg are ca motivare *investitura* nobilă din 1431 desfășurată *real* în scena Istoriei, în burgul Nürnberg, sub oblăduirea unui împărat duplicitar și slab și a unui destin politic covîrșitor pentru veacul XV, în care Balcanii și Bizanțul cad sub stăpînirea lui Murad II și Mahomed II, sub privirile unei Europe mai mult nepăsătoare decît conștientă de răspunderile ei și de amenințătoarea putere din Răsărit.

1

„Între Valahi, în timpul nostru, au fost două facțiuni, una a Danilor, cealaltă a Dragulilor... Iar Danii primind ajutor de la Ioan de Hunedoara care cirmuia Ungaria, acesta (prin intervenția sa) nu i-a reinstalat într-atîta pe aceia (Danii) cît a dobîndit pentru sine însuși glorie și bogății"...

ENEA SILVIU PICCOLOMINI
Cosmographia

Spre sfîrșitul anului 1447, satul Bălteni s-a înzăpezit ca mai toate din cîmpia Ialomiței. Abia se ghicește, sub niște gurguie de nea proaspătă, din care se ițesc spre cerul sur, fumurile gospodăriilor ohabnice. Puține. Subțirele, ca să nu atragă atenția tîlharilor pripășiți prin Codrii Vlăsiei, ori oastei lui Vladislav Dan, ce s-a arătat de curînd pe drumul dintre Ploiești și București.

Satul numără vreo douăzeci de case mari de lut în vatra obștei, și alte douăzeci-treizeci de bordeie mai de vale, către riul ce dă în Ialomița. Pare pustiu, pe-o astfel de vreme. Vitele, averea de seamă a acestor valahi liberi, trăitori pe lîngă bogatele bălți din preajma Cetății Bucureștiului, sînt acum ascunse în locuri știute din strămoși, înconjurate de smîrcuri viclene sub pojghița de gheață măturată de proaspătul viscol.

Grîul și mierea, peștele sărat, nucile, pometurile, țuica, afumăturile și tot ce alcătuiește rezerva de hrană și avutul lor la timp de izbelițe sînt de asemenea dosite cu grijă în niște gropi tainice în margine de pădure, de frica deselor năboiri păgîne ori chiar a ciocnirii între valahi, după cum s-a mai întîmplat de la moartea Voievodului Mircea, în mai multe dăți.

Cu caii bălțenilor au plecat de Sînt Niculae, îndată după slujba de hram a mînăstirii din sat, moșnenii credincioși lui Vodă Drăculea, însoțiți de fiii și nepoții lor ce-s în stare a purta ghioagă, arc ori coasă,

S-au dus lîngă Bucureşti unde sînt strînşi oştenii lui Vlad.

Nu s-au mai întors. Nici oamenii, nici caii. În schimb, cu o săptămînă înainte de Crăciun, în ajun de a se porni îngheţul şi viforniţa, a picat la mînăstire, pe neaşteptate, cumnatul stareţului, un boier înrudit cu Dobăceştii, fost pivnicer în vremea lui Dan cel Viteaz. Fugise din tabăra lui Drăculea cu vreo cincisprezece curteni de seama lui, cu cai de schimb, slugi şi sănii încărcate de scumpătăţi şi arme. Se grăbeau să apuce drumul Tîrgovişteî, ca să se închine lui Vladislav.

De la aceşti boieri dezlipiţi de Vlad Dracul, băltenii au aflat veştile ce umblau prin oraşele Ţării şi peste hotare.

Cică Vladislav, fiul lui Dan, ar fi fost uns Domn de ruda lui, puternicul şi viteazul Iancu de Hunedoara, cu ale cărui *banderii* * venise de peste munţi, astă toamnă. Tîrgovişteniî i se închinaseră. Boierii cei mari se adunau acum sub herbul Dăneştilor, sătui de Drăculea Vodă, căruia nu-i rămăsese cine ştie ce sprijin, decît oastea mică de ţară, ceva steaguri de tîrgoveţi şi moşnenii ialomiţeni şi dîmboviţeni.

Iancu de Hunedoara, Voievod al Transilvaniei, comite de Timişoara, şi ban al Severinului, fusese ales, după moartea regelui Vladislav, de către baronii regatului, Guvernator al întregii Ungarii.

Nu era bine pentru ţară că Vlad Vodă se duşmănea cu marele bărbat transilvănean. Şi că nici acu, în ceasul al unsprezecelea, nu înţelege să se supună voinţei lui Iancu şi tot mai şovăie să pornească sub flamura lui, alături de principii frînci, poloni, italieni, sîrbi şi de albanezii lui *George Castriotul* **, la noua cruciadă împotriva lui Murad ***. Noua *Ligă* creştină fusese binecuvîntată de Papă şi e aşteptată cu înfrigurare în Balcani şi Bizanţ. Vlad Dracul socoteşte că înfrîngerea de la Varna **** de acum trei ani trebuie să fie vie încă în mintea şi rănile tuturor creştinilor, iar Valahia lui prea se găseşte la doi paşi de

---

* *Banderii* (arhaism) — trupe, corpuri de oaste. (n.a.)

** *George Castriotul* — Scanderbeg, marele erou albanez din veacul XV. (n.a.)

*** *Murad al II-lea* care a domnit între 1421—1451. (n.a.)

**** Bătălia din 1444 pierdută de creştini. (n.a.)

forturile turceşti de pe Dunăre, ca să strice pacea cu Sultanul pentru o bătălie fără sorţi sigure în faţa puterii turceşti.

Aşadar, Vodă nu vrea să creadă ce cred toţi : că azi, cumpăna izbînzii înclină fără nici o îndoială de partea cruciaţilor şi a lui Iancu de Huniade. Căpăţînos, făţarnic şi ascuns de dumnealor boierii, cum îi e felul — zicea acel curtean hainit — Drăculea o să dea Valahia de ruşine, de nu cumva chiteşte s-o dea pe mîna beglerbeilor turci de pe ţărmul bulgar. De aceea ei, boierii luminaţi, şi după pilda lor toţi cei cu scaun la cap, trebuie să treacă grabnic în tabăra noului Domn din stirpea cea vitează a lui Dan*. Iar ţara să se gătească la primăvară de noi jertfe, pentru bătălia mare şi plină de speranţe ce se va da, dincolo de Dunăre, între Iancu şi Sultanul Murad.

Cam astea erau ştirile trîmbiţate de boierii călători spre Cetatea de Scaun.

După plecarea lor, bălteniі se împărţiră şi ei în două : monahii cu stareţul ţineau cu Dăneştii ; bătrînii din sat în frunte cu judele, cu Vlad Dracul.

Dar şi unii şi alţii se bucurară cînd se deslănţui viscolul şi se troieni drumul, gîndind că-i mai bine cu nămeţii, decît cu niscai alaiuri de boieri fugari ori de oşteni flămînzi, răzleţiţi cumva pe la ei.

Nimeni din sat nu uitase pîrjolul făcut, cu cinci ani mai înainte, de o ceată de achîngii de-ai guvernatorului Rumeliei, beglerbeiul Şehabeddin. Se rătăciseră din oastea osmanlîilor, care apucase în sus pe Ialomiţa şi fusese apoi bătută crunt de Iancu de Hunedoara.

Sultanul făgăduise printr-un *achtnamé* ** lui Vodă Drăculea că va trece doar prin Valahia, mergînd spre Transilvania, fără să pustiiască Ţara Românească. Achîngiii aceia, răzniţi de grosul *urdiei* *** lor, prădaseră însă fără milă satele din preajma Bucureştilor, mai cu osebire între Snagov şi Pădurea lui Radu-Vodă, şi puseseră foc bisericilor şi mînăstirilor din calea lor, chiar şi celei din Bălteni. Noroc că o ploaie pînzişă de toamnă a stins iute prăpădul, iar flăcările nu s-au întins. La Bălteni a ars doar clopot-

---

* *Dan I-ul*, fratele lui Mircea cel Bătrîn, care a domnit între 1384—1386. Dan al II-lea, între 1420—1431, cu intermitenţe. (n.a.)

** *Achtnamé* (în limba turcă) — tratat. (n.a.).

*** *Urdie* sau *ordie* — armata turcă. (n.a.)

niţa veche, de lemn — dar monahii şi ţăranii au ridicat în vara următoare alta, din cărămizi înguste vîrstate cu bolovani de rîu, lîngă poarta mînăstirii. Au făcut-o trainică şi înaltă, ca pe un turn de posadă, şi au înzestrat-o şi cu o chilioară de veghe, clădită deasupra lăcaşului clopotelor, unde se ajunge printr-o scară de piatră, prin lăuntrul culei.

De acolo, din acel turn se vede pînă departe, către şleahul cel umblat ce leagă Bucureştiul de Tîrgşor şi Tîrgovişte. De acolo, dangătul clopotelor răsună peste sat, pădure şi bălţi, împletindu-se în văzduh cu glasurile de aramă ale mînăstirii învecinate a Snagovului, vestind ceasurile de rugă, sărbătorile, nunţile, înmormîntările şi — în răstimpuri amare — primejdiile.

După Crăciun, îndată ce viforniţa se mai potoli şi săniile începură a se arăta pe drumuri, luptînd cu nămeţii, sătenii din Bălteni auziră devreme, în dimineaţa de joi, vuietul mare şi spăimîntos al clopotului, bătut în dungă, întruna, ca în clipe de urgie.

Gospodarii ieşiră neliniştiţi în tindă şi pe la porţi.

Pe uliţa deszăpezită de curînd, ce duce în afara satului, spre mînăstire, trecu îndată, în goana singurului cal rămas de olac, judele — un bărbat falnic — deşi fără braţul stîng — cu barba creaţă şi sură, cu căciulă de lup şi pe umeri cu o mantie cărămizie de *vilar* * frîncesc, dăruită de un cavaler burgund căruia îi scăpase viaţa în bătălia de la Varna. Pîlcul de călăreţi ialomiţeni, printre care şi judele (pe atunci simplu moşnean) luptase sub steagul fiului lui Drăculea, împreună cu alte mii de munteni, alături de cruciaţi. Înfrînţi de mulţimea de ieniceri şi cavaleri ai lui Murad, creştinii fugiseră în neorînduială. Cavalerii în armuri grele — *oamenii de fier*, cum le ziceau turcii cu uimire — căzură mai toţi sub armăsarii împodobiţi şi împlătoşaţi, în mlaştinile acelor locuri. Vlahii, pe caii lor uşori, se traseră iute din luptă şi se întoarseră peste Dunăre încărcaţi de prăzi luate de la turci şi de daruri căpătate de la nişte nobili de-ai lui Filip cel Bun, pe care îi scăpaseră ca prin minune, smulgîndu-i dintre ostatecii luaţi de un bei anatolian. Îi călăuziră prin Valahia pînă peste munţi, trecîndu-i în Transilvania, şi apoi în Ţara Ungurească.

---

* *Vilar* — (arhaism) — catifea. (n.a.)

În acea încleștare, judele bălțenilor își pierdu brațul, dar dobîndi mare cinste, cîțiva cai, două săbii damaschinate și niște bucăți de postav și brocart.

Cu ce luă din vînzarea cailor, săbiilor și brocarturilor, își cumpără vite, un plug, și ceva pămînt.

Într-astfel, în vreo doi ani, își încherbă gospodărie bogată la el în sat și — fiindcă judele dinainte se stinsese de bătrînețe — oamenii îl aleseră pe ciung, ca mai cu vîrtute și vrednicie între toți.

De la Bălteni la mînăstire e cale de vreo oră, cu piciorul. Cu calul poticnindu-se prin zăpada vînzolită, ciungul făcu vreun pătrar de ceas. Pe drum se gîndea ce năpastă se abate acum asupra satului și cum s-o îndepărteze.

Ajuns la poarta mînăstirii, descalecă, leagă frîul murgului său de un stîlp, aruncă o privire grăbită spre monahii care aleargă prin curte ca niște uriașe furnici negre, punîndu-și la adăpost în beciuri odoarele și bucatele rămase de la Crăciun prin chilii și arhondaric, și intră de-a dreptul în clopotniță.

Aci, un călugăr tînăr, de neam boieresc, atins însă de boala copiilor, și trimis la schivnicie ca să scape ai săi de el, smucește în neștire funia clopotului mare.

— Turcii... vin turcii... se văd în zare turcii... bolborosește cu ochii holbați, clănțănind din dinți. Un fir de salivă i se prelinge în colțul gurii.

Judele nici nu se uită la nevleg, ci urcă pe scărița de piatră în chilia paznicului și strigă cu sufletul la gură de pe trepte :

— Ce-i, Anatolie, dau turcii ? Ce-i ?

— Uită-te și *domita* *, poate deslușești mai bine decît noi ce fel de oști și flamuri se văd, zice ieromonahul, dîndu-se mai la o parte din dreptul ferestruicii înguste de veghe, ca să-i facă loc celuilalt bărbat. Eu nu văz alt nimic decît un șir lung și des de călăreți. Pare că s-au desprins din șleahul Bucureștiului. Au stat o vreme pe loc, da' acu, vin către noi. Nu-s turci. N-au tuiuri, nici cealmale. Da' vin. Puhoi vin. Poate-or fi de-ai lui Vladislav. Ori de-ai slăvitului Iancu. Privește-i cît de mulți sînt !

Ciungul își îndeasă căciula din blană de lup pe cap și cercetează cu luare-aminte mogîldețele acelea depărtate

---

* *Domita* — formă arhaică specifică sec. XV pentru domnia ta sau dumneata. (n.a)

ce se mişcă destul de încet pe întinsul alb al zării. Sînt călăreţi şi-s mulţi, într-adevăr. Oşteni. Neîndoios, oşteni, cu caii la pas. Le sclipesc nişte teci de săbii culcate pe oblîncul şeilor şi de-a lungul şoldului. Înaintează anevoie, dar fără greş, spre Bălteni lor. După rînduială, după căciuli şi dulame, se vede limpede că sînt din ţară, nu ungureni. Nu se poate desluşi însă, în ceaţa dimineţii şi a depărtării, ce culori şi însemne au steagurile din fruntea întîiului pîlc de voinici.

— Ce naiba caută prin locurile noastre ? se miră cu voce tare judele, îngrijorat. Sînt valahi. De-ai noştri. Ce vînt îi aduce însă pe-aci ?

— Dumnezeule, Prea Sfinte, cu mare mila Ta, fă să fie luptători dintr-ai Dăneştilor ! cîntă pe nas paznicul mînăstiresc.

Ciungul se uită urît, peste umăr, la omuleţul posmegit, cu ochii urduroşi, înfăşurat într-o rasă ponosită şi ruptă, şi cu o ţundră flocoasă pe umeri. Nu-l înţelege. Îl cunoaşte de-o viaţă. În copilărie, păştea vitele cu el împreună. Pe urmă l-a apucat călugăria. Îi vine să-l înjure, dar îşi face cruce cu limba în cerul gurii, se stăpîneşte, şi mîrîie în silă şi derîdere :

— De-or veni în adevăr oştenii lui Vladislav şi-ai lui Iancu, crezi, părinţele, c-o să-ţi cîrpească ţie sutana flendurită şi o să-ţi daurească chilia ? Mai degrabă o să ne ceară să dăm de-ale gurii, şi fînul tot, pentru cai. De ce te bucuri ? Ai înnebunit ? N-ai auzit că fiul lui Dan, împins de Gubernatorul Ungariei, o să ridice alte oşti pentru bătălia din primăvară ? Nu înţelegi că schimbarea Domnilor e pentru noi, ohabnicii, bucuria nebunilor ? De unde să mai dăm oameni şi tot ce trebuie ? Eşti nebun !

Călugărul se îmbăţoşează pe dată şi-şi repede răspunsul.

— Nebun e cine ţine cu Drăculea al vostru ! Mai bine e de o mie de ori să-l dăm jos, şi să punem pe Vladislav Vodă. Mai bine să se ridice ţara din nou la luptă împotriva păgînilor de turci, dăcît să stăm sub un Domn vîndut papistaşilor, sau turcilor, sau lui Satana însuşi !

— Ce tot scorneşti, Anatolie ? De unde-ai mai auzit asemenea ticăloşii ? Tot de la ruda stareţului tău ? fierbe de mînie neputincioasă ciungul.

— Boierul cesta ne-a spus ce zvoneşte ţara întreagă, zice pe nerăsuflate ciudos Anatolie, bucurîndu-se că-l

poate pune măcar acum, cu botul pe labe pe jude, om harnic, dar nu prea milostiv și neplecat călugărilor. Și preacucernicul nostru stareț știa demult ce hram poartă Drăculea al tău. Chiar înainte de a veni Domn, jurase Craiului Jigmond * să-i sprijine pe papistași, pe zișii *minoriți*, să-i lase cică să-și facă frății de-ale lor și chiar beseareci în Țara Românească. Era să cădem sub Papa de la Roma de rămînea pe voia lui Vlad, și de nu striga la Domn Mitropolitul, și nu se-mpotrivea tot clerul nostru pravoslavnic schismaticilor streini de noi, care — precum se știe — cred că Sfîntul Duh purcede și de la Tatăl Ceresc și de la Fiul, și ne sapă dreapta noastră credință, așa precum îți zic.

— Dar și papistașii luptă vitejește împotriva turcilor, și pentru asta Sfîntul Petru îi primește în rai. Și ei sînt creștini. Au îi socoți, părinte, niște făr-de-dumnezeu doar fiindcă se închină altfel decît noi ? răbufnește judele, care i-a văzut pe seniorii și oștenii catolici îndeaproape, și nu i s-au părut nici mai buni, nici mai răi creștini decît ceilalți luptători valahi ori sîrbi. Și apoi toate aceste certuri și vrăjmășii, dintre cele două Biserici, de răsărit și apus, pentru deosebiri atît de neînsemnate ale credinței întru același Dumnezeu i se par încîlcite înadins de popii și cărturarii ambelor tabere, ca să-l prostească pe omul de rînd. neumblat și fără judecată sigură, și să-l lege la ochi. Nu îndrăznește să-și spună răspicat gîndul acesta nici măcar duhovnicului său, căci nu ține să moară, pe suflet cu o afurisenie sau vreun blestem popesc. Iar pe stareț nu-l are la inimă, asta așa-i, fiindcă-l vede cum aleargă după mărire și arginți, și se-amestecă în tot felul de uneltiri de pe la Curte, în loc să-și vadă doar de cele sfinte.

După chibzuiala judelui, călugării papistași sînt și mai fățarnici, ba unii sînt cu adevărat lupi în piele de oaie. A auzit destule despre ei. În vremea cînd oastea românească înainta spre Vidin și Varna, înainte de a se ciocni cu turcii, cruciații veniți de pretutindeni — oșteni de rînd, ca el — unguri, cehi, poloni, sîrbi, transilvăneni și alții — stăteau serile de vorbă în corturi și povesteau fel de fel de isprăvi : cum își omoară turcii prinșii, ce silnicii și răzbunări s-au petrecut prin locurile lor de baștină, cum

* *Jigmond* — nume deformat, popular, pentru Sigismund. (n.a.)

sînt turnirurile și dietele împărătești în Franța sau Germania, ce răzvrătiri și măceluri au mai fost de curînd, și cîte altele. De la un transilvănean a auzit atunci (și n-a uitat niciodată) niște grozăvii întîmplate rătăciților ce-și zic *husiți*, după Jan Huss al lor, un mare și cucernic bărbat ceh pe care călugării papistași l-au ars de viu fiindcă se ridicase împotriva Papei și a fărădelegilor făptuite de niște episcopi și baroni din împărăția lui Sigismund. Transilvăneanul știa că ani de zile țăranii husiți din Boemia, Ungaria și de prin alte olaturi au ținut piept cruciaților și oștilor trimise de Papă și de Craiul Sigismund, pînă ce au fost zdrobiți și măcelăriți cu toții. cam pe timpul cînd Drăculea luase a doua oară scaunul Valahiei, iar Huniade bănia Severinului.

Un alt oștean din tabăra ungurilor, unul de lîngă satul Bobîlna, (om chipeș cu mustața pe oală, și cu mare meșteșug la arbaletă și la doinit) i-a povestit apoi despre iobagii români și unguri ce-au cutezat să se răzvrătească la Bobîlna cu bîte, furci, și mai în urmă cu oaste în lege, împotriva grofilor, a stăpînilor lor de moșii, a unui episcop de-al lor, călău sîngeros, și Iudă, încîrdășit cu Voievodul de-atunci al Transilvaniei, unul Vladislav — Ladislau * pe ungurește. Răsculații șerbi cereau dreptul de strămutare, micșorarea dijmelor, învoieli mai blînde cu stăpînii, o viață de om, nu de cîine. După luni de hărțuieli, grofii i-au învins pe nefericiți, și pe mulți i-au tăiat cu ferăstrăul în bucăți, drept pedeapsă.

— Îți amintești, Anatolie, că acu' vreo zece ani, cînd s-a vestit prin tîrgurile și mînăstirile noastre de unirea celor două besearecl, cea de la Bizanț cu cea de la Roma, starețul tocmai a venit de la Tîrgoviște de la ctitoria Domnească și ne-a ținut o slujbă de ne-au dat nouă, proștilor, lacrimile... Atunci nici el, nici tu nu-l socoteați pe Drăculea închinat papistașilor.

— Dar turcilor și Diavolului tot s-a închinat, știe o țară întreagă ! strecoară printre dinți, veninos, paznicul mînăstirii. La asta ce-mi mai răspunzi, cinstite jude ot Bălteni ?

---

* E vorba de Ladislau Csáky și de episcopul Gheorghe Lepeș. (n.a.)

— Zic că voi, slujitorii lui Dumnezeu, ar trebui să vă rugați pentru pace și să nu vă săratți sufletul cu gîndul la bătălia ce va veni. Măcar încă un an-doi să mai fie pace, pe cum dorește Vlad. Și el, și boierii au iscălit pact cu turcii, să fie liniște în țară.

— Vladislav Vodă n-a iscălit nici o carte și n-a jurat să ție pacea cu Sultanul. Și nici nu s-a închinat Diavolului, ca Vlad al tău ! ține morțiș să repete monahul, clipind satisfăcut. De aceea, țara o să treacă acmușa la Vladislav Dan. O să vezi ! Boierii nu sînt proști, știu ei ce fac !

— Noi, oștenii care-am purtat lupte cu turcii și știm ce e lupta, ne-om duce iară de o fi țara la ananghie. Dar nu dorim *hrăborie* * în de-a surda și fără sfîrșit bun pentru creștini, cum nu dorește nici Vlad Vodă în clipa asta, mîrîie judele.

— Că o fi mai înțelept Drăculeț al vostru dăcît Voievodul Iancu, carele e cel mai mare căpitan al românilor din vremea noastră ! se oțărește din nou Anatolie sfrijitul.

Ciungul oftează. E adevărat, lumea creștină e plină de faptele măreț și izbînzile în luptele duse cu păgînii ale Guvernatorului Ungariei, despre care mulți cruciați zîceau c-ar fi fost român, născut dintr-un tată oștean. Alți cred că e fiu din flori al Împăratului răposat, ori al Despotului sîrb Ștefan Lazarevici. Oricum ar fi, judele crede și el în vitejia fără pereche a Voievodului Transilvaniei, și, în adîncul inimii sale cinstite, nu înțelege de ce Vlad Dracul nu caută să se împace cu el.

Acu cîtva timp niște boieri ialomițeni povesteau cum Vlad și Iancu se certaseră urît înainte de bătălia de la Varna. Huniade lăsase să se vadă că n-are încredere în Domnul valah, și îl jignise, pe față, acolo, pe cîmpie, în fața tuturor, zicîndu-i că *trădează*, deși acesta venise la luptă cu 7 000 de călăreți și cu însuși fiul său cel mare, cuconul Mircea. Cînd creștinătatea pierdu bătălia și Iancu trecu Dunărea, într-o noapte neagră, fiul lui Drăculea, tînăr mîndru și pripit, puse de-l închise pe Huniade într-o culă domnească vreo cîteva zile, ca să-l silească să aibă o lămurire cu ta-su, cu Vlad. Bătrînul Domn se supără foc pe cuconul fără minte, îl slobozi pe Iancu din acel

---

* *Hrăborie* (arhaism) — luptă, război. (n.a.)

loc tainic, îl încărcă de daruri și-l însoți pînă aproape de munți, cu suită numeroasă de boieri.

Un an mai tîrziu, tot pe Dunăre, valahii, cruciații burgunzi și ungurii luptară iarăși împreună împotriva turcilor și-i biruiră, iar Vlad își luă înapoi cetatea Giurgiu. Atunci între Drăculea și Voievodul transilvănean nu se auzise de nici o ceartă. Păreau cei mai buni prieteni. Acu însă, în ultimele luni, de cînd banderiile sale au intrat prin pasul Branului, aducîndu-l pe Vladislav, Vlad se lămurise ce prietenie îi poartă Iancu. Ridică îndată oaste și căută să-l gonească. Nu-i vorbă, mai trimisese Guvernatorul Domn Valahiei în două rînduri, dar atunci fusese altceva. Nu venise el însuși. Trimisese pe-un alt fiu al lui Dan, pe Basarab, în anul cînd Drăculea trebuise să meargă cu 300 de boieri vălahi și cu alai la Brussa, să facă pace cu Murad, fiindcă Împăratul Sigismund murise și nu mai avea sprijin deocamdată în Ungaria.

A doua oară, iarăși pusese pe Basarab — în răstimpul cînd Drăculea a fost închis de Sultanul Murad într-o cetate din Turcia, dimpreună cu cei doi fii mai mici. Îndată ce Vlad venise îndărăt în Valahia lui, Huniade își chemă în Transilvania pe ruda și ocrotitul său, acel urmaș al lui Dan. Acum însă Guvernatorul Ungariei a sosit el însuși cu multă oaste, și cu tînărul Vladislav, noul Domn. Ce-o să poată face Drăculea? O să le țină piept încă o vreme, poate. Pe urmă... o să ia calea pribegiei, cum a mai făcut-o...

Cu inima strînsă, judele din Bălteni se pleacă prin bolta de veghe a chiliei și-i cercetează încordat pe călărețiii resfirați în zare. Caii lor calcă zăpada acu' ceva mai repede. De n-ar bate nevlegul clopotul întruna, s-ar auzi poate și strigătele de îndemn. Ce-o fi însă cu călărețiii ăștia ? Nu par hotărîți încotro s-o ia. S-au oprit, se învîrtesc cam pe loc, și privesc spre pădure. Firește, au primit porunci. Deodată, caii se smucesc și pornesc toți într-un iureș, către sat. Dumnezeule mare ! Alți călărești, tot așa de mulți, răsar mereu din umbra pădurii, dinspre calea Tîrgoviștei și gonesc după primii.

Călugărul i-a văzut și el, printr-alt *măzgal* * tăiat în zid. Se bucură prostește, și-și flutură mînecile largi ale sutanei, de parcă-i un corb cu aripile deschise de zbor, gata să

* *Măzgal* (arhaism) — spațiu sau fereastră. (n.a.)

se repeadă la niște rămășițe rîvnite. Cu vocea devenită brusc subțire, de scapet, strigă în jos, peste scări :

— Fraților ! Fraților ! Vine Vladislav cu oștenii săi. Vestiți-l pe stareț ! Să iasă cu pîine și sare. Vin !

— Te cam grăbești, suflă necăjit judele, de la fereastra lui. Dintîi sosesc Drăculeștii noștri. Le deslușesc bine flamurile. Hai să le vezi și tu, doar n-am orbul găinilor. Pesemne o să fie luptă.

Anatolie îl dă de o parte pe ciung, se apleacă la rîndu-i prin fereastră și se uită la steagurile ce fîlfîie în mijlocul întîiului pîlc de călăreți, care s-a apropiat estimp binișor. Sînt două, mari de tot. Pe unul se zărește pasărea neagră cu conturni înalți și crucea lîngă cioc — bătrîna stemă a Țării Românești ; pe celălalt, *Balaurul* lui Drăculea. Nu cumva o să se lupte unii cu alții aci, lîngă zidurile mînăstirii ? se sperie Anatolie. Dar neliniștea lui piere, în clipele următoare, cînd observă că oștenii lui Vlad Dracul au schimbat drumul. Nu mai curg rîu către mînăstire, ci fac un ocol în marginea satului și o iau apoi întins spre lacul cel mare, pe malul căruia se află păduri de sălcii încîlcite și plopi groși, împovărați de omăt proaspăt.

Ciungul se gîndește cu satisfacție că Domnul a ales înadins malurile acelea, ca să-i poată atrage pe potrivnici într-un fel de capcană albă și să-i împingă pe nesimțite înspre mlaștini. Vreun moșnean de aci, de prin părțile lor, i-a fost desigur bună și înțeleaptă călăuză. De lîngă lac poți mai lesne să te aperi și să lovești, ascunzîndu-te printre trunchiuri și tufișuri, decît stînd pe cîmpie ori între zidurile mînăstirii. Oricît de numeroși par a fi oamenii lui Vladislav, fostul oștean de la Varna are încredințarea că, în viitoarea ciocnire, sorții sînt de partea lui Drăculea, care și-a ales locul cel mai prielnic. Privește totuși cu îngrijorare și curiozitate mișcările pe care le face oastea Dănești-lor. Ce bazaconie se petrece cu ea, oare ? De necrezut ! S-a oprit un răstimp — cît să-și tragă răsufletul caii osteniți — apoi s-a desfăcut în două aripi. O parte mai mică din călărime a luat-o pe urmele lui Vlad, către pădure și lac. După armurile ce sclipesc, după coifurile și căciulile cu tot felul de panașe, după steagurile streine, sînt ungureni și transilvăneni de-ai lui Iancu de Hunedoara.

Ceilalți călăreți — cei mulți — vin spre sat și mînăstire, în goană strunită. Clopotele au tăcut o clipă. Se

aude din turnul scării glasul poruncitor al starețului („luați-l careva pe Sofronie, sărmanul, nu vedeți că-l apucă iar tremurăturile ? Duce-ți-l în chilia lui și gătiți-vă de slujbă. Hai, că sosesc Dăneștii, din clipă-n clipă !").

Într-adevăr, călăreții se apropie din ce în ce, tăindu-și cărări prin zăpada moale. Caii nechează și răsuflă zgomotos, oamenii strigă ceva neînțeles și rîd, ca la nuntă.

Cei din fruntea cetelor duc în niște sulițe scurte stemele lor de curți boierești, muntene; în mijlocul unui pîlc de oșteni în zale e purtat sus steagul mare al Basarabilor — vulturul cu două capete. Iar alături filfîie altele, cu herbul de familie al Dăneștilor. Acolo, între comiții unguri în armuri greoaie și boierii din țară, în coantășe îmblănite, trebuie așadar să se afle și Vladislav. Flamura cu corb a lui Huniade, pe care judele o cunoaște la fel de bine ca pe celelalte, nu-i. Deci, Guvernatorul n-a venit cu ocrotitul său. A rămas poate la Tîrgoviște. Dar Vladislav care-i ? Pesemne, călărețul de pe calul alb... De ce nu gonește însă către pădure cu credincioșii săi ? De ce întîrzie sau nu primește lupta bărbată cu Drăculea ?

Clopotele mînăstirii bat asurzitor, din nou, într-alt ritm, rar și bucuros, ca la sărbători.

Ciungul simte deodată că-i plesnește capul de-atîta dangăt și încordare. Cu mintea înțelege că la mijloc trebuie să fie o *hiclenie*, o ticăloșie de-a boierilor, dar cu inima încă nu vrea să creadă în ființa și puterea ei.

Posomorît, se agață cu ochii de umbrele pădurii, pe care le deslușește clar la malul lacului, acolo unde ungurenii călări se vor întîlni cu Drăculeștii... Mai e puțin, mai sînt cîteva zvîrlituri bune de suliță, pare că au ajuns... Și, ca fulgerul, vine *sfîrșitul*. Sfîrșitul nedumeririi sale, sfîrșitul acestei nefirești și mișelnice lupte pierdută înainte de a începe : sfîrșitul, așadar, al lui Drăculea !

Din pădurea troienită, din nămeții albi, de după sălciile fumurii, ies potop de călărești boierești și domnești cu căciulile și coifurile în vîrful sulițelor sau săbiilor, cu steagurile ținute în jos.

Ungurenii își joacă armăsarii pe loc, chiuie lung, apoi îi înconjoară pe închinați fără a scoate săbiile. Dintr-acolo, de departe, se aud strigăte, nechezături, tropotul cavaleriei transilvane și muntenești. De aproape, bălăngănitul clopotului, voci și fluierături, vălmășag de călărești ce se apropie de porțile mînăstirești.

— Coboară și domnia ta, jude, din casa clopotniței, strigă vesel starețul. Va să-l întîmpinăm pe Domnul Vladislav. Grăbește! Doară nu-l mai aștepți pe Drăculea! Hai, s-a isprăvit. Dumnezeu a vrut să nu fie luptă, pe cum gîndeam și noi mai de multișor. Hai și tu, Anatolie, veniți jos!

Ciungul are gura amară-fiere și-i vine să urle sau să înjure. Călugărul de lîngă el țopăie și-i spune ceva fără ca judele să-l asculte. El nu aude decît dangătul nefiresc al clopotelor și propriul său strigăt lăuntric, mut și răzvrătit: *mișeii, mișeii, mișeii!*

2

Vlad... „foarte vestit prin vitejie și înțelepciune".

WALERAND DE WAWRIN

Cu puținii, dar dîrjii credincioși rămași, Vlad Dracul și fiul său cel mare, Mircea, au mai rezistat bine pînă pe la amiazi, luptînd întruna.

Cetele vrăjmașilor i-au urmărit cu prevedere, neintrînd prea adînc în pădurea de răchite, însă tăind Drăculeștilor orice cale de fugă. Lacul a înghețat doar pe margini, nu poate fi trecut cu caii — înseamnă moarte sigură — iar plute sau luntri nu există.

După prînz începe din nou să ningă, dintîi arar, apoi vîrtos. Drăculeștii se simt vlăguiți și fără speranță. Caii tremură, cu picioarele julite și înghețate, oamenilor le e deasemeni frig. Cărările știute de călăuză spre Codrul Vlăsiei sînt troienite, zăpezile din preajma lacului și pădurii, neîntinate pînă acum de om, vădesc ici-colo urme de lupi. Noaptea vine repede și rece.

Vlad Dracul e cătrănit și tăcut. Ca să-și scape viața, sau măcar pe-a lui Mircea, i-a mai rămas o nădejde. O singură nădejde, de care se agață ca înecatul de un fir de pai. E întruchipată aici, la doi pași de Domn, de foarte tînărul comite Mihail Szilágyi, nepotul puternicului magnat cu același nume, cumnat cu Huniade. Pe acest mucos nobil, neîncercat în lupte, dar curajos și pesemne dornic de faimă, l-a dat jos de pe cal de dimineață Mircea, într-o hărțuială cu niște călăreți de-ai ungurilor, și l-au tras românii iute între sălcii, făcîndu-l ostatec, ca pe alți cîțiva. E un ostatec de mare preț. În schimbul cruțării și înapo-

ierii fără nici o crestătură a acestui june scutier ce tremură în armura sa de Veneţia şi înjură urît vremea, chinga ce i s-a rupt la şa, şi, laolaltă, pe toţi vrăjmaşii, Domnul Drăculea i-a pus lui Vladislav cîteva clauze într-o scrisoare întărită cu jurămînt şi pecete.

S-a oferit să înceteze îndată lupta cu el şi să se predea — dacă Vladislav va garanta viaţa lui Vlad şi pe a fiului său, Mircea, şi dacă va mijloci de îndată o întrevedere între Vlad şi Iancu.

Boierii şi oştenii ce-au luptat alături de ei, să fie aşijderi slobozi şi neîmpiedecaţi a depune legămîntul către noul Domn.

El, Vlad, fiul magnificului Mircea Voievod, şi nepotul lui Radu, descendent de Basarabi, al cărui strănepot de sînge bun este şi Vladislav Dan, jură că nu se va mai întoarce în ţară şi nu va unelti niciodată nimic împotriva noului Domn.

În *cedulă,* mai adăugase că roagă pe nobila sa rudă, fiul lui Dan Basarab, să-şi aducă aminte cum i-a lăsat şi el viaţa şi cinstea, mai demult, cînd Vladislav era la fel de nevîrstnic ca şi acest nepot al lui Huniade (azi ostatec la Drăculea) şi, deasemeni, să-şi amîntească în virtutea jurămîntului de cavaler şi creştin, rostit în acea împrejurare de demult, de toţi martorii care-au stat de faţă, prin voinţa lui Dumnezeu şi a fostului Chezar şi Crai Sigismund de Luxemburg, acolo, în castelul burgrafului de la Nürnberg.

Bătrînul Voievod a iscălit cu mîna îngheţată de frig scrisoarea asta, alcătuită în pripă într-o latină corectă, de însuşi fiul său, în lipsa grămăticului. Şi a trimis-o spre prînz la Bălteni, printr-un sol.

Nu crede cu totul în eficienţa ei, dar n-are altă ieşire din impas. Se bizuie mai degrabă pe nobilii unguri din garda lui Vladislav. Nu-i vor îngădui, desigur, să-l sacrifice pe nepotul baronului Szilágyi şi-al Guvernatorului. Îl vor sili să primească schimbul şi să-l predea pe Vlad direct în mîinile lui Iancu de Huniade. Poate că magnaţii sau chiar el îl vor duce pe Drăculea şi pe fiul său la Buda, să-i închidă în temniţă pînă se vor lămuri lucrurile.

Şi, o dată aflaţi în Ungaria, cine ştie ?. N-aduce anul ce aduce ceasul. Lui Iancu, Vlad îi cunoaşte bine firea capricioasă şi orgoliul nemăsurat, dar şi chibzuinţa sa rece, de bun diplomat. Ştie de nemulţumirile şi încurcăturile lui politice cu baronii dinlăuntrul regatului, de certurile cu

Brancovici, Despotul sîrb, și de împotrivirea mărilor familii Garai și Cilli care nu-l doresc în fruntea cruciadei și a țării. Deci, în Ungaria lucrurile sînt schimbătoare ; și Iancu nu-și poate îngădui în acest ceas greu să facă o greșeală.

De aceea Drăculea nu se dă înfrînt. Mai speră. Cît timp trăiește și-și va putea folosi mintea, la fel de ascuțită ca și sabia, nu-și acceptă moartea. O ghicește însă plutind, nălucă tragică și neiertătoare, în cugetele credincioșilor săi ce-l înconjoară aci, în pădurea de lîngă lacul Bălteni. Pînă cînd și-n Mircea e împlîntată... Toți îi ocolesc privirile și se înfundă într-un fel de nepăsare calpă.

Mircea se preface adormit ; și-a tras o glugă în cap, dar sub zeghea pusă peste pelerina de camelot, se răsucește fără somn. Nu mai crede că vor scăpa. Doar el, Vlad Voievod, speră. A sperat și în temnița din Gallipolli, cu picioarele în fiare. Și, cînd toți l-au socotit pierdut, iată că a înviat. Steaua lui, a Drăculeștilor, e puternică. Așa zicea în anul bătăliei de la Varna bătrîna aceea din Bulgaria... Secusa, pare-se că o chema pe ghicitoare.

...O babă măruntă, uscată, cu ochi rotunzi și galbeni, de bufniță. O vrăjitoare sadea. Să dai și să fugi, doar văzînd-o. A fost în bordeiul ei, într-un sat din apropiere de orașul Nicopol, împreună cu spătarul său de-atunci, jupan Voicu, și cu un grămătic ce știa sîrba și bulgara.

Voicu se jurase că unor cavaleri frînci și unor sîrbi, tartorița asta le ghicise ce sînt, ce-au făcut, precum și toată viața, de parc-ar fi văzut-o zugrăvită pe pereții colibei ei. Drăculea avînd din copilărie (moștenită de la maică-sa) o înclinare ciudată pentru astrologi, zodii, semne, alchimiști și prezicători de tot soiul, se grăbise să meargă la ghicitoare, în acel an fiind și foarte neliniștit pentru soarta și veștile ce-i veniseră de la fiii săi mai mici, Vlad și Radu, ținuți zălog de Sultan în seraiul din Edirne. N-a uitat nici pînă în clipa asta, ce i-a ghicit vrăcița aceea. În palmă i-a ghicit. I-a arătat cu arătătorul ei noduros și negru niște linii și „stele" (zicea ea), *scrise* în palma lui Vlad. I-a strîns mîna, a închis ochii, a tăcut un timp. Apoi a boscorodit îndelung pe bulgărește, iar grămăticul a tălmăcit, pe urmă, impresionat și el, spusele bătrînei. Și le amintește cuvînt cu cuvînt.

„Steaua ta, *Dragulios* — a zis — e puternică și, cînd crezi că vei fi la pămînt, atunci ea va străluci mai viu și te va scăpa din mari necazuri și robii.

Să te încrezi în soartă. Ești norocos, drept, milos, viteaz ; ai mulți, foarte mulți dușmani, și de-un sînge și de alte neamuri, dar îi răpui cu viclenia și puterea ta, unite cu viclenia și puterea unor prieteni ai tăi.

Dumnezeu ți-a dat faimă și coroană de *Despot ;* cineva, mare de tot între Craii cei mari, ți-a pus în mînă o spadă și te-a legat de un Drac. Un păgîn sau diavol ți-a dat un steag, după ce-l pierduseși, dar ți-a luat două suflete și suferi pentru ele, și Doamna ta plînge pentru toți. E bună, ai luat-o din drag, și va muri călugăriță, iar tu nu-i prea iubești pe popi și nu vei avea parte de ei în ultimul ceas, deși ai dat mult aur și danii la mînăstiri și ești om credincios. Te-ai născut pentru mărire și luptă, și mereu te vei lupta, căci viața și veacul tău e plin de fumul taberilor de oșteni, de gemetele robilor și învinșilor, de strălucirea săbiilor și a învingătorilor, de sîngele celor ce se zbat pentru credința lor.

În războiul la care ai plecat, va muri un Rege mare. Și creștinii vor suferi multe și mult, iar păgînii se vor bucura. Tu nu vei muri atunci cînd crezi că vei muri. Numele tău va trăi și străluci de zece ori peste cît vei străluci și trăi tu. Iar după tine, dintre toți fiii pe care-i ai, să știi că doar trei vor purta coroană, al patrulea va umbla turbat după ea, în zadar însă că n-o va ține, iar cel mai iubit de inima ta, va muri la netimp, lovit de un mișel, înainte de a fi Domn."

Moartea Regelui Vladislav al Ungariei survenită fulgerător în bătălia de la Varna, și înfrîngerea suferită de creștini, i-au părut lui Vlad Dracul niște semne și dovezi sigure că tot ce bălmăjise iscusita ghicitoreasă în prezicerile ei sibilinice, se va petrece întocmai. Și ținuse minte, de aceea, totul.

De nenumărate ori, amintindu-și cuvintele ei, Domnul s-a simțit mai îmbărbătat, mai încrezător în soarta lui bună. De nenumărate ori, i s-a strîns inima, cuprins de îndoieli și de amărăciune cu privire la viitorul său, și mai ales al fiilor săi.

În clipa asta, se gîndește din nou la cuvintele confuze ale bulgăroaicei.

E liniştit oarecum, fiindcă baba îi prezisese *că nu va muri cînd crede că moare*... aşadar, s-ar părea că acum, cînd totul e ca şi pierdut, el, Vlad, o să scape iarăşi cu viaţă...

Fără îndoială va muri înaintea Doamnei sale — căci e cu aproape cincisprezece ani mai bătrîn ca ea — şi-i firesc deci ca ea să plîngă şi să se călugărească apoi, după cum fac multe soţii ale Domnilor răposaţi.

Dar ce-o fi vrut tartoriţa aceea de Secusa să spună cînd a zis că *„un păgîn sau diavol"* (aci a brodit-o, se pare că ăsta ar fi Sultanul..) *i-a dat steag* ? Adică l-a întărit în domnie, cum s-a şi întîmplat la leatul 6946 *, dar i-a mai dat un fel de steag, „o întărire" şi în anul cînd a scăpat ca prin minune din închisoarea unde-l vîrîse pentru zvonurile că i-a ajutat pe creştini mereu. Vlad zîmbeşte, căci ştie cît erau de adevărate acele zvonuri trimise de subaşiul de Giurgiu duşmanului său perfid, beglerbeiul.

Aşadar... Murad i-a dat steag — (*două* — aci a greşit baba... *două* nu unul) şi în schimb *i-a luat două suflete*... Neîndoios, cele două *suflete* sînt Vlad şi Radu... Ce înseamnă oare că păgînul *i le-a luat* ? Că nu i le mai dă niciodată îndărăt ?

Drăculea se înfioară, socotind că şi acesta ar putea fi adevărul... Vlad şi Radu... Un copilandru şi un băieţel... Două mlădiţe din trunchiul său... Vlad, aprigul, dîrzul, viteazul său fecior... tăcut şi urîţel, cu nasul lui coroiat şi ochii posomoriţi şi tăioşi, ochii lui verzi şi largi care se înseninează cumplit şi ard, doar cînd ajunge întîiul la întrecerile dintre paji, sau cînd înfige săgeata şi sulița în ţintă, şi cînd aleargă pe roib la vînătoare, prin pădurile Nucetului...

Şi Radu... micul, veselul, frumosul băieţel, pe care Doamna îl iubeşte atît... şi el, şi toţi îl iubesc... Să fie cu putinţă să nu-i mai vadă vreodată ?

Şi oare, oare ce-o fi vrut să spună afurişita aia de cotoroanţă cînd a zis că unul, cel mai iubit — *va muri la netimp... lovit de-un mişel...*

După sorocul naşterii fiilor săi *al cincilea* e copilul pe care i l-a născut brăileanca... Fruct al unei iubiri vinovate şi trecătoare... făcut după un chef, cu o tînără fiică de negustor, din tîrgul de la Dunăre... *Mircea*... (Ce încă-

---

* 6946 (după calendarul bizantin) — 1438.

pățînată mumă-sa că l-a botezat tot *Mircea*, zicea că de drag pentru numele marelui Voievod ce-i e bunic prunculuí acest *al doilea Mircea* are abia cîțiva anișori... Crește departe de Curte, ca să n-o supere pe Doamnă... abia l-a văzut de două ori... Îi e drag, dar... e așa de micuț, și departe... Și-i sperios și tăcut... Nu... hotărît lucru, nu-i este cel mai drag dintre fiii săi. Cel mai iubit, cuconul de care a fost și e mai mîndru decît de toți, fără îndoială este Mircea, cel mai vîrstnic... Totul în el vădește dreptate, tărie, curaj. Și e frumos, vesel, ascultător, omenos. Se mînie cam iute, dar ce să-i faci, ăsta e năravul tinereții, moștenit din vîna părintelui său... Și el, Vlad, se mînia ușor la tinerețe. Cu timpul, a învățat să se domine... Printre străini mai ales. La Curtea lui Sigismund unde a deprins meșteșugul armelor și-al politicei...

O să învețe și Mircea să nu-și arate pe față mîniile, înțți trecătoare de-altmintreli.

Drăculea îl privește pe furiș și surîde, cu toată neliniștea clipei.

Îi e foarte drag. Aproape în toate bătăliile din urmă, Mircea a stat lîngă el. Oare cîte bătălii îi va fi dat să poarte de-aci înainte ? Oare vor scăpa ? Da, desigur, da, de o mie de ori, da ! Steaua Drăculeștilor e puternică... Bătrînul Domn crede în ea. Și așteaptă.

Așteaptă aparent liniștit, cu inima strînsă totuși, răspunsul rivalului său, stînd jos sub sălciile albe, pe niște saci de piele, înfășurat în blănuri, cu ochi ațintiți asupra ninsorii și pădurii, mestecînd niște pită cu brînză și bînd *gingembru* * verde, dintr-o ploscă. Această băutură frîncească îi place — o consideră un leac strașnic împotriva frigului și a podagrei — și se bucură că jupîn Gherghe cămărașul i-a pus-o în desagii de pe caii cu merinde, cînd au plecat din București.

Gustul tare și aromat ca izma îi amintește deodată de seniorii burgunzi de pe galerele cruciaților, alături de care acum doi ani a dat lupte norocoase de-a lungul Dunării. I-au bătut pe turci pretutindeni : în Cetatea Dristor, la Castelul Turcan (Turtucaia, cum i se mai zice), la Nicopole și Giurgiu.

---

* *Gingembru* — de la cuvîntul francez *gingembres* — plantă aromată originară din Asia Mică, în românește — ghimber sau zinzifil. (n.a.)

Îi vede cu ochii minții pe cavalerii de Houes și de Comfide, pe Walerand de Wawrin, comandantul flotei lui Filip *le Bon*, pe culevrinii și tunarii burgunzi ce l-au încîntat cu știința lor de a mînui bombarda, și, firește, pe Voievodul Transilvaniei, Iancu de Hunedoara.

Cu acesta din urmă și cu un castilian, Pietro Vaast, șambelan al ducelui de Burgundia, băuse întîia oară vîrtos gingembru în cămăruța căpitanului flotei cruciade, pe galera acestuia, unde seniorul de Wawrin bolea.

Vlad nu-l mai întîlnise pe Iancu după întemnițarea aceea nefericită, pusă la cale de căpătînosul de Mircea. Și în clipa asta grea, și totuși poate cea din urmă clipă de răgaz, cînd e cu Mircea, amintindu-și de isprava lui nesocotită, spumegă de mînie, dar mustăcește de mulțumire și mîndrie părintească.

Mircea, cu capul său prost de copilandru, (cum era acum cîțiva ani) însă cu inima lui bărbată de adevărat Basarab și Domn, i-a făcut-o atunci lui Iancu... chit că au tras ponoasele și le trag și acum, pesemne... L-a răzbunat pentru înfumurarea, gelozia și neîncrederea pe care mărîtul Voievod al Ungariei i le arătase de față cu Regele Vladislav al Ungariei lui Drăculea, înainte de bătălia de la Varna.

Și, la urma urmei, ce zisese Vlad atunci ? Un neadevăr ? Ba. Îi dăduse Regelui ungur un sfat foarte sincer și bun, ca unul ce cunoștea cu ochii lui faptele din împărăția lui Murad. Le spusese unor principi (Maică Precistă, ce se mai holbaseră și se mîniase Iancu, și după el, cardinalul Cesarini) le spusese că ridicarea de oști creștine nu fusese făcută chibzuit, că pedestrașii sînt puțini, călărețiî așijderi. Și că marele Sultan Murad, fiul lui Mahomed, își ia cu el la o vînătoare prin păduri, de obicei mai mulți călărești și familiali decît sînt cei adunați acolo în oastea creștină. Și le mai dăduse și cîteva sfaturi strategice, de luptă, de care n-au vrut să țină seamă.

După înfrîngere, Iancu de Hunedoara și-o fi dat cu pumnii în cap că nu l-a ascultat.

În darn. Nici măcar n-a mărturisit că Vlad avusese dreptate. Acolo, pe Dunăre, Iancu se arătase bățos și distant ; totuși se făcuse a uita dușmănia dintre ei. Se mișca greoi pe puntea galerei lui de Wawrin în armura sa foarte lată, de mare gală. Vorbise puțin cu Vlad — măsurat, rece ; ascultase politicos toate propunerile strategice făcute de Domnul Valahiei și chiar pe cele ale lui Mircea, și-i

lăudase pe români înaintea căpitanului burgunzilor și a cardinalului Condolmieri, în noaptea dinainte de asaltul Nicopolului.

După ce se încheiase cu bine campania de pe Dunăre. Guvernatorul Ungariei nu mai căutase a vorbi ca de la egal la egal cu Vlad, despre problemele creștinătății și ale țărilor de la hotarele cu Turcia.

Drăculea se întreabă deodată lucid dacă nu cumva, încă din acel an. Huniade îl urăște și începuse să-i pregătească pieirea. Și dacă vreodată va mai avea prilejul să-l vadă, să-i explice că amîndoi au greșit... Oare Vladislav îl va preda în mîinile Guvernatorului, cum foarte firesc ar fi, sau... ?

Totdeauna îl socotise pe fiul lui Dan mai puțin primejdios decît se dovedise azi. De uneltirile lui aflase cîte ceva, mai demultișor, dar nu le dăduse însemnătatea cuvenită. Cum de îi atrăsese pe boierii cei mari de partea lui, lepra ? Și cum de-l hotărîse pe Huniade să-și pornească oștile și să calce pămîntul Valahiei ?

Nu-i vine să creadă nici în clipa asta că boierii Țării, în loc să se sfătuiască pe îndelete cu el, l-au trădat, l-au vîndut cu oaste cu tot, fiului lui Dan.

Oare ce le-o fi făgăduit Vladislav și Iancu ? Să-i scutească de unele dări... Să încheie noi privilegii de negoț ? Să nu plătească în acest an tributul față de Murad... Dar de ce n-au căzut la înțelegere cu el, și s-au dat cu Dănești ?

Ca să nu mai vadă pădurea asta înghețată ce-l înconjoară, Drăculea închide ochii și geme cu mînie în sinea lui. Ah, de ce l-a iertat *atunci,* la Nürnberg. pe Iuda de Vladislav ? Ar fi avut azi un dușman mai puțin... L-ar fi putut sfărîma, cum sfarmă ursul în brațe un cățelandru care chelălăie și mușcă în gol... Și n-ar fi avut de dat socoteală nici lui Dumnezeu, nici oamenilor...

Acolo, la Nürnberg, fiul lui Dan se purtase ca un țînc fără minte, orbit de dușmănie, turbat că Sigismund îl privea ca pe un copilandru orfan fără valoare, în vreme ce lui Vlad îi arăta pe față cea mai înaltă prețuire și prietenie.

Printr-un curier imperial, Regele Ungariei îl chemase din Bizanț, de la Curtea lui Ioan al VIII-lea, unde Vlad era de mai mulți ani căpitan al gărzilor de stratioți ale Bazileului.

Sigismund îl invitase la serbările pe care le dădea în acel an cu prilejul unor învestiri de cavaleri, la Nürnberg.

În acea vreme, la Bizanț ca și la Buda, se zvonise despre moartea lui Dan, Voievodul valahilor, într-o luptă. În ultimii săi ani de domnie, Dan se apropiase de turci, plătise tributul întreg și se stricase cu Sigismund din pricina Cavalerilor Teutoni, așezați de acesta în cetățile dunărene din Banat și în Severin. Și cu Alexandru, Domnul Moldovei, din pricina luptelor pentru Chilia.

Ioan Paleologul, Împăratul Bizanțului, se grăbi să-l ajute pe prietenul și căpitanul său, lăsîndu-l să-și încerce norocul de a-și dobîndi scaunul părintelui său bun, Mircea. Nu prea avea Ioanos bani și soldați, căci falnicul Bizanț era sărăcit și șubred, dar îi dădu cu împrumut două corăbii, cu care Vlad porni peste mare spre țară, în drum spre Nürnberg.

Speriat de moarte de căderea Tessalonicului la turci, chiar în același an, Ioan îl rugase pe Vlad la plecare să transmită *Regelui Romanilor* * că e gata să reînnoiască tratativele pentru unirea celor două Biserici, cea a Bizanțului cu cea a Romei, și să vină chiar el în Italia, unde se va ține conciliul de împăcare, dacă i se vor trimite banii de drum și asigurarea că va fi ajutat de creștinii din apus împotriva turcilor, din ce în ce mai amenințători cu bizantinii.

Împreună cu suita sa de tineri boieri români, pribegi la Constantinopole ca și el, Vlad se pregătea în taină să meargă în cetatea dietelor imperiale unde îl chemase vechiul său protector, Sigismund, care își amintise de el și se oferea să-i dea învestitura de cavaler al unui nou ordin teutonic înființat, *Drachenorden*, ordinul Dragonului sau Bălaurului, cum i se spunea, fiindcă avea ca emblemă, pe steag și pe celelalte însemne cavalerești, un balaur, și deasupra o cruce, semn al biruinței creștinilor asupra păgînilor și ereticilor. În schimb, Vlad, ca vasal al Împăratului Romanilor, trebuia să sprijine cu arme, după puterea sa, orice război dus de Sigismund împotriva turcilor sau a altor vrăjmași.

---

* Titlul purtat de Sigismund pînă în 1433 cînd a fost încoronat împărat. (n.a.)

Înainte de a porni către burgul germanic şi către noul său destin, s-a sfătuit cu Bazileul Ioanos, asupra unor îndoielnice şi cam încîlcite treburi de politică şi de conştiinţă, ale amîndurora.

Vlad oftează, deschide ochii şi-şi pironeşte privirea peste creştetul nins al unei sălcii gîrbovite. N-o vede, cum nu vede şi nu simte nimic din ce e real *acum* în jurul său, în noaptea rece şi dezolantă.

Salcia şi-a pierdut brusc culorile îngheţului, s-a îndreptat şi a crescut fantastic, preschimbîndu-se într-o coroană înaltă şi masivă de ziduri roşietice şi cenuşii, pe alocuri îmbrăcate în iederă şi iasomie, cu nenumărate creneluri şi turnuri...

Bizanţul... Pentru Vlad, cetatea triunghiulară, de o neasemuită splendoare şi mărime, milenară şi invincibilă, scăldată ca o scoică uriaşă de apele albastre a trei mări, apărată de trei rînduri de fortificaţii, simbolizează forţa şi frumuseţea Imperiului Roman de Răsărit, credinţa şi cultura lumii lui... Şi, pe deasupra, cetatea minunată unde a cunoscut, în afara îndatoririlor vieţii de căpitan de oaste şi de curtean împărătesc, dulceaţa traiului de familie, fericirea de a iubi şi de a fi iubit. Căci acolo, într-un mic palat din piaţa Catedralei Sfintei Sofia, a vieţuit împreună cu tînăra sa Doamnă aproape şase ani... Poate cei mai frumoşi ani ai lor, cei de la începutul căsătoriei...

Şi seara de iarnă se preface şi ea într-o noapte caldă de septembrie, un septembrie sudic, pe ţărmul Propontidei, unde briza sărată a mării se-amestecă, umedă şi voluptuoasă, cu izurile ierburilor sălbatice din parcurile părăsite, aflate în interiorul oraşului, şi cu dulcea mireasmă a florilor din grădinile ce înconjoară casele, palatele şi cele trei mii de bazilici ale Bizanţului...

În seara aceea de septembrie, în Palatul Blachernelor, Împăratul Ioan al VIII-lea Paleologul primise de la *baiul* * *Republicii Sfîntului Marcu* ** vestea că turcii s-au învoit să facă pace cu Veneţia şi că-i recunosc tratatele comerciale şi posesiunile orientale din Marea Mediterană. Bazileul era destul de bucuros de izbînda negustorilor creştini. Cît timp veneţienii, genovezii, florentinii, raguzanii, spa-

---

* *Bail* — ambasador, trimis. (n.a.).

** *Republica Sfîntului Marcu* — Veneţia. (n.a.)

niolii, francezii și alături de ei ceilalți creștini răsăriteni, vin cu vasele lor comerciale în apele Bizanțului, chiar dacă au smuls negustorilor bizantini aproape toate bogățiile pieței lor, se simte totuși ceva mai apărat, mai puțin lăsat în voia sorții și a puterii otomane, ce se strînge în jurul său, necruțătoare.

Nu păstrase la masă însă nici pe ambasadorul venețian, nici pe vreunul din senatorii săi, nici măcar pe *nomophylaxul*, directorul Facultății de Drept, cu care discutase niște chestiuni juridice, și pe care îl stima fiindcă fusese prieten cu tatăl său și cu filozoful Gemistos Plethon. Pretextase că e bolnav și-i concediase.

Demnitarii zîmbiseră discret și, după ce făcură toate genuflexiunile fixate de ceremonialul Curții, și debitară complimentele de rigoare, plecară. Toți cunoșteau zgîrcenia Bazileului, care controla cu mare grijă cheltuielile făcute pentru cămările sale, cît și încasările și plățile trezoreriei, destul de golașă cum auziseră pînă și copiii, nu numai ambasadorii streini.

În realitate, avariția lui Ioanos reflecta spaima lui că, în curînd, Imperiul Bizantin, redus acum la oraș și la cîteva pămînturi de pe litoral, va ajunge pe marginea prăpastiei; și ca finanțe, și ca șubrezenie militară.

Împăratul lua continuu măsuri să se facă economii la sînge, în Imperiu și în propriul său palat, și cerea să se strîngă cît mai multe rezerve de hrană și orice prisos de bani pentru clipele cînd, asediat de turci, Constantinopolul va trebui să reziste. Avea presentimentul acelor clipe foarte apropiate, cît și a prăbușirii imanente a falnicului Imperiu Roman de Răsărit. Îl obseda zi și noapte această idee, moștenită de la tatăl său, Manuil al II-lea, spirit foarte profund și cultivat, filozof și literat, lucid diplomat și psiholog, dar copleșit de greutățile unui Bizanț înconjurat de turci, sărăcit de negustorii avizi din multele colonii italice și frînceștí și fără resurse proprii.

Ioanos trimisese *heteriarhul* * să-l cheme pe principele valah din locuința acestuia, ca să-l ia cu sine într-o plimbare secretă prin cetate.

---

* *Heteriarhul* sau protoheteriarchul — șeful poliției secrete externe. (n.a.)

Vlad îl mai însoţise în cîteva rînduri în asemenea inspecţii nocturne, neaşteptate, pe care Bazileul le făcea deghizat în veşmintele unui modest slujbaş sau, cel mai adesea, în tunica uşoară de zale a stratioţilor.

Pentru seara aceea alesese aceeaşi ţinută militară ca şi căpitanul său.

Plimbîndu-se călări pe uliţele pavate ale Bizanţului, păreau doi prieteni de arme care hoinăresc prin oraş. La o depărtare potrivită ca să nu bată la ochi, îi însoţeau cîţiva *vardarioţi* * cu bîtele şi bicele funcţiei lor, binecunoscuţi mai ales de populaţia cartierelor aglomerate din porturi — şi apoi cîţiva oşteni tot călări, gata să sară în ajutorul Împăratului dacă ar fi fost atacat de răuvoitori sau hoţi.

Bazileul presimţea, dealtfel ca şi principele valah, că e ultima oară cînd mai străbat împreună mîndra Cetate întemeiată de Constantin cel Mare. Lui Ioan nu-i plăcea să vorbească mult, ci să asculte, să privească şi să reflecteze singur asupra faptelor şi oamenilor. Destul de rar îşi exterioriza simţămintele şi-şi expunea gîndurile şi planurile. Preţuia în Vlad aceeaşi stăpînire de sine, felul cum îi respecta tăcerile şi melancolia, cît şi atenţia şi inteligenţa cu care îl urmărea în rarele lui accese de oarecare retorism ; îi plăceau şi replicile lui bruşte şi clare, şi siguranţa cu care descurca motivele politice incerte din atitudinile unor oameni.

Dinspre palatul Blachernelor, o luară paralel cu Cornul de Aur pe lîngă ruinele Curţii lui Constantin, pe lîngă minunatele şi marile cisterne de altădată, încă folosite în vremea Comnenilor, însă acum acoperite cu pămînt, viţă de vie şi ierburi.

În grădinile Augusteonului pustii, nişte negustori de vite îşi vîrîseră cirezile de boi şi măgari. Şi nimeni nu-i oprise, căci vastele curţi imperiale de odinioară arătau ca nişte ceairuri, iar în fîntînile din împrejurimi, cioplite în marmoră sau piatră lucrată meşteşugit, cu apa acum murdară, femeile îşi spălau adesea copiii şi rufele.

Întreg oraşul vechi părea părăginit, cartierele din mijlocul lui se depopulaseră, casele căzeau în ruină şi cîmpul sălbatec cucerea grădina, pretutindeni.

---

* *Vardarioţi* — un fel de poliţişti. (n.a.)

Dar toate aceste semne ale mizeriei, pătrunse în inima milenarei Cetăți, făceau parcă să iasă în lumină mai mult splendorile vestite ale străvechiului Bizanț, plin de teatre, gymnazii, terme și săli de gimnastică, de palate delăsate sau foarte îngrijite, de grădini luxuriante, de statui și coloane antice, de monolituri și porți triumfale, și de nenumărate biserici vechi și noi.

În drum spre port, unde Bazileul voia de fapt să vadă dacă s-au luat măsuri împotriva contrabandiștilor genovezi, se opriră puțin să privească vestigiile Capitoliului și, în fața acestuia, niște case de negustori înstăriți.

Și Ioanos care tot timpul vorbise cîte ceva dezlînat despre „ordinea și armonia" pe care e dator să o restabilească Autocratorul în Bizanț și despre *Tratatul asupra legilor* al învățatului neoplatonist Gemistos Plethon, care considera pe Împărat, ca *om*, drept un element în sistemul armonios al Universului, spuse deodată ceva ce îl surprinse pe Vlad.

— Te fericesc, prințe Basarab, fiindcă tu, acolo în țărișoara ta de lîngă Dunăre, dacă vei lua puterea prin vrerea lui Dumnezeu, Istoria te va scrie printre cei dintîi dintr-un lung șir de Despoți și ctitori ce-i vor făuri Valahiei substanța și renumele... În vreme ce eu sînt, dacă nu ultimul, în mod cert *printre ultimii* Cezari, Autocratori și Bazilei din acest Imperiu Roman de Răsărit, milenar și tragic, ce-și dă duhul...

— *Despota*, în Valahia mea există o zicală din bătrîni : să nu plîngi pînă nu-ți moare cel drag. La amiazi erai bucuros că veneții au făcut pace cu Murad. Poate c-o să fie liniște. Poate că Roma, și Sigismund, și ceilalți suverani din Apus vor înțelege în sfîrșit greaua circumstanță. Dinspre partea mea, să n-ai teamă. Acolo, la Nürnberg, voi pleda ca un Demostene cauza ta, a Bizanțului. O cunosc doar. Și eu mă tem de turci. Îi văd, îi simt cum pîndesc să ne subjuge. Dar n-o să-i lăsăm, te încredințez. Bizanțul n-o să piară. Nu trebuie să piară !

— Și totuși, va pieri... replică la fel de melancolic Bazileul. Firește, e zadarnic să plîng, acum sau mai tîrziu... Soarta unui imperiu, ca și a unui conducător, e hotărîtă de multe împrejurări politice ce par neînsemnate, nevăzute, ca *Parcele* impenetrabile... Se adună, strop cu strop, devin noian, și abia atunci le vezi... și nu mai ai ce face împotriva valului ce urlă și te dărîmă.

— Împotriva valului există diguri. Şi Bizanţul le are. Şi mai pot fi ridicate şi altele, argumentase Vlad, convins pe atunci de ceea ce spunea.

Bazileul dăduse din cap, pesimist.

— Deocamdată există, şubrede, deşi par invincibile. Firește că voi lupta să le apăr. Dar nu e de ajuns să luptăm numai noi. Noi, bizantinii, sîntem destul de singuri şi slabi. Lupta noastră va fi zadarnică atîta timp cît apusul nu va înţelege că prăbuşirea mea şi a Bizanţului va deschide barbarilor cale liberă spre inima Europei. Şi, o dată întîmplată această catastrofă politică, toată politica apusului şi ţările lui vor suferi grave schimbări. Sînt foarte îngrijorat, prinţe Basarab. I-am scris Împăratului Sigismund şi sper să mă sprijine. Din păcate, cunosc şi eu, cum cunoşti şi tu, stăruinţa şi orgoliul lui în chestiunea unirii bisericilor de Răsărit şi Apus. Şi-a pus în cap să se amestece în toate aceste divergenţe greu de unificat, ca să cîştige de partea lui pe Papă şi Biserica romano-catolică, în genere, şi să-i pună Papa pe frunte coroana Împăraţilor germani şi longobarzi.

— Da. Ştiu prea bine. Încă de la Conciliul din Constanţa *, cînd Sigismund a intrat în tratative cu cardinalul Otto Colonna ** şi l-a impus atunci ca papă, era foarte mîndru că a restabilit unitatea bisericii catolice. I s-a făgăduit acolo din nou coroana Boemiei, fie cu sprijinul papistaşilor, fie cu cel al nobililor din Boemia şi Cehia, îngroziţi de partizanii lui Huss, ereticul acela pe care conciliul l-a condamnat la rug.

— Ştii multe despre husiţi. Se pare că sînt porniţi împotriva lui Sigismund.

— Ştiu cîte ceva de la prietenii şi oamenii mei din Transilvania. Husiţii s-au ridicat la început mai mult împotriva seniorilor germani, a puterii nobililor şi chiar împotriva unor episcopi de-acolo. Nu-i va fi uşor lui Sigismund să-şi recîştige regatul pierdut. Pentru asta socotesc eu că a înfiinţat, în parte, noul ordin teutonic. Ca să-şi apere drepturile, Chezarul aleargă necurmat şi se

---

* Din 1415—1418. (n.a.)

** Devenit după Conciliul de la Constanţa papă sub numele de Martin V. (n.a.)

pleacă Papei, Bisericii romano-catolice, după cum făcea și tatăl său, împăratul Carol al IV-lea. Și caută să-i sileasca și pe alți principi și regi să facă la fel.

Nu putem spera mare lucru de la Sigismund, dacă nu-i primim politica lui papistașă. Peste tot, vrea să se arate apărătorul bisericii și mediatorul de frunte în problema spinoasă a unirii celor două credințe.

Drăculea se gîndise că spusese cam pe șleau și cam prea multe din ceea ce chibzuia în de sine. Se simțise întărit însă cînd Ioan, apropiindu-se mult de el, se aplecase din șa și-i șoptise la ureche, confidențial :

— Problemă fără finalitate azi, dragul meu prinț. Nimeni nu va fi în stare să împace clerul celor două Biserici, oricîte concilii se vor face...

Vlad zîmbise. Își amintește *acum* și zîmbetul și vorbele ce urmaseră :

— Despota, mă pui să pledez acolo, la Nürnberg, o cauză în care nici măcar mintea ta luminată nu crede că e dreaptă ?

— Ba da, cred, cred că e adevărată, cred că va fi rezolvată, dar nu atît de curînd, nu în vremea noastră, se însufleți Ioan. Cred că, atît timp cît în aleșii Bisericilor noastre vor vorbi patimile, interesele și limitările omenești, și nu pacea și lumina creștină, nimeni, nici un preot, nici un Împărat, nimeni nu va săvîrși *de facto* și *de jure* această unire firească și dreaptă.

— Pentru care și Domnia Ta se zbate... și mulți alții. Și... Pînă atunci, așadar, ce ar fi bine să facem noi, ortodocșii ? (Așteptase răspunsul Bazileului ca pe o dezlegare la propriile sale frămîntări de-atunci... El. Vlad, nu-i iubea pe papistași. De Regele Ungariei avea însă nevoie cumplită în acel ceas de cumpeni pentru Valahia. Pe Bazileul Ioanos îl socotea un Despot sfîrșit, deși chibzuit, și-un filozof sceptic, deși creștin. Pe Sigismund — un senior și un Rege încă puternic, încăpățînat în scopuri, mlădios în tertipurile politicești, de neclintit în convingerile învechitului crez al Cavalerilor apuseni — mai ales în cele două legi din „decalogul" acestei instituții : *Să respecți ce propovăduiește Biserica* și *s-o aperi în orice împrejurări*... Toată lumea știa, la Curtea lui Sigismund, că Împăratul nu era tocmai un dreptcredincios fără șovăiri sau pete — nu era „ușă de biserică" s-ar fi zis pe românește — dar nimeni nu-i putea aduce învinuirea că se abate vreodată

de la acele însemnate legi ale Cavaleriei pe care jurase... Mai exista în *decalogul* cavalerului, așa cum îl învățase Vlad la Curtea din Buda, o normă cam la urmă, a noua, pare-se, care zicea că un senior sau prinț „trebuie să fie indulgent cu vasalul și să-l lase să trăiască în voia lui". Pe această normă, la care Sigismund consimțea suplu și generos, se bizuia Vlad cînd gîndea să primească învestitura de la Nürnberg. Totuși aștepta febril, ca pe o dezlegare, cuvintele lui Ioanos. De aceea își amintește și azi ce a răspuns Bazileul în ultima lor seară petrecută în Bizanț.)

— Pînă atunci, prințe Basarab, eu voi împlini ceea ce i-am jurat părintelui meu, Împăratul Manuil, înainte de a se călugări și a închide ochii... a zis Ioan. Am jurat că îmi voi face datoria... Că voi lupta să apăr bietul nostru Bizanț și coroana mea, pe toate căile, cu toate armele. Bunul și înțeleptul meu tată m-a făcut să înțeleg că Unirea Bisericii de Apus cu cea Grecească nu trebuie considerată de mine, Autocratorul Bizanțului, decît ca o armă de luptă împotriva turcilor.

De aceea voi adera și eu la chemările unui nou conciliu, cel pe care-l pregătește Sigismund. La nevoie, voi asista și la el, voi purta discuții, negocieri, voi lungi lucrurile cît mai mult, ca să cîștigăm timp și ajutoare. Dar de fapt cred și eu, ca și Împăratul Manuil, că nu vom putea concilia niciodată orgoliul imens al latinilor cu încăpățînarea fanatică a grecilor noștri ; și, oricît vom discuta litigiile și doctrinele, sacrosancte pentru fiecare cler în parte, nu vom face în realitate decît să adîncim Schisma existentă. Voi vedea pe cine și cît să mă sprijin... mai tîrziu. Singurul adevărat dușman, dar și adevărat aliat al meu și al Bizanțului, e doar *Timpul*... doar timpul, prințe Basarab...

Așa spusese Ioanos... *Doar Timpul*... Drăculea își dă seama deodată, cu o strîngere de inimă, că și *aci, acum*, la Bălteni, cuvintele Bazileului ar putea suna ca o profeție ciudată... chiar și pentru el, Vlad... Adevăratul dușman și adevăratul aliat al oricărui cîrmuitor, și chiar al oricărui muritor de rînd, e *Timpul*...

Voievodul simte în acea clipă, cu amărăciune și deznădejde, cum îl pătrunde frigul *real* din jurul său. Vede aievea ramurile poleite de îngheț, aburul ușor ce iese din gura oamenilor adormiți care sforăie lîngă el, sau din

nările cailor legați de trunchiuri, vede zăpada frămîntată de copite și cizme, boccelele și armele sprijinite grămezi de rădăcina arborilor, la îndemîna oștenilor... Mai încolo, sacii cu merindea taberei, butoaiele cu apă sănătoasă puse în căruța la care adastă înhămați trei roibi părăoși...

Zăpadă... Timp vrăjmaș... Clipe sleite... La noapte gerul va crește. Vremea lui *Undrea* *. E iarnă jur-împrejur, și, ca o dagă răsucită fulgerător, în suflet simte tot iarnă... Bătrînețe... Atît de repede a venit bătrînețea... Vulpeșă... *Ce e timpul?* se întreabă copleșit Voievodul. Pentru om oare ce e timpul? Își amintește că logofătul Filon, sfetnicul și prietenul tatălui său Mircea, numise cîndva vremea sau poate viața, *un lanț*... Un lanț de încercări, ispite și frămîntări, bune și rele, ce leagă nașterea de moarte. Crugul existenței omului... lanț pe care-l porți neștiutor pînă-ți sună ceasul cel din urmă...

La Bizanț, într-o *scoicărie* din cartierul Portului unde lumea bea vin, mănîncă pește și fructe, și ascultă bazne și cărți, auzise pe un gramatikos și recitator ambulant povestind dintr-un manuscript păgîn despre Zeul Timpului la vechii atenieni și greci. Zicea că e un Titan hidos ce-și năștea și înghițea singur fiii, odraslele... *Kronos*... Dar dacă și el, Vlad Voievod, tată de creștini și nu zeu păgîn, a vlăstărit fii pentru a-i sorti neștiutor morții la netimp? Doamne, ce vor face Vlad și Radu, la Edirne, în seraiul Sultanului, dacă... Și Mircea?

Aceste ceasuri pînă în zori, pînă va veni răspunsul blestematului de Vladislav, îi par *acum* cele mai grele din viața lui greu încercată. *Timpul*... ceasurile ăstea îi vor fi aliate sau dușmane? Îl vor salva sau îl vor pierde?

De ce, Dumnezeule, nu l-o fi înlăturat pe Vladislav, *atunci* la Nürnberg?...

Și încă o dată Voievodul geme mut și bleastămă, și-și mușcă buzele înghețate...

Și timpul... *Timpul*, lanțul acela de *încercări și făptuiri*, îi curge prin fața ochilor, în cuget și simțuri, fulgerător, îndărăt, dinspre clipa de față — înghețată în iarnă și bătrînețe — spre trecut, și se revarsă și se oprește într-o verigă anume, care-a cetluit în ea atunci și de-a pururi

---

* *Undrea* — nume popular pentru luna decembrie. (n.a.)

și fală, și speranță, și bucurie, și dragoste, și frămîntare, și ură, și triumf.

Anno domini 1431. O altă iarnă. Iarnă de nădejde și pact cu soarta... Strălucitoarea, gălăgioasa, pestrița și sărbătoreasca iarnă din Nürnberg...

Florența Nordului, îi ziceau cu mîndrie negustorii bavarezi și ai Hansei, acelui mare și înfloritor oraș imperial de pe rîul Pegnitz unde el, Vlad, fiul lui Mircea, stătuse toată luna lui Făurar, ca oaspe al lui Sigismund, în castelul străvechi ridicat de Barbarossa * lîngă Cetatea Burgravilor de Zollern, arsă aproape pînă la temelii cu zece ani înaintea intrării lui în Ordinul Balaurului.

Clocotea de lume în acea iarnă magnificul burg al dietelor, în care Sigismund își chemase vasalii și oaspeții. Seniori, herzogi, landgrafi, marcgrafi, nobili streini, magnați unguri și cavaleri de tot soiul, de viță veche, germani, frînci, boemi, poloni, lituani, cu suită de oșteni și slugi, sau sărăcuți și scăpătați, abia cu un scutier după dînșii, alergaseră să vadă primirile în noul ordin al Dragonului, precum și turnirul ce avea să se desfășoare după solemnitatea învestirii. Orașul gemea de oaspeți. Frumoasele case de piatră sau lemn ale negustătorilor, și hanurile, toate pline, se împăunau la ferestre și porți cu flamuri și baniere de mătasă, brodate cu stemele celor adăpostiți. Cavalerii care nu mai încăpeau în burg și pe la margini prin hanuri, ridicaseră corturi în cîmpia ninsă, la miazăzi de castelul imperial, sau chiar în insulele rîului Pegnitz.

Pînă și mînăstirile franciscanilor, augustinilor, dominicanilor și carmeliților, din afara vechilor ziduri ale cetății, își aveau oaspeții săi nobili. Cavalerii Teutoni locuiau în cîteva case aflate lîngă biserica Ordinului, biserica Sfîntul Jack.

Toți cei ce țineau să ia parte la serbările Ordinului și ale Magistraților burgului, și mai ales la întrecerile turnirului, veniseră cu cel puțin o săptămînă-două înainte de Vlad și suita lui. El întîrziase în țară. Luptase cu niște călăreți ai unor boieri potrivnici — sumețiți de Albu, care-l voia Domn pe Aldea — și cu niște cete de turci care sprijineau un uzurpator.

---

* *Friedrich Barbarossa* a modificat acel castel, la sfîrșitul sec. XII. (n.a.)

Țara întreagă îl voia însă pe el, pe fiul mai mic al Bătrînului Mircea Voievod — dar Albu avea oaste bună pe Argeș în sus ; stratioții bizantini se înapoiaseră odată cu trimemele lor ; tinerii boieri care-l înconjurau nu aveau sub steag multe pîlcuri de voinici, și, ce era mai trist, socrul său. Domnul Moldovei, nu-i trimisese nici un sprijin. Nu-l iertase niciodată fiindcă Vlad, în loc s-o ia de soție pe sora lui Alexandru, pentru care fusese poftit la Curtea Moldovei în pețit, se îndrăgostise nebunește de copila cea mică a Domnului. Pe aceea o voise, o curtase, și fata, vrăjită de ochii verzi și de ținuta bărbată a bastardului lui Mircea Bătrînul, și de patima și priceperea cu care șoptea vorbe dulci de dragoste, mărturisise părintelui și mumei ei că, de nu-l ia pe prințul Basarab, se omoară sau se călugărește. De spaimă, și spumegînd de mînie, Alexandru i-o dădu de nevastă, deși se gîndise mai înainte pentru fată la un nobil lituan, înrudit cu Iagelonii.

Iar Elencuța, frumoasa, tînăra și încăpățînata Mușatină, devenită soața lui Vlad, își urmă fericită alesul, mai întîi cîteva luni la Curtea din Buda, apoi în Bizanț — unde Sigismund se învoise ca prințul Vladislav Basarab să plece împreună cu Ioan Paleologul, întors dintr-o călătorie lungă prin Apus și aflat tocmai atunci în Ungaria, în drum spre Cetatea sa.

Ce fericiți au fost anii lor în Bizanț !

În iarna Nürnbergului, Vlad fusese silit s-o lase pe Elencuța în Valahia, ascunsă la o moșie, împreună cu micuțul Mircea. Aștepta să nască — și într-adevăr după Mărțișor, îl aduse pe lume pe Vlad, al doilea fiu al lor. O părăsise cu multă neliniște și chiar se certaseră atunci. Întîia oară.

Elencuța aflase în țară de la o jupîniță spartă la gură că iubitul ei soț avea un fiu mai mare, făcut înainte de căsătorie cu o transilvăneancă, și botezat cu numele său. Creștea la o mînăstire, peste munți, și se zicea de atunci că-i plăcea cartea, și tihna monahală. De teamă să nu mai afle ceva Elencuța și destul de grăbit în drum spre Nürnberg, Vlad nu se oprise să-și vadă feciorul. Dealtfel, chiar după ce deveni Domn, îl văzu doar de două ori. Nu-i seamănă. Nu-i plac nici armele, nici întrecerile, nici măcar vorbele de duh. E molîu ca maică-sa și trage a călugăr, din fericire. În privința asta, Drăculea e mulțu-

mit. N-o să încurce soarta lui Mircea. Ori, poate, a celuilalt Vlad, cînd Drăculeştii vor mai veni la domnie. Dacă nu cumva...

Vlad Dracul îşi curmă gîndurile negre şi se întoarce cu amintirile iarăşi în iarna leatului 6939.

La despărţirea de Elencuţa, ea îi dăruise o iconiţă de argint încrustată cu perle, zicînd că e purtătoare de noroc şi făcătoare de minuni. Şi-l rugase s-o poarte sub cămaşa de zale, în timpul luptelor, mereu. Iar el. grijuliu cu aceste semne de pază şi iubire, o purtase. A pierdut-o în închisoarea din Gallipoli.

Dar *atunci*, la Nürnberg, o avea sub cămaşă şi cuirasă. Îşi aminteşte brusc armura bizantină, de gală, purtată în dimineaţa de februarie, cînd a intrat călare prin marile porţi ale Castelului imperial german, între cele două turnuri semeţe şi vajnice — unul pătrat, Hasenburgul, celălalt rotund, Vestnerturmul — amîndouă împodobite cu sute de baniere princiare de-a lungul zidurilor, şi în vîrf, pe creneluri, cu stemele lui Sigismund şi ale Oraşului liber.

Înaintea lui Vlad, aşa cum cerea ceremonialul oricărui cortegiu de senior poftit la turnir, călărea un paj pe calul ce-avea să-l încalece prinţul în lupte — armăsar alb, cu pene de struţ la cap, şi îmbrăcat în mătăsea cu blazonul său de Basarab. Apoi doi trompeţi, un menestrel german trecut de la Buda, şi cei doi crainici de arme ai săi, Ioanăş Viteazul, om mărunţel, duhliu şi isteţ care învîrtea în gură patru limbi şi lătineşte, şi Miclea paharnicul, al cărui glas spărgea urechile cînd răcnea strigările la lupte, şi cucerea inimile cînd cînta doine româneşti sau *Tagelieduri* *. După cei doi heralzi venea el, prinţul Vlad, pe un cal negru harnaşat măreţ, în fruntea suitei sale de călăreţi români — cincizeci la număr — destul de puţini pentru rangul fiului lui Mircea Voievod, dar strălucitori în armurile şi straiele lor bogate, jumătate orientale, jumătate frînceşti.

În stînga şi dreapta lui Vlad, strunindu-şi caii cu un pas în urma lui, călăreau jupan Nanu cnezul ot Loviştе, şi jupan Voicu din Boruşi fiul lui Voico, tovarăşii săi buni şi cinstiţi — ce-l însoţiseră pretutindeni, totdeauna — nişte bărbaţi falnici, faimoşi de iuţi la sabie, spaima luptă-

* *Tagelied* — cîntec trubadureşc german în care se povesteşte jalea iubiţilor ce se despart în zori. (n.a.)

torilor din turnirurile Bizanțului și din ciocnirile cu vrăjmașii.

Între Castelul imperial și Cetatea Burgravilor, o mulțime de privitori, cavaleri, neguțători, menestreli, călugări, pungași, jongleri, bufoni, heralzi, maistori și calfe, bărbați și femei, aclamau fiecare alai în parte. Clopotele din burg și mînăstiri sunau, lumea fremăta, caii nechezau, oamenii rîdeau ; dimineața se vestea strălucită.

Cînd au descălecat, iar Vlad s-a pregătit să se înfățișeze Împăratului Sigismund, Voicu i-a făcut un semn și i-a strecurat ce văzuse estimp cu ochii lui de șoim veșnic treaz.

— Mărite Vlad, ia seama ce-i spui lui Sigismund Craiul. În Burg aci, am văzut mulți cetași și slujitori de-ai răposatului Voievod Dan. I-am zărit bine.

Trebuie să fie și fiul acestuia printre pajii și tinerii oaspeți ai Chezarului nostru. Îngăduie-mi să-l urmăresc, să iscodesc...

— Nu-ți îngădui să faci prostii, răspunse Vlad. N-o să ne temem de el. Nu m-ar fi chemat Chezarul, dacă avea gînd să-l sprijine pe Dan, un tinerel necopt.

— Azi tinerel, *sprevîrstnic,* mîine dușman în putere... cobise Voicu.

Vlad ridicase din umeri și se grăbise să se ducă la Împărat.

Sigismund era tot așa cum îl cunoscuse în anii petrecuți la Curtea din Ungaria, doar cu părul mult mai alb. Același senior impunător, cu statura dreaptă și încă subțire, frumos, deși trecuse de șaizeci de ani. Știa să-și poarte coroana și hlamida cu măreție și grație, să domine cu bunăvoință afectată, să-și ascundă gîndurile lui schimbătoare sau acerbe sub cel mai senin și condescendent surîs părintesc. Ochii săi albaștri, languroșii ochi după care se înnebuniseră odinioară doamnele de la Curte, căutau avizi și neliniștiți ; părea că pîndește mereu ceva, ca un ogar înaintea vînătorii, iar mîinile-i tremurau în acea iarnă, ca unui bătrîn.

Se zvonea că în acel timp începuse să doarmă prost, hăituit de vise rele, zice-se de nălucile unor husiți arși de vii din porunca sa. Se șoptea că și acolo, la Nürnberg, ca să scape de asemenea vise, își adusese cu el pe ultima sa metresă — o ducesă frumușică și rea de muscă. O ținea închisă într-o aripă a palatului, atît din gelozie turbată,

cît și din teamă ca nu cumva tînăra favorită să se-apuce a sporovădui despre voluptățile pe care Împăratul i le cerea, nesățios și vlăguit.

Estimp deveni se limpede pentru oricine că țelul rîvnit fierbinte de Sigismund, și pentru care cheltuia bani din belșug, era să-și grăbească încoronarea la Roma, și să-și sporească faima în toată creștinătatea.

Nu mai putea vieții mulțumit fără osanale ; plătea cu aur greu menestrelii și solii, iar pe secretarul său, Eberhardt Windecke, îl înnobilase fiindcă-i scria o minuțioasă cronică apologetică. Și, tot ca să i se audă pretutindeni numele ridicat în slăvi, dădea serbări fastuoase, sprijinea alegeri de prinți și regi, punea la cale concilii și învestituri de nobili și alerga și acum, ca și la tinerețe pe la Curțile europene să mediteze mereu cîte ceva : o pace, o reformă, o cruciadă, o împăcare între rude imperiale sau un sinod bisericesc, orice, numai și numai ca el, Sigismund, să fie de față în clipele mari ale Istoriei, pe care-și închipuia că o făurește *Dei Gratia* în ipostaza de cap al Imperiului Roman de Apus.

Dar Vlad socotea încă de pe atunci că nu *voința lui Dumnezeu* îl mînase pe Sigismund să lupte prost la Golubeț și astfel să-i împingă pe creștini la dezastru. Și nici Iisus Hristos nu-i ceruse să-l predea papistașilor pe Jan Huss, după ce tot Împăratul îi dăduse zisului eretic salvconductul la conciliu. Și nici *Grația Divină* nu-l silea pe Sigismund să-și tot schimbe părerile politice, ca și șeile de paradă sau ibovnicele, ci propriul lui cap și gust.

Oricum ar fi fost, era totuși un cap imperial de care trebuia să ții seamă.

Sub coroană, nici măcar nu era gol ca al fratelui său, Venceslav. Trebuia să ții seamă cum te porți cu un cap ca Sigismund.

E drept că-i plăceau mult laudele, dar îmbrăcate într-o haină curtenitoare și strălucită, nu nătîngi și dulcege. Unui cavaler îi prețuia, desigur, în primul rînd, meritul forței și cutezanței, însă nu unit cu prostia și lipsa de instruire. El, Împăratul care vorbea cu ușurință șase limbi și se fălea că e unul dintre cei mai cultivați seniori ai vremii sale, nu-i avea de fel la inimă pe bîlbîiții cărora le trebuiau șambelani și tălmaci pentru a veni înaintea lui și a-i cere sprijin sau sfat. Numai femeilor le ierta ignoranța. Le ierta aproape orice, dacă erau mai cu seamă plă-

cute la înfățișare și blînde ca oițele în fața păstorului. Și le păstorise pe multe. Vuia Praga, Budinul și Imperiul pe cîte le păstorise. Nespus îi plăcuse să le vadă pe aceste blînde oițe nobile, gătite în brocarturi și zorzoane scumpe, adiind miresme de ambră și lămîiță, împodobite sărbătorește, înghesuite în sălile palatelor sau în *hourd* *-urile ridicate în pripă la turniruri, pe băncile catedralelor la mesă, sau la vînători regale, oriunde venea și Sigismund, pe care fără îndoială ele trebuiau să-l admire și să-l aclame ca pe cel mai strălucit cavaler al Apusului, un fel de Rege Arthur...

Stînd strîmb și judecînd drept — își spune Drăculea — Sigmund Rex fusese totuși, dacă nu un mare și strălucit cîrmuitor în politică și război, măcar un adevărat *Ritter* **.

Așa că nobilele oițe îl puteau admira din toată inima, de vreme ce înșiși bărbații ca el, ca Vlad, l-au prețuit după cum se cuvenea...

Iar serbările pe care le dădea erau nebunești de mărețe... Costau cît o oaste — însă erau plătite din taxele puse de cancelarie asupra magistraturilor burgului și din ducații breslelor, pădurilor și negustătorilor din Imperiu.

Luxuriantele serbări ale învestirii... Vlad zîmbește amar și revede rapid, cu ochii minții, solemnitățile acelei săptămîni...

Dintîi, noaptea de veghe, dinaintea primirii lui în *Drachenorden*, cînd trebuise să stea claustrat în capela palatului și să se roage pios — cum cerea ritualul — avînd drept cină niște biscuiți și apă, iar drept tovarăși consolatori un *Benedicto novi militis* *** și niște psalmi latinești, în vreme ce toți ceilalți oaspeți chefuiau și dănțuiau în cele două uriașe săli ale castelului imperial.

Ascuns sub o pelerină împrumutată de la un călugăr teuton, jupan Nanu îi strecurase totuși în acea bisericuță o ciosvîrtă de căprioară și o ulcea cu bere (fiindcă Vlad nu înțelegea să postească de dragul papistașilor într-o zi de dulce) precum și vestea bucuroasă că niște boieri de-ai Dănești-lor s-au hotărît să-l aclame și ei a doua zi ca Domn al Țării Românești.

---

* *Hourd* (în limba franceză) estradă, turn. (n.a.)

** *Ritter* (în limba germană) cavaler. (n.a.)

*** Manual vechi pentru uzul religios al cavalerului. n.a.)

Sigismund pusese la cale cu maestrul lui de ceremonii ca, îndată după slujba din biserica Sankt Jack, pe străzile din Nürnberg, şi în pieţele burgului, heralzii imperiali să strige poporului numele noului Voievod al Valahiei, în sunet de trîmbiţe, cimpoaie şi tobe, fapt care s-a şi petrecut întocmai.

Drăculea ţine minte foarte bine şi clipa aceea ce-i atinsese inima, cînd, în vălmăşagul bisericii pline de cavaleri şi doamne, Sigismund îi întinsese, cu amîndouă mîinile, splendida spadă de Toledo a învestiturii, iar marele maestru al Cavalerilor Teutoni, Paul von Russdorf, intonase solemn şi clar binecuvîntarea sacră.

— Binecuvîntează Doamne, Tată atotputernic, Dumnezeule etern, această spadă pentru ca supusul tău cavaler, purtătorul ei, să lupte de aci înainte în numele Tău, împotriva cruzimii păgînilor şi ereticilor, în sprijinul Bisericii, al văduvelor, orfanilor şi năpăstuiţilor... Şi să fie stăpîn al victoriei, şi la adăpost de orice încercare...

Cînd corul începuse la sfîrşitul slujbei psalmul *„His dictis, novus miles vadit in pace"* Vlad, nou cavaler al Dragonului, răsuflase liniştit şi căutase pe chipul boierilor săi să vadă cum primesc ei această dovadă de cinstire cu care Sigismund îl onorase, ca şi pe marele cnez Vitold al Lituaniei, ca şi pe alţi principi streini, de sînge imperial sau regesc, ce-i erau vasali.

Valahii săi înţepeniseră într-o ţinută reverenţioasă, numai mucalitul de jude ot Loviştе, Nanu, îi făcu cu ochiu şi-i arătă printr-un semn spre cealaltă parte a Bisericii unde, rezemat de o coloană de marmură de Tyrol, stătea un băieţandru în zale, cu o pelerină neagră de doliu pe umeri, cu plete blonde şi faţa aprinsă de ură. Fără să-l fi cunoscut mai înainte, Vlad ghicise că e feciorașul lui Dan. Într-adevăr, lîngă tînăr, străjuia un grup de boieri, cu capetele plecate, părînd că ascultă spăsiţi corul, iar printre ei dintr-o ochire îl zări pe jupan Cega, Spătarul lui Dan.

Dar nimic nu putea să-i întunece atunci triumful ! Cu toate acestea îşi pusese în gînd să-l urmărească pe fiul răposatului Voievod în timpul petrecerilor şi al turnirului.

Vladislav *sin* Dan se purtase în acea săptămînă de serbări, ca un imberb, înfumurat pînă la prostie şi năvîrliu precum o muiere fără judecată.

Da' nici Vlad nu avusese prea multă minte, să-i reteze ghiarele, cum s-ar fi cuvenit ! Gîndise că e bine doar să-l observe.

Feciorașul Domnului Dan trecea de la mîhnire la veselie cu o ușurință nepăsătoare. Umbla în haine cernite (fiindcă nu se împliniseră nici șase luni de la stingerea tătînelui său) dar nu se dădea în lături de la dans, iar noaptea cînta cu menestrelii în cor stihuiri lumești pe sub ferestrele unor frumoase doamne, ce-i trimiseseră minecuțele lor de dantelă și ochiadele lor dulci, ca unui adevărat bărbat încercat în amor și turniruri.

La mese, se schimba la față la fiece frază ce i se părea că-l atinge ; se îmbufna cînd vreun herzog sau crainic de arme făcea elogiul unui alt tînăr de seama lui, mai norocos sau mai plăcut ca fire și ținută. Și îndeosebi, se lăsa mînuit ca o ceară moale, cînd de unii, cînd de alții dintre baronii petrecăreți și lingușitori de la Curtea lui Sigismund.

Unul dintre aceștia, unul din familia magnaților de Csáki, îl întărîtă pe Vladislav la un ospăț, a patra zi a serbărilor, și-l puse să ceară Împăratului Sigismund să se facă strigări nu numai pentru întreceri între cavaleri, ci și pentru *o luptă adevărată*, un război pe cete, ca în vremuri viteze și vechi, la germani și franci, ziceau.

Cu el dimpreună începură a face larmă și a striga și alți fii de cavaleri.

„*Da, da,* vrem un adevărat turnir, nu o joacă de copii !" se înverșunau ei din ce în ce.

Vlad zîmbise pe sub mustață. Mucoșii ăștia din ducatele alemane și de la Curtea lui Sigismund, își spusese atunci, n-au văzut încă în viața lor un vălmășag de-ăsta eroic, din care nu te-alegi ca spectator decît cu urletele celor ce se ciocnesc în arme boante, și cu sudoarea și praful gros, pe care-l scot laolaltă caii și oamenii, alergînd orbește unii împotriva altora. Dacă ești luptător încercat și te aperi bine cu scutul, izbutind estimp să dai jos de pe cal cu lancea de lemn vreun potrivnic (din trei lovituri și năvale frumoase, cîte sînt în codul turnirului), atunci te alegi cu calul și armele celui biruit. Dacă ești bărbat greoi, nenorocos sau vreun neștiutor cu caș la gură, te pocnește careva peste vizieră de-ți rupe dinții sau peste turloaie de umbli în cîrji un an... Dar nu zisese nimic, așteptînd hotărîrea Chezarului său.

Sigismund se împotrivise o vreme ; tinerii şi chiar bătrînii cavaleri băteau însă mai departe cu cuţitele şi săbiile în farfuriile de argint de pe mese, iar *minnesängerii* suflau în trîmbiţele lor asurzitoare. Şi atunci Împăratul nu vru să strice cheful vasalilor şi invitaţilor săi, mai ales fiindcă intenţiona să le ceară şi o contribuţie în bani şi echipaje, pentru călătoria pe care avea de gînd s-o facă în vară sau toamnă la Milano şi Roma.

Aşa că rugă pe maestrul său de ceremonii, ales la acest turnir „rege al armelor", să-şi pună crainicii să trîmbiţeze că în ultima zi a serbărilor date în cinstea primirii de cavaleri în sfîntul şi imperialul Ordin al Dragonului va fi organizat un turnir general, o mare întrecere între grupe sau tabere de războinici. Atrase atenţia celor ce se vor înscrie în aceste grupări potrivnice şi se vor ciocni unii cu alţii că trebuie să respecte cu stricteţe legile turnirului, aşa cum le-au consfinţit cărţile despre luptele dintre cavaleri. Deci, nimeni să nu verse din duşmănie, cu bună ştiinţă, sîngele cuiva. Nici un cavaler să nu lovească un călăreţ căzut de pe cal sau fără vizieră ori coif. Iar toţi combatanţii să vină la luptă cu lăncii de lemn neascuţite şi săbii încovoiate şi cu vîrful retezat.

Cită apoi cîteva exemple din *Tratatul despre legile unui turnir* scris de bunul Rege René din casa de Anjou, şi dintr-altul mai vechi, al lui Henric al Angliei.

Cînd Sigismund tăcu, nevîrstnicul şi ambiţiosul Vladislav se ridică îndată de la masa lui de tineri, veni spre Vlad şi-i azvîrli la picioare mănuşa lui de fier, iar crainicul său — un transilvănean — dădu strigăt că fiul Voievodului Dan Basarab cel Viteaz împreună cu treizeci de nobili din suita răposatului său tată, provoacă la luptă pe Vlad, fiul Voievodului Mircea cel Bătrîn, cu un număr egal de viteji, la locul şi ziua pe care le vor hotărî Împăratul Sigismund şi Regele turnirului.

Vlad primi să ia parte cu credincioşii săi valahi la un turnir pe grupe, dar obiectă că nu ştie dacă se poate lupta cu un sprevîrstnic ca prinţul Vladislav, întrucît nu cunoaşte cînd şi unde acesta ar fi fost făcut cavaler.

Se ridică atunci unul dintre cei patru judecători ai turnirului, un oştean din garda imperială. Spuse că e martorul tînărului Dan Basarab, că a fost de faţă cînd tatăl sus-zisului tînăr l-a făcut cavaler pe Vladislav şi că, deci, condiţiile cerute de luptă sînt împlinite de ambii

conducători de cete, ambii prinți de sînge, cavaleri, și fii de Domni valahi.

„Judecătorul" care cunoștea atît de bine pe Dan, nu era altul decît Ioan de Hunedoara, intrat de curînd în grațiile și serviciul lui Sigismund.

A doua zi, pe cîmpul de luptă din fața Castelului, în marele *barlong* pregătit, s-au ciocnit valahii săi, ai lui Vlad, cu cetașii lui Vladislav.

Trîmbițele au sunat, crainicii au strigat formulele și titlurile, și luptătorii s-au rînduit, unii în fața celorlalți, pe două șiruri de călăreți înzăuați, la o depărtare mai mică decît bătaia unei arbalete.

Uriașa clepsidră cu nisip roșu, ce măsoară cît va dura ciocnirea, a fost întoarsă de un jude ; timpul *roșu* al luptei a început să se scurgă, vitejii au dat pinteni cailor, au urlat, și șarja s-a pornit, cu o furie oarbă.

Toți privitorii și-au dat seama îndată că e mai mult decît o întrecere obișnuită, spectaculoasă, că e o înfruntare lacomă de sînge. Au căzut cîțiva în toiul năvalei, de o parte și de alta. Dăneștii l-au apărat însă strașnic pe mucosul de Vladislav, ferindu-l mereu de întîlnirea adevărată cu un încercat luptător ca Vlad. Pînă la urmă, Vlad tot i-a rupt lancea în două și era să-l arunce din șa, dacă nu se vîra spătarul lui Dan, ca fulgerul. Nanu a lovit și el de alături — trăsnet — scutul spătarului a căzut, calul lui a îngenuncheat. Vladislav, rămas dezgolit, și-a dat seama într-o clipă că e pierdut. Și-atunci, cu o mișcare pe care Vlad a văzut-o bine, dar judecătorii și privitorii n-au putut-o prinde din pricina învălmășelii, și-a aruncat singur coiful.

Vlad nu l-a mai urmărit — ar fi fost neloial, necavaleresc — s-a luptat cu alții.

Și, cînd ciocnirea luă sfîrșit, fu aclamat învingător.

Voicu avusese însă grijă să culeagă de pe jos lancea ruptă a lui Vladislav. Era o lance obișnuită, cu vîrf ascuțit.

— Mărite Vlad, s-o ducem judecătorului, acestui Huniade care-l ține sub aripa sa de corb războinic, să vadă ce pui de lele oblăduiește, zisese Voicu.

Vlad rîsese.

— E un țînc și lumea îl va apăra tocmai fiindcă-i un țînc tembel. Nimeni n-o să creadă că e chiar lancea lui

Vladislav, asta cu vîrful ascuțit, și, oricum, noi sîntem învingătorii, iar ei, învinșii. Să nu-l rușinăm în zadar.

Așa fusese *atunci*.

Se vede că vechiul proverb cu „ziua bună de dimineață se cunoaște" i se potrivea lui Vladislav. Azi, lupta aceasta, deși nu mai era o ciocnire într-un turnir, se vădea la fel de măsluită. Îi cumpărase pe boieri ; armele lor nu mai erau aceleași și Vlad pierduse.

Drăculea mai are însă încredere în soarta lui bună. Așteaptă o minune. Așteaptă răspunsul. Măcar pînă la ziuă. Pe urmă... pe urmă tot se va preda. Nu dorește să-și omoare de pomană credincioșii. Se va preda, cerșind viața lui Mircea... Pe a lui Mircea... Măcar el să scape...

3

„Vlad Voevod cel Bătrîn pe care l-a ajuns Moartea în satul Bălteni"...

Dintr-un hrisov din 34 aprilie 1534 dat de VLAD VINTILĂ

La Bălteni, în preajma mînăstirii, oștenii Dăneștilor mănîncă și se odihnesc lîngă focuri mari de tabără, cu caii alături, priponiți de corturile înjghebate la iuțeală. Au pus blănuri și cergi și peste animale, ca să nu degere.

Boierii s-au înghesuit prin chiliile monahilor ori în casele din sat. Petrec sau sforăie.

Curtenii cei de frunte și Vladislav, împreună cu cîțiva nobili unguri, vasali de-ai Guvernatorului și prieteni de arme cu noul Domn valah, au rămas după ospăț tîrziu, noaptea, în arhondaricul sărăcăcios, cu pereții de bîrne văruite, însă cu mesele încărcate încă din plin cu fripturi și piftii, vin, peșteː lipii calde, grîul fiert amestecat cu mirodenii, și fructe de tot soiul, din Valahia și de prin piețele Bizanțului și Caffei, păstrate în cămările starețului. Mai ciugulesc, sătui și muiați de băutură și somn, cîte ceva din tăvile mari de argint, beau din pocalele groase și înalte, lucrate meșteșugit de măistoriile din Brașov și Sighișoara, și închină mereu :

— Să ne trăiești, Măria Ta.

— Să ne duci la izbîndă cum ne-a dus și viteazul tău părinte, Voievodul Dan.

— Să-ți fie toate luptele ușoare cum a fost asta cu Drăculea.

— Și pe pămîntul turcului, biruință ca azi.

— În veci, trăiască și izbîndească stirpea Dăneștilor !

— No, şi pentru drăguţul nost' de Gubernator şi Voievod Ioanăş, să-l ţie Dumnezeu şi să-i vie turcului de hac !

— Amin ! întăreşte solemn şi plin de importanţă stareţul, de parcă se şi vede oficiind în Biserica Domnească slujba Anului nou, aşa cum i-a făgăduit Domnul.

Vladislav mulţumeşte preocupat, dînd din cap şi ridicînd pocalul plin.

Abia îşi moaie buzele în vinul grecesc, dulce, din insule, ţinut de monahi pentru împărtăşanie şi ospeţie înaltă. Nu vrea să se ameţească. Îl doare capul. E nervos, nesigur, foarte îngrijorat. După sfatul spătarului său, pe oştenii lui Drăculea care i s-au plecat fără luptă, i-a trimis înainte de a se înnopta, înspre Tîrgovişte, unde se află o parte din banderiile lui Huniade, cu Guvernatorul Ungariei cu tot. A repezit într-acolo adineaori şi doi olăcari domneşti, cu patru cai de schimb la sanie şi porunca de a se duce şi întoarce ca vîntul, cu un răspuns mult aşteptat şi cu cineva, în mare taină.

Prin ei i-a trimis lui Ioan de Hunedoara scrisoarea primită de la Drăculea. Şi aşteaptă acum de la protectorul şi ruda sa, un sfat, o dezlegare. Ce să facă ?

Deşi încercuit şi singur, Drăculea mai e puternic. Are destui susţinători în afara ţării, în partida potrivnică lui Huniade, între vechii baroni germani şi cehi ai lui Sigismund, în familia Garai, între veneţienii Dogelui şi sîrbii bătrînului Despot Brancovici, şi deasemeni între burgunzi şi bizantini. Poate că şi Murad ar trimite vreun bei cu două tuiuri şi azapi să-l apere, deşi Vlad menţinuse relaţii foarte bune cu pretendentul turc Daud Celebi, adăpostit la Buda, duşmanul lui Murad.

Înlăuntrul ţării, Vladislav nu are a se teme. Deocamdată, banderiile lui Iancu sînt aci şi nici celui mai înverşunat apărător al lui Drăculea nu-i dă prin cap să mai lupte.

Cu boierii din Sfat şi cu cei din Tîrgovişte, nemulţumiţi de fostul Domn care se sprijinise mai mult pe boierimea mijlocie şi pe negustorii mari din celelalte cetăţi şi tîrguri, ticluise bine lucrurile, prin Ioanăş.

Guvernatorul avea dovezi că Vlad Dracul, legat de turci printr-un pact reînnoit anul trecut, la un protest al beglerbeiului Rumeliei către Murad, s-a învoit să întoarcă Sultanului o parte din cei 12 000 de bulgari ortodócşi pravoslavnici, fugiţi de la turci, din ţinuturile lor, cărora, în timpul campaniei cruciaţilor pe Dunăre, chiar Drăcu-

lea le îngăduise printr-un salvconduct să treacă fluviul şi să se aşeze în Valahia.

Iancu şi Vladislav folosiseră cu abilitate şi succes acest incident, ca să-l ponegrească pe Vlad în ochii propriilor lui sfetnici şi supuşi, trecîndu-l drept sperjur, neomenos faţă de creştini, vîndut turcului.

Cîştigaseră. Deocamdată. Cît timp Drăculea e în viaţă, el, Vladislav, se teme totuşi oricînd de o întorsătură a sorţii. Îndrăcitul fiul al lui Mircea urcase în scaunul Ţării de trei ori la rînd, împotriva Dăneştilor. Vicleanul are între cruciaţi faima unui bun căpitan şi strateg, care cunoaşte tactica de luptă otomană şi-i *„moult famé de vaillance et de sagesse"*, cum a umplut lumea un senior burgund. În vreme ce el, Vladislav, deşi a luptat cu turcii sub flamura lui Huniade, nu este pînă azi vestit pentru ştiinţa lui militară. Doar pentru stirpea sa basarabă. De abia acum va avea o oaste numeroasă. Oastea Ţării Româneşti. Călăreţi buni, printre cei mai viteji din lume, cum a aflat întreaga omenire creştină. Cîţi călăreţi ar putea ridica, pînă la vară ? Oricum, a făgăduit lui Iancu vreo 7—8000 de viteji *, echipaţi cu arme şi cai, la anu', cînd va merge şi el la cruciadă. Şi dacă Voievodul Ungariei şi creştinii ceilalţi vor învinge, nici gloria Domnului Ţării Româneşti nu va fi mică... Arde de nerăbdare să strălucească în fapte de vitejie, şi să-l cînte minnesängerii din Apus şi guslarii dunăreni, ca pe Dan, înaintaşul său.

Dar dacă, aşa cum i se întîmplase şi tatălui său în bătălia de la Goluţ, va pierde, şi creştinii vor fi din nou bătuţi ? Atunci... atunci poate va avea noroc să încheie un tratat de pace cu Sultanul, la fel cum făcuse şi Dan, cu trei ani înainte de a se pristăvi... Socoteala e limpede. *Vae victis*, cum ar zice pe lătineşte guvernorul fiului său, al micului Dan.

Vladislav mai soarbe o gură din acest Malvisé înmiresmat, şi se înseninează, cu gîndul la copilul bălai şi frumos, rămas sub aleasă supraveghere în castelul familiei Guvernatorului, la Hunedoara. De dragul acestui urmaş, de care e mîndru fiindcă-i seamănă leit şi e întîiul său

---

* Despre oştenii din Ţara Românească, Torcello spunea în 1439, de pildă, că sînt „printre cei mai viteji din lume". (n.a.)

născut, o rabdă lîngă sine cu mai multă îngăduinţă pe Doamna sa, nepoată bună de-a lui Ioanăş, dar din nefericire icoană aproape fidelă, sub trăsături de muiere ciolănoasă, a marelui viteaz. Trupul îi e scurt şi lat, sînii vîrtoşi prea mari, mijlocul gros, obrazul prea plin, gura aspră are deasupra un pufuşor negru ca la pajii ieşiţi din copilărie. Numai ochii îi sînt frumoşi — însă trişti, severi, scormonitori. Sub privirile ei încărcate de iubire şi mustrări mute, Vladislav nu se simte la îndemînă şi nu e deloc stîrnit s-o mîngîie, s-o ia în braţe, să se culce cu ea. Dimpotrivă. Dorinţa se sleieşte în el înainte de a se aprinde şi, spre furia lui şi ruşinea ei, rămîne neputincios, şi nu ştie cum să scape mai repede din iatacul conjugal.

Şi totuşi e un bărbat viguros, tînăr şi plin de pofte. Simţurile i se aprind iute pentru multe alte femei. De vreun an e robit trupeşte şi sufleteşte de o nurlie şi sprinţară boieroaică din neamul lui Albu, pripăşită în Ardeal, o văduvă pe care o duce cu el pe ascuns, pretutindeni, la vînători sau turniruri.

Numai aci, la Bălteni, n-a luat-o. A lăsat-o în Tîrgovişte, ca prostul, şi-i arde sîngele în vine dorind-o chiar acum alături de el, la noapte... O aşteaptă pe sub cumpăt. Dar nu-i cu putinţă să vină, decît tîrziu... Îi e ciudă că n-a luat-o de la bun început cu sine. De teama lui Ioanăş a lăsat-o în oraş.

Guvernatorul Ungariei, „părintele său sufletesc" cum îi place acestuia să fie numit de Vladislav şi de toţi nepoţii şi rubedeniile, pe care şi-i i-a învestit cavaleri şi i-a căpătuit de altfel binişor, e un bărbat auster, cu vederi foarte temeinice, familiste şi catolice. E un soi de „pater familias" care-şi împlineşte acasă, cucernic şi ostăşeşte, toate datoriile matrimoniale, şi pentru care iubirile, petrecerile de la Curte, cu dănţuială, spectacole şi cîntece, farmecele dulcelui trai cavaleresc dintre două războaie, sînt toate nişte prostii nesărate în viaţa unui strateg şi Voievod. Nu le crede păcate de neiertat, ca zişii flagelanţi sau ca pocăiţii, dar le priveşte ca pe nişte irosiri zadarnice şi ieftine de timp şi vlagă, ce-ţi strică faima.

De curînd, la Curtea din Tîrgovişte (unde s-a izvodit iute despre ibovnica noului Domn), Vladislav a trebuit să înghită de la părintele său Ioanăş o dojană, ca de la senior la scutier, după care magnificul Guvernator i-a spus

apăsat că a şi trimis la Hunedoara nişte oameni ai săi s-o aducă mintenaş pe Doamnă şi pe cuconul Dan, la Tîrgovişte, aşa cum cere protocolul Curţii şi cum se cuvine în căsătoriile creştine. Că doar Ladislav nu e neam de turc. Şi pe viitor ar fi bine să se arate mai drăgăstos şi silitor cu soaţa, să nu se mai plîngă, sărăcuţa, mereu Elisabetei, mătuşei ei, că Domnul uită să-şi împlinească îndatoririle. Fiindcă el, Iancu, ca om matur şi cu judecată dreaptă, vede bine de la alţii cîte necazuri familiale şi încurcături politiceşti îţi pot aduce copiii din flori. De aceea, e mai cuminte să-i faci acasă, împreună cu Doamna ta, dacă ţii să fii onorat de mulţimi, de Biserică, şi de puternicii şi binevoitorii tăi prieteni.

Tînărul Domn valah nu e din cale-afară de încîntat de amestecul lui Iancu chiar şi în trebile şi gusturile sale de iatac, însă tace şi se supune. Lui trebuie totdeauna să i te supui ca să nu-l mînii. Noroc că, peste o lună-două, a zis că se întoarce în Ungaria, după ce va lua în Banat şi Transilvania toate măsurile pentru viitoarea bătălie, pentru plata mercenarilor şi încasarea veniturilor.

Vicevoievodul Emeric Bebek şi locţiitorul Guvernatorului, Ujlaki Nikolaus i-au trimis ştiri să se pregătească pentru Dieta de la Buda, din primăvară.

Fiul lui Dan Basarab are o admiraţie sinceră faţă de protectorul său. Dintr-un mic nobil transilvănean, ostaş foarte viteaz, e drept, care a fost în tinereţele lui între credincioşii din suita lui Dan, apoi în slujba lui Lazarevici Despotul, şi a ducelui Milanului, şi a altora, înainte de a intra în graţia şi garda Împăratului Sigismund, Ioanăş a ajuns azi cîrmuitorul regatului, cel mai vestit căpitan creştin din părţile Dunării, comite şi ban, Voievod, *miles militum,* omul zilei, şi unul dintre cei mai bogaţi şi ascultaţi seniori din Ungaria. Vladislav ştie că pentru a ajunge pe astfel de culmi, Ioanăş şi-a jertfit tinereţea şi poate bucuriile omeneşti, amorurile şi tihna, trăind doar două mari patimi : războiul şi politica.

Cînd venea ca logodnic în familia lui Ioan de Hunedoara, nu o dată l-a auzit pe acesta mărturisind prietenilor sau tinerilor ce-l înconjurau, că doar luptînd împotriva duşmanilor creştinătăţii se simte trăind cu adevărat şi e fericit cum e peştele în apă şi cerbul în hăţişul încîlcit al pădurii.

Nu mințea. Dar ca adevărul să fie întreg — zîmbește Vladislav subtil, cu prețuire și totodată condescendent — ar fi trebuit ca marele comandant să-și mărturisească măcar sieși cît de pătimaș, de înverșunat și de viu *trăiește* și respiră, ca un arbore prin toate frunzele sale, nu numai victoriile războiului, ci mai ales orgoliul puterii, plăcerea de a hotărî și schimba soarta orașelor și a oamenilor, de a se amesteca în jocul celor ce țes plasele sugrumătoare și gingașe ale intrigei de Curte, ale măririi și prăbușirii, ale politicii și istoriei.

Pe un asemenea om, ca să-l ai prieten, trebuie să-l asculți orbește. Ceea ce Vladislav și face. Deocamdată. Dealtfel, îi e îndatorat pînă peste gît. Nu vrea să-l supere cu nimic. Îi e recunoscător, și totuși se simte mereu sîcîit de acest spirit dominator, socotit ca un cămătar și destul de schimbător. Nu poate uita că, acum cîțiva ani, pe un alt Basarab, îl menise să fie Domn al Valahiei. Și chiar acum, în Transilvania mai sînt niște zișI pretendenți la tronul Țării Românești, care trăiesc liniștiți sub oblăduirea unor orașe sau cetăți, și Iancu nu găsește de cuviință a lua măsuri împotriva lor.

Toți acești fugari de sînge domnesc au rude și prieteni printre magnații unguri sau principii poloni și printre unii boieri din Moldova și Valahia. Toți visează pentru ei sau urmașii lor să apuce Coroana Țării Române. Și el a visat ani de-a rîndul... Acum vreo opt ani, la nașterea fiului său, Dan, a jurat să-i lase moștenire o Valahie mare și neatîrnată...

„Dintîi, nepoate, trebe să lupți ca s-o capeți", a zis atunci Ioanăș, cu tîlc. L-a sprijinit să lupte și să și-o capete... e drept... Și dacă o va ține mulți ani, cum nădăjduiește, o să-l asociez pe fiul său la tron... apoi...

Dar dacă totuși acest blestemat de Drăculea sau urmașii lui... (destui de mulți, că bătrînul Vlad a fost prevăzător și cu snagă, a făcut — mai cu Doamna, mai din flori — o mulțime de fii — vreo patru, sau chiar șase...) dacă i se vor pune de-a curmezișul ?

Vladislav mai soarbe o gură din pocal și deodată i se încălzesc obrajii și-i ard ochii, în vreme ce mîinile reci, nervoase, puternice, bat darabana în masă. Și gîndurile, gîndurile-i bat repezite și înghețate sub tîmple. De-ar fi liber să și le prefacă de îndată *în faptă*, știe neîndoios cu ce să înceapă. *Vae victis.* —

Dar nu e lăsat de capul lui. Iancu s-ar supăra cumplit dacă nu i-ar aştepta răspunsul şi l-ar trunchia pe Vlad. Deşi nu-l are la inimă şi a adus încă de anul trecut Dietei dovezi că Voievodul Vlad ar fi unul dintre duşmanii regatului, de la hotarele din miazăzi, vădeşte în anumite clipe o ciudată preţuire pentru acest Drăculea. Descori. lui Vladislav îi trece prin minte (poate de teamă) gîndul că Vlad şi Iancu s-ar mai putea împăca. Şi atunci ? Atunci care va fi soarta Dăneştilor ? Nu-i vine să creadă cu tărie o astfel de scorneală, dar cunoaşte scrupulozitatea şi prudenţa cu care Ioan de Hunedoara acţionează în astfel de împrejurări cruciale. Nu l-ar omorî pe Vlad, cel învins şi oricum detronat, (mai degrabă l-ar închide), ca să nu dea prilej vreunui principe aliat sau potrivnic, să-i aducă vreodată învinuirea că a înlăturat fără temeiuri limpezi un domn creştin, luîndu-i ţinuturile pentru a-şi lărgi puterea sa asupra acelor pămînturi, aşa cum Regina însăşi l-a ponegrit mai anii trecuţi, în scris, la Roma, că ar avea obicei să facă.

Desigur, Huniade o să-l închidă pe Drăculea. Deocamdată. L-a scos din domnie ca să aibă cale liberă şi sigură spre Dunăre. Şi-atît.

Vladislav se frămîntă în jilţul său popesc. I-ar plăcea acum să bea, să bea cu sete, pînă-i pier neîncrederile; dar se stăpîneşte. O să bea altădată sau poate spre ziuă, în chilia stareţului, cu draga inimii lui... Dacă bătosul şi afurisitul de Ioanăş nu va fi mirosit ceva şi-i va împiedica pe olăcari s-o aducă în sanie, schimbată în straie de paj şi înfofolită în blănuri... Pe drum o să îngheţe... Şi pielea dulce a trupului, sub blănurile multe şi calde, o să capete iz de sălbăticiune...

Dintr-o dată tînărului Domn i se face un dor năprasnic de muierea rîvniţă şi, ca să-şi ţină-n frîu neastîmpărul, şi să curme o prea lungă tăcere, se sileşte să vorbească cu unul dintre meseni, ceva, orice. Întreabă în ungureşte pe nobilul din faţa lui, care se întîmplă a-i fi prieten bun :

— Graf Marczali, cam cît mai e pînă la miezul nopţii ?

Contele Marczali e un bărbat voinic, frumos, cu haină în găitane aurite. E preţuit de mulţi de la Curte pentru caii şi moşiile lui, pentru influenţa de care se bucură pe lîngă Guvernator, pentru firea sa veselă, flecară, dar dreaptă. În seara asta a mîncat bine şi-a băut mult, şi pică de

somn. Cască fără vrere de-i trosnesc fălcile, se scuză cu politeţe, apoi rîde :

— Nu ştiu, iubitul meu principe Basarab. N-am auzit cucoşii. Se pare că pe toţi i-au mîncat oştenii noştri. Ceea ce ştiu e că eu unul — să mă ierte Măria Ta — o să cad sub masă de oboseală şi somn, înainte de a veni olăcarii.

— Mai rabdă dimpreună cu mine, graf Marczali, zîmbeşte Vladislav, căruia nu-i e de loc somn şi-ar fi bucuros să-l asculte povestind fel de fel de „novitale" şi măscări.

— Eu unul, rabd că stau bine, la căldurică şi la vorbă cu Domnia Ta, zice seniorul ungur. Dar mă gîndesc ce trebuie să rabde ruda ta şi-a Voievodului nostru, tînărul Mihaly, în pădure cu Drăculea... O fi degerat, ce crezi ?

Vladislav se mahmureşte brusc. Înţelege încotro bate contele.

— Lasă, Marczali, că scutierul e tînăr. Nu-i ger să-i pice nasul. O să-i treacă.

— Dacă n-o fi trecut *dincolo*, pe cealaltă lume... mormăie în româneşte un boier mai bătrîn. O să aştepte oare Drăculea pînă la zi ?

— Da' ce altminteri vrei să facă ? se burzuluieşte noul Domn.

— Bunăoară, să-l jupească pe scutier şi pe ăilalţi ostateci... sau să-i lege de copaci şi să-i lase... Iară ei, Drăculeştii, să se ducă pe vreo cărăruie, prin Codrul Vlăsiei.

— Ba, că de s-or duce în codru, rătăcesc şi îngheaţă cu toţii, se-amestecă alt boier valah.

— Îl cunoaştem noi pe Vodă Dră... iertare, pe mazilul Vlad. O să ne scape. E îndrăzneţ. Mintos. Viclean. Ce mai — Drac, în carne şi oase ! e de părere un altul.

Acum cînd iarăşi vine vorba despre fostul lor Domn, jupanii valahi sar mai toţi cu gura :

— Măria Ta, să nu te încrezi în el nici cînd e la ananghie.

— Îl cunoaştem noi, e tare viclean. L-am văzut cum l-a înfundat şi pe Murad.

— N-o să aştepte răspunsul Măriei Tale şi p-al lui Iancu. A vrut doar să cîştige timp.

— O să fugă la turci.

Jupan Dumitru Spătarul se încruntă şi izbeşte cu palma în masă :

— Ba n-o să fugă! A dat în scris... O să adaste să vază dacă-i iese bine socoteala cu pacea. N-are încotro, o să se închine Domnului nostru Vladislav. Acu, dis-de-dimineață... O să vedeți ce n-ați mai văzut.

— Că bine zici, boierule, îl ia peste picior comisul Caraja, arțăgos din pricina vinului băut. Grăiești ca un oracol. *O să vedem ce n-am mai văzut!* O să ne tragă pe sfoară și-o să fugă prin codru. Asta o să vedem.

— Cîți oșteni d-ai noștri sînt în marginea pădurii, spătarule ? întreabă Vladislav, plictisit și nervos.

— Vreo patru sute de călăreți de-ai Guvernatorului, și cincizeci de valahi.

— Și Drăculea cîți oameni ar mai avea cu el, după știința voastră ?

— Poate că vreo patruzeci-cincizeci. Da' buni.

— Și crezi, spătarule, c-ar putea fugi cu toții prin codru ?

— Nu, Măria ta. Toate drumurile le sînt tăiate. Mai ales în codru n-au scăpare. Îi dau de gol urmele... Doar dacă Vlad vrea să-și jertfească în darn oamenii. De nu i-om găsi noi, i-or găsi însă gerurile și lupii...

Contele Marczali intervine glumeț, aruncînd ca din întîmplare un sfat lui Vladislav, pe care-l știe influențabil mai ales cînd e obosit de drum și de o lungă așteptare, ca acum.

— Ce-ar fi, dragul nostru principe și Voievod, să-l aducem aci la mănăstire, pe Mihaly, pînă nu îngheață de tot, în pădure. Nu ți-ar ierta frumoasa lui mamă, Eleonora Szilàgy, dacă i l-ai trimite pe băiat preschimbat într-un sloi de gheață. Știi cît a plîns la Buda, sărmana, cînd Guvernatorul a acceptat să-l ia cu banderiile sale și pe tinerelul scutier. Nici ta-su n-ar fi prea încîntat să-l piardă. L-a dat la oaste cam în silă. Zicea că n-are încă șaisprezece ani și-ar face mai bine să aștepte pînă va fi învestit cavaler — măcar pînă la Cruciadă...

— Bietul băiat, oftă un alt nobil ungur. Ar fi bine să scape...

— Ar fi bine, Măria Ta, murmură și spătarul prinzînd din zbor un semn al contelui Marczali, să nu-l lăsăm să înghețe... fără rost... Drăculea tot în mîinile noastre este.

— Am hotărît să-i trimitem răspunsul nostru numai după ce primesc încuviințare de la părintele meu, Voievodul Ioanăș, șovăie Vladislav.

— Olăcarii o să vină îndărăt înspre zori sau chiar mîine, pledează contele Marczali. Atunci ai să ştii ce să faci cu Drăculea. Să-i cruţi capul şi deci să-l predai viu Guvernatorului nostru, dacă el ţi-o va cere. Sau să-l suprimi — dacă... Oricum ar fi, lupta e terminată, şi acest Vlad Dracul e în mîinile tale, iubite prietene şi Domn, cum a zis-o şi spătarul tău. De ce să nu-i oferi o noapte între nişte ziduri, în loc de una între sălcii ? Şi mai ales, lui Mihaly, bravul nostru scutier guvernatorial, de ce să nu-i dăm un pahar de Malvisé şi un pat cald ?

Vladislav chibzuieşte încet, puţin contrariat. Adică, graful îi cere să-l închidă pe Vlad aci, pînă primeşte instrucţiunile Guvernatorului. Pe de o parte, nu-i nici un bai... Ar răsufla şi oştenii, l-ar salva pe nepricopsitul acela de nepot al lui Ioanăş... I-ar trimite pe toţi la culcare... Şi cînd ar veni olăcarii... Şi sania... pe ascuns... nu vor fi toţi ochii asupra saniei...

Oh... de s-ar sfîrşi mai iute noaptea asta... De-ar veni mai iute olăcarii...

Şi dacă Ioanăş nu primeşte să stea de vorbă cu Drăculea ?... Atunci Drăculea nu mai are nici o scăpare... În codru, ar fi avut, poate, o portiţă...

După codul cavalerilor şi după toate canoanele diplomaţiei vremii, dacă nu-i lasă nici o portiţă de scăpare şi-l cheamă la mînăstire, făgăduindu-i viaţa, iar apoi nu i-o dă, Vladislav devine sperjur. Şi prea sînt mulţi martori de faţă... Însă dacă Ioan de Huniade primeşte să-i vorbească şi cad la împăcare, înseamnă că el, Vladislav, nu va avea tihnă. Blestematul ăsta de Drăculea ! De ce n-a crăpat în luptă ? se înciudează noul Domn, şovăind încă asupra hotărîrii. Îşi rememorează din nou fraza care-l sîcîie cel mai mult din cuprinsul scrisorii vrăjmaşului său :

...„*Cum i-a lăsat şi el viaţa şi cinstea mai demult... cînd Vladislav era un nevîrstnic... la Nürnberg*“...

Ei bine, pe atunci, *da*, era într-adevăr un tinerel nechibzuit şi se purtase ca un fătălău... de neiertat... Azi cînd îşi aduce aminte îi vine să rîdă. Pe atunci i-a mulţumit lui Vlad cu lacrimile-n gît. Neghiob ce-a fost ! După înfruntarea aceea neizbutită de la turnir, i-a jurat credinţă ca un neghiob, de faţă cu bătrînii seniori alemani din suita lui Sigismund... Cine fuseseră acolo ? Pare-se şi Friedrick de Zollern, markgraful Brandenburgului, şi pfalzgraful, şi Boguslav de Pomerania, şi conţii von Görtz,

și o mulțime de episcopi, și *prieur*-ul teutonilor, și marele lor Maestru... Niște bătrîni, azi mai toți dormindu-și somnul de veci. Și dac-ar fi vii, tot nu-i pasă !

S-a întîmplat de mult. *Ei* erau acolo... iar el e *azi* în Țara sa strămoșească. Jurase c-o să-l asculte pe Vlad, fiul lui Mircea Voievod, ca pe un frate mai vîrstnic... Vorbe ! Toți românii, aflați atunci la Nürnberg, au fost siliți de împrejurare să i se închine lui Drăculea... Unii dintre boierii din delegația venită din țară să-i înmîneze *sceptrul alb* al domniei, sînt azi de partea Dăneștilor. Și se închinaseră odinioară lui Vlad. S-a închinat și el, băietan neputincios, cu inima cătrănită și trufia călcată în picioare, fierbînd de ciudă și înnebunit de strigătele oamenilor din Burg, puși de Sigmund pe la colțuri de străzi, în cetate, să-l aclame pe noul Domn valah și pe noul cavaler al Dragonului.

Însă ce bine i-a părut peste cîteva luni, cînd Vlad a fost înlăturat din scaun de bătrînul Aldea, care se bucura de mai mare prețuire în ochii lui Alexandru al Moldovei. Iar Sigmund Rex, prietenul lui Drăculea, n-a crîcnit. Că nu voia să se strice cu marele Domn moldovean. I-a dat lui Vlad ca să-l împace hereghia * de la Sighișoara și; pesemne, alte speranțe.

Pe urmă, Drăculea, după moartea socrului său cu care nu se avusese bine, și după moartea lui Aldea, frate-său vitreg, a venit în tronul Valahiei. Atunci Vladislav a crezut că vremea Danilor e dusă pentru vecie... Acum însă, soarta, curva asta schimbătoare, l-a luat pe el în brațe — *pe el*, fiul lui Dan Basarab... Iar el va ști să o țină, la rîndu-i, bărbățește, cu sila, cu mila, cu vorba și mai ales cu juvățul...

Nu mai e fătălăul de acu' șaisprezece ani. N-o să lase ce-i al său, în ruptul capului. Și Valahia e a lui. *A lui.* Și *al lui* e și Drăculea. O să-i pună juvățul de gît... Naiba să-i ia pe Miloș și Pătru că nu mai vin odată cu sania și răspunsul ! Ce-ar fi să-i aducă totuși în sat la Bălteni pe învinși ? I-ar plăcea să-i vadă cît mai grabnic la față, și pe Vlad, și pe Mircea, și pe ticăloșii ceilalți, cei rămași neînchinați. Să-i vadă cerșindu-i mila... de rîsul tuturor... Cu botul pe labe...

---

* *Hereghia* (arhaism) — monetăria. (n.a.)

Se trezește rostind cu voce voit nepăsătoare.

— Ce-ar fi să te duci, vel-spătare, să-l poftești aci pe Drăculea ?

— Dacă poruncește Măria Ta, mă duc, murmură bătrînul oștean învățat cu toanele stăpînului său de mult timp, din pribegia lor în Ungaria.

— Poruncesc. Pînă-ți scoli și niște oșteni de-ai tăi din somn și-i pui să încalece, întocmim și o *poslanie* * și punem și pecetea. Ce zici, graf Marczali, ești mulțumit ?

— Te vor binecuvînta toți, și dușmanii, și prietenii, oftează făcînd pe măscăriciul ungurul, bucuros mai ales pentru micul scutier. Iar mai mult decît toți, te voi binecuvînta eu, fiindcă abia aștept să strîng în brațe o pernă durdă și să visez că-s acasă, cu iubita.

— Ce mai stați, boieri ! rîde Vladislav. Găsiți-i grofului un pat și-o pernă pe plac, iar lui Drăculea o temniță și-un paznic.

— L-am putea închide pe Drăculea în chilia de deasupra clopotniței. N-are cum fugi d-acolo. E loc ferit și strașnic pentru astfel de treburi, se grăbește starețul să-l asigure pe Domn. Nici un rob și nici un călugăr pedepsit și zăvorît în turn, nu ne-a scăpat.

Vladislav îl măsoară cu bunăvoință. E mai ușurat sufletește acum, fiindcă s-a hotărît să curme așteptarea.

— Adu călimară și pană, preacuvioase. Vreau să scriu.

— Îndată, Doamne, suflă starețul și scoate dintr-un buzunar al rasei sale o călimară de argint filigranat, athonită, cu două capace groase, pe care-o așază cu grijă pe masă.

Grămăticul Curții, om între două vîrste, aflat mai la coada mesenilor, s-a sculat de la locul său și a pus și el înaintea Domnului o hîrtie lucioasă. Îi întinde și o pană de scris și spune încet :

— Pecetea mică a rămas din întîmplare la Măria Ta. De alaltăieri, de la judecată, cînd s-a fost hotărît *prădalica* pe ocinele celor răposați fără urmași.

— Bine. Nu știu unde am vîrît-o. O să pun sigiliul de pe inel.

Toți tac și se uită cum Domnul scrie în grabă două rînduri pe foaia albă, cum picură ceară dintr-o lumînare

---

* *Poslanie* (din vechea slavă) — scrisoare. (n.a.)

și pune sigiliul mic cu cap de vultur, apoi cum răsucește scrisoarea și i-o dă spătarului său.

— Zboară, jupan Dumitre, și să-mi vii cu Drăculea viu. Am nădejde să prindă și el sărmanul rugăciunea din zori a călugărilor. O să-i cîntăm apoi popește un colind pentru noul său an și noua sa triște.

— Am înțeles, Măria Ta.

— Stai, că mai am a-ți grăi ceva — și Vladislav îl dă la o parte cu un gest nervos pe Marczali, care stă între el și bătrînul oștean, și-i pune celui din urmă mîna pe umăr, șoptindu-i la ureche :

— Să nu mă trezești, vel-spătare, dacă la întoarcere mă găsești dormind. Fă totul ca hoții de cai : pe tăcute și repede. Pe Mircea să-l închizi în beci, pe Drăculea în turn. Pe credincioșii lor să mi-i mîni la Tîrgoviște, de îndată ce-și vor închina săbiile.

Spătarul aprobă din cap, îi sărută Voievodului dreapta, salută scurt pe ceilalți curteni, și iese din arhondaric grăbit, cu fața impasibilă și pasul apăsat al celui covîrșit de însemnătatea clipei decisive.

După plecarea lui, cheful — și așa destul de lînced la acea oră — moare cu fiecare clipă, în pofida paharelor golite întruna de boieri. Apucat brusc de o sete premeditată, noul Domn bea pe nerăsuflate cîteva cupe cu vin, dorind să se amețească iute și să-și uite în somn îndoielile și nerăbdarea, grabnic, cît mai grabnic. Vinul, deși bun, îi face greață, și capul începe din nou să-l doară. Deșartă însă metodic încă un pahar, apoi azvîrle cupa de argint pe jos și se silește să zîmbească.

— Ajunge, boieri dumneavoastră. Mulțumesc tuturor pentru tovărășia plăcută și vă pohtesc noapte bună, că o meritați din plin după atîta netihnă și zdruncinătură. Odihniți-vă bine, mîine vom purcede îndărăt la Tîrgoviște. Dea Domnul să visați frumos.

— Și pentru Măria Ta, așijderi, somn bun și vise frumoase, se grăbește careva să-i ureze.

Ceilalți curteni reiau în cor urările, în vreme ce Vladislav trece printre dînșii spre odaia pregătită de Stanciu, postelnicul și prietenul său, și de doi oșteni de pază.

Puțin înainte de revărsatul zorilor, noul Voievod se trezi din somn, leoarcă de sudoare, cu tîmplele zvîcnind.

Visa că e copilandru, la Curtea din Tîrgoviște, în vremea stăpînirii tatălui său. Se făcea că era dimineață, vară, cald... Ieșise pe marea poartă a palatului, călărind într-o goană nebună, însoțit de copiii de casă, de cîțiva viteji și de comisul domnesc, care veghea asupra instruirii militare a pajilor și chiar a *Fiului Țării*, a lui, a moștenitorului.

Auzea limpede în vis boncănitul puțin înfundat al cailor, chiuitul vesel al băietanilor din alaiul său, niște clopote, departe, apoi bătaia inimii sale parcă în ritmul galopului. Aerul era fierbinte în jurul lui, ceva îi zvîcnea în gît — nerăbdare, spaimă, ambiție — și el rîdea, cu inima strînsă, strîngînd frîul, strîngînd între pulpe burta calului, apoi strîngînd din dinți. Și toți fugeau, el mai cu osebire în fruntea cetei de băieți. Și iată-l singur, în goana aceea deodată foarte înverșunată, cu sabia ținută deasupra capului, mînîndu-și calul drept spre o momîie uriașă de piele umplută cu tărîțe, înfiptă într-un par scund pe cîmpie, păpușă caraghioasă și amenințătoare ce închipuia vrăjmașul, și pe care trebuia s-o descumpănească, s-o dea jos, s-o răstoarne de pe locul ei fix, cu o lovitură de spadă, bine și zdravăn dată.

— Ia seama, ia seama, ia seama ! urla comisul — sau altcineva în spatele lui. Și caii boncăneau, boncăneau nevăzuți, în urma lui...

Goana era din ce în ce mai turbată, urechile îi vîjîiau, știa că dacă nu va izbi *cum trebuie*, toți vor rîde.

De aceea strînse din dinți, închise ochii, izbi — tăișul intră prin trupul momîiei... Știa că lovise *cum trebuie*, curgeau tărîțe, apoi sînge și cineva rîdea, rîdea în hohote... cumplit... Deschise ochii. Căzu, dar înainte de a se prăbuși peste momîia care se prăbușise și ea la pămînt, *îi văzu fața*... Rîdea... Momîia rîdea în hohote, cu fața neclintită totuși. Obraz neomenesc de piele sau parcă de lut, gură larg căscată, dinți mărunți, ca de femeie, stricați, ca ai soației lui... Și chipul momîii îl privi brusc *cu ochii ei*, ai Doamnei, dar rîsul era al lui Ioanăș. Un rîs gros, aspru, bătjocoritor. Și răsuna mereu, iar caii boncăneau mereu și veneau spre el. El, Vladislav, nu se putea însă ridica de la pămînt. Leoarcă de sudoare, înspăimîntat, auzea cum caii goneau, tropăiau nepăsători, și cum treceau peste el fără să-l stîlcească, doar zgomotul copitelor îl auzea hăulindu-i în vis sub tîmple. Se mira că mai trăiește. Un tropot surd, nepăsător, necurmat, blestemat !

Se trezi gemînd, cu spaima în suflet *vie*, spaima aceea a lui de copil, resimțită adesea înainte de a izbi vrăjmașul — încă neîntîlnit — travestit într-o amenințătoare și neclintită țintă.

Cineva bate încetișor, dar cu stăruință în ușă.

— Măria Ta, Măria Ta, scoală... Am vești !

Într-o clipă Vladislav sare din pat și se repede la cana cu apă pe care-o dă pe gît. Recunoaște vocea lui Pătru, omul său de nădejde și inima începe să-i bată repede, năvalnic. Strigă vesel aranjîndu-și straiele în neorînduială :

— Intră ! Hai, intră !

Ușa odăii se deschide cu grijă, și în pragul ei se arată olăcarul domnesc, încă în ținută de campanie, cu mantia scoarță de frig și zăpadă, și obrazul roșu.

— Ai adus-o ? Unde e ? Ce stai, vorbește ! Cred că n-a degerat ca tine, pe drum ! Unde e ?

Însă olăcarul tace și-și pleacă privirea, posomorît și vinovat, spulberînd dintr-o dată freamătul acela bărbătesc de satisfacție pe care Vladislav l-a simțit adineaori parcurgîndu-l.

— Unde e Miloș ? Și jupînița ?

Pătru olăcarul tace mai departe și-i întinde Domnului său îndărăt sulul cu scrisoarea lui Drăculea, pe care Vladislav o trimisese lui Huniade.

— Ce-i asta ? Unde-i răspunsul Guvernatorului ? De ce nu grăiești ? Ți-a crestat cineva limba, or vrei să ți-o crestez eu, neghiobule ? Ce s-a întîmplat ? Nu l-ai găsit pe Guvernator ?

Oșteanul oftează din greu.

— N-am vină de cele petrecute, Doamne... N-am nici o vină că nu mi-a fost încredințat un răspuns scris. Să mă crezi, Măria Ta... Și să mă ierți că nu-ți aduc veste bună măcar dinspre partea jupîniței... Cineva a tulburat apele, a uneltit... Că nici măcar pe biata jupîniță n-am aflat-o acasă. E trimisă la o mînăstire, din porunca Domnului nostru Ioanăș...

Vladislav nu e încă dezmeticit nici din coșmarul trăit în vis, nici din surpriza proastă, materializată acum, concret și subit, în vorbele acestui credincios al său, în care și-a pus atîtea nădejdi. Nu-i vine să-și creadă urechilor ; îl privește pe Pătru parcă fără să-l vadă, și caută cu mintea înghețată să prindă dedesubturile acestei atitudini a lui Huniade. Fără îndoială, Ioanăș e supărat pe el, devreme

ce nu-l învrednicește, în clipa asta hotărîtoare, cu un răvaș, cu un sfat... Careva, un dușman, bineînțeles, a besăduit iarăși prostește despre jupîniță, înaintea Guvernatorului. Iar acest neîngăduitor *atlet* al lui Christos, care n-a știut niciodată ce e plăcerea și bucuria iubirii, poate din gelozie de bătrîn, poate din alte pricini, se răzbună pe o biată femeie, ca să lovească în el, în așa-zisul pupil al său și fiu sufletesc... Și a înlăturat-o de la Curte... Ce crede el ? Că o să i-o smulgă din inimă, dacă acum, la sărbătoarea de Anul nou, cînd își va prăznui și victoria asupra lui Drăculea, o s-o țină departe de Curte ? Nerod bătrîn... Pe ființa aceea gingașă și arzătoare, crede c-o s-o înlocuiască cu gîsca lui îndopată cu sfaturi, cu *momîia* aceea pe care i-a vîrît-o pe gît, fiindcă-i era nepoată ? Desigur, o să afle *cine* a vorbit... O să aștepte pînă pleacă Guvernatorul și...

Dintr-o dată îi e grozav de ciudă că trebuie *să aștepte* plecarea lui Ioan, *să aștepte* sfatul său, *să aștepte* mereu binecuvîntarea lui în orișice împrejurare, de parc-ar fi fost un pretendent nepricopsit și nevolnic. A venit într-adevăr în țară cu sprijinul Guvernatorului, dar să nu uite nici acesta că țara l-a primit cu brațele deschise, prin voința boierilor ei și că brațele acestea de viteji sînt de-aci încolo ale lui Vladislav. Cum a știut să-i cîștige pe boieri, o să știe și să-și apere ce-i al lui și ce-i place să fie al lui.

Voievodul scrîșnește din dinți :

— Și Domnul Ioanăș ?... Ce-a zis ? L-ai văzut ? Ce legătură are jupînița cu acel răvaș de răspuns ? Hai, Pătrule, fă-ți mesererea : deșartă-ți știrile, iar eu o să mă căznesc să te-ascult. Era supărat ?

— Iartă-mă, Doamne, pentru cele ce-ți voi spune, murmură olăcarul. Mi-a vorbit puțin, aspru de tot. Părea supărat. Se zice că primise niște vești rele din Ungaria.

— Și ? Ce-avea cu jupînița ? Cum a luat-o ? Unde a dus-o ?

— Cînd eu și Miloș am ajuns în Tîrgoviște era dusă la mînăstire. Cred că e prin țară. L-am lăsat pe Miloș să o caute, să-i dea de urmă. Am vorbit cu slugile... Mi-au spus tot... Îndată ce Măria Ta și steagurile boierilor au ieșit din Tîrgoviște, niște oameni ai Guvernatorului s-au și înfățișat la casa jupîniței, cu o sanie pregătită de drum, și cu porunca lui Ioanăș. Degeaba a plîns, degeaba s-a rugat de pristav să-i îngăduie măcar încă o zi-două să rămînă în Cetate. Degeaba. Guvernatorul i-a trimis vorbă

prin acel pristav că nu poate rămîne ; că Domnia Ta şi cu dînsul v-aţi înţeles asupra mîntuirii sufletului ei... Că Doamna Ţării o să vină acu' de sărbători şi că de aceea jupîniţa n-are ce căuta în oraş, să-i strice liniştea, casa şi sărbătorile. Şi că se miră Domnul Ioan că jupîniţa n-a priceput de la Voievodul Vladislav cum că trebuie să plece... Totul a fost doară chibzuit dinainte între Guvernator şi Domnul Ţării, ce se cade şi ce nu se cade... Asta mi-a cerut şi Guvernatorul să zic înaintea Domniei Tale.

Ascultînd vorbele murmurate şi cam poticnite ale slugii, Vladislav îşi iese din fire. Îl apucă pe curier de pelerină şi-l zgîlţîie, tremurînd de furie.

— Aşa ? Asta a zis ? Şi despre Drăculea ce-a zis ?

Pătru se trage cu grijă din mîinile stăpînului său, închide uşa odăii, se întoarce, apoi pune un genunchi la pămînt şi suflă :

— Măria Ta... să nu ne audă nimeni... Rogu-te...

Vladislav îl cîntăreşte din ochi, mahmur, şi-şi scade glasul :

— Ce-a zis ? Mi-a trimis vreo poveaţă după ce-a citit scrisoarea ?

— Da, Măria Ta.

— Care ?

— A zis...

Pătru se tulbură o clipă, se uită lung la Domnul său, îşi face cruce şi adaugă :

— Jur că spun adevărul. Domnul Ioanăş însuşi m-a pus să repet de trei ori, ca să nu uit nimic şi să nu schimb nimic, după capul meu prost...

— Ce-a zis ?

— A zis astfel : Că Măria Ta eşti azi biruitor peste biruiţi şi trebuie să ştii singur ce să faci, ca să-ţi păstrezi şi mîine biruinţa asupra vrăjmaşului, cît şi preţuirea celor ce te preţuiesc.

— Altceva ?

— Altceva, nimic. Era supărat că venisem pe nepusă masă. Făcea nişte socoteli cu secretarul. M-a primit totuşi îndată, văzînd scrisoarea cu sigiliul lui Drăculea. De izbînda noastră ştia, de la oştenii săi.

— I-a citit-o secretarul ?

— Nu. Şi-a agăţat nişte oglinzi rotunde de cleştar la ochi şi a citit singur, mişcînd buzele. Pe secretar l-a poftit afară, de la început.

— Și ?

— Atît. Mi-a dat scrisoarea îndărăt. A scos cleștarele alea de la ochi și le-a frecat cu o năframă. A tăcut. Pe urmă a sunat din clopoțel și a venit secretarul. Am plecat.

Vladislav se așază pe marginea patului, descumpănit și mohorît.

Se simte iarăși singur, amenințat, frustrat de bucuria aceea firească a izbînzii, așa cum o visase mereu... Lumină, veselie, cîntec... El, fără grijă... *măcar a doua zi după ce-a isprăvit cu Drăculea,* fără griji, voios, fericit, zburdînd pe cal, întîmpinat de mulțimea bucuroasă... de tovarășii săi de pribegie, de curtenii săi, de cei ce-l iubesc. Și mai ales — *după serbare,* în ascuns — întîmpinat într-un iatac cald de ființa aceea fermecătoare și jinduită — muiere între muieri — după care tremură ca un însetat ce vede izvorul... Dar, nimic din toate aceste visuri !... În locul serbărilor strălucite — un An nou solemn, milităros și chibzuit. Ioanăș, în capul meselor... Iar seara, în pat, în locul femeii bălaie și fierbinți, Doamna lui, cea îndesată și tristă ca o junincă dusă la tăiere... Și apoi plînsul ei rușinat, de care i-e lehamite dinainte...

O nemulțumire rece urcă în el ca o sevă otrăvită... Începe să se îmbrace repede, simțind deodată că frigul din sine îl face să tremure nefiresc, deși în odaie e încă plăcut, călduț.

— Pătrule, mai spune odată ce-a grăit Guvernatorul despre scrisoare. Rar. Cuvînt cu cuvînt.

Credinciosul său repetă fraza slăvitului Huniade, obosit, fără să-i judece tîlcul.

„Sfinte Petre, apără-mă... de nu s-ar mînia pe mine, de m-ar lăsa să mă culc liniștit" își spune automat, în timp ce buzele lui murmură : „biruitor"... „biruiți", „biruința asupra"... „prețuirea"... „prețuiesc"...

Voievodul vibrează ca o coardă de arc la fiece cuvînt, cîntărindu-l, căutîndu-i subînțelesul, imaginîndu-și lucid *cum* îl rostea Ioanăș, cu ce zîmbet strivitor, *cum* se ascundea îndărătul acestor vorbe mari și sfătoase, fără a-și rosti adevăratul gînd. „Fățarnicul... Se spală pe mîini ca Pilat... Și mă lasă să-l judec eu pe... Neghiob ce sînt ! Nici o potriveală cu Pilat. Ioanăș mă lasă singur. Atît... să hotărăsc singur *azi,* fiindcă azi sînt biruitor... Drăculea e Drăculea, nu altcineva... Nici Guvernatorul n-ar avea milă, dacă ar fi în locul meu. Nici Drăculea de mine. La Nürn-

berg, *atunci*, era altceva, Azi e altcum. Ce-o să zică însă boierii ? Îmi vor ști de frică sau îmi vor scorni că-s sperjur ? Și dacă vor scorni ? La urmă urmei, îmi calc cuvîntul *și pentru* a-i apăra pe ei. Dacă rămîne în viață, Drăculea s-ar putea întoarce cu o răzbunare grozavă și împotriva lor. Și, Doamne păzește, s-ar mai putea întoarce în scaun și a patra oară !... S-ar mai putea întoarce... dacă-i las viața... Să se gîndească și boierii mei ce-ar face, pe unde-ar scoate cămașa, dacă Drăculea al lor s-ar mai întoarce odată... Ce neghiobie !... De ce să se gîndească... E așa de limpede ; mă gîndesc eu *și* pentru ei. Iar ei vor judeca *și* pentru mine. Îl vor judeca și trunchia *ei* pe Drăculea. E dreptul lor să-l judece. Și al meu să le cer *cum* să-l judece.

— Pătrule...

Olăcarul ridică ochii, surprins de tonul hotărît și plin de o clocotitoare satisfacție, cu care Vladislav îl strigase, încet, înăbușit.

— Măria Ta...

— Cheamă-l pe jupîn postelnic să mă îmbrăce. Și anunță-i pe jupanii tîrgovișteni din sfat să vină îndată aci. Spune-le că avem de hotărît lucruri mari. Iar tu du-te în cuhnia călugărilor. Mănîncă puțin ca să te întremezi fără să dormi. Dar să nu bei nimic, mă auzi ? E nevoie și de tine la sfat. Le vei repeta jupanilor ce-a zis Domnul nostru Ioanăș. Însă, fii cu luare aminte cum vei grăi. Vei privi spre mine și vei spune astfel : „Măria Ta ești azi biruitor peste biruiți și *să faci singur ce trebuie ca să-ți păstrezi și mîine biruința*"... Fii cu luare aminte, Pătrule. *„Să faci singur ce trebuie ca să-ți păstrezi biruința"*, așa a zis Guvernatorul Nu ?

— Întocmai, Măria Ta — murmură oșteanul, și un zîmbet larg, complice, se așterne peste fața lui obosită.

A doua zi, cînd spătarul i-a adus pe Drăculea și pe Mircea la Bălteni, sfatul boierilor tîrgovișteni le și hotărîse soarta. Noul Domn nici nu stătu de față la împlinirea judecății. Călărea de zor spre Tîrgoviște, în timp ce, în curtea mînăstirii, în sunetul clopotelor și al trîmbițașilor, Mircea fu orbit, apoi vîrît de viu într-un coșciug, iar Drăculea trunchiat, după ce privise, mut și neputincios, supliciul fiului său.

„Viața celor morți se află în amintirea celor vii."

CICERO
„Philippica 9, 3."

30 de ani mai tîrziu. Snagov, leatul 6985 *

Vreme aspră de iarnă. Totul e alb, fumuriu și negru, decente și potrivite culori pentru spectacolul ce se va desfășura aci, repede, cît mai repede, și fără nici un fel de fast.

Peste crusta subțire a gheții de pe lac s-a așternut o fulguială imaculată, severă. Malurile năpădite de trestii dese s-au preschimbat solemn în scunde păduri de țepe sticloase și boante, văduve de cap, rînjind cuviincios, în sus, spre văzduhul siv și mohorît.

Pe turnul închisorii, clădit din bolovani vineți de rîu, și la poarta mînăstirii domnești flutură năframe de doliu, sărace, puține la număr. Nici un clopot nu răscolește cu glasul său adînc și material cercurile pure ale neființei și veșnicei taine a cerului. Totul e fumuriu și negru. Totul e îngheț și tăcere.

Abia spre prînz liniștea albă a lacului e tăiată în două de pleoscăitul unei bărci lungi, ce-și face drum prin apele dure spre insulă.

La vîsle, doi călugări tineri și țărănoși. Înăuntrul bărcii, în picioare, trei bărbați în mantii negre, sub faldul cărora ghicești sabia prinsă la șold. Au capetele pletoase, descoperite, și străjuiesc un sicriu cu margini lipite în plumb, peste care e pusă — în lungime — o spadă grea și scumpă,

* 6985 — 1477 (n.a.)

cu mînerul bătut în grindină măruntă de diamante. Nici unul nu vorbește deocamdată cu glas tare, ci doar în gînd, în gînd... Fiecare singur și însingurat, ningîndu-și ideile în sens invers, de jos — dese, transparente și efemere fulguiri de gînd, în sus — spre cerul închis și boltit, ca un scut imens și despărțitor de lumi.

Barca înaintează anevoie, legănîndu-se, scrîșnind și opintindu-se. Călugării răsuflă osteniți, se opresc deseori din tras și împing cu lopețile spărturi mari de gheață subțire și pești cu burta-n sus, rotunzi, înghețați... Încet, încet, se-apropie de insulă.

Mai sînt doar vreo douăzeci de vîsle zdravene pînă la mal, unde îi așteaptă acum starețul în odăjdii și mai mulți monahi, gata de slujbă.

— Mai repede, mai repede, că vine din nou viscol, strigă cineva dinspre mînăstire. Unul dintre vîslași și-a prins însă lopata dedesubtul undelor. Icnește, barca se clatină, călugărul icnește iar și scoate o clipă la iveală, dintre ierburi negre și bucăți de gheață, un trunchi umflat, omenesc totuși, deși fără cap și membre.

Călugărașul scapă vîsla și bolborosește, holbînd ochii și arătînd cu mîna bulboana unde trupul s-a cufundat din nou, sub apa densă.

— Acolo... l-am văzut... Doamne-Dumnezeule... acolo...

— De ce te-ai oprit, Ieronime ? răcnește starețul de pe decînde.

— Acolo... sub ghețușcă... e cel tăiat de Vlad-Vodă, acu o săptămînă... mortul... bolborosește mai departe Ieronim, spăimîntat.

— O să-l căutăm după slujbă. Cine știe cine-o fi, dintrei ăi osîndiți ! Înseamnă-ți locul și vino, Ieronime !

Barca a tras la mal, și cei trei cavaleri, înfășurați în camelote negre și cu săbiile ascunse, poartă pe umeri sicriul și intră în biserică.

Înăuntrul domnești ctitorii, chiar în naos, între lespezile de piatră, se cască un dreptunghi gol.

— Aci ? întreabă surprins cel mai tînăr dintre însoțitorii coșciugului. De ce nu-l așezați, preacucernici părinți, în pronaos, la locul hărăzit prin diată pentru cei din neamul de ctitori ai acestui sfînt lăcaș ? E o încălcare a pravilei, e o fărădelege...

— Boier Codre, nu te mînia în darn, zice starețul, mult plictisit. Ne-am mirat și noi, dar porunca e poruncă. Așa

a fost pînă la sfîrșit voia Voievodului Laiotă și așa a hotărît și cinul prea înalt, de la Curte... Ba, dacă vrei să afli, au fost destule glasuri, în sfatul cel mare, care s-au împotrivit pînă și îngropăciunii creștinești... Zic unii că Vlad răposatul, fiul lui Vlad Dracul, ar fi fost păgîn, lepădat de dreapta credință și botezat iar, a treia oară, de papistași.

— Minciună ! tună vocea celui mai bătrîn dintre boierii însoțitori. Eu am fost martor, la Edirne, la Poartă. Nicicînd nu s-a turcit Vlad al nostru ! Și dacă sfinția ta mai îl ponegrești și după moarte, amintind ce zic boierii aceia, teme-te de mine, cucernice părinte, de nu te temi de Dumnezeu !

Starețul se mai îmblînzi :

— Stai, jupan Harefta, nu trage sabia, ce Dumnezeu ! Sîntem în fața altarului. Gîndește-te cîtă luptă am dat să-l aducem și să-l îngropăm aci, după cum se cuvine...

— Atunci, ce mai adaști ? mîrîe jupan Harefta, scîrbit. Prohodește-l ! Îngroapă-l ! Pune-i piatra deasupră-i, cît mai iute, să nu se scoale mortul să te fulgere și să te răsboteze el !

— Mio padre, *unde e lespedea încrustată cu anii și luptele lui Dracullus Waywoda ? se aude glasul cu un puternic accent italian al celuilalt însoțitor domnesc.*

Starețul îl măsoară pe străin, iute și nemulțumit :

— Mai tîrziu o vom porunci unui meșter... mai tîrziu... Deocamdată vom pune o piatră simplă, de rînd...

— O lespede de rînd peste un Domn ce l-a învins pe însuși il grande Turco, *pe* Moametto, *cuceritorul Constantinopolului ? O piatră fără* inscriptiones *și podoabe pentru nobilul Waywoda, fiu și nepot de Domn, ale cărui isprăvi de arme sînt demne de un mausoleum mai ilustru decît cele ale* condottierilor *din orașele noastre italice ? Pe legea mea, padre, e o rușine ! Noi, venețienii, răsplătim mult mai darnic pe comandanții noștri chiar mai puțin bravi.*

— Se prea poate să fie așa, la Cetatea Lagunelor, îi taie tirada monahul. Dar noi n-avem astfel de poruncă. Nu va fi nici o însemnare pe piatra răposatului Vlad. Nime nu trebuie să-i știe mormîntul. Doar noi, cîțiva... Noi, călugării, vom trece zilnic peste lespedea și trupul lui, și, la sărbători, însuși norodul cel prost va umbla cu opincile și tălpile goale, fără a ști, peste piatra ce va ascunde acel trup lumesc unde-a sălășluit duhul neguros al săvîrșitului nostru Domn

și stăpîn, carele n-a știut ce-i mila și iertarea, cît a fost viu. Să învețe împietritul lui suflet ce e umilința și ruga... el, carele a călcat în picioare pe toți, să fie călcat de picioarele tuturor, în veci, și numai fumul cădelniților noastre să-i aducă o pală de odihnă în zbuciumul lui veșnic...

— Părinte stareț, ia seama! Ești pus să-i citești iertările, nu să-l blestemi! Teme-te măcar de Dumnezeu, pe care zici că-l slujești, de nu ți-e frică de tăișul spadei mele! strigă din nou furios Harefta, apoi strecură printre dinți:

— Nu se cade să uiți, arhonta, *că Măria Sa răposatul a întărit mînăstirii drepturile cele vechi de la moșu-său, Mircea, și v-a făcut danii bogate în ocini și robi. Am parafat eu însumi pergamentul acela, mai demult, cînd eram la Curtea din Tîrgoviște. Așa că nu arunca anatema, citește-i mai bine troparele și lasă-l pe Dumnezeu singur să-l judece, că asta e mesererea Celui de Sus să judece și să ierte unde noi, oamenii, nu putem ierta și nu putem înțelege!*

Un murmur nedistinct, de voci bolnăvicioase, răgușite, scăzute, întîmpină aceste spuse ale jupanului Harefta, umplînd aerul rece dintre icoane și monahi, ziduri și boieri, cu o stranie așteptare — ca suflul adunat în golul văilor înainte de începerea furtunii.

Călugării și cavalerii se-ntorc și privesc cu stăpînită mirare trupurile hirsute, crescute brusc în spațiul negru al ușii, bărbile zbîrlite, pline de promoroacă, capetele dezvolbite, mîinile crăpate și roșii care frămîntă căciuli roase, opincile ude și grele, lipite parcă de cioareci ca iasca de rădăcina trunchiurilor gemene din pădure.

Țăranii. Mărginașii moșiilor Snagovului. Credincioșii și oștenii de rînd ai Voievodului ucis.

Veniseră — cum? Aflaseră — cînd? De ajuns că stau acum în tinda bisericii și așteaptă neclintiți, turmă cuviincioasă, dar avidă și aprigă, pîndind ceva nelămurit încă, poate un praznic coborît în chiolhan haiducesc sau poate o înviere cumplită, răzbunătoare și spectaculoasă.

Privindu-i, starețul se sperie. Tușește și începe de grabă cîntările duhovnicești.

Slujba decurse apoi în galopul respectuos al celor sfinte și în murmurul pios și prevenitor al privitorilor.

Cînd piatra fu așezată peste mormîntul proaspăt al Domnului, clopotul cel mare al mînăstirii purcese să bată

puternic, prelung, răzvrătit, ca o inimă de bronz în furtună, aruncată de-un vînt năpraznic şi teluric, încoace şi încolo.

Stareţul se zgîrceşte în sinea lui, neîndrăznind să repeadă un călugăraş în clopotniţă spre a opri limba neîngăduită. Se stăpîneşte, îşi muşcă buzele şi priveşte bănuitor, cu duşmănie, spre jupan Harefta, fostul om de nădejde al lui Ţepeş. Acesta însă tocmai se închina solemn înaintea marilor picturi aurite ale tîmplei.

— Dumnezeu să-l ierte, încheie, cîntat şi limpede, monahul, spre a fi auzit deplin de mulţime.

Jumătate dintre cei aflaţi în biserică răspund ca un ecou potolit „Dumnezeu să-l ierte"... Ceilalţi tac şi-şi îndeasă cuşmele flocoase pe cap.

Jupan Harefta rîde fără sunet, scurt, dezvelind sub mustaţa făcută cu drotul, după moda Curţii din Buda, nişte colţi gălbui dar încă tari :

— Dumnezeu să ne ierte pe toţi !

Îşi înfundă apoi şi el căciula de vidră pe cap şi-l trage pe stareţ mai de o parte, pleznindu-l cu vorbele usturătoare, ca şi biciul :

— Pe sfinţia ta va să te ierte mai cu osebire, părinte stareţe, c-ai slujit cu bună ştiinţă un sicriu în care e doar pămînt şi oase amestecate de cal şi de om.

Stareţul păli :

— Chiar dacă rămăşiţele nu i s-au fost găsite întregi în groapa unde-a fost zvîrlit după luptă, eu, jupane, am slujit gîndindu-mă la suflet, la duhul lui plin de păcate şi blesteme, carele are atîta trebuinţă de dezlegarea noastră.

Harefta rîde din nou, de data asta, tare şi muşcător :

— Nu de iertarea voastră, a popilor, are trebuinţă duhul lui Vlad, ci de cea a lui Dumnezeu şi de înţelegerea celor ce vor veni după noi, pe acest pămînt... Atît...

Vru să mai spună ceva, dar veneţianul, nerăbdător, îi făcu semn din uşă :

— Messire Harefta, să plecăm. Afară s-a pornit viscol.

— Haidem, boier Stepane, mormăie şi Codre, mohorît. Ne-am împlinit datoria aci, faţă de Domnul nostru, căruia i-am jurat credinţă pînă la mormînt.

— Pretutindeni ne-am împlinit-o, boier Codre, răspunde Harefta, luîndu-l de umeri. Noi doi măcar n-am scuipat unde-am jurat, ca alţii mulţi. Şi chiar dacă eu însumi m-am lepădat de el, într-o anume împrejurare, totuşi nu l-am vîndut, nu m-am dat cu frate-său, Radul, nici cu

altul... M-am tras la o parte, la mine la Argeș, în munți. Sufletul îmi cerea puțină odihnă... Nu l-am urmat în pribegie, în Transilvania și Ungaria, totuși am venit la chemarea lui anul trecut, ca și domita, dealtfel...

— Așa-i...

— Și Petru s-a lepădat de trei ori de Christos... iar Christos era lumina însăși, era fiul părintelui nostru ceresc, era dragostea însăși... Pe cînd Vlad al nostru a fost furtuna, a fost sabia lui Mihail, a fost răzbunarea neiertătoare...

Codre îl privește cu prietenie, zîmbindu-i totuși cu dedesubturi ironice :

— Jupan Hareșta, nu te supăra, dar se zice că la Argeș, acolo, în ultimii ani, ai cam luat-o pe drumul pocăinței... După cum grăiești... ca din psaltirie... Adevăr să fie ? Ori te pomenești c-o iei pe urmele Monahului Filotei, care ți-a fost un fel de părinte... și te tragi spre călugărie și domnia ta ?

— Ca orice moșneag din neamul nostru de ciobani și cnezi, mîrîie binevoitor bătrînul, caut să nu mă prindă clipa a din urmă fără nici o pregătire filozoficească. Dar pînă la pocăință sau călugărie, nepoate Codre, mai va !...

Pe insulă și pe lac se stîrnise iarăși vînt aprig și ninsoare. Crivățul sufla sticlos în trestii, le clătina, le izbea și le spărgea, șuiera înalt în clopotniță, zăngănea în obloanele mici ale chiliilor, spulbera zăpada și o azvîrlea oamenilor în obraz, urla cu glas de stihie, glas în care se amesteca, departe, lătrat neliniștit de lupi flămînzi, și țipăt neliniștit de corbi înfrigurați, și zbateri neliniștite de val izbind sub gheață în mal, și-un alt vuiet mai adînc, mai trist, care se-nșurubase de jos în sus, din pămînt, din lac, din nămeți și ramuri, spre văzduhul cenușiu.

— Doamne-iartă-mă, parc-ar umbla prin cer un duh fără odihnă... mormăie Ieronim, și se așază iarăși la vîsle, scuipîndu-și în palme.

Hareșta, Codre și venețianul se urcă și ei în barcă și se-nfășoară bine în pelerinile lor streine, țesute din lînă de cămilă de Anatolia și căptușite cu piei de jder.

Nici unul nu mai vorbește cu glas tare. Din nou doar în gînd..., în gînd... Fiecare singur, iarăși însingurat, privește ninsoarea deasă, vînzolită și aproape imaterială, care totuși cade, cade deasă — un fulg, doi, mii, zeci de mii, întunerec

alb de fulgi — pînă ce acoperă sub omătul fără prihană pămîntul negru, casele cenușii, crucile albe, frunzele, peștii morți, morții toți, decapitați, trunchiați, înțepați, cei din ape, din morminte, de pe cîmpii — un mort, doi, mii, zeci de mii, întunerec de morți...

Ochii celor trei credincioși ai lui Țepeș rămîn larg deschiși și orbi în afară — privitori doar înlăuntru — urmărind, prin fulguiala vremii nemiloase, cum zboară, cad, se-adună și se topesc laolaltă imaginile trecutului, ale unui trecut pentru ei încă apropiat, deși tulbure, ducînd în prelungire posibilă spre un viitor, la fel de învolburat și nesigur.

Nu-și vorbesc — tac — și vor tăcea frumos și deplin, deși noi credem a le auzi prin timp, mai departe, VOCILE, gîndurile și destinele, urcînd împotriva ninsorii dese a deceniilor și-a uitării pînă la prezentul paginilor ce urmează...

5

„Domnia Ta știi cum m-am dus la Murad Împăratul și cum m-am jurat cu el și cum am vorbit cu el ; toate le-am dat de știre cu frică domniei voastre. Ce am făcut, am făcut și m-am dus la el ; toate astea cu frică le-am făcut, căci mi-au luat Țara și-au început să se apuce de capul meu și-am dat copii boierești acolo. Și asta s-o știe domnia voastră : Turcii mi-au risipit toată Țara după ce se juraseră cu credință și cu blesteme și primiseră credință".

Dintr-o scrisoare a domnului ALEXANDRU ALDEA către comitetele Timișoarei ȘTEFAN ROZGONYI

Harefta :

Soarta m-a legat de viţa mult nobilă a Drăculeştilor întîi prin jurămîntul lui taica — pe urmă prin mine însumi, de nenumărate ori — strîns, cu neputinţă de a mă smulge. Taica... Toţ într-o iarnă s-a pristăvit şi el, demult.

Ninsori, ninsori...

O, cît de blînde ninsori troieneau tăcut chiliile Coziei, în anii curatei mele copilării, cînd învăţăceam la mînăstire, aşteptînd cu înfrigurare pe cnez să vină să mă vadă, să mă ia şi să mă ducă cu dînsul la Curţile împărăteşti, pe unde trăia, pîndindu-şi norocul.

Venea însă rar, totdeauna pe înnoptate, căci se ferea de oamenii lui Albu, duşmanul său şi boier închinat Băneştilor. Stătea puţin, o zi, poate nici o zi... L-am văzut aevea doar de cîteva ori — şi ades numai în amintire, ca şi acum, năpraznic de viu, gălăgios şi mîndru.

Pe la şapte ani am deslușit de la călugării şi robii mînăstirii că sînt doar copil din flori al cnezului Nanu ot Loviște, deşi, ce-i drept, singurul său urmaş în spiţă bărbătească. Purtam pe umăr pecetea de pe scutul şi inelul său de cavaler, scrisă în carnea mea cu fier roş şi primeam în fiecare an bani şi îngrijire aleasă, pe ascuns, în sihăstria Coziei.

De la învăţatul şi bunul meu dascăl Filotei Monahul (carele fusese cîndva, înainte de a se trage între zidurile mînăstirii, sfetnicul şi logofătul lui Mircea cel Bătrîn, şi

prietenul cnezului) știam că taica se afla în ultimul timp la Bizanț, pe țărmul Propontidei, însoțindu-l pe Vlad Dracul, în pribegia dinaintea înscăunării sale.

Venise apoi primăvara aceea, de neuitat pentru mine, cu zăpezi tîrzii și ușoare, albăstrui, proaspete, cu iz amar de cetini și toporași, cu soare înalt, strălucitor, sclipind în crestele munților. Zburdam de fericire. Scăpăram. Primisem carte că taica trece prin țară, pe la Chilia, apoi urcă pe drumul Argeșului nostru, și merge dimpreună cu seniorul său tocmai hăt, într-un îndepărtat burg din țara germanilor, unde Regele Sigismund chemase pe Principele nostru valah la adunarea magiștrilor și Cavalerilor Teutoni.

Credeam că taica mă va lua, de data asta, cu dînsul. De aceea, nu mai aveam răbdare să tot copiez acte și să împodobesc uncialele cu chinovar și aur, nici să caligrafiez meșteșugit scrisorile slavone sau grecești, pe care mi le dicta bătrînul meu dascăl.

Numai la cetitul Alexăndriiei și-al lui Homer mă îndemnam bucuros, chip să-l uimesc pe cnez cu priceperea mea la aste învățături.

Dar mai presus de toate mă trăgea inima la călărit, arc și praștie. Meșteșugul lor îl deprinsesem de la un moșnean de țară, de fel din Valea Lupului, care stătuse ascuns la noi la Cozia vreo doi ani, ca să scape de niște vrăjmași, ce-l urmăreau pentru nu mai știu ce pricină. La înfățișare nu mi-l mai amintesc. Luptase olaltă cu *cîrstoșii* * la Nicopole și se lăuda că-l dăruise Mircea Bătrînul cu o sabie. Avea un picior de lemn. Nu se cunoștea cînd călărea, însă pe coridoarele și pe lespezile bisericii boncănea cumplit și scîrțiia din încheietură.

Prin acel timp eram un dănac de vreo zece-unșpe ani, încă neștiutor la multe rele și suferinți, cam scund și pirpiriu, dar iute și dîrz, și-aplecat spre șotii și hoinăreli.

Spre deznădejdea cucernicilor părinți și dascăli de la mînăstire, nu mă dădeam în lături să mă-nhăitez cu puradeii robilor țigani de pe ocinile din împrejurime, să-mi mînjesc cu funingine fața, să-mi împletesc ca ei sfori și bănuți în plete, să joc ursul ori să-l plimb de lanț prin sat, stîrnind rîsul copiilor și-al muierilor.

---

* *Cîrstoși* — termen arhaic, popular, pentru cruciați. (n.a.)

Mă desfătam de asemenea, mînzește, îmbrăcînd rasa și gluga, și mergînd prin curtea mînăstirii în mîini, ca *țampazii* * din Bizanț, sau dîndu-mă huța în clopotniță, agățat de funia a mare, dojenit și rușinat apoi de bunul Filotei, căruia nu-i venea a-și crede ochilor, cînd mă vedea așa de vînturatec.

Dar mustrarea lui îmi intra pe-o ureche și-mi ieșea pe alta. Nu mă bătea niciodată. Era din cale-afară de blînd și mă iubea ca pe un fiu, deși se ferea să mi-o spună.

Ailalți monahi mă mai atingeau care cu joarda, care cu postul, ca să mă lepăd de rele. Dacă mă lăsau însă mai mult de două zile numai cu apă și pîine, mă răzbunam și eu și pieream *de-acasă*, din scunda și alba mea chilioară și m-apucam să bat cărările muntelui și să hoinăresc prin pădure. Treceam prin hugeacuri pustii — unde aș fi vrut să întîlnesc niscai furi sau haiduci, dar unde nu dădeam decît arar peste robi fugiți ori țărani triști, băjeniți de prin cîmpiile dunărene, cele frămîntate mereu de lupte...

Cum mai cîntau păsările prin castanii uzi și grei de nea, în acea primăvară depărtată, de la leatul 6939 ** ! Umblam călare toată ziulica, vîntul îmi bătea pulpanele mantiei, îmi răvășea părul lung și-mi umplea sufletul de-o fericire fără seamăn.

În acea vreme l-am văzut pentru ultima oară pe taica și pentru întîia oară pe Domnul său și-al meu, pe Vlad Dracul.

Se-ntîmplase să mă întorn dintr-o hoinăreală tocmai pe la chindie. Eram flămînd ca un lup, chiuiam și făceam larmă cît zece, stînd pe cal în picioare așa cum auzisem de la moșneagul cel șchiop că aleargă mîrzacii, la întrecerile lor.

Apropiindu-mă de zidurile Coziei, m-am mirat găsind închise porțile cele grele, și pe-un călugăraș-pisar pus de strajă afară, așteptîndu-mă. De departe, mi-a făcut semne tainice să tac și să descalec, apoi mi-a strecurat în șoaptă :

— Stepane, leagă-ți iute calul în grajd și du-te în arhondaric. Au vint de preste munți tatăl tău, cnezul, și cu el dimpreună niște cavaleri d'ăi mari, de frunte.

M-am grăbit spre grajduri și aci m-am uitat pe fugă la sirepii, ca niște smei de foooși, cu care sosiseră oaspeții.

---

* *Țampazi* — saltimbanci. (n.a.)

** 6939 = deci 1431.

Erau niște cai de soi strein, toți cu picioare subțiri și glezne jupuite de gheață, suflînd ostenit și cald peste cel mai bun fin din pătulul stareţului nostru.

Un țigănuș, vegheat strașnic de-o slugă ungureană, freca de zor cu un șomoiog de paie crupa unui armăsar alb, încă înșeuat. Mi-au luat ochii îndată scările de-argint, împodobite cu desene și pietre scumpe, și țesătura cioltarului de dedesubtul lor — numa' fir și flori, bătute în lînă moale de Persia. Niciodată nu văzusem asemenea arșă. Am mîngîiat cu mîna lacomă gîtul înspumat al frumosului cal și m-am ferit la timp, rîzînd, de zmucitura și copita lui. Înjurat pe ungurește de sluga străină, i-am răspuns și eu, cum se cuvenea, înjurîndu-l fără preget pe românește, apoi am trîntit ușa grajdului și-am alergat spre sala de ospețe. Pe drum, mi-am lepădat mantaua de șiac și căciula, amîndouă nu prea noi, nepotrivite cu ceasul bucuriei mele, mi-am scuturat opincile de zăpadă și — cu sufletul la gură — am intrat în încăperea de unde veneau zvon de voci, clinchete de pahare și rîsete.

Din cele șase candelabre mari de argint, așezate de obicei pe lunga masă a arhondaricului, numai trei aveau lumînările aprinse, aruncînd o lumină scăzută, pîlpîitoare, peste grupul mesenilor. Parcă-i văd și-acum. Erau cu totul vreo doisprezece. Cîțiva monahi de-ai noștri, cei mai învățați, cu bărbile bine pieptănate și cu mătăniile lor cele mai de preț peste rasa călugărească, stăteau presărați mohorît printre boierii în haine strălucitoare și cu obraze rase, după moda frîncilor și-a italienilor. La un capăt al mesei, stareţul, înțepenit și înspăimîntat, iar la celalt, un cavaler măreț, necunoscut mie, îmbrăcat într-un ciudat veșmînt, negru de tot, de filendreș cu bumbi și fireturi de-argint, și pe piept cu un colan lat de diamante, ca un rîu de stele înghețate și-aprinse, de care atîrna un medalion greu.

Dintr-o ochire mi-am dat seama că trebuie să fie un nobil de stirpe foarte înaltă, fiindcă la dreapta lui stătea cnezul, iar la stînga, însuși prea învățatul și bunul meu Filotei, cu un zîmbet demn și parcă sfiit pe chipul său ascetic.

Am strigat din prag : „Slujitorul vostru prea supus !" și-am dat să mă reped la taica, să-i cad în genunchi, să-i sărut pulpana mantiei lui tivite cu jder, fericit că-l vedeam, că-l recunoscusem. Dar cum oare aș fi putut să-l uit ?

Cnezul însă mi-a făcut semn să mă opresc, s-a ridicat de pe laviță, clătinîndu-se puțin, m-a strîns în brațe ca un urs, tare, să mă frîngă, nu alta ! Și, în timp ce eu îi adulmecam cu nesaț izul trupului său, pe care mi-l aminteam a fi neschimbat, și mi-l amintesc și acum — amestec de năduşeală iute și busuioc uscat, de abur de drojdie și pielărie fină, de blănuri parfumate și oțeluri încinse (purta întotdeauna pe sub tunică o cămașă subțire din za de Damasc) — mi-a spus solemn, încovoindu-mi umerii cu mîna lui de fier, aproape aruncîndu-mă jos, la picioarele cavalerului ce sta în capul mesei :

— Fiule, nu se cade să mi te închini mie celui dintîi, atunci cînd te afli înaintea Domnului nostru, Vlad, Voievodul Țării Românești și duce de Amlaș și Făgăraș, bunul nostru stăpîn, căruia i te-am juruit pe cînd nu te născuseși încă, și căruia trebuie să-i fii credincios pînă la moarte, așa cum îi sunt și eu !

Apoi a hohotit cu veselie meșteșugit întoarsă în vorbele sub care gîlgîia o umilință hîtră :

— Asta-i, Doamne, robul tău și mînzocul meu cel iubit și părăsit de-atîtea ori pentru tine ! L-am zămislit, ce-i drept, în mare și dulce păcat, de-aceea l-am hărăzit pentru început mînăstirii, ca să fie hrănit cu lapte de capră pocăită și cucernică și cu jăratec de slove duhovnicești și lumești, înainte de a-l adăpa noi — cum se cuvine unui fiu de oștean — cu vinul tare al bătăliilor. Îngăduie. Măria Ta. puiandrului acelui urs, odinioară uns de tatăl Domniei Tale cnez peste țara Loviștei, să-ți sărute mîna și să se împărtășească și el, laolaltă cu noi, întru slava Ta, din această binecuvîntată și nemaipomenită licoare de Chios, păstrată în două butoiașe vechi și fără cusur de părintele stareț.

— Ai și cercetat că sînt două butoiașe, boier Nanule ? rîse Vlad, dînd isonul celorlalte hohote bărbătești. Vezi, că-n zori ne așteaptă iar neodihna, drumul și poate lupta... ori crezi că am venit la nuntă ?

— Da, stăpîne, cred. Cînd vine Domnul Țării pe pămîntul strămoșilor lui, atunci e nuntă, Măria Ta, și se cade să ne veselim cu toții, să chiuim și să jucăm.

— Să chiui, Nanule, cînd te-oi întîlni cu lefegiii și oamenii vrăjmașilor noștri, Dănești !

— O să chiui și atunci, Doamne, da'ntr-altfel ! Ca lupu' o să fac. Știi, Măria Ta, că la nevoie am glas gros și

tăiș subțire. Urlu și tai, tai și urlu. Acum însă, nu te supăra, aș voi să-mi direg puțin vocea cu aghiasma asta de Chios. Să ne trăiești, Măria Ta ; într-un ceas bun să-ți fie viitoarea domnie ! Binecuvîntează, părinte stareţe, și sfinția ta asemeni, preacucernice Filotei !

„Ceas bun !“ și „Întru mulți ani“ ! strigară și ceilalți meseni.

Auzeam glasurile voioase, totuși scăzute, auzeam clinchetul pocalelor și șoapta smerită a monahilor, rămînînd prosternat înaintea măritului oaspe și Domn. Simțeam cum mă furnică prin trup uimirea și neastîmpărul, bucuria și nădejdea. Venise în sfîrșit taica ! Mă va lua cu el ! Aveam să fiu oștean, nu cărturar sau călugăraș. Cu buzele arse de frigurile închipuirilor mele (mă și vedeam călărind în preajma lui Vlad, lîngă tatăl meu, cnezul, în viitoarele bătălii ce se pregăteau încă de pe-acum), am sărutat mîna Voievodului și-am cutezat a ridica fruntea spre el.

M-au fulgerat dintîi stelele colanului și ochii hipnotici de rubin ai *Balaurului* înscris pe medalionul domnesc. Apoi am întîlnit acel chip de neuitat, scobit sub pometi, aspru, și cu nasul ascuțit ca pliscul unei nobile păsări de pradă, cu ochii mari, asemeni sfinților de pe icoane, dar telurici, verzi, neliniștiți, fără saț, tăioși și arzători — ochi de șoim și stăpîn al țăriilor și hotarelor lumești.

Luminile înfricoșătoare, m-au străpuns și m-au cîntărit într-o singură și lungă clipă ; chipul ascuțit s-a îmblînzit și gura a surîs :

— Cum te cheamă, copile ?

— Stepan sin Nanu, supusul Măriei Tale, am șoptit, pierit.

— Cnez Nanule, spune-i logofătului meu să-l treacă și pe Stepan la catastif, printre copiii noștri de casă. Cînd ne-om așeza la Curțile din Tîrgoviște și Argeș vreau să-l am în preajma cuconilor mei.

Privirea aprigă a Domnului m-a mai căutat și străbătut încă o dată, cu bunăvoință :

— Ce-ai învățat, Stepan sin Nanu, de la marele nostru dascăl domnesc Filon, aci de față ?

De tulburare, nu puteam glăsui. A răspuns pentru mine bunul Filotei :

— L-am învățat binișor scriitura celor două cancelarii : a țărilor de la Dunăre și a Bizanțului. E înde-

mînatec şi la desen, are pană uşoară şi minte ageră. Încă vreo doi ani, şi se va descurca şi pe lătineşte, aşa cum cer actele papistaşilor.

Cu lătinească mergeam tare anevoie, de aceea am roşit neliniştit, cînd Vlad, rîzînd, mi-a vîrît sub nas medalionul ce i se clătina pe piept şi mi-a poruncit :

— Ia deslueşte, firoscosule, şi ce scrie aci, să te aud, ştii au ba ?

Parcă am şi azi înaintea ochilor acel ordin teutonic, rîvnit de atîţia baroni franci ori litveni, şi cu care Sigismund Împăratul îl învestise pe Vlad, la Nürnberg, făgăduindu-i totodată sprijin spre a lua domnia, la moartea fostului Voievod, Dan. Închipuia un soi de balaur, ca şi cel de pe icoanele cu Sfîntul Gheorghe, un fel de vasilisc sau diavol, cu pupile roşii şi coada sfîşiată în două, încolăcit în cerc şi avînd crucea biruinţii deasupră-i.

Am citit cu glas tremurat ce scria pe cruce : *„O, quam misericors est Deus pius et justus !"* şi am sărutat cu sfială, în rîsul încurajator al boierilor, acel *drac* pe care Vlad Voievodul, cît va fi fost în viaţă, avea să-l poarte agăţat veşnic de gît, iar după aceea veşnic de nume, ca pe-o stranie pecete nepereche...

M-au îmbrăţişat Domnul şi apoi taica, mîndru de mine.

Pe urmă au intrat cămăraşii mînăstirii, aducînd pe tăvi de argint pui rumeniţi, fripturi de iepure împănat cu usturoi şi claponi auriţi în unt, lipii fierbinţi, nuci desghiocate şi faguri de miere chihlimbarie.

Stareţul a dezlegat pe Domn şi pe boieri de postul sfintei vineri (căci era o vineri) şi monahii au privit, înghiţind în sec, cum toate acele bunătăţi s-au fost dus pe gîtul aleşilor oaspeţi, olaltă cu vinul de Chios...

Am mîncat şi-am băut şi eu zdravăn, mustrat de trista privire a lui Filotei, părintele meu întru spirit, dar îndemnat de pilda cnezului, tatăl meu întru carne şi sînge.

În timpul ospăţului se tot povestea despre cetatea Nürnbergului, despre serbări şi un turnir la care au luat parte şapte sute de cavaleri, despre un banchet în palatul unui comite german, despre o văduvă iubeaţă ce-i făcuse ochi dulci cnezului, despre cai, vreme şi arme, despre cîte şi cîte, numai de întîlnirea ce se pregătea — grabnic şi pe sub cumpăt — nu s-a şoptit o vorbuliţă.

După al treilea pahar, am lunecat de pe laviţă sub masă şi am dormit dus, culcat la picioarele cnezului, ca un cîine

credincios, fericit că respiră același aer cu stăpînul său cel iubit și regăsit.

La miez de noapte m-am deșteptat deodată în sunetul sec și repede al toacei de la un mitoh de-al nostru de veghe, ascuns sus în munte. Cineva de-acolo bătea mereu în dungă, într-un anume fel, vestind primejdie. Toca întruna, ca și-atunci cînd luase foc un hambar plin cu grîne al Coziei, sau ca și cum, prin văi și sate, se arătaseră turcii ori tătarii.

Afară, în curtea interioară, răsunau porunci în pripă, se-nchideau cu grijă ușile chiliilor, obloanele și porțile ferecate ale mînăstirii, se-auzeau pași și bufnituri de lăzi, arme ciocnite, cîte un nechezat de cal, și-un du-te vino înăbușit, neîntrerupt.

În odaie, la masa cea lungă, nu se mai aflau decît Vlad, taica și încă un boier, cu pulpele groase și îmbrăcate pînă la genunchi în niște platoșe de oțel, cum nu mai văzusem.

Buimăcit de somn, stam la locul meu, privind cele trei perechi de picioare — cele în ciorapi lungi, negri, cu vulturi de-argint ale Domnului, cele arcuite și verzi ca de lăcustă ale cnezului și, în fine, cele puternice, scurte și metalice ale noului venit. Cei trei bărbați vorbeau încet și mi-a trebuit o lungă clipă pînă să le prind șoaptele.

— Crucea și Dumnezeii cui a trădat ! Zici că i-ai văzut chiar domnia ta, boier Voicule ? mîrîia taica, răgușit.

— Cum te văd, întări cel cu numele de Voicu. Lîngă Argeș. Abia am avut timp să vin aci. Au crăpat doi cai de-olac sub mine.

— Și cîți sînt ? Știi sigur ai cui sînt ? întrebă Vlad, scurt.

— Peste cinci sute. Oșteni dintr-ai lui Albu cel Mare. Hainitul se visează iar mare vornic, dacă nu chiar Domn.

Pumnul Voievodului bufni greu pe masă.

— Cînd voi ajunge în Scaun, nu voi mai îngădui boierilor să aibă oaste. Ai auzit, Nanule ? Jupan Albu ! Albu cel Mare ! Iarăși el ! Cum de-a dibuit c-am trecut peste munți ? Cum de știe gîndurile noastre ?

— Are iscoade și la Brașov, și în țară, Măria-Ta, zise Voicu. Dar nu de oamenii lui Albu mă tem mai mult. Citește pergamentul acesta. E de la negustorul meu din Hotin.

Ceva foşni pe masă. picioarele negre zvîcniră. pulpele de fier sunară sec, izbindu-se. Voievodul înjură pe neaşteptate şi taica îi ţinu isonul, la fel de neaoş.

— E sigur ce scrie aci, boier Voicu ? Alexandru al Moldovei, sprijină aşadar pe celălalt Alexandru ?

— Răspund cu viaţa, Măria Ta. Omul meu a mai oblicit că lui Aldea i s-au dat întăriri de pace şi din partea Craiului Sigismund. Şi Aldea are cu el şi oaste moldovenească ! Să vedem acu ce-o să zică şi turcul !

— Dar şi noi avem cuvîntul Chezarului ! Şi două mii de ungureni făgăduiţi de ne-om ciocni cu potrivnicii pentru tron ! izbucni taica.

— Nu-i prima oară că Sigismund stă cu şezutul său regesc în două luntri — se auzi rîsul amar şi gîtuit al lui Voicu. După moartea bătrînului nostru Domn Mircea, fie el iertat de Cel de Sus, şi după uciderea lui Mihail de către turci, nu s-ar fi cuvenit să urmeze tînărul nostru stăpîn Vlad ? De ce l-a sprijinit Craiul pe Dan, duşmanul Voievodului Mihail ? Şi aţi uitat cum se purta cu noi la Buda, prin anul cînd s-a dat lupta dintre Poloni şi Cavalerii Teutoni ? *

— Şi s-a mai şi supărat, fiindcă am fugit de la Curtea din Buda, cînd mi-a venit ceasul să fug ! mîrîi scîrbit Vlad. S-a simţit — cică — atins pînă în inimă ! Ptiu ! Mi-e silă. Nu poţi avea nădejde în nimeni ! Nici în Chezar, nici în Bazileul de la Bizanţ, în nimeni, în nimeni !

— Doar în noi, Măria Ta, suflă necăjit taica. Şîntem cîţiva viteji de nădejde.

— Viteji, de nădejde — dar cîţiva. Ce-ar trebui să fac oare împotriva slugilor şi oştenilor lui Aldea ? Şi împotriva înţelegerii dintre Sigismund şi Alexandru al Moldovei ? Să-mi las nădejdea doar în voi ?

— Hotărăşte singur, Doamne !

— Am şi hotărît — zbucni tăios răspunsul. Nu vom lupta aici, la Cozia. E în darn. Singur Nanu va rămînea încă o zi, cu zece viteji. Să creadă cei ai lui Albu că mai stăm între ziduri. Apoi să vină la locul ştiut şi Nanu. Eu voi merge pe-ascuns, chiar acum, să-mi întîlnesc credincioşii rămaşi în pădure. La nevoie, voi trece iarăşi munţii

* Anul 1422, lupta de la Marienburg. (n.a.)

și voi adăsta în cuibul meu de la Sighișoara, să văd ce gînduri are Sigismund.

Voicu răsuflă adînc :

— Bine chibzuit, Măria Ta. Nu te poți pune deodată și cu turcul, și cu Chezarul, și cu moldovenii, și cu soarta. Mie însă îngăduie-mi să rămîn mai departe în țară, să-i cercetez și să-i împing înainte pe boierii din tabăra noastră. Lupta se poate duce și fără săbii.

— Îți joci capul, boier Voicule !

— Ca fiecare dintre oamenii tăi, Mărite Vlad.

— Fie, zise Voievodul. Și sub ce fel de strai te vei ascunde de rîndul ăsta ?

— Îmi joc capul, dar nu știu încă sub ce căciulă, Doamne, glăsui Voicu. Găsesc eu ceva, o să-ți vestesc cînd oi fi sigur de ispravă.

În clipa aceea, taica se ridică de pe laviță și mă călcă din greșeală pe degete. Am țipat, negîndindu-mă la urmări, cînd, o mînă de fier mă și înhăță și mă scoase de sub masă, la lumină.

— Cine-i puiul de vulpe care ciulește urechea ? se zborși la mine boier Voicu, trăgînd fulgerător sabia din teacă.

— Ai greșit șartul dobitoacelor, zîmbi cu bunăvoință Vlad Dracul. Nu-i pui de vulpe, ci sămînță de urs, din Loviștea noastră domnească.

— Vere Voicule, vezi cum te porți cu el, ăsta-i un viitor *gramatikos*, mîrîi în glumă și taica. Tu, fiule, sărută dreapta boierului și cată de nu-l uita. Domnia lui e cel mai de seamă strateg din tabăra noastră.

L-am privit cu teamă și respect pe boier Voicu. Se sprijinea în sabie și mă cîntărea atent.

Era om trupeș, cu sprîncene roșcate, foarte groase, ca moațele unui rîs. N-aveam să-l uit, nici el pe mine.

Mă întrebase, tem-nesam :

— Mărturisește, Stepane sin Nanu, ce-ai vrea să ajungi printre patrupedele noastre, cînd vom sluji la Curtea lui Vlad : vulpe învățată sau urs neînvins ?

Mă mir și-acum ce-mi năzărise să-i răspund :

— Vînător de vulpi învățate și de urși neînvinși, dar de vulpi și de urși cu două picioare.

Au rîs tustrei, boier Voicu m-a bătut pe umeri, Domnul mi-a dat un dinar, iar taica o mică amuletă de argint.

Apoi m-au trimis în chilia mea şi mi-au poruncit să mă zăvoresc şi să nu deschid decît stareţului sau cnezului, orice s-ar întîmpla şi orice zgomot aş auzi.

Din zori pînă spre prînz, mînăstirea rămăsese tăcută. Ghiceam totuşi, după uşi, încordarea tuturora. Aşteptau. Aşteptam şi eu, cu inima zvîcnind, cu urechea lipită de canatul greu de stejar.

La prînz au prins să răsune primele pocnete şi duduieli. Bătăi puternice se auziră apoi în porţile de fier, închise belci. Glasuri mînioase, huiduieli, fluierături şi porunci răstite se învălmăşiră spre noi.

Taica şi vitejii lui au răspuns îndată cu un şuier de săgeţi. Aşa a început lupta cu oamenii lui Albu cel Mare. A ţinut pînă către seară, cînd o căpetenie din oastea vrăjmaşilor a strigat că pune foc mînăstirii, de nu i se deschide şi de-l vom sili să urce meterezele.

Stareţul a ieşit la o gură de măzgal şi l-a întrebat dacă e creştin. Drept răspuns, căpetenia aceea a slobozit o săgeată, şi monahul s-a prăbuşit, lovit în ochi.

Săgeţile s-au înteţit apoi, de-o parte şi de alta, pînă ce nelegiuitul de-afară a zvîrlit peste muri întîiul şomoiog de cîlţi aprins în vîrf, iară cetaşii lui au trecut la asaltul cu scări de frînghie.

S-a lăsat pe urmă noapte groasă, fără lună.

Duşmanii erau vreo cincizeci, cnezul cu ai săi, numai zece.

Din zece, şapte au izbutit, să fugă printr-o pivniţă ascunsă, ce da spre rîu, şi au scăpat în pădure. Trei însă au murit luptînd ca turbaţii între zidurile mînăstirii. Printre ei — taica.

Nu ne-au lăsat nici măcar să-l îngropăm la Cozia. Îl voia boier Albu, drept pildă. De aceea, l-a atîrnat la Tîrgovişte, în piaţă, într-o spînzurătoare. A stat acolo trei zile şi trei nopţi, bătut de zloată, ciugulit de corbi, pînă ce l-au furat din streang nişte credincioşi de-ai săi şi l-au îngropat pe ascuns, la noi, la Argeş...

Amuleta dăruită de taica, înainte de-a muri, era singurul lucru de preţ ce-mi mai rămăsese. Înfăţişa, pe o parte, o cununiţă împletită din frunze de-argint şi încrustată cu boabe de zamfir. Pe cealaltă se vedea un turn al cetăţii Nürnberg, unde o cîştigase cnezul la un

turnir. Întruchipa în mintea mea norocul și vitejia, fala și amintirea. Și totuși, gîndindu-mă acum îndărăt, bucățica aceea de argint nu ne-a adus nici un fel de noroc, nici cnezului, nici mie. Taica n-a apucat s-o poarte decît puțin, eu am păstrat-o vreo trei ani — cei mai neguroși și cei mai deznădăjduiți din viața mea — anii cînd am fost rob pe moșia unui timariot din Anatolia. Zi de zi îl blestemam pe-atunci pe Albu și noapte de noapte îmi plîngeam soarta, încercînd să fug de la turci.

Soarta...

Așa-i spuneau ciobanii noștri de demult, legînd-o de stele și zodii, nu de Pămînt... Grecii o numesc *moïra*, turcomanii *kismeth*.

Kismeth...

Am învățat să rostesc acest cuvînt ciudat, plin de nădejdi desperate și de scrîșnite și oarbe supuneri, demult, în șesurile aspre ale Anatoliei. Acolo era rostit în graiul tuturora : al păstorilor de capre sau cămile, al neguțătorilor din caravanseraiuri, al *neferilor**, tineri, ori al cadînelor bătrîne și balcîze, al bogătașilor ca și al sărmanilor, al arapilor smoliți, cît și al robilor de beilic cu piele aurie sau albă, creștini sau copii de creștini smulși din țările lor de lîngă Mare sau Dunăre, și, cei mai mulți, legiuiți să ajungă ieniceri și să sporească „oastea nouă" și feroce a Sultanului Amurad.

Ajunsesem rob la turci din vina și porunca blestematului de Albu, cam la un an de la moartea lui taica și de la alungarea monahului Filotei într-un mitoh în munți.

În vremea aceea, Alexandru Aldea, ca să-și țină mai departe domnia, se împăcase cu turcii și, lăcrămînd ca crocodilul și jelindu-se tuturor creștinilor, dase ostateci cincizeci de fii de boieri la Poartă. Amurad ceruse băieți nevîrstnici de neam bun, de boieri haleà.

Marele vornic Albu avea un nepot pe care, din întîmplare, îl chema Stepan ca pe mine. Potriveala asta de nume l-a făcut să măsluiască într-altfel cumpăna vieții mele, ca să-și scape odrasla lui de urgia robiei și ca să dea și — chipurile — o pildă celorlalți boieri, prieteni oarecum ai turcilor.

---

* *Neferi* (în limba turcă) — oșteni. (n.a.)

Aşa se face că, în loc să fie luat ostatec vlăstarul Albeştilor, am fost luat eu şi am fost scris în scriptele subagăi de Silistra, *Istepan bin Harefta,* nepot de fiică al marelui vornic Albu din Ţara Românească.

Din primele zile, la Gallipoli, am încercat să fug. M-au prins şi m-au bătut crunt — şi fiindcă eram sluţit de vînătăi şi slab ca o mîrţoagă, n-am putut fi trimis îndată la curtea vreunui agă sau bei. M-au vîndut ca rob. M-a luat un mic nobil de lîngă Amasia. Trei ani mai tîrziu, spre fericirea mea, şi acesta s-a hotărît să mă vîndă. M-a cumpărat un cronicar turc — Torgud-bei — fiul lui Iusuf şi nepotul de sînge şi slavă al înţeleptului şeic Bedreddin, cel care găsise sprijin şi înţelegere la Mircea cel Bătrîn, în anii cînd se adăpostise în Dobrogea.

Firește, n-aveam de unde şti toate astea de la început. Le-am aflat pe rînd. După cum, într-o bună zi, aveam să aflu că Torgud are legături prieteneşti cu cei din tabăra Drăculeştilor.

Kismeth... Soarta...

Avusesem noroc în clipa cînd îl întîlnisem pe Torgud-bei. Zicea adeseori că şi el avusese noroc de un scrib ca mine, necredincios faţă de Mahomed Profetul, însă credincios Ştiinţei, după cronicar, cică, darul cel mai de preţ şi mai plăcut lui Allah, cel care rînduise legile după care toate astrele se rotesc în sferele lor prin ceruri.

Un asemenea scrib îl dezlega — zicea uneori în glumă — de a fi el însuşi fidel cuvîntului lui Allah şi infidel Ştiinţei sau, mai bine zis, Adevărului. Căci, înainte de toate, cronicarul punea Adevărul. Istoria era, după el, un mijloc poetic, un stil filozofic deşi simplu, de a căuta şi lumina prin versurile şi „poveştioarele" potrivite în acele *Tevarih-i al-i Osman* *, pe care le scria, adevăruri nevăzute de unii, din orbire, sau ocolite de alţii din prudenţă.

Doamne, mi se strînge inima şi-acum cînd mă gîndesc la Torgud ! După monahul Filotei, el mi-a fost cel de-al doilea mare dascăl, şi mai mult chiar, uneori ca un părinte... Îi sînt dator cu-atîtea... Şi cu însăşi viaţa... Căci mi-a scăpat-o de două ori, ba nu, (dacă mă gîndesc că m-a smuls din Anatolia, de la munci proaste şi m-a adus peste Bosfor), de trei ori cu totul !

---

* Istorii (cronici) despre osmanlîi. (n.a.).

Iar eu, păcătosul, nevolnicul... Deşi aş fi vrut să-i fiu sprijin, n-am putut... nu s-a putut... Ciudat..., Nu mă mai răzvrătesc împotriva sorţii. Inima mi s-a împietrit parcă şi ea în atîtea viscole... Cum mai ninge! Bine că ninge şi viscoleşte... Ni s-or troieni urmele, şi nu ni le-o mai găsi nimeni...

...Mă aflam de vreo doi-trei ani la seraiul din Edirne al cronicarului Torgud-bei, cînd, într-o dimineaţă ce-avea să se răbojească adînc în carnea şi duhul meu, stăpînul mă chemă, poruncind să aduc hîrtie şi tuş, ca de obicei în orele de lucru.

Era mahmur, cu ochii duşi în fundul capului, scîrbit de toate şi de sine însuşi.

Se întîmpla ades să-l găsesc în umoarea asta neagră, după o lungă noapte de chef sau de dragoste. Dar în ajun nu se-ntîlnise cu prietenii de beţie, nici cu noua lui favorită (o circaziană nesăţioasă la pat şi tare clevetitoare în harem), ci scrisese versuri în limba persană, apoi luase din *şorbet*-ul verzui, dăruit de un şeic arab, şi care-l făcea să vadă — într-un fel de leşin sau somnie — imagini de paradis sau genuni de iad, plătite apoi prin acea trezie amară şi dezgustată.

— Trebuie să copiez vreun *arz* *, *mi lala* ** sau o pagină din Analele anonime ?

— Nu, lăsăm asta azi pentru scribul meu ăl vechi ! Ţie o să-ţi dictez încă o filă la cronica mea, ce nu va avea, cît voi fi eu în viaţă, alt cititor decît pe tine. După ce-oi muri, o să se holbeze destui citind-o, pe-ascuns, fireşte. O să aibă ce compila, spre slava lor şi a epocii !

Am zîmbit, preţuind încrederea pe care mi-o arăta beiul şi pe care, dealtfel, mi-o cîştigam cu multă trudă, transcriind cîte zece ceasuri pe zi, în odăiţa mea din aripa robilor şi scutindu-l pe Torgud de o bună parte din copierea corespondenţei oficiale ce cădea în sarcina lui, la cancelaria Porţii.

---

* *Arz* (în limba turcă) — act, scrisoare. (n.a.)

** *Mi lala* (în limba turcă) — învăţător, dascăl, dar şi stăpîn, părinte. (n.a.)

— Mi lala, eu sînt un băiat prost, necultivat. De ce nu citeşti din istoria ta slăvitului tău văr, hafizul Halil ibn-i Ismail ? Îţi e binevoitor, ştii bine, şi-i un cronicar foarte învăţat şi preţuit la Curte.

— E preţuit, tocmai de-aia n-am încredere. Marele meu protector, Halil, o-ntoarce din condei cum bate vîntul, dinspre Murad sau dinspre cutare vizir, oricum, numai să fie el bine văzut. Dacă i-aş citi fragmentele scrise, nu numai că mă va privi chiorîş, ci mă va vinde. El şi pe bunicul nostru, pe Mahmud Bedreddin, l-a trădat în cronica sa, prefăcîndu-se că-l laudă. Dintr-un puternic şeih, răzvrătit împotriva lui Mehmet I-iul şi împotriva *sunnet*-ului, a legilor şi tradiţiei, dintr-un savant sfînt, propovăduitor al doctrinei egalităţii între oameni, Halil-preaplecatul, preaînvăţatul şi porcul de cîine, a făcut un biet *gazi* * castrat, victimă a intrigilor lui Baiazid-paşa şi ale lui Haidar. Cum să mă-ncred în el ?

— Dar în mine, nobile bei, de ce te încrezi ?

Cronicarul ridică sprîncenele, înveselit oarecum :

— Eşti tînăr, sincer şi fără nici o putere, fiule... Dar, cine ştie, de vei ajunge printre cei mari, te vei molipsi şi tu. Nu-i uşor să duci pe umeri, cu demnitate, demnităţile. Înalta Poartă colcăie de ambiţii şi veninuri ; noroc că iubitul nostru Gazihan, în marea-i înţelepciune pe care i-a dăruit-o Allah — binecuvîntat fie numele lui ! — dezlănţuie la timp războaie sfinte de cucerire, altminteri şi pe el l-ar muşca şerpii din juru-i. Dar aşa, îi călăreşte el, Sultanul, şi-i îmbogăţeşte cu „timaruri", cu pămînturi noi, smulse de la cei ce ne blestemă. Şi inima nobililor şi a cronicarilor Curţii sale tresaltă de fericire cu fiecare nouă izbîndă a lui Murad. Îţi spun toate astea, fiindcă ştiu că nu-i iubeşti pe turci. Nu-i iubeşti... Nu-i aşa, Harefta ?

— Dac-aş fi otoman, şi-aş întîlni în viaţă un singur om înţelept şi drept ca tine, Torgud-bei, nu i-aş putea urî.

Cronicarul se trînti pe pernele moi ale sofalei şi începu să rîdă :

— Afurisitule, limbă ascuţită, te-am învăţat prost, prevăd că şi tu vei fi în curînd victimă a diavolilor mei.

— În tine trăieşte doar un duh bun şi inspirat, stăpîne. Ce tot spui de diavoli ?

---

* *Gazi* (în limba turcă) — erou, viteaz. (n.a.)

— Cititor infidel al Coranului, nu mă linguși. Te-am prevenit și în alte dăți că în mine sălășluiesc șapte îngeri căzuți.

— Sînt oare vrednic să mi-i spui ?

— Fie. Desfundă-ți urechile și ascultă : Primul e Diavolul care ascute mintea și limba. Al doilea cel ce ne insuflă curiozitatea. Al treilea te face să fii flămînd de orice carte, fie ea sfîntă sau eretică. Următorul îți dă setea de a descifra de ce parte-i minciuna și de ce parte stă adevărul. Al cincilea demon îți inspiră orgoliul de a spune celor mari ce gîndești despre ei, al șaselea te întristează amintindu-ți, prin pilde la tot pasul, că nu trăiești în rai cu profeții, ci pe pămînt cu geanabeții. Și, în sfîrșit, ultimul meu înger sau djin, cel mai înțelept, îmi dă putere uneori să-i trimit la *Eblis* * pe toți cei șase frați mai mici ai săi și să gîndesc, amar, ca și infidelul din Eclesiastul vostru : „Deșertăciune a deșertăciunilor, totul e în lume fum și vis !"

Am îndrăznit să adaug :

— L-ai uitat pe al optulea, nobile stăpîn. Și acesta te cutreieră și te stăpînește la fel de aprig ca și ceilalți, spre gloria casei din care te-ai născut.

— Care, Harefta ? s-a mirat turcul, la pîndă de vorbe.

Drept răspuns am deschis ferestruica de taină ce da din odaia lui spre grădina haremului, pustie la acel ceas al zilei.

— Aha, te gîndești la diavolul preacurviei, cum îi ziceți voi, creștinii ! rîse Torgud cu dispreț. Nu l-am numărat printre ceilalți, fiindcă îmi stăpînește doar trupul — cugetul, nu. Iar ispitele simțurilor — învață, Harefta, fiule ! — sînt neprimejdioase pentru cariera unui istoriograf ca mine, atît timp cînd nu supăr pe niciunul dintre mai-marii Curții. Ia aminte la pașalele și vizirii noștri : cînd luminățiile lor au haremurile îndestulate cu neveste de neam și cu sclave de soi, e semn că trebile țării sînt în mîinile unor bărbați destoinici. Dar să lăsăm aceste pilde nevrednice și să ne continuăm cronica. Scriind despre Mahomed întîiul, să nu te miri că lucrurile se vor repeta uneori și sub Amurad al doilea. Așa e Istoria : o lungă repetiție pentru a se ajunge cîteodată la ceva cu adevărat nou.

---

* *Eblis* (în limba turcă) — Satana. (n.a.)

M-am aplecat asupra Caietului Secret, scriind ce-mi dicta învățatul și bunul meu stăpîn. Începusem să-i prețuiesc spiritul și să-l îndrăgesc tocmai pentru sucelile și ereziile sale, pentru care mulți dintre turcii lui îl urau de moarte.

Torgud-bei îmi dicta cu vocea lui bine timbrată și egală, în *kaba türki*, limba vulgului, pe care o folosea înadins în scrierile istorice. Îmi amintesc un verset „*...Și s-a vărsat atîta sînge, de-o parte și de alta, încît cerul cel negru s-a-nroșit ca un cîmp de lalele... Iar săbiile vitejilor păreau lujere strălucitoare ale miilor de stele-flori*“...

Scriam neatent, cu gîndul dus la cele opt cadîne ale stăpînului meu, care trăiau lîncezind dincolo de gratiile ferestrelor mici din harem, nevăzute, dar gălăgioase ca niște tartorițe. Uneori, cînd beiul sau prima lui soție îmi îngăduiau să-i însoțesc în grădina interioară a casei, spre necazul eunucului ce era pus acolo de pază, le auzeam și eu glasurile și certurile, cîntecele, cîteodată rîsul.

La acea vreme, începusem să fiu tulburat cumplit de ispitele cărnii... Degeaba recitam rugăciuni și mă spovedeam unui popă grec, care-mi amintea parcă, prin barba lui albă și straiul cernit, de monahul Filotei al meu, de-acasă... Cînd mă-ntorceam în seraiul beiului, dădeam din nou peste ispite, de parcă zidurile, covoarele și călimările înseși din odăile noastre izvodeau întruna acea chemare lascivă a voluptăților necunoscute mie.

Toți vorbeau în casă, în șoaptă, pe furiș, ori de-a dreptul ca beiul meu — cu nerușinare amuzată și dispreț rafinat — *despre dragoste*. Toți musafirii lui Torgud, slugile lor, bătrînul scrib persan cel cu albeață la ochi, cei doi robi tătari, chiar și eunucii, și *mai ales* ei, fiindcă li se îngăduia orice. Vorbea și stăpîna, prima soție legitimă a lui Torgud, o nobilă din neam de emiri, care-i dăruise cronicarului doi fii — amîndoi însă stinși din viață de timpuriu. *Hanuma* avea averea *ei*, rude foarte puternice la Curte, și de aceea beiul îi dădea voie să iasă din harem în grădină, de cîte ori avea chef, să se plimbe prin bazar însoțită de un singur eunuc, cel mai bătrîn și de un paj, cel mai tînăr, și să meargă uneori cu barca pe Tundja, cu mine.

Stăpîna mă punea atunci să-i povestesc numai și numai despre nevestele boierilor noștri ; dacă e adevărat că fetele valahe umblă cu fața descoperită și mai cu seamă dacă bărbații noștri nu-și aduc alte femei în casă, cu cununie.

Ştiam de la slugile beiului că stăpîna era aceea care ţinea frînele seraiului şi ale înaintării ierarhice a lui Torgud. N-o iubise (îşi adusese îndată după căsătorie două odalisce), dar nici n-o alunga — cum era îngăduit la turci — poate fiindcă era cu totul nepăsător, ori poate — cum credea eunucul cel tînăr — fiindcă se temea grozav de clevetirile şi răzbunările ei.

Mai ştiam că stăpîna mă place. Mi-era însă ruşine şi de mine şi de cronicar, de aceea nu dădeam nici un semn că *înţeleg*. Sîngele îmi fierbea însă în vine, ca mustul, primăvara...

Oftam şi mă-ntorceam cu gîndul la cele ce-mi dicta Torgud :

„*Acest Mircea era un bei ghiaur foarte viteaz... Aşa stă însemnat şi în nişte anale anonime, şi eu, cel care scriu aceste rînduri, cred aşişderea*“... Beiul se-ntrerupse şi zimbi :

— Şterge rîndul ultim, Harefta... Lasă doar „un bei ghiaur viteaz“... Ne oprim aci. Stai, nu pleca... Nu ştii despre acel Mircea al vostru vreo istorioară, ceva adevărat ? Eşti doar valah, ia aminteşte-ţi...

Îmi povestise monahul Filotei, de mult de tot, cum stătuse lîngă Voievod în bătălia de la Rovine şi cum românii îi bătuseră pe turci. I-am spus şi lui Torgud, apoi am murmurat, cu o înflăcărare greu ascunsă :

— Mă tem că nu ţi-a fost pe plac povestirea mea, stăpîne...

— De ce, Harefta ? Pare adevărată... Cronicarii noştri cei mai mulţi uită s-o însereze, dar în anale există. Mircea a fost într-adevăr un bei viteaz. Dealtfel, îl cunoştea şi bunicul meu, şeicul Bedreddin, care a găsit adăpost la Curtea lui, ca şi Mustafa Celebi, rivalul lui Mahomed întîiul.

— Dar cu tatăl tău, nobile stăpîn, ce s-a întîmplat ?... am întrebat, curios.

— După înfrîngerea *mürizilor* * din Deliorman a fost prins şi ucis şi el.

— Totuşi tu te bucuri de soartă aleasă la Curtea urmaşului lui Mehmed.

---

* Adepţii lui Bedreddin, care prevedeau instaurarea unei ordini sociale, în care oamenii să fie „egali între ei“. (n.a.)

Torgud citează din Coran : „Allah înalță sau coboară pe om, după voia sa". Apoi urmă, ironic :

— Și pe tine te-ar putea înălța, cît de curînd...

— Nu-mi lepăd credința din străbuni, stăpîne, am murmurat dîrz, crezînd că mă îndeamnă să trec la mahomedanism. (Es-timp citisem și în Coran și în canoane că nu se îngăduia trecerea silită la islamism).

— Știu, Harefta, știu. Și mi-e totuna. Dacă se află în cer un Dumnezeu, apoi, fiule, ar trebui să aibă aceeași față pentru toți ce cred în El și nu se-nchină la idoli sau înaintea cifrei zero. Nu te îndemn să treci la credința Profetului. Dimpotrivă. Faptul că rămîi *nazran* o s-o necăjească doar pe stăpînă. Ea dorește să se laude cu un neofit. Zicea că e gata și să-ți dea bani să te răscumpere...

Fără vrere m-am înroșit. Oare mă încerca stăpînul ? Sau...

Beiul a ridicat din sprîncene :

— Nu te bucură gîndul c-ai putea fi liber ?

— Ba da, slăvite Torgud. Aștept totuși să se-mplinească anii după lege *... poate atunci să am noroc.

— Poate ai noroc mai curînd decît crezi.

L-am privit dintr-odată încordat. Simțeam că are să-mi vestească un fapt deosebit. Așa și era.

— Am auzit de la întîiul defterdar că la Brussa, unde e dus Sultanul, s-ar afla chiar acum beiul Țării Românești, împreună cu o suită de trei sute de cavaleri de-ai săi. Dacă tratativele se vor încheia prin iertarea infidelului principe valah, el se va întoarce în Kara-Iflak cu *hilat* ** strălucitor. Atunci ai putea să-i ieși în drum, aci, în Adrianopole, peste vreo săptămînă, și să cauți să obții de la Domnul tău, ori de la vreo rudă, banii pentru a te răscumpăra. Trebuie mulți. Cam trei sute de aspri.

Vestea mă năucise și, de bucurie, mintea mi se învîrtea. Primul lucru pe care l-am rostit a fost, desigur, o prostie :

— Un rob ca mine nu prețuiește decît șaptezeci de arginți. Tu însuți, strălucite Torgud, m-ai cumpărat cu douăzeci.

---

* Legea lui Amurad îngăduia ca ostatecii să poată fi eliberați după șapte ani, sau dacă erau răscumpărați cu bani de rude. (n.a.)

** *Hilat* (în limba turcă) — caftan domnesc. (n.a.)

— În acte. Dar vizirul ? Dar marele eunuc al lui Amurad ? Uiți că la Înalta noastră Poartă, totul se plătește dublu ? Cu bani și cu peșcheșuri, peste bani ? *Viața, onoarea, rangul,* toate au două prețuri : unul *oficial* și altul *real.*

Rîse.

— Nu ți-am mai trecut la socoteală și protecția. O ai pe degeaba prin mine.

Am căzut în genunchi și i-am sărutat mîna. Un val de recunoștință și bucurie mă cuprinse. Mi-l înfrînai și întrebai, temător :

— Dar cine e Domnul Țării Românești, acum ?

Așteptam cu inima strînsă să aud numele lui Alexandru Aldea sau al lui Dan.

— Unul dintre fiii viteazului Mircea. Unul, zîs Dîraku', sau Draculya, mi se pare...

L-am întîlnit a doua oară pe Vlad Dracul tot primăvara. Era o primăvară tîrzie, de la sfîrșitul lui Florar, caldă, încărcată de seve și culori tari. Înfloriseră bogat, pretutindeni, multele grădini și parcuri princiare ale Cetății ; holdele se înălțau zvelte și verzi pe cîmpiile celor trei rîuri ce-și amestecă undele încete și gălbui aci, la Adrianopole ; culturile de trandafiri, măceșii cu stelbe invoalte și frunzișul tufelor de moșmoane năpădiseră malul Hebru-ului, înmiresmînd pînă departe văzduhul...

Pădurea deasă, vladnică, de pe țărmul Tundjei, la miazănoapte de oraș, fremăta de ciutele, rîșii, vulpile și mistreții lăsați înadins să se prăsească în acea loviște străveche a Bazileilor de odinioară. Acum aci era locul iubit de vînătoare al Sultanului Amurad, care-și alesese de curînd, la marginea bătrînilor paltini, un luminiș larg, unde poruncise să i se ridice un nou și strălucit Serai. Vechiul palat, ridicat de Murad întîiul în piața platanilor, era așezat chiar în inima orașului, prea aproape de curțile și pavilioanele beilor și vizirilor, de zidurile castrului, de bazarul nou și de locuințele celorlalți supuși mahomedani ori ghiauri dinlăuntrul cetății.

Aci, pe ostrovul Tunjdei, în afara orașului așadar, aveau loc în fiecare primăvară manevre ale oștirii turce ; aci se dădeau serbări și se făceau întreceri, parăzi și primiri ale solilor din țările vecine.

Orice solie sau caravană, o ceată pașnică de călători, un grup de negustători, o ambasadă princiară sau

chiar vreun alai de-al beilor, prinților, pașalelor sau prietenilor cari ar fi fost ei, însoțit de oaste mică, trebuia — după legea otomană — să-și întindă corturile și tabăra aci în afara orașului, sau în insula Tundjei.

N-am avut norocul să-i văd pe români venind spre Edirne, pe calea cea largă, pietruită în lespezi mari încă din timpurile vechi ale Bazileilor sau chiar romanilor. Mi-a dat de știre tot Torgud. Vlad și soții săi trimiseseră la amiază o ștafetă pașei din Adrianopole, cerînd să-și întindă în aceeași seară tabăra lîngă oraș, ceea ce li se îngăduise — la un anume loc.

Înainte de a se închide poarta cea mare a Cetății, m-am strecurat și eu afară din oraș și-am privit ostrovul Tundjei. Am văzut corturile alor noștri, dar n-am cutezat să mă apropii și să mă arăt de îndată, din pricina veșmîntului pe care-l purtam. Tîrziu, după ce muezinul a behăit dincolo de muri, chemînd pe musulmani la a cincea rugăciune, m-am îndreptat și eu spre tabăra valahă.

M-am strecurat ușor, îmbrăcat cum eram, pe lîngă niște străji și corturi otomane, apoi spre rîndul dintîi al taberei noastre, ocolind ca o umbră ceairul unde fuseseră strînși caii și chervanele. Cînd să ajung la primul șir de corturi, un sutaș de-al lui Vlad mă lumină cu o faclă și răcni spre mine :

— Ștăi ! Pe loc, turcalețule ! În genunchi, că de nu — te omor, haraminule ! Ce mă-ta cauți noaptea printre români ?

Spre mirarea oșteanului, am chiuit bucuros și-am strigat în românește :

— Neică, nu te pripi, cinstite căpitane, nu da ! Sînt de-al vostru. Sînt fiu de oștean din Loviște. Du-mă grabnic la Măria Sa. Apoi tam-nesam, am început să plîng de bucurie. Veniseră încă vreo doi căpitani domnești, și cîțiva arcași de rînd, cu torțe în mîini.

— Ce vrea fătălăul ăsta îmbrăcat în haine de icioglan ? De ce se smiorcăie ? Luați-l de aci ! rosti careva, ieșind din cortul Voievodului. Era boier Voicu ; l-am recunoscut îndată și după glas și după sprîncenele lui stufoase de rîs. Albise însă și părea mai greoi.

— Boier Voicu, sînt eu, Stepan sin Nanu ot Loviște. Îți amintești de mine ?

— Să mă trăznească Dumnezeu, că nu ! rîse Voicu gros. De bietu' Nanu ot Loviște îmi amintesc ; tu care din fiii lui zici că ești, icioglane ?

M-am întristat :

— Credeam că sînt singurul lui fiu...

— Să zicem c-ar fi avut unul singur, un copil din flori, făcu Voicu, uitîndu-se în toate părțile... Da', după cîte știu de la starețul Coziei, băiatul acela ar fi murit — cică — în temniță, la Argeș...

— Nu-i adevărat. Crede-mă, boier Voicule, știu bine ce s-a-ntîmplat cu el... Nu vrei să afli și domnia-ta ?

Bătrînul îmi făcu un semn să tac și se-ntoarse către străjile care căscau gura la mine și strigă :

— Să nu se mai apropie nimeni de tabăra Voievodului ! Ce dracu, n-aveți ochi ?

— E vreo limbă păgînă... ori grăiește adevărul ? murmură un sutaș în armură de Veneția.

— Om vedea, spuse scurt Voicu. Nu te supăra, Lupulevere, lasă-mă singur cu turcul ăsta.

Oștenii și tînărul boier plecară. Nu mai aveam răbdare.

— Ce face preacucernicul Filotei ? Trăiește ?

— Trăiește. Și s-ar bucura foarte — cînd ar vedea că te-ai turcit, Stepane sin Nanu. Grozav s-ar bucura preasfîntul, văzîndu-te la față cum te văz eu.

Mi-am șters cu palma lacrimile și-am răspuns, colțos :

— Boierule, un om pe care l-am iubit mi-a spus cîndva că ești cel mai bun strateg al țării. Nu mi-a spus că n-ai inimă.

— Am, Stepane. O inimă neîncrezătoare în turci, însă.

— În turci, prea bine. Dar eu sînt român. Jur că nu m-am turcit. Mănînc pîinea beiului Torgud ibn Iusuf ibn Bedreddin Mahmud — dacă numele ăsta îți spune ceva — și port straiele pe care le dă el robilor săi, dar inima mi-e de român.

Voicu mă apucă de umăr, mă trase în cortul lui și-mi dezveli spinarea, căutînd semnul făcut cu fierul roșu de cnez, la nașterea mea.

— Ai noroc, Stepane, că ți-am fost martor la botez... mormăi el, fără prea multă căldură. Te credeam mort. Ia spune, cum ai ajuns la turci și ce faci la beiul ăsta, Torgud, ori cum i-o fi zicînd ?

— Sînt scribul său.

— Şi *musseib* * ?

Numai părul alb al sfetnicului m-a împiedicat să nu-i spun o necuviinţă. M-am stăpînit :

— Torgud-bei are doar patima femeilor. Dacă ar fi avut-o şi pe ailaltă, mă omoram.

Voicu rîse şi mă îmbrăţişă :

— Colţosule ! De cum ai deschis gura, te-am cunoscut. Nu te supăra că te descos. Erai un copil, acum eşti flăcău, te-ai schimbat. Povesteşte-mi totul, din fir în păr.

I-am povestit pe nerăsuflate ce se întîmplase cu mine, de la moartea tatii şi pînă atunci.

— Şi ce-ai de gînd ? mormăi bătrînul sfetnic, la urmă.

— Să mă-ntorc în ţară. Cred că taica avea măcar un prieten care să poată să mă răscumpere azi, din robie.

— Fireşte. Da' ia zi, nepoate... Ai mai spus şi altora povestea cu Stepan sin Opre ot Aref ?

— Nu. N-aveam cui. Nu-mi folosea la nimic. Acum, e altceva. Mă veţi scăpa, nu-i aşa ?

— Fireşte, făcu din nou jupan Voicu, scărpinîndu-se în cap. Te vom scăpa din robia turcilor şi-ţi vom trece pe umeri alta. Hai în cort, la Măria sa. O să se bucure. Am alte rosturi cu tine, nepoate !

Vlad stătea lungit pe-un maldăr de blănuri de tigru şi urs, aşternute de-a dreptul pe jos, în loc de pat. Pe o măsuţă ardea un opaiţ. Domnul se ridică — era îmbrăcat de drum — cu ciorapi florentini şi tunică de catifea de Flandra. Călcă, înjurînd printre dinţi ceva, o mătase foşnitoare, grea, azvîrlită pe pămînt, lîngă aşa-zisul culcuş.

— Măria Ta, ce faci cu *hilatul* acela ? rîse Voicu. O să-l boţeşti de tot. Şi-i tare de preţ !

— E tocmai bun de preş pentru picioarele mele nobile, murdărite de praful turcesc, mîrîi nemulţumit Vlad ; pe urmă adăugă :

— La ce-ai venit ? Ţi-am spus să mă laşi să dorm !

— Doamne, rîse din nou Voicu, am adus o iscoadă de-a turcilor, fiindcă merită s-o cercetăm împreună.

Am îngenunchiat în prag şi am sărutat un steag românesc, rezemat acolo, lîngă peretele de scoarţe ale cortului.

---

* *Musseib* (în limba turcă) — favorit (n.a.)

— Măria Ta, sînt fiul cnezului Nanu ot Loviște. Nu-s turc. Soarta m-a aruncat rob aci. Îngăduie-mi să mă întorc în țară și să intru în rîndurile supușilor tăi. Te voi sluji pînă la moarte, căci însăși viața mea ți-a fost dată dinainte de a mă naște.

— Ia fă lumină aci, Voicule ! porunci Voievodul. Bătrînul jupan aprinse o torță și o apropie de obrazul meu. Vlad mormăi ceva și se trînti iarăși pe blănuri.

— Îmbracă-l, Voicule, ca pe-ai noștri și apoi adu-l aci, că altminteri nici nu-mi vine să mă uit la el.

— N-avem timp, Măria Ta. Uită-te acum. Seamănă cu Nanu', fie-i țărîna ușoară. E chiar leit Nanu.

— Mda... Adevărat... E scurt, legat, oacheș... cred că și bun de prăsilă, ca și cnezul... numai că-i lipsește mustața ! Pfui ! Și are un cap ras și luciu, ca un dovleac.

Voicu se veseli :

— Uită-te, Doamne, la dovleacul lui... Închide în el patru limbi, trei alfabete și cred că, pe deasupra, și ceva pricepere de vînător de vulpi cu două labe.

— Nu zău ?... făcu Vlad zîmbind. Atunci nu seamănă cu Nanu. Cnezul era bun numai la turnir, lupte, vînătoare și muieri.

Mi-a venit inima la loc.

— Măria Ta... am îngîimat... Îți aduci aminte, așadar, de slujitorul tău ?... Atunci... la Cozia ?

— Au trecut numai vreo cîțiva ani, Stepane. Și-apoi, niciodată Domnul Țării nu-și uită făgăduielile — rîse Voicu. Așa-i, Măria Ta ?

— I-am făgăduit lui Nanu c-o să am grijă de fiul lui... Ce spui, Voicule ? Îl luăm în țară cu noi ?

— Nu, Măria Ta. I-am făgăduit altceva, acolo, la Cozia : c-o să-l facem vînător. E cam tînăr, dar e din soi bun. Patru limbi, secretarul unui deferdar... și pe deasupra în scriptele turcilor, vlăstar din familia dușmană nouă... nepot de-al boierilor Albești... E un prilej cum nu se poate mai nimerit... Și n-o să bănuiască nimeni nimic.

Mi s-a făcut negru înaintea ochilor. Înțelegeam că soarta, acel kismeth ciudat al meu, galopează iar înainte-mi, încurcîndu-mi drumurile.

— Măria Ta, am rostit cu patimă, mi-e dor de țară. Mi-e dor de părintele Filotei... Vreau să sărut piatra de pe mormîntul lu' taica... Vreau să mă răzbun pe ucigașii lui...

Vreau să merg în țară... să te slujesc *acolo,* pe pămîntul din străbuni...

— Albu și ginerii săi au luat calea pribegiei, nu te poți răzbuna pe ei, iar dac-o să săruți crucea de la capul cnezului, tot n-o să-l învii ! zise aspru sfetnicul. Taică-tău ar învia de bucurie, numa' dacă ți-ai sluji Țara, în locul unde te-așază Voievodul și stăpînul nostru. Știi că Nanu a stat doișp'ce ani departe de Loviștea lui iubită ?... Și nu l-am auzit o dată plîngîndu-se. Și-a slujit Domnul și Țara, unde-a trebuit.

Nici întîia oară cînd îl văzusem pe boier Voicu nu mi-a fost drag. Acum însă am simțit că l-aș putea urî, deși îi dădeam dreptate. Taica însuși m-ar fi învoit iscoadă, de-ar fi fost cu ei, acolo, în cort.

Vlad veni lîngă mine și-mi puse mîna pe umăr, adresîndu-se jupanului său :

— Jocul e greu, Stepan e încă necopt... Să am oare încredere ?

— Eu mi-am spus cuvîntul, Măria Ta. Nu-i rău s-avem un scrib al nostru la Înalta lor Poartă... Am afla ce pașale ne poartă șîmbetele... Ce uneltesc boierii Dănești prin Fadulah. Și mișcările cetelor de achîngii în drum spre Dunăre.

Înțelegeam că nu trebuie să mă mai împotrivesc. Mi-am plecat genunchiul înaintea stăpînului meu și-a sorții :

— Măria-Ta, te voi sluji cu credință — jur pe amintirea cnezului și pe viața mea. Dar, înainte de a începe, ia-mă în țară măcar o lună, măcar două săptămîni... Să-i văd lumina, să-i ascult izvoarele... Să urc la Cozia, în munți... O săptămînă...

Voicu m-a ridicat și m-a strîns la piept :

— Stepane, fii bărbat ! O să vii acasă mai tîrziu. Acum e cu neputință. Jocul cere altfel de potriveli.. Mai tîrziu...

Pe urmă, m-a luat în cortul său ca să-mi limpezească unele legi din acel „joc cu moartea" la care devenisem și eu părtaș, ca și alți cîțiva oameni de-ai noștri (cu unul Mitri Cabazul m-am împrietenit apoi) aflați la Edirne și în celelalte cetăți închinate Semilunei. Mi-a dezvăluit și numele unor slujbași otomani — creștini renegați ori mahomedani get-beget — cumpărați de Vlad sau dușmani Sultanului, Printre ei mi-a numărat și pe Torgud-bei, ca „binevoitor" față de creștinii din nordul Dunării și din

raiale, şi ca *martoloz* * al principelui otoman Daud Celebi, strănepotul lui Murad I, adăpostit la Curtea polonă, şi cu care cronicarul meu întreţinea corespondenţă secretă.

— Ţine minte, mi-a strecurat bătrînul, s-ar putea ca beiul tău să-ţi fi fost ocrotitor tocmai spre a te folosi el, într-o zi, cînd i se va fi ivind prilejul. Sau poate vei avea tu nevoie de acel prilej curînd.

Prilejul prezis se arătă însă abia peste cîţiva ani, la cea de a treia întîlnire a mea cu Vlad Dracul, în nişte clipe la fel de nestatornice ca şi ninsoarea asta de-acum... ca şi viaţa mea, de-acum... Nu-mi amintesc clar cum au zburat anii, pînă la acea întîlnire. S-au împletit cu atîtea fapte, cu atîtea chipuri, fiinţe, întîmplări... Boier Voicu îmi dase bani mulţi. Mă răscumpărasem din robie. (Cronicarul meu plecase es-timp la Mecca, nu atît din veneraţie pentru Profeţ, cît mai ales ca să se pună la adăpost de intrigile urzite împotriva lui de noul Mare-Vizir al Curţii, Khalil-paşa).

Sfătuit şi ajutat de Voicu şi de ceilalţi „drăculeşti" aflaţi în umbră la Înalta Poartă, mi-am cumpărat cu peşcheşuri grase de la Ahmed-paşa, întîiul terziman al Curţii, titlul de *şarhlüs*, copist cum s-ar zice, în Cancelaria militară sau mai lămurit în acel *Beglik-Kalemi*, unde erau copiate şi păstrate tratatele militare şi tot felul de *surete* şi ordine şi acte ale împărăţiei. Un alt corp de copişti şi kiatibi aleşi pe sprînceană, de neam nobil, fii de bei şi paşale, sau icioglani, paji ajunşi acolo prin favorurile înalte şi păgîne ale vizirilor, se îndeletniceau cu scrisul *hatişerifurilor* ** şi copierea ordinelor secrete. Din cancelaria aceasta porneau tainic în cele patru colţuri ale împărăţiei poruncile de maziliri, strangulări, schimbări de înalţi slujbaşi, de guvernatori şi bei bănuiţi de viclenie şi nesupunere faţă de Amurad. Tot acolo, într-o odaie cu mese joase de scris, erau copiate scrisorile şi actele, care ajungeau în mîna Sultanului pe diferite căi sau porneau de la el către martolozii, solii şi trimişii săi aflaţi la curţile vasale, la cele prietene ori la duşmani.

Deocamdată primisem sfat să caut să mă împrietenesc cu tovarăşii mei din cancelarie, îndeosebi cu Gurgur, un

---

* *Martoloz* (în limba turcă) — martor, cheşaz al cuiva, dar şi om de credinţă, informator (n.a.)

** *Hatişerif* (în limba turcă) — ordin emis de Sultan, purtînd şi semnătura lui (n.a.)

sîrb turcit, favorit al lui Şehabeddin, beglerbergul Rumeliei, şi cu Ali, fiul beiului Isac Evrenosoglu, doi turci imberbi, înfumuraţi şi trîndavi, care de-abia ştiau să tragă în tuş monograma vizirului şi încurcau întruna formulele „sfinte" ale diplomelor.

Dealtfel, aveam să înţeleg iute, nu erau singurii neştiutori. Din cei cincizeci de tineri *slujbaşi ai oondeiului,* aflaţi în beglik-kalemi, abia douăzeci lucrau cu adevărat, copiind şi actele ce li se cuveneau lor, şi pe cele ale „favoriţilor" care, nobili de neam sau lingăi ai înalţilor lor protectori, huzureau luînd pe degeaba arginţii stabiliţi pentru cinul şarhlüzilor. De altminteri în tot *ridjalul,* în toată cancelaria Sultanului, precumpănea acest obicei ca unii să lucreze prea mult, iar alţii de loc.

Şi, după cum aveam să iau aminte, atît cei care lucrau cît şi cei trîndavi, mai cu seamă ăştia din urmă, se pricepeau de minune să tragă sfori şi să lupte fără şovăire, ca hienele şi şacalii, pentru cîte un huzur nou, pentru bani şi putere.

La adăpostul albelor ziduri din multe alte kalemuri ale împărăţiei, înaintea scundelor mese de scris, aceşti slujbaşi ai Porţii, zeloşi apărători ai legilor, închinători cucernici în Allah, neînduplecate unelte ale voinţei marelui lor stăpîn şi tiran, nu se gîndeau la dreptate, ci urmăreau numai ambiţiile şi cîştigul lor cît mai apropiat şi cît mai mare. Poate că şi la alte Curţi, poate că *totdeauna* şi *pretutindeni* să fi fost aşa, în locurile înalte unde se făceau şi se desfăceau mărirea, legile şi destinele unor popoare mici sau ale unor oameni simpli... Cine ştie...

Eu unul, cînd mă gîndesc la anii pe care i-am petrecut acolo, în *ridjal,* şi cînd vreau să cuprind într-o singură imagine pe micii şi marii kalemgii, pe care i-am cunoscut bine în timpul tinereţii, văd lunecînd sub pleoapele fidele şi răbdătoare ale amintirii, doar o haită de lupi cu stranii şi izbitoare înfăţişări şi mişcări omeneşti, cu măşti de actori, sacre şi placide, peste rînjetul şi botul lor însîngerat şi lacom, cu haine somptuoase şi strălucitoare peste hoiturile vii ale desfrîului şi cruzimii lor, cu zîmbet îngheţat şi nepătruns ca al leilor, şacalilor şi şoimilor celor cu trăsături de zei, la care se-nclinau odinioară popoarele Egipetului...

Cunoscîndu-i atunci, de mult, pe cei ce împărţeau în largul Imperiu al lui Murad cinstea şi legile, mi-am zis

de o mie de ori în sinea mea, ca în vechiul nostru proverb românesc : „cu lupii trebuie să urli ca lupii". Şi-am aşteptat, o, cît de mult am aşteptat în vremea tinereţii mele, să vină un Ţepeş, care să-i satureze şi pe ei de cumplire, să-i înspăimînte şi pe ei, să-i ia de gît, să-i dea jos de pe tronurile mici şi mari unde se căţăraseră şi să facă dreptate acolo unde slujbaşii cu bot de lup îndătinaseră tiranie, linguşire, făţărie, ruşine şi peşcheşuri. De aceea, l-am iubit pe viteazul şi aprigul fiu al lui Vlad Dracul şi i-am stat alături, ani şi ani în şir !

Martor mi-e cerul că l-am iubit, l-am înţeles şi l-am sprijinit cît am putut... dar nu pînă la capăt... nu puteam... n-am mai putut, mai bine zis... şi de aceea...

Oare cum ar fi fost dacă aş fi mers în hanatul lui Ibrahim Bei atunci cînd Vlad mi-a cerut-o ? După bătălia cu Mahomed ce-aş fi putut schimba din toate cîte-au fost ?... Nimic... sau poate totul... Oricum, la ce să mai chibzuiesc ce-ar fi fost... e zadarnic... zadarnic...

6

...„Deci cîți au fost oameni mari, pre toți i-au înțepat de au ocolit cu ei tot tîrgul, iar cîți au fost tineri cu nevestele lor și cu fete mari, așa cum au fost împodobiți în ziua Paștilor, pre toți i-au dus la Poenari de au lucrat la cetate pînă s-au spart toate hainele dupre ei și au rămas toți dezvăscuți în pieile goale"...

Letopisețul Cantacuzinesc[7]

Codre :

Nici nu-mi vine a crede că Vlad, Voievodul nostru, e mort și îngropat, deși, uite, eu însumi l-am văzut pălit de vrăjmași, căzut în zăpadă, împresurat de oamenii lui Laiotă, tîrît de ei printre picioarele cailor, zdrobit. Și tot eu, dimpreună cu jupan Stepan Turcul și cu prietenul nostru venețianul, i-am cules ieri noapte rămășițele. Și i-am ascultat acu', prohodul...

E mort... mort și îngropat... da' mie nu-mi vine să crez... Pentru mine e tot viu — așa, ca în ziua cînd l-am întîlnim întîia oară. Cînd să fi fost asta ? Demult, desigur, deși parc-a fost ieri... Au trecut aproape douăzeci de ierni. Pe Vlad l-am întîlnit într-o primăvară — atunci cînd mi-am întîlnit și norocul... Într-o zi de Paști, cam la un an după ce Țara i s-a-nchinat a doua oară.*

Măiculiță-Doamne, ce mai Paști al dracului a fost atunci ! Și-acu' îmi vine a zîmbire cînd mă gîndesc îndărăpt... pe vremea aceea însă eram și eu tînăr, tînăr de tot. și zăpăuc, și-aș fi luat-o razna încotro vedeam cu ochii. chiar și peste munți, numa' să fug de-acasă și să scap de-nsurătoare...

Căci taica, Dumnezeu să-l ierte, căpățînos cum era, și înclinat spre pravoslavie, ținea morțiș să mă ducă la besearecă (legat ca pe-un taur, că de bună voie nu

* Întîia domnie a lui Vlad Țepeș, cea din 1448 a fost de numai două luni. A doua a fost între 1456—1462.

voiam) și să-mi pună pirostriile în cap el cu mîna lui, ca să mă vadă — cică — domolit și așezat în rîndul gospodarilor cuminți din Corbii noștri...

N-avem decît șaptesprezece ani, dar semănam *tătușului** dinspre mamă, eram un haidamac cît plopu ; lat în spate, cu mijloc subțire și vînjos, și cu un pumn greu ca un topuz ; altmintreli cam neumblat prin lume, ca orișice țăran sau cioban de pe Argeș, care trăiește mai mult prin singurătăți verzi și prin sihle tăcute...

Zău dacă eram mulieratic la o adică, da' nu-ș ce-or fi găsit vădanele și chiar fetele mari la mine, că-mi picau în brațe numai ce mă uitam o dată la ele, lung, pe sub sprîncene... Și-apoi, de... și eu, ca omu'... dacă le simțeam cuibărite la pieptul meu de voinic, înfiorate și ciripindu-mi vorbe dulci, nu puteam să le stric voia și să rămîn ca prostu', de lemn Tănase... Încît, ce mai tura-vura, îmi ieșise vorba-n sat c-aș fi un curvariu fără pereche, iar taica — rușinat în fața oamenilor și-ntărîtat de niște neamuri — voia, zor-nevoie, să mă-nsoare cu fata unor vecini cu care — direpț e a zice — mă prinsese în păcat, în acea iarnă, chiar în pătulul nostru, tăvăliți prin fîn.

Îmi plăcuse la început fata — era pietroasă și fierbinte — dar nu eu o chemasem și nici n-o amăgisem, dăduse singură năvală preste mine, încît nu mă prea simțeam vinovat, nici grea n-o lăsasem, nici urîtă sau săracă nu era, iară mie nu-mi ardea de încherbat casă, cum nu-i arde dracului de tămîie.

Muica îmi ținea și aci parte. „Dacă poftește să se mărite, o fată trebuie să-și păzească bine cinstea și să-și aștepte acasă peținorii, nu să dea buzna peste flăcăi"... zicea ea. Totdeauna îmi lua partea. Eram feciorul ei cel mare, cel mai iubit, poate unde semănam cu tătîne-său, de care mult mîndră se ținea.

Tătușul ăsta al meu fusese arcaș în oastea lui Mircea Bătrînul, luptase alături de cîrstoșii ăi mari împotriva Turcilor la Nicopole și dobîndise de la domnie, cu hrisov în bună rînduială, o moșioară și o fîneață. Vina nu era a bătrînului că făcuse paișpe urmași și moșioara o împărțise de zestre fetelor — abia o șfară de pămînt la fiecare —

---

* *Tătuș* — formă arhaică specifică sec. XV pentru bunic, strămoș. (n.a.)

iar feciorii lui săraciseră, afară de unul — care învîrtea o negustorie de grîne în Cetatea de Floci...

Şi noi acasă eram opt guri, iar vina n-o purta taica fiindcă săracise. Vina o purtau vremurile schimbătoare şi răutăţile păgînilor, zicea tot muica, iertîndu-l. Cum să nu-l ierte ? Se luaseră din dragoste şi el făcuse tot ce era omeneşte cu putinţă spre a-şi ţine şartul gospodăriei.

Dar, în bătălia de pe Ialomiţa *, unde mersese cu cetaşii jupanului ot Argeş în oastea lui Iancu de Hunedoara, un turc îl tăiase cu iataganul sub umărul drept şi-l lăsase fără putere în braţ... şi tocmai dreapta voinicului ! (Eu aveam pe-atunci doar doi anişori ; după mine au venit la rînd trei surori şi-abia în urmă alţi trei fraţi.) Zece ani mai tîrziu, alţi turci prădalnici ne luară vitele şi tîrîră în robie pe soră-mea a mare, codană de vreo 11 ani, pe care o plîngeau întruna şi taica şi muica, şi-i făceau slujbe ca la o moartă.

Peste un an, nişte braşoveni ne înşelară într-o învoială şi taica alergase la boierul nostru ot Corbi care-l împrumută într-adevăr cu nişte galbeni, dar mai apoi tot acela ne luă cu japca o parte din pămîntul de zestre al muichii. De atunci taica părea că se zmintise. Umbla în de-a surda pe la judecăţi şi besearici, cu jalbe şi acatiste, iar acasă tuna şi fulgera, şi mă punea pe mine să trudesc singur sau cu ăi mici, la agru.

Dumnezeu să-l ierte, da' prea mă muncea, zi de zi, ca pe-un malac sau rob ! Mă trimitea să desţelenesc şi să ar prăpădita lui de jarişte de sub munte, acolo unde era numa' piatră, mărăciniş şi răgălii. Mă mîna apoi sus la pădure, să-i tai copaci şi pe Lovişte, să-i duc la păscut cele cîteva oi rămase. Nu mă lăsa o leacă să răsuflu. Cu toate astea, nu-ş cum îmi găseam vreme să mă-ndeletnicesc şi cu ce-mi plăcea. Şi tare-mi plăcea să m-adun cu vînătorii noştri şi cu plăieşii, să le dibui meşteşugul de-a pune capcane, de-a prinde şoimi de luptă, de-a se bate în bîte sau cu cuţitele, ori cu fiarele codrului.

Cu vreun an înainte de a fi intrat la oaste, moşu meu Uescu, omorîse o ursoaică. Eu cu verii mei mai mari dădusem apoi peste bîrlogul fiarei şi-i luăsem puii — abia

* Lupta de pe Ialomiţa la 1442 între turci şi Iancu de Hunedoara. (n.a.)

fătați. Cei duși de-alde Ueștii, la ei acasă, muriră cu zile. Al meu (era o ursoaică jucăușă și flocoasă) scăpase cu viață, fiindcă furam estimp lapte de la oile noastre și-i dădeam pe ascuns să sugă, dintr-o tiugă cu moț, ca dintr-o țîță. Mă prăpădeam de drag după puiul ăla de urs, dar și ursuloaica după mine ! O îmblînzisem, mă jucam cu ea, ca și cu-n cățelandru, o purtasem în spinare zi de zi, pînă se făcuse de vreo 80—90 de oșale. Îmi intrase în cap s-o învăț să tragă la plug sau la car (gînduri de netot !). Taica besăduia și zbiera c-o s-ajung ursar ca țiganii și că-s bun doar de bîlci. Muica se fălea însă cînd mă vedea cum ridic, ca pe-o oaie, dihania aia de urs ce mormăia de plăcere și umbla pretutindeni după mine în lanț, precum dulăul după stăpînu-său. Fetele din sat mă porecliseră Ursuloiul sau „ibovnicul ursoaicei" ; flăcăii se hlizeau și mă-njurau, dar începuseră a-mi ști de frică. La trîntă dreaptă îi puneam jos dintr-o dată, c-o încleștare și-o răsucire, iar de săreau mai mulți preste mine la-ncăierare necinstită, fluieram într-un anume fel și îndată-mi venea ursuloaica în ajutor, mormăind și clătinîndu-se ca beată pe labe și zornăindu-și lanțul. Măiculița mea, zău c-am fost tare zărghit în tinerețe ! Umblam mereu cu dihania aia după mine oriunde, chiar și la crîșmă. Odată, de Crăciun, îmi amintesc, am legat-o cu lanțul de-un stîlp de la pridvorul besearecii din sat (Nu era să intru cu ea înăuntru, Doamne păzește, că doar nu-s păgîn). Și totuși cît pe ce să mă afurisească popa David ot Corbi, socrumeu (carele nici nu visa pe-atunci c-o să-mî fie socru, se ținea mare, fiindcă știa carte și-avea neamuri la Curte).

Ursoaica, zău așa, mi-a purtat noroc ! De-aia și eu, mai tîrziu, după luptele cu sașii, cînd Vlad-Vodă m-a făcut sutaș și, după șartul curților crăiești și-al cavalerilor de pretutindeni, m-a înălțat printre voinicii și noii săi boieri, mi-am zugrăvit la un meșter din Sibiu pe scut, sub flamura albă a lăncii Sfîntului Gheorghe, patronul taichii și-al bisericii noastre ot Corbi, o ursoaică neagră între doi brazi ca smaragdul.

N-am uitat-o, sărăcuța ! Cum s-o uit, cînd tocmai dihania asta îmblînzită, în ziua a treia de Paști mi-a scos în cale și norocul și bunăvoința Domnului Țării Românești. Ajungeam eu oricum în oastea Vladului, da' poate nu intram așa repede, cu dreptul !

Încă din iarna aceea aflasem că Vodă al nostru dorea să strîngă la Curtea sa pe fiii de moşneni sau de ciobani care-or fi viteji şi-or vrea să vină la el ; dar că n-are bani a le plăti slujba, ci doar le va da cal, arme şi hrană şi-i va milui după lupte ca pe curtenii săi. De aceea, eu cu verii şi prietenii mei băteam satele şi crîşmele tot aşteptînd porunca domnească să ne înfăţişăm vornicului sau — cum zicea muica — tot pîndind să se-arate-n zbor un măgar fermecat, ca să ne-agăţăm de coada lui.

(Parc-o aud : „o dată în viaţă vezi un măgar zburînd, prinde-l, fiule, nu-l lăsa !")

Taica simţise şi el că vreau să fug în lume şi se dădea de ceasu'morţii că-i scap din mînă. Ar fi vrut să mă-nsoare, numa' şi numa' să mă lege de sat şi de averea vecinilor. Fata a cu care păcătuisem moştenea multe oi şi destul pămînt. Eu n-o voiam însă cu cununie, nu mă dam legat pe veci pentru nişte oi. Estimp îmi căzuse cu tronc crîşmăriţa din Poienari, despre care toţi ştiau că se ţine cu un jupan de la Argeş. A naibii crîşmăriţa, îmi tot zîmbea cu înţelesuri şi-mi trimetea vorbă să viu s-o văd, şi cînd veneam, n-avea timp de mine, şi crăpam de ciudă. Nu ne drăgostisem încă niciodată şi fierbeam ; pusesem prinsoare cu verii mei că îi voi sufla în borş jupanului de la Argeş, fie ce-o fi.

În prima zi de Paşti fugisem de-acasă, fiindcă ai mei pregătiseră masă mare şi-i chemaseră pe aşa-zişii cruceri, cu fata lor. Eu — tămîie. Mă topisem în pădure, luînd drumul spre crîşma din Poienari, dar nu pe calea umblată, ci pe o potecă în coasta muntelui. Ursuloaica m-a ajuns ; o lăsasem dezlegată şi, lipa-lipa, după mine. Am gonit-o în făgetul de sub Cetatea Poienarilor şi-am intrat să mă ospătez la crîşmă. Nu prea era lume. Diavoliţa de gazdă s-a prefăcut la început că nici nu mă cunoaşte ; se-nvîrtea ca sfîrleaza şi-i cinstea cu vin şi-i ospăta pe nişte schileri posomoriţi, veniţi cu boierul ei de la Argeş.

Besăduiau încet între dînşii, clătinînd capul fără chef, ca oamenii cu multe griji. Aveau şi de ce să fie înfricaţi ; Vlad Vodă îi chemase a doua zi de Paşti (auzi, cine-a mai pomenit, la zi de Sfîntă Sărbătoare !) cu catastiful vămilor, sus, la Cetatea Poienari. Şi socotelile vămilor erau încurcate rău, iar Drăculea ăsta, ştiau toţi, n-avea răbdare, necum milă la asemenea trebi. Şi, cică, avea să fie judecată straşnică la Cetate în faţa Curţii şi-a lui Vlad. Erau aştep-

tați acolo, dimpreună cu Domnul, mulțime de slugi și dregători d-ăi mari, din Tîrgoviște și din alte orașe. Nu se știe cu ce gînduri îi chemase Drăculea, nu le mirosea însă a bine boierilor.

Vinul îi muiase de tot pe schileri și-i întristase în loc să-i veselească. Eu eram bucuros. Crîșmărița îmi trimisese băutură și vorbă amețitoare să aștept, că schilerii o să plece curînd, iar ea o să-nchidă crîșma. Venise poruncă de la vornicie ca, pe toată valea Argeșului, hanurile și crîșmele să fie închise atîta timp cît Drăculea va sta în cetatea Poienarilor, ca să nu se isce cumva bătăi și neorînduială prin sate și s-auză Domnul. Oamenii să petreacă acasă la ei, cum le-o pofti sufletul ; pe uliți și pe drumu' mare să nu umble însă beți că va fi vai și-amar. Și cine va dori să vină cu vreo jalbă la Domn, să vină a treia zi de Paști în fața Bisericii Domnești de la Curtea de Argeș.

După prînz boierii plecară și slugile casei începură să zăvorească odăile și beciurile.

— Codruțule, ursule, îmi pare rău, da' nu poți rămînea nici tălică aici, se alintă diavolița de crîșmăriță.. Eu însămi trebuie să plec la o rudă, în sat.

— Ia-mă cu tine. Doar m-ai chemat, nu ? am șoptit tremurînd de dorință și înciudat că iar mă duce de nas ca pe copii.

— Bădiță, nu se cade, mă vor vedea și bîrfi toți megieșii. Lasă pe altă dată. Du-te acu' acasă, la logodnică, și la ursoaica ta, rîsese femeia, mîngîindu-mi umărul.

Vinul mi se urcase la cap, nu mai știam ce fac, nu-mi păsa nici de slugi. M-am ridicat și am prins-o în brațe, lipind-o de mine, mult timp, silind-o să-mi simtă bărbăția, strivind-o pătimaș, fără s-o sărut. Apoi am îmbrîncit-o și-am spus, gîfîind :

— Dacă nu vii cu mine numaidecît, jur că n-o să mai mă vezi niciodată. Și-o să-ți pară rău, proasto !

Ca prin minune a devenit supusă. S-a agățat de mine ca iedera de stejar și a murmurat :

— Și unde... unde-o să mă duci, pe sub cumpăt, bădiță ?

Cunoșteam în pădurea Poienarilor, la locul zis Peșteri sau Gropi, un ascunziș minunat, un bordei pitit într-o scobitură de munte. Acolo își duceau și străbunul și moșu-meu și taica — la vreme de izbelițe sau de năvală păgînă — grîul și pieile și avutul ; acolo începusem să-mi

duc cu uneori cîte o ibovnică. De curînd pusesem paie proaspete pe jos şi îndepărtasem liliecii şi păianjenii.

— Vom sta ascunşi la Gropile Zimbrului, sub Cetate...

Crîşmăriţa s-a învoit. Nu era departe, totuşi prin pădure se făcu a obosi şi eu o luai în braţe ultima bucată de drum.

În bordei o pusei binişor pe paie şi tocmai mă aplecasem asupră-i s-o sărut, cînd muierea ţipă deodată ca apucată de iele, iară eu simţii o greutate grozavă şi caldă căzîndu-mi în spinare. Venise neauzită ursuloaica mea şi mă amuşina pe la ceafă şi urechi, fornăind, bucuroasă că mă găsise, după obiceiul ei de cînd fusese pui.

Îi ardea de joacă, spre groaza crîşmăriţei şi marea mea nemulţumire.

M-am scuturat cu greu de namila din cîrcă (femeia nu sufla, ca leşinată) şi foarte supărat i-am cărat dihaniei pumni şi picioare ca să plece. A dracului, nu voia. Atunci am înghesuit-o spre fundul bordeiului şi am dat-o cu capul de peretele de lut (nu-mi era frică, ne luasem la trîntă de nenumărate ori şi ştiam că e blîndă, nu mă muşca, nu mă zgîria, doar mormăia şi clănţănea din dinţi, cum fac şi dulăii aţîţaţi la joacă). Peretele bordeiului vechi s-a crăpat pe neaşteptate ; o parte a căzut şi atunci s-a dezvelit ochilor mei uimiţi adîncul unei hrube neştiute, şi pesemne cu răsuflători sănătoase, căci aerul nu amirosea decît jilav, a beci vechi. Ursuloaica a intrat în gura aia de peşteră şi s-a tot învîrtit, mîrîind, căutîndu-şi o altă ieşire.

N-am mai aşteptat să văd cum se descurcă ţîţele, am luat-o în braţe pe crîşmăriţă, şi am dus-o într-o altă adîncitură a muntelui. Femeia ofta şi mă mîngîia, pierdută, cum fac toate în asemenea clipe fără timp. Am culcat-o pe zeghea mea nouă de Paşti şi ne-am iubit acolo pînă pe înnoptate. Pe urmă ne-am despărţit. Ea a luat-o spre satul ei, eu spre al meu. Mi-am fluierat ursuloaica. În darn. N-a venit. (Aveam s-o găsesc abia a doua zi unde şi cum nu mă aşteptam). M-am dus acasă pe furiş şi, dăulat, am dormit în pătulul nostru pînă tîrziu.

Dimineaţa m-a trezit larma din casă, ori poate miroazna aceea îmbietoare de colaci, lapte fiert, miere şi friptură, olaltă cu izul pişcător de usturoi. Soru-mea a mică zdrobea într-o piuă nişte usturoi pentru mujdei — de-ţi venea să leşini de poftă, iar taica şi muica se ciondăneau — fireşte pentru mine. Îi aud parcă şi-acu. Nu am uitat nici un cuvîntel din cearta lor.

— Hătu-i neamu' de *prişleţ* * lu fiu-tău ! zicea cu vocea lui groasă taica. Crede că va rămînea în vrerea lui ! O să-i dau eu hrăborie, să se sature ! Dacă s-o duce la oastea Vladului, în loc să să-nsoare, cine dracu' o să-ngrijească agrul ăla dimpreună cu mine ? Prea multe războaie fac Domnii pentru Scaunul lor ! Cine o să pună mei şi alac ? Tu, or ăi mici ? Că Domnul şi boierii n-or veni să lucre la noi !

— Păi ce să zic, ţie, bărbate, ţi s-a năzărit să-l nenoroceşti. Ia aşa-ţi răspund, că eşti prost — fie-mi iertată vorba — nu vezi nici pînă-n vîrful nasului ! se ţinea tare muica. Ţi-a intrat în cap să-l însori, însoară-l ! Da' să nu crezi c-o să mai muncească pentru tine. Că văzuşi şi socru-su ăla abia-l aşteaptă să-l pună la treabă ! Acu', în vremile noastre, cînd bărbaţii au tot murit prin lupte, şi un nevleg e de mare folos, da'mite un voinic cît Codruţ al nostru !

— Şi ce ? Îl însor cu o calică ? E fată cu zestre. Şi-apoi el a vrut-o, el a răsturnat-o în fîn, s-o ia acmuşi, să nu facă pe păgînu' ! Să se sature creştineşte !

— El a vrut... îl îngînase muica, în derîdere... Iar ea, sărăcuţa, nu... Ce să zic... minte ai, bărbate, ca părul pe broască !

— Să se-nsoare, c-altmintreli îi moi oasele... Eu l-am făcut, eu îl omor !

— Da... da... L-ai făcut, nu zic. Da' de ce l-ai făcut ? Să stea acasă, pe vatră, să rămînă sărac lipit, să robească la ţarină... asta vrei, nu ? Să-ţi păzească oile şi să le facă vecinilor nepoţei, în timp ce alţii, mai puţin isteţi cu duhu şi mai nevolnici se duc la oaste... Pe Dobre, îl ştii, carele-i mai mare doar cu un an ca al nostru, l-a lăudat Vodă de Crăciun şi i-a dat *aspri* de şi-a luat zece oi. Şi-i în oaste... şi-i bine...

Taica se supărase şi mai rău :

— Taci o dată, muiere ! Parcă i-ai fi maşteră, nu muma a bună care i-a dat ţiţă. Vrei să-l vezi mai vîrtos oştean şi slugă a acestui Vodă Drăculea, decît să rămînă în sat, moşnean sănătos, ha ?

— Da' de ce să rămînă-n sat, ni, bărbate — nu se oprea nici muica din meliţat... Că-i doară nepot de jude

---

* *Prişleţ* (arhaism) — pribeag. (n.a.)

și el, și-i frumos ca bradul, de mor fetele cînd îl văd, și-i voinic cît ursul... Poate a ajunge și el ceva, dac-o merge la Argeș, la oastea Domnului Vlad, că mînuie ca pe-o nemică sabia aia grea, frîncească, și cu două tăișuri, pe care-am moștenit-o de la tătușul meu.

Taica urlase ca scos din minți :

— Să nu puie mîna pe sabie, că-l znopesc. Știi că vreau s-o schimb la anu', la iarmaroc, pe-un fier de plug.

Am răcnit și eu, ivindu-mă pe prag :

— Cu ce-o să mă duc la oaste, Doamne, iartă-mă ! Cu bîta de călușar ? Că nici coasă n-avem, de cînd s-a știrbit.

Taica m-a privit mînios și-a-ntins mîna stîngă după bici. Era atîrnat în cui, lîngă ușă. Îi gustasem de nenumărate ori plumbii și eu și frații mei micșori și cred că mi-aș fi primit pe loc tainul, cît eram de lung, fiindcă îndrăznisem să ridic glasul la *El*, părintele meu lumesc, dacă în ogradă n-ar fi intrat feciorii lui Bode, pristavul, și unchiul meu Galeș, baciul obștei noastre, înveștiți în cele mai bune straie și puțin cam cu chef.

— Scoal' de pe cuptior, cumnate, rîsese Galeș către taica. Și vin' și domita cu noi la Cetate, la Poienari, să vezi petreacerea !...

— Ce petreacere ? mormăise taica nedumerit, scărpinîndu-se în barbă. Galeș se făcu a se mira, bucuros de vestea pe care-o purta în gușă :

— Ni, omule, nu știi ce s-a fost tîmplat de cu ziuă la Poienari ? Știe tot satu' despre minune, numa' voi n-ați aflat.

— Ce minune ? se repezi și muica, nerăbdurie.

— Aibi pace, soră, să-ți zic... Dis-de-dimineață a venit în goană la Bode un pristav boieresc de la Argeș. Zice că-s glotiți mai jos de Cetatea Poienarilor mulțime de jupani, în lanțuri.

— Ce tot spui ! își pleznise muica mîinile (mîinile ei mari, muncite și sfinte... Doamne, cum i le-aș săruta de-ar mai fi vie !)

— I-a prins Vodă înainte de Paști pe ăi de uneltise împotriva Drăculeștilor... povestise mai departe Galeș. Pe cincizeci de boieri d'ăi mari, din gintea Dăneștilor și-a lui Aldea și Albu, i-a înțepat pe loc, și-a încongiurat Tîrgoviștea cu înșii. A zis că, de-au voit Săptămîna Patimilor a o cinsti, în legea lor hicleană, le dă el și Paște și patimi : Iar pe alți jupani tîrgovișteni carii au fost așișderi de față

la omorîrea lui Mircea, fratele Domnului, și a lui Drăculea Vodă bătrînul, i-a luat de Înviere, chiar de la Sfînta slujbă, cu jupînițe, cu feciori, fete și cu slugi cu tot, i-a urcat în nește harabale și i-a pornit spre Poienari. Acu, îs sosiți.

— Ce să facă jupanii acolo, moșule ? m-am mirat și eu, ca prostu', supărat că nu aflasem la timp și plecasem azi noapte de la Cetate.

Moșu-meu a rîs într-un dinte :

— Cică i-a pus Vodă *saraholi,* să-i lucre la Cetate, subt porunca meșterilor pietrari ce-au început să întărească zidurile vechi de pază, cu cărămidă nouă. Iaca v-am spus și vouă să știți — noi mergem într-acolo, să vedem cu ochii minunea !

— Stai, neică Gheorghe, că venim și noi ! zisese muica și se rățoise spre soru-mea : Fată-hăi, ia adu-mi cojocul ăl nou cu flori de mărgele !

Ieșisem în curte năuc. Mă orbise soarele ce sclipea în coastele ninse ale măgurelor. (Fulguise înainte de sărbători ; adevărată ninsoare a mieilor, proaspătă și moale... nu ca asta de-acu, înghețată și vîntoasă de te pătrunde pînă-n inimă...) Unul din feciorii vecinului se dăduse pe lîngă mine și-mi șoptise :

— Codruțule, ți-au trimis vorbă alde Ueștii că să vii negreșit și tălică. Ei îs acolo... E multă oaste și lume de la Argeș și Tîrgoviște.

Ne-a luat moșu-meu Galeș cu căruța lui. Într-o goană nebună am ajuns la Poienari, sub Cetate, în lunca unde se țin horele și bîlciul mare de la Moși.

N-am crezut c-o să găsim acolo atîta norod. Cu greu ne-am strecurat printre oameni, harabale, călărești. Se aflau adunați mai toți moșnenii și ciobanii din Corbi, Turburea și Căpățîneni, cu neamurile lor, alături de cei ohabnici. Întinseseră masă la iarbă verde și petreceau.

Pe drumeagul ce duce sus spre Cetate se înșiruia mulțime de voinici cu suliță și pieptare de-oțel. Aveau poruncă să nu îngăduie nimărui să urce, decît numa' curtenilor sau olăcarilor.

Podul era lăsat. Pe turnul pătrat, cel vechi, cît și la celelalte trei rotunde fîlfîiau steagurile cu herbul Drăculeștilor. Asta însemna, vezi bine, că Vlad Vodă e înlăuntru Cetății.

Omenirea strînsă ca la iarmaroc sta și aștepta de vale, doar-doar l-o zări pe Domn trecînd la înapoiere spre

Curţile sale de la Argeş. Toţi erau lacomi s-auză şi să vază ce grozăvii se-ntîmplă sus cu boierii hainiţi, da' nimărui nu-i da prin minte să încalce cuvîntul lui Vlad şi să urce ; se mulţumeau să-i tot descoase pe lefegii şi oşteni. Ai mei tăbărîseră cu întrebări pe-un cumătru din Aref, proaspăt stegar domnesc, ce sta de strajă şi el, p-acolo.

— Şi zici, Stane — se bucura taica trăgîndu-l de un găitan — că trudesc jupanii noştri din Albeşti şi Corbi, ca neşte robi de rînd ? I-ai văzut domita ? Ce fac ?

— Da, cumetre, i-am văzt, răszicea oşteanul sastisit. Ce să facă ? Amestecă varul şi pun cărămidă pe cărămidă la murii ăi noi. Şi pe jupînițele lor le-a pus Domnul la muncă proastă. Nepoata lui Vîlcan, o tînără, plînge şi-nvîrte măliga în cuhnia Cetăţii, lîngă bucătarul anatolian al lui boier Stepan Turcu din Aref, ruda noastră.

— Zici că jupan Turcu e şi el la Cetate ? îl iscodise muica, avînd un gînd al ei, mai demult, de pe la Crăciun, cînd aflase de întoarcerea boierului Stepan sin Nanu ot Aref. Cu fostul cnez din Ţara Loviştei, cu Nanu, ne înrudeam într-adevăr, prin tătuşul ei — ca mai tot satul, de-almintreli.

— Azi noapte la chef era sus lîngă Voievod. Da' acmuşi crez că e prin Poienari, după treburi. Trebuie să treacă din nou spre Cetate, aşa spunea.

Din clipa ceea muica nu mai avu astîmpăr ; mă luă de o parte şi mă dăscăli şi mă oşti şi mă puse să fiu cu ochii-n patru în lungul drumului, şi nu mă slăbi pînă ce nu-l zărirăm pe jupan Harefta venind prin mulţimea glotită, călare pe calul său turcesc, negru ca păcura şi împodobit, cum nu se prea vedea la noi, cu surguci înalt de pene colorate, prins între curelele din fruntea căpăstrului, şi cu arşă verde cu lalele de-argint. Îmi luase ochii calul, da' şi călăreţul... (Doamne-Sfinte cum au mai trecut anii ! Oare boier Stepan îşi mai aminteşte cum arătam eu, băietanul-ursuloi, la prima noastră întîlnire ? Dar-ar Dumnezeu să nu fie acum ultima ! He, he, cum să mă fi uitat ? Toţi curtenii drăculeşti m-au privit ca pe-o brezaie cînd cu isprava aceea din ziua de Paşti, şi apoi... cum să mă uite ? Că doar unu-i Codre, Ursul ot Corbi ! Doamne-Sfinte, da' el ce mult s-a schimbat ! Şi totuşi, e tot el, la fel.)

Mi-a arătat bunăvoinţă din prima clipă. Muica, săracuţa, îl rugase în numele părinţilor şi-al tătuşului nostru să mă ia în slujba lui. Mă privise viclean şi mirat cînd mă

lăudasem că bușesc ursul de pămînt și că nici un flăcău nu mă-ntrece la trîntă voinicească.

— Cu vreun oștean ai luptat vreodată ? ți-n minte că mă întrebase, mustăcind.

— Nu. Doar cu flăcăi, cu nește ursari și cu un țampez de bîlci, și i-am pus jos și pe ăia, firește, pe rînd.

Jupan Harefta se-ntoarse spre muica :

— Minte fiu-tău cesta ?

— Nu, vere Stepane ! E zărghit, dar nu minte niciodată !

— Ia să-l punem la cercare, rîsese el din nou. Vrei să mă urmezi la Cetate, flăcăule, și să lupți acolo cu un oștean adevărat ?

(Parcă m-aud. Chiuisem în gînd și șoptisem repede și răgușit :)

— Vreau, boier Stepane, cum să nu ?

— Ia dați-i careva un cal cu împrumut, că venim acmuși îndărăt ! strigase Harefta. Un corbean îmi împrumută mîrțoaga lui. Taica se-nnegri de supărare cînd încălecai pe deșelate și plecai. Eu mă simțeam călărind un armăsar înaripat. Îmi zîmbea norocul, zîmbea muica înlăcrămată de mîndrie, zîmbea pe sub mustața, pe-atunci castanie, Stepan sin Nanu ot Corbi.

După un pătrar de ceas intram pe podul de lemn și prin poarta mare a Cetății, unde am descălecat. Am trecut, în urma lui Harefta, printre străjile domnești. Numărul lor se ridica la cîteva sute, da' în Cetate erau doar vreo cincizeci. Niște namile cu căciuli și mantăi negre, cu pieptare cuirasate și suliță zdravene. Nici unul dintre ei nu purta barbă ; fețele lor întunecate nu mi-au plăcut, din prima clipă. Chipuri împietrite, cumplite. Pe ăștia îi adusese Vlad cu el din Sighișoara ; erau lefegiii săi, mercenari cum li se zice pe la curțile italienilor ; ăștia trăgeau omul în țeapă hohotind ca la nuntă, și se-aruncau în foc oricînd le poruncea Domnul, care-i miruise cu multe averi luate de la trădători. Nu mi-au plăcut nici mai tîrziu.

(M-am potrivit mult mai bine la fire cu boier Stepan, ruda și prietenul meu de-o viață, despre care Vlad zicea că e viteaz, credincios, dar *cu inimă de muiere*... Ca și cum numai muierile trebuie să aibă inimă... Noi, oștenii de țară, coborîtori din moșneni, ohabnici și ciobani, noi cei ce-am intrat apoi în oastea lui Vlad și-am fost înălțați de el

căpitani și dregători și curteni, am făcut multe blestemății, și-am tăiat cu nemilă în turci și-n neprieteni, totuși cu meșteșugul blestemat al țepelor nu ne prea plăcea să ne-ndeletnicim. N-aveam suflete de fiară ca ăi din oastea mercenarilor... poate aveam și noi *inimi de muiere*, cum zicea Domnul, în derîdere. Eh, ierte-l Dumnezeu, că boierii și potrivnicii lui cei mulți nu l-au iertat !... Da' nici el pre ei).

Atunci de Paști, la Poienari, l-am văzut întîia oară pe Vlad Drăculea sau Țepeș cum i-au scornit nume jupanii. Era în curtea mare dinlăuntrul Cetății, între curtenii săi. Vorbea și rîdea în felul acela al lui, de neuitat, aspru și repezit. Mi s-a părut tînăr și neîndurat, ca un arhanghel al răzbunării, cum sta vînjos și mîndru, cu pletele castanii răsfirate de vînt pe umerii săi largi de luptător cercat, sprijinindu-și stînga înmănușată în mînerul săbiei de la șold.

— Pe schilerii care ne-au furat avutul domniei și-al țării să nu mi-i înțepați aci, că le-o fi urît singurei. Să mi-i duceți în piața mare din Tîrgoviște, să stea în țeapă acolo trei zile, să-i vadă tot norodul și negustorimea... Și să afle și ăi de preste munți cu care erau învoiți la trecerea mărfurilor.

E bine cum i-am judecat, boier Pugule ? Spune — au doară domnia ta ai stat martor la unele judecăți ainte de-ale mele ; ziceai c-ai apucat multe domnii și cunoști pe slavonește *nomocanonul* lui Vladislav *, cît și legile vechi, nescrise.

— E bine, Măria Ta, mormăise temător și în silă cel întrebat.

— Atunci de ce te-ai mohorît ? Au ești cumva bolînd ? Or ți-i milă de rudele nurorii tale pe care le-am pus aci saraholi ? Să nu-ți fie milă, că nici ei n-au știut ce-i mila față de rudele Domniei mele, crede-mă ! Să te bucuri că le-am lăsat viața. Ei i-ar tăia pe toți ai mei, dac-ar putea, așa-i, cinstiți jupani ?

Cîțiva rîseră. Cei mai mulți tăceau și-și fereau ochii.

---

* *Nomocanonul lui Vladislav* — text juridic vechi — derivat din Dreptul roman și tradus în bizantină și slavonă. A fost scris în 1451.

Nu mai știu ce răspunsese bătrînul Pugul. Țin minte că Vlad se-ntorsese spre unul, îmbrăcat ca de nuntă.

— Și tu, Bratule, la cîte domnii ai slujit ?

— Eu sînt tînăr, Măria Ta, rîsese cesta, ca prostu'. N-am prins pînă acu' decît două, da' pînă oi muri, deh...

— Pîn-oi muri... hm, firește, cugeți că o s-apuci mulți Domni... Se stropși deodată Vlad la el. Pîn-oi muri tu... Ce om știe însă cînd îi vine ceasu' ? Îl auziți, cinstiții mei jupani ? *Pîn-o muri...* sau pîn-o îmbătrîni va apuca mulți domni, așa-i ? Că eu n-o s-ajung a îmbătrîni în Scaun, crede domnia-sa...

— Am vorbit și eu, necugetat, iartă-mă, Doamne, luă aminte deodată Bratu. Nu mă gîndeam la Măria Ta...

— Să te gîndești de-aci înainte, Bratule, tună Vlad. Să vă gîndiți cu toții, jupanilor. Vă mai las, să vă gîndiți bine, că avem de sfătuit asupra acestor treburi dinlăuntru, cît și asupra deselor și rușinoaselor voastre dezbinări și întoarceri cum bate vîntul !

— Măria Ta..., căutase să-l domolească jupan Dragomir Țacal. Doară cunoști supunerea noastră, a celor de față... Nu-ți vărsa supărarea pe noi. Înțelegem, ești mînios pentru vestea pe care-ai primit-o azi din Sibiu. Am auzit și noi de călugărul acela ce se dă drept copil de Basarab * și unelțește cu sașii, și la toți făgăduiește privilegii noi și chiar marea cu sarea... da' noi, boierii țării, sîntem uniți cu tine și nu-l vom lăsa să te uzurpe.

Calcea grămăticul se amestecase și el în vorbă.

— Zice-se că acel popă carele tot Vlad sin Drăculea își zice, le-ar fi făgăduit lui Petermann din Sibiu și lui Petru Gereb de Veresmont vămile de la Rucăr și Brăila, de-o ajunge cîndva Domn... Le-a dat de pe-acum *danie...* a văzut omul nostru din Sibiu zapisul într-o ciornă.

— Hm, să-mi aduci aminte, Calceo, de cum ajungem la Curte, să scriu Regelui Mattia și Guvernatorului regatului, lui Mihail Szilágyi. Cît despre negustorii din Scaune și Brașov, le-om întoarce-o noi cum li se cuvine, să ne

---

* *Vlad Călugărul*, pretendent la tronul Țării Românești, fiu din flori al lui Vlad Dracul, călugărit la tinerețe, apoi declarat Domn în 1481 cu sprijinul lui Ștefan. (n.a.)

ţină minte şi urmaşii urmaşilor lor, se mîniase din nou Voievodul.

— O să le scrie Regele Mattia să-i cumînţească, nu te mai mîhni de pomană, mormăise marele vornic.

— Dacă văd atîtea obraze mîhnite în jurul meu, la zi mare ca asta, rîsese Vlad, mă cam mîhnesc şi eu, boier Stane.

— Da' cine-i mîhnit, Măria Ta ? întrebase linguşitor paharnicul Stoica. Vlad făcuse un semn cu bărbia, către un bătrîn din ceata vechilor boieri de ţară.

— Mi se pare că şi dumnealui jupanul Bârlăbaş.

— Ţi se pare, Doamne, îi întoarse vorba tăios comisul *mazîl* *. Sînt bolnav ; de vreo săptămînă mă chinuie neşte dureri în coşul pieptului. Au n-avem voie nici la bătrîneţe să fim bolnavi ?

— Ba da, cum nu, cum nu — răspunse dintr-odată cam în batjocură Voievodul. Te-aş ruga însă din suflet, spre binele bătrîneţii tale, să faci ce-oi şti să te înzdrăveneşti pînă săptămîna viitoare cînd voi face *căutarea* ** oştilor ţării... Să nu-mi lipseşti, auzi boierule, cu credincioşii şi curtenii tăi de la *lustraturus exercitum* ***. Ori măcar să-ţi trimiţi în fruntea cetaşilor pe ălălalt fiu, carele încă n-a luat drumul Braşovului. Te-aş ruga mult, jupan Bârlăbaş...

(Bătrînul tăcuse, încruntîndu-se fără vrere. La căutarea oştilor veni cu fiu-său, dar cîteva săptămîni mai apoi, fugiră şi ei preste munţi, în tabăra Dăneştilor).

Se apropiase de Domn atunci jupan Cazan al lui Sahac, logofătul.

— Ce facem cu hainiţii din Cetate, Măria Ta ? Să scrie grămăticul tău, Calcea, vreun... ?

— Cînd ne-om întoarce la Tîrgovişte o să hotărîm... sau după ospăţ... Dar vă zic : De maziliţii ăştia de la Poienari să nu cuteze însă nici un curtean să le uşureze în ascuns truda sau să le dea altă hrană decît cea pe care au dat-o şi ei robilor. Şi nici straie să nu li se dea, pîn-or

---

* *Mazîl* — scos din funcţie. (n.a.)

** *Căutare* — un fel de inspecţie militară anuală. (n.a.)

*** *Lustraturus exercitum* — termenul latin pentru această inspecţie, „căutare". (n.a.)

ajunge cele de pe ei doar zdrențe. Pe urmă, de nu i-om găsi din nou uneltind cu vînzătorii de domnie îi vom ierta, lăsîndu-i la moșiile lor. Și acu, haideți să prînzim, să ne veselim, jupanii mei. Vă poftesc la masă !

Harefta tăiase în clipa aceea calea lui Vlad și, împingîndu-mă pe mine către Voievod, îi grăise rîzînd :

— Stai, Măria Ta !

— Ce-i, boier Turcule ? Ce vrea flăcăul ăsta ?

— Mărite Vlad, îngăduie-i acestui nepot de văr de-al meu să se-ntreacă la trîntă cu un oștean de Curte. În timp ce vei prînzi, vom petrece văzîndu-i. Ți-am mai spus părerea mea, alte dăți. Să iei seama la țărănușii ăștia ; din ei ar putea ieși o oaste strașnică, de-ar fi lăsați să-nvețe lupta cavalerească.

Vlad mă cîntărise din ochi, gînditor. Privirea lui, mistuitoare ca o flacără verde, m-a înspăimîntat în prima clipă ; o voință și-o putere neînduplecată părea că mă soarbe în același timp spre el și-mi poruncește să cred orbește într-însul, să mă supun lui, să nu cutez a crîcni.

...Și, martor mi-e cerul, nicicînd n-am crîcnit... chiar dacă în sinea mea gîndeam într-altfel și cîrteam uneori, era de ajuns ca Domnul meu să mă străbată o dată, din nou, cu privirile lui grele, ca să mă las iarăși ametit de acea pornire neînduplecată ce-l stăpînea și pe el, și să stau gata a mă arunca în foc, dacă mi-o cerea, ca și toți ceilalți credincioși ai săi, oșteni călîți în lupte, flăcăi, bătrîni ori copilandri.

Pe atunci nu înțelegeam de unde-i vine acea putere asupra norodului... O căutam, prostește, pe chipul său bărbătesc, în cutele mantiei de filendreș, de culoarea sîngelui de iepure, în cușma conabie împodobită cu nestemate ca lacrima, în steaua de rubine ce-i lucea prinsă dedesubtul surguciului domnesc, în armura sa venețiană și-n sabia ce-i strălucea la șold...

— În cîte feluri știe a lupta ? întrebase Vlad, în vreme ce boierii mă măsurau cu dispreț și mirare.

— Numai în trîntă dreaptă ; singur se laudă că pune jos și-un urs.

— Păi dacă se laudă așa, ce-ar fi, Măria Ta, se vîrîse-n vorbă deodată comisul domnesc Iova, să-l punem la cercare pe flăcău nu cu un oștean, ci cu un urs în carne și

oase. Că tot a găsit straja noastră în puțul cel părăsit o dihanie de-asta.

— Un urs în puțul părăsit ? Da' cine l-a vîrît acolo ? se mirase jupan Harefta. Cine l-a găsit ?

— Milea, straja de noapte. A crezut că-i un muroi care urlă, — că urla înăbușit în puț — de ți se-ncrîncena carnea auzindu-l. Apoi, au văzut că-i un urs rătăcit, de-al ursarilor pesemne, cu un lanț ciudat, prins de-o zgardă de piele în jurul gîtului.

— Ce să caute ursarii în Cetatea și posada mea ? se-ncruntase Vlad, apoi se-ntoarse ca fulgerul spre Harefta.

— Boier Turcule, cheamă pe Tae-n-coș, sluga mea. Să cercetați amîndoi faptul și pe ăl de l-oți găsi vinovat c-a ascuns un urs în puțul Cetății noastre să mi-l puneți în fiare.

— Am cercetat însumi, Măria Ta, făcu Iova comisul. Ursul a venit ca printr-o minune. A dat de vreo surpătură în dealul care dă către puțul vechi... A intrat în puț — singur — și nimeni nu știe cine-i vinovatul.

— Eu știu, Măria ta, am strigat deodată, și m-am aruncat la picioarele lui Vlad. Nu e urs, e ursuloaica mea, și știu pe ce drum a nemerit în puț !

— E nebun, mărite Vlad ! se oțărîse Harefta.

— Nu-s nebun, jur că spun adevărul gol-goluț. Și cu ursuloaica mea nu lupt — că-i blîndă, doar cu un oștean.

Apoi, ce mai vorbă lungă ! Mi-a pus Dumnezeu mîna-n cap ! M-au luat de o parte Voievodul și jupan Harefta, m-au descusut, au rîs de s-au prăpădit de povestea mea cu ursoaica ; (de crîșmăriță n-am suflat, am mărturisit doar că dihania îmi stricase somnul din bordei) și m-au lăsat să-mi încerc puterea cu unul Opriș, pe care l-am pus cu umerii la pămînt cît ai zice pește.

Boier Stepan Turcul s-a veselit grozav (băuse și zdravăn estimp, la ospăț) și l-a rugat pe Vlad să-l lase să mă scrie la catastiful lui printre olăcarii și iscoadele sale.

La început așa a fost — pe urmă... am ajuns dvornicel în timpul luptelor cu sașii — și, în iarna cînd am luptat cu Hamza-pașa, peste Dunăre, am ajuns vornic plin, și vătaf domnesc; *capitaneus*, cum îmi zicea messer Benedetto în latina lui de-acasă, din Italia.

Dac-oi scăpa cu viață de-aci, de la Snagov, o să merg și eu prin Cetatea Lagunelor, că mi-e dor să văd lumea.

Ba nu, mai bine mă alipesc din nou oştii lui Ştefan al Moldovei, cum am făcut de isnov la Valea Albă. Pentru mine nu-i vreme de călătorii şi hagialîcuri... Viteazul Ştefan, marele atlet al lui Hristos cum îi zice Papa, are nevoie de braţe de-oşteni. Cît oi mai avea dreapta, i-o voi închina lui şi luptei împotriva turcilor. Dac-oi scăpa, vezi bine... de nu, voi începe şi eu marele hagialîc cel de dincolo, la porţilè Sfîntului Petru...

7

„Pe tiranul acestora *Dracul*, nume cu care ei îl numesc şi pe Diavol, l-am văzut captiv, în vremea cînd îndeplineam funcţia de legat al Papei Pius al II-lea pe lîngă regele ungurilor"...

NICOLAE DE MODRUSSA
„Istoria războaielor germanilor".[8]

Benedetto :

Certo, principele Basarab şi oştile turceşti sînt acum în Cetatea Bucureştiului. E limpede că nu mă pot întoarce să-mi iau lada... Am pitit-o la loc bun, într-o hrubă secretă. Gata. Pentru un timp — îi pun cruce. Şi rog pe San Marco, protectorul Republicii noastre iubite, să mă ajute, cum a făcut-o în repetate rînduri. Să facă Sfîntul s-o găsesc neatinsă. Şi să mă-ntorc cu ce-i înăuntru pe Via dei Saponai, la mama. Biata mama ! În ladă am pus pentru ea un atlas turcesc căptuşit cu jderi — o scumpete în Veneţia noastră — şi paisprezece nasturi de aur lucraţi în Braşov, şi doisprezece coţi de pînză ca de păianjen — s-o rupi cu suflarea, nu alta (ce se cheamă aci în Valachia *marama).* Restul e pentru sufletul meu. Dacă totuşi vreun mercenar sau bandit mi-ar deschide lada... *Madonna mia,* parcă văd ce mutră idioată ar face acela care m-ar prăda (ferească Sfîntul !). Ar vîntura cumpărăturile mele de Braşov, preţuindu-le cît trebuie, dar s-ar zgîi ca prostul la manuscrisele eline şi la cele cîteva cărţi tipărite în *lingua teuthonica.* Şi la bucăţile de marmoră spartă, la acele vestigii albe, *anticaglie* divine pentru care-am trudit şi mi-am primejduit viaţa în anii trecuţi, cutreierînd Elada înrobită de Turci... Am de gînd să mai adun încă o lădiţă, două pentru Biblioteca Marciana sau pentru colecţionarii graşi. Pe astea din urmă nici nu-mi vine să le vînd, deşi au preţ din ce în ce mai bun. De la amicii mei din tinereţe m-am molipsit şi eu de patima anticilor. Cînd

mîngîi cîte o statuetă, chiar ciobită de Cronos cel hîd (o mîngîi și în clipa asta în gînd, așa cum aș mîngîia o femeie aevea, sau garda spadei sub pelerina mea hirsută), mă simt iarăși un păgîn adorator de zei. Ah; zeii împietriți și totuși vii ai Eladei !... Ce nenorocire că e îngropată și azi în sînge și silnicii, de către cotropitorii săi ! Mă bucur de aceea că voi pleca din nou spre Grecia... *Dacă* voi pleca *din nou*... Madonă prea curată, ce-i cu mine ? Să nu fie vreo presimțire rea !... Simt apele lacului agitîndu-se sub barcă, apele vinete... un fel de Styx... și barca, barca asta neagră...

Mi-e frig, sînt prost dispus, nemîncat, n-am pus de mult în gură nici o picătură de vin, de-aia am gînduri negre. Așa mi se întîmplă de cînd am îmbătrînit. Cînd mi-e frig și nu beau nimic ca să mă-ncălzesc devin morbid și-mi amintesc c-o să mor... A naibii *zingarela* aceea din Bizanț ! Mi-a prezis c-o să mor *pe-un cîmp alb, mușcat de un lup alb*... De ce oare-mi vin în cap niște versuri din Lucrețiu ? Le scandam în *studio*, la Florența, prohodit de glumețul meu dascăl, Poggio.

...Nunc age, nativos animantibus et mortales
Esse animos animasque leves ut noscere possis *...

Multe știa Lucrețiu, idolul meu din tinerețe, dar ce e gerul habar n-avea !

Ce alb e cîmpul, dincolo de lac... De n-ar urla vîntul ăsta blestemat — crivăț se cheamă *(lup alb ?)*... De nu mi-ar azvîrli în obraz atîta zăpadă, mi s-ar părea că sînt pe laguna noastră, legănat de unde. Tot într-o barcă neagră, pe furtună, am fugit demult ; era tot iarnă... Altfel de iarnă... Fugeam să scap de *vendetta*, de ucigașii tocmiți de rivalul meu (pe care, drept e că-l încornorasem frumușel, și apoi îl defăimasem într-un pamflet).

Am scăpat cu viață ; el a murit curînd de ciumă. Dar înainte tot s-a răzbunat. L-a distrus pe tata, cumpărînd niște polițe neplătite de noi la timp. Ne-a sărăcit, sau poate oricum tata tot nimerea la închisoarea datornicilor. Ambiția lui rămăsesem eu, singurul fiu. Voia să ajung cardinal, sau măcar profesor la Academia platonică, sau, de nu, se resemnase să mă vadă măcar pictor vestit, ca pe vărul

---

* Lucrețiu „Despre Natură", Cartea III v. 418—420 :
Și acum să continuăm : la toate ființele vii,
Spiritul și duhul subtil se supun legilor nașterii și morții.

său, Domenico. A cheltuit cu mine o groază de bani. Şi n-am ajuns decît un artist fără glorie adevărată, un umanist fără catedră, o fantoşă de Marco Polo, un vîntură-lume atras de Fata Morgana... Sărmanul tata ! Poate ar tresări de bucurie doar dac-ar vedea, din *Purgatoriu*, unde sper că locuieşte, cum sînt pe cale să refac averea familiei. Conturile mele la casele de negoţ din Veneţia şi Florenţa nu sînt rele de loc, dimpotrivă... Se pare că n-am moştenit de pomană de la străbunii mei, harnici piraţi şi neguţători veneţieni, o dată cu gustul pentru călătorii, încăierări şi politică, mai multă pricepere decît tata la tertipurile cu banii. De la el am luat în schimb darul de a imita orice glas, sau de a memora şi recita fluent. Şi tot de la el, să mă las vrăjit de fiziognomii noi, culori noi, peisaje noi, femei, stihuri iubeţe... tablouri şi *tarocchi*... Cu ceva mai multă pietate şi mlădiere a spiritului, zicea el, aş fi devenit un cardinal perfect. *Sancta simplicitas !* Nu-i cunoştea, cum îi cunosc eu, astăzi... Hm, n-ar fi fost rău să-l fi ascultat !... Cardinal !... Prietenul meu din copilărie, Marco (se visa un al doilea Marco Polo), a ajuns repejor cardinal. E drept, săltat de familia sa, Barbo. Şi n-avea deloc perseverenţă la studiul anticilor, iar supunere şi credinţă pe-atunci, mde...

Eu am ales mirajul *Milionului*, ca un adevărat bărbat ! Şi-am umblat fericit, hai-hui, prin pămînturile vechilor elini şi-n locuri barbare...

Eh, nu-mi pare rău !... Dar cine ştie cum aş fi ieşit de strălucit, dacă aş fi îmbrăcat sutana... Aş avea acum palate şi măriri ca prinţii Bisericii...

Marco ăsta (ca şi unchiu-său, papa Paolo Barbo) mi-a fost totdeauna binevoitor. Nu-l încurcam în drumul său. Şi ne plăcea să stăm de poveşti. Prin el i-am cunoscut pe mulţi, şi pe cardinalul Gobellini, în vremea cînd era secretar al Papei Pius al II-lea *... Şi-apoi, prin Gobellini, chiar pe savantul nostru pontif. Îi ascultasem cîteva predici şi-l cunoşteam, firește, din faimă. Cine nu auzise de Sanctitatea sa Piccolomini **, mai cu seamă în cercul celor

---

* şi ** *Papa Pius al II-lea* sau pe numele laic *Aeneas Silvio Piccolomini* (1405—1464) a fost unul din cei mai renumiţi umanişti ai vremii sale. În *Cosmografia* şi Memoriile sale există numeroase referiri la români. (n.a.)

care (ca și mine, odinioară) trăiau cu nasul în cărți, respirau aerul academiilor și studiourilor umaniste, visau întoarcerea „epocii de aur" a lui Augustus și a Romei, trăncăneau despre republică în limba lui Tit Liviu, perorau și se-njurau în cea a lui Cicero, scriau poezii de amor în stilul lui Ovidiu și comentau solemn — între timp — *Teologia* dominicanului Toma d'Aquino. N-aș fi ajuns prin Valachia, și poate pierdut pe vecie, mușcat de un *lup alb*, dacă nu m-ar fi împins Satana (Isuse Hristoase, iartă-mi gura păcătoasă !) să primesc misiunea pe care mi-a încredințat-o illustrissimul nostru Papă, înainte de moartea sa. Stai... Cînd s-a întîmplat asta ? Parcă în 62... nu, în anul următor... Nu căzuse încă Trapezuntul la Turci — da... De-abia sosisem din Bizanțul devenit Istambul. Îmi predasem raportul *Consiliului celor zece*... apoi via Roma ! Acolo vîndusem cu preț bun cardinalului Gobellini un *Aristoteles*, manuscris *in carta pecora*, tare frumos, adus de mine din ultima călătorie în Levant, și-i povestisem ce îndurau creștinii sub Turci, precum și ultima mea odisee, *tale-quale*, doar puțin înflorită... Bineînțeles, nu-i mărturisisem că m-a trimis Senatul Veneției după treburi. Oricum, preacucernicul vulpoi de la Vatican era la rîndul său informat *ad certes* despre mișcările și afacerile venețienilor, cele la lumina zilei cît și cele tainice... (Cine-o fi fost omul lui în Consiliu ?)

Fără doar și poate, secretarul apostolic știa totul despre mine, în ziua cînd mă chemase în arhivă (unde lucra după amiezile) și-mi comunicase, frecîndu-și palmele foarte lungi și uscate, și privindu-mă șters, de parcă nu mă vedea.

— Iubitul nostru fiu întru Hristos, trăiești azi o clipă solemnă de care sper că te vei arăta demn... Cred că știi, ți s-a înmînat și invitația oficială scrisă. Sanctitatea Sa, Papa Pius, în bunăvoința arătată față de supușii săi iubitori de artă și învățătură, auzind prin cîte ai trecut în călătoria ta în Levant, dorește să te întrebe cîte ceva despre locurile pe unde-ai umblat, despre geografia și istoria lor, și despre oamenii de seamă pe care i-ai întîlnit. Ești pregătit, fiule, pentru audiență ?

— Da, excelență. Am adus și un raport scris asupra călătoriei. Și-i întinsesem informarea în latină, caligrafiată cu grijă, cum mă povățuise Marco.

Cardinalul Gobellini o răsfoise foarte atent. Degetele lui osoase, nefiresc de lungi, ca de maimuță, mi-au rămas

întipărite în memorie. Domenico, veselul meu dascăl într-ale lumii şi picturii, admirabil fiziognomonist, mă învăţase demult să deslușesc oamenii după trăsături şi mînă.

„Cei cu palmele lungi şi mlădioase, cu degetele ca maimuţele, vădesc un spirit acaparator, serios, cumpătat, versatil, primejdios. Să nu ţi-i faci niciodată nici prieteni, nici duşmani"...

— Sanctitatea Sa ţine să te vadă cînd de curînd. Dar săptămîna asta are nişte audienţe urgente şi lucrări cu cardinalii. Deci revino peste vreo opt zile.

Mă mirase nespus interesul cu care prea învăţatul umanist şi pontif mă onora. Din partea mea, eram cu mult mai avid să-l văd de aproape. Citisem în biblioteca Marciană nişte copii după scrierile sale laice din tinereţe, versurile pentru care, pe vremea cînd papa Eugen al IV-lea se întorcea din exil la Roma, iar Ianus de Huniade pregătea *campania cea lungă* din Balcani *, umanistul Aeneas Silvio primea coroana de poet. I-o înmînase însuşi Împăratul Frederic al Germaniei, protectorul său.

Auzisem apoi ceva despre comedia *Chrisis* — n-o citisem — nici proza sa cu cheie din *De duobus amantibus historia*. Pe culoarele Vaticanului se şoptea că versurile din *Cinthia* au o sensuală filozofie a naturii şi a dragostei, foarte puţin potrivită cu viziunile sfinţilor.

De parcă mi-ar fi citit gîndurile, cardinalul-secretar mă avertiză sever :

— Fii atent, fiule, cînd îi vei prezenta omagiul tău Sanctităţii sale, nu-i pomeni de lucrările tinereţii. Cred c-ai auzit, de curînd, de Bula scrisă pentru Academia Colona **. Deviza cucernicului nostru Pater, care s-a lepădat de vanităţile şi tentaţiile păgînilor umanişti, e azi : *Aeneam rejicite, Pium accipite* ***. Dintre scrierile laice ale eruditului nostru Pater poţi aminti numai de Cosmografia şi Istoria sa. Dealtfel pentru ea ai fost şi tu chemat.

— Mi-a spus reverendul cardinal Marco, am murmurat. Sînt foarte fericit dacă umila mea *relaţie de călătorie* ar putea servi Marelui nostru Părinte.

---

* Deci 1442—1443 (n.a.)

** Scrisă în 1463. (n.a.)

*** Nu te încrede în Aeneas, ci ascultă-l pe Pius (n.a.)

— Illustrissimul Pater lucrează și retușează necontenit Cosmografia, această operă științifică a umanității. În acest scop ține să vorbească personal cu diverși călători, istorici și martori de tot soiul. La Vatican sînt adunate toate datele, cărțile, memoriile și însemnările cunoscute pînă azi despre geografia și istoria Europei și Asiei. Îți spun toate astea, căci vreau să fii lămurit asupra caracterului lucrării, fiule, și asupra invitației noastre. (Nu era totul, simțeam clar, Gobellini făcuse o pauză prudentă).

Din nou lungile degete osoase mi-au răsfoit paginile; *subinde* posesorul lor m-a învrednicit și cu un zîmbet subtil, atoateștiutor.

— Fiule, sînt dator să te mai previn și asupra unor alte aspecte... diplomatice.

— Vă ascult, *monseniore* (și am ciulit urechea pe dată, ca bun venețian ce sînt).

— S-ar putea să fi întîlnit în drumul tău pe meșterul lui Malatesta, Matteo dei Pasti, trimis să bată niște medalii cu chipul lui Mahomed... sau să fi auzit cîte ceva despre acest emisar secret.

— Nu l-am întîlnit eu însumi, dar... (Cu siguranță Gobellini citise informarea mea prezentată Veneției. Acolo relatasem pe larg despre Matteo dei Pasti. Veneționii noștri, care se temeau că Malatesta trimisese prin numitul pictor lui Mahomed o hartă a Adriaticei, în scopul de a preda întreaga Italie *Marelui Turc*, îl arestaseră pe Matteo în Creta ; dovedit nevinovat, fusese lăsat liber să se întoarcă în Italia, fără a fi ajuns în fața Sultanului. Dealtfel, Dogele se împăcase cu Malatesta).

— Te-am ruga să nu pomenești nici un cuvînt despre trimisul lui Malatesta, nici despre protectorul lui, din Rimmini. Noi, consilierii Curiei, încercăm să-l convingem acum pe Sanctitatea Sa să-l ierte pe condottier. Necesitățile politicei cer stingerea vechilor dușmănii. Acum, cînd Italia însăși, nu numai Veneția, e amenințată de războiul cu turcii, trebuie să ne unim toți ca să-l înfrîngem pe temutul dușman. Or, Seniorul din Rimmini, pocăit și revenit pe drumul cel bun, ar putea servi Ligii Creștine. Arta lui militară e demnă de laudă. Veneționii știu prea bine asta.

— Nu voi pronunța numele indicate de Excelența Voastră, m-am grăbit să-l asigur.

— De asemenea, a continuat Gobellini, ferește-te de a vorbi neîntrebat sau prea mult despre *il grando Turco*.

Sanctissimul e furios împotriva lui Mahomed şi a celor ce se laudă că l-ar cunoaşte pe acest cîrmuitor. Acum vreo cîţiva ani, cineva, un ambasador nepriceput, a elogiat spiritul aşa zis filozofic şi tolerant al lui Mahomed. Şi prin asta l-a persuadat pe bunul nostru Pater să caute pacea cu turcii... Ilustrul pontif, în lumina iertării apostolice, a încercat să obţină întîi o apropiere şi înţelegere cu *Barbarul*. N-a fost cu putinţă. De atunci, ori de cîte ori cineva stăruie în a-l descrie pe Mahomed ca pe un conducător abil şi inteligent, Sanctitatea sa se mîhneşte, se supără şi se îmbolnăveşte. Cum e şi foarte sensibil în ultimul timp, cu boala lui de ficat, ne ferim să-l iritäm. Deci, în concluzie, nici o apreciere despre „geniul" sau forţa lui Mahomed — în cazul că vei fi întrebat...

Mîhnirea papei Pius nu era o noutate pentru mine. O ştiam din discuţiile consilierilor Veneţiei. Mai toţi ambasadorii creştini de la Istambul comentaseră faptul. Informatorul secret al lui Vlad Dracullus, *ser* Harefta, pe care-l cunoscusem în acel răstimp şi cu care sînt prieten şi azi, îmi povestise totul. Papa scrisese o faimoasă şi naivă *Epistolă Ad Mahumetem* cu gînd să-l creştineze. Şi i-o trimisese — cînd ? Tocmai în anul cînd Sultanul cucerise şi Imperiul Bizantin de Trapezunt.

Bailul nostru de la Sublima Poartă fusese copleşit de nedumerire, aflînd cuprinsul sacrosanctei scrisori. *Item* demnitarii turci potrivnici păcii cu creştinii. *Ser* Harefta ştia sigur că Mahomed înclinase cîndva, o clipă, spre o împăcare cu lumea şi Biserica noastră. Asta fusese însă demult. Aprigul Sultan lepădase *subito* gustul pentru filozofie şi toleranţă, şi alesese — se zice — drumul lui Alexandru Macedon. Începuse prin a subjuga bietul şi şubredul Bizanţ şi rîvnea de atunci încolo, spunea Harefta, să supună toată Marea Neagră, Dunărea, ba şi lumea latină. Voia, cică, să-i dea calului său orz de pe pristolul Sfîntului Petru...

Şi pe acest teribil ambiţios şi călău al Bizanţului, Papa Pius crezuse sincer c-o să-l aducă în turma creştină, ca pe-o oiţă rătăcită şi speriată ? Credea că se repetă povestea Papei Silvestru şi a lui Ştefan al Ungariei ?

La Istambul (îmi povestise tot ser Harefta) Marele Turc şi dragomanii săi se prăpădiseră de rîs citind rugăminţile şi ameninţările bunului nostru Pontif, scrise într-un sublim stil de *captatio benevolentiae*. Mahomed se

înfuriase însă la argumentul cu „*picul de apă*" pe care Papa voia să i-l toarne în cap ca, o dată botezat, să-i ofere apoi titlul de „Împărat al grecilor şi al întregului Orient", pe calea păcii şi a convertirii în Hristos.

„N-am nevoie nici de Hristos, nici de acest *Muftiu* al creştinilor, ca să fiu ceea ce sînt : Împărat al Orientului şi Greciei", zisese sarcastic Mahomed. Şi ca răspuns la pontificala epistolă cucerise în anul următor Lesbosul şi Thaosul, scăldîndu-le în sîngele creştinilor.

Avea dreptate aşadar Vicarul Sfîntului Petru să tune şi să fulgere acum, pregătind cu ardoare cea de a noua cruciadă (pentru care şi-a pierdut şi bruma de sănătate ce-i rămăsese). Se împliniseră zece ani de la căderea Imperiului Bizantin. Eubeea * şi Bosnia tremurau, ameninţate nemijlocit. Scanderbeg lupta ca un leu, eroic, învingîndu-i pe turci în Albania lui. Veneţia reîncepuse războiul cu Mahomed. Uzum-Hassan al Persiei, duşmanul Marelui Turc, trimitea solii la Vatican şi la Curţile creştine. Regele Mattia jura să-i ţină pe musulmani la Dunăre, ca şi Voievodul Ştefan al Moldovei, ca şi Podebrand al Cehiei. Papa nădăjduia în sprijinul tuturor principilor burgunzi, spanioli, germani, valahi şi răsăriteni.

Querini, Zeno, Contarini, Ognibene şi alţii ca ei, ambasadori şi soli creştini din Orient aduseseră în vremea aceea ştiri oarecum îmbucurătoare ; totuşi, pe culoarele Vaticanului se şoptea că nu-i poţi bate pe turci doar cu enciclice, predici şi promisiuni de-ale principilor, că oastea unei Cruciade nu se adună cu una, cu două, costă scump şi fiecare stat creştin îşi are în primul rînd grijile lui, şi abia apoi grija războiului sfînt, şi că Papa se cam grăbeşte cu scrierea bulei şi cu începerea ofensivei.

Marco al meu pretindea că eruditul Aeneas Silvio nu mai doarme şi nu mai mănîncă liniştit de cînd devenise Papa Pius şi, la Mantova, în preajma Dietei, îşi asumase rolul divin să apere Europa de turci. Mulţi prelaţi îl socoteau prea ambiţios, în visurile lui, de a fi asemenea unui nou Godeffroi. Mormîntul Sfînt era departe, iar Europa nu părea ameninţată chiar aşa de cumplit de turci.

„Să se descurce schismaticii de greci şi ceilalţi creştini din Răsărit cum or şti şi cum or putea " — gîndeau, şi ca ei

---

* *Eubeea* — Negroponte. (n.a.)

gîndeau din păcate destui duci, condottieri italieni, principi francezi şi germani. (Şi aşa s-a şi întîmplat. S-au descurcat singuri creştinii de la Dunăre, cum au putut.) La vremea aceea însă cu toţii făgăduiau din gură sprijin lui Pius al II-lea şi Cruciadei sale.

...Aşteptasem vreo săptămînă în biblioteca Vaticanului, pînă ce într-o zi venise să mă cheme cardinalul Gerardo Maffei, bun prieten cu Marco şi cu mine. (A fost singura oară în viaţa mea cînd am vorbit cu un Papă. Ţin minte, de aceea, fiecare *particolarità,* fiecare frază... Poate şi pentru că după moartea lui Piccolomini am povestit întrevederea mea cu el de cîteva ori, pe rînd, unor prieteni... Şi lui ser Harefta, şi acestui *capitaneus* Codre le-am spus-o, de vreo două ori... Nu i-au lăsat nepăsători părerile savantului pontif despre Valahi).

Gerardo Maffei mă strecurase în vastul *studio* * al lui Pius, tocmai cînd ieşea de acolo un grup de cardinali, printre care am recunoscut pe cel de Sancto Angelo, de San Marco (era Venetian, Paolo Barbo), pe Angelo Capranica, pe Orsini, pe unul din familia Colonna şi pe foarte tînărul şi desfrînatul Rodrigo Borgia (Vuia pe-atunci Roma că Rodrigo n-avea alt merit de-a purta purpura decît acela de a fi fost nepotul defunctului Calist III, care-l unsese peste noapte cardinal. Urmaşul lui Calist, Pius, nu îndrăznea să-l revoce, după cum nu îndrăznea să aplice reformele sale mult visate şi puse la cale cu umanistul Niccolo de Cusa şi cu De Domenichi).

Cardinalii trecură pe lîngă mine grăbiţi, preocupaţi şi nu-mi aruncară nici o privire.

Sala de lucru a lui Aeneas Silvio era mobilată cu o severitate din care nu lipsea luxul. Bibliotecile de eben, imense, pînă în plafon, încrustate cu sidefuri, gemeau de cărţi legate în piele sau catifea cu broderii de aur pe cotor. Candelabrele aveau nenumărate lumînări, fiecare. De o parte şi de alta a încăperii princiare, pe două mese foarte lungi, cu picioare arcuite de lei fabuloşi, se înşiruiau într-o ordine desăvîrşită *opus*-uri latine în pergament, teancuri de hîrtii, papirusuri, rapoarte, suluri cu hărţi. Lîngă pereţi — în stînga şi în dreapta — banchetele cu speteze înalte şi bogat ornamentate pe care luau loc prelaţii şi oaspeţii.

* Cameră de studiu, birou. (n.a.)

La niște pupitre, cei doi secretari apostolici de-atunci, Iacopo Ammanati și Gobellini, stăteau aplecați asupra unor registre și scriau. Lîngă ei, înalt și impozant, elegantul cardinal de Modrussa, legatul papal, proaspăt întors de la Curtea Ungară, le dicta ceva parcă.

La început nu l-am zărit pe Papă. Îl căutasem cu ochii în celălalt capăt al sălii de studiu, spre fereastră, sub bolta pictată cu o „Închinare a Magilor", unde trona masa lui plină de hîrtii. Nu era în jilț. Nedumerit, decepționat, i-am făcut semn lui Maffei și volterranul mi-a arătat cu mîna, între ferestrele înalte și adînci, o nișă ogivală. Acolo se găsea așezat un disc uriaș de bronz (o minunăție, o capodoperă, un astrolab lucrat migălos în stil oriental cu încrustații de smalțuri policrome) și fixat ciudat, printr-o vergea, de statuia unui antic Atlas, îngenuncheat senin sub greutatea discului. Pe pereții firidei atîrnau hărți și *portulane* *. De la oarecare depărtare am recunoscut țărmul Pontului Euxin, făcut de Marino Sanundo, *il vecchio*, venețianul.

Îndărătul titanului de marmoră, am zărit apoi mișcîndu-se un fald din catifeaua somptuosului veșmînt al lui Pius. Sanctissimul, ascuns cu totul în acea nișă, cerceta discul de metal sau vreo hartă. A trecut curînd, de cealaltă parte a astrolabului, tot cu spatele spre mine (statura sa nu prea înaltă, era totuși masivă) și o clipă și-a rezemat de disc mîinile foarte albe, foarte mici și foarte pline. Mi-au părut două columbe albe, ostenite, oprite dintr-un zbor greu, pe-un original cadran ceresc.

Pe urmă, cînd Papa a început să vorbească și să gesticuleze și-au recăpătat neliniștea, mobilitatea și acea grație viguroasă ce le defineau... (Și din nou mă gîndesc la ciudatele învățăminte despre oameni și temperamentele lor, pe care mi le vîrîse în cap, demult, Domenico Vinizianul)... „mîinile mici învață, iubitul meu nepot Benedetto, și nu căsca, nu vorbesc pentru muște sau pereți, măgarule) arată imaginație, înflăcărare copilărească și uneori avînt artistic ; dacă mai sînt și agile, nervoase, materiale ca pîinicile dospite, atunci toate calitățile unei imaginații aprinse vor fi dominate de subtilitate și rațiune"...

Ciudat... Papei Pius îi țin minte mai curînd *mîinile* decît figura. Figura Sanctității sale plutește într-un fel

---

* *Portulan* — hartă maritimă veche. (n.a.)

de ceață... Ba nu... Iat-o... Ochii foarte vii, bulbucați, obrajii cărnoși, sangvini, cam căzuți, bărbia rotundă și energică, dinții scoși puțin în afară și sănătoși chiar la bătrînețe... Dar, de neuitat, după mîini, mi-a rămas *glasul* ...

Glasul lui Aeneas Silvio Piccolomini era, fără îndoială, cel al unui magician, al unui Cicero al nuanțelor ; își iubea și-și stăpînea darul vorbirii ca pe-un instrument sensibil, creat cu trudă pentru a-i sensibiliza și pe ascultătorii săi și pentru a-i convinge, cu orice preț, de frumusețea sau utilitatea unui lucru. Cînd predica împotriva lui Mahomed (știau toți, îl ascultasem și eu de cîteva ori) se înroșea, ca racul, și-și deslănțuia mînia pe toate coardele sale de *Jupiter tonans*, perorînd cu o desăvîrșită eleganță strivitoare.

...Nu mi-a dat răgaz să-i aduc elogiul științei sale (sau să-i arăt, cu prefăcută modestie, ce brumă de cultură aveam și eu), nu m-a lăsat să-i povestesc nici despre chestiunile Levantului (cum credeam).

În singurele (și pentru mine, însemnatele) ore cînd am stat în studio-ul pontificelui, toată discuția s-a desfășurat în jurul țării valahilor și a fostului principe Dracullus.

Papa mă binecuvîntase discret, îmi făcuse semn să tac și, jucîndu-se cu o pană de scris, pe care o luase de pe masă și o răsucea între degete, se adresase nerăbdător cardinalului de Modrussa :

— Iubite fiu, Niccolo, lasă-i pe secretarii mei să descurce singuri veniturile și cheltuielile prevăzute pentru anul viitor, cînd vom porni, cu voia Celui de Sus, Cruciada. Vino încoace și uită-te puțin pe harta cea nouă a Transilvaniei, ce mi-a fost trimisă acum o lună pentru Cosmografie ; tocmai refac capitolul *De Transilvania. Teutonibus. Siculis et Valachis populis eam incolentibus* *. Hotarele Valahiei se întind tot pînă la Marea Neagră, azi, sub noul principe sprijinit de crudul Mahomed ?

Legatul papal trecuse în firida cu cărți, murmurînd :

— Cum a scris și Sanctitatea Voastră, hotarele acestor provincii ale românilor sînt adesea supuse schimbărilor. Sub Radu cel Frumos, cel pus de Turci, nu știu să fie schimbări.

---

* Despre Transilvania [Despre] sași, secui și români, popoare ce o locuiesc. (n.a.)

— Curios e că acest Radu e tot din ginta Dragulilor, spuse gînditor Papa. Aşadar, Dragulii nu se luptă în ţara lor numai cu facţiunea potrivnică a Danilor, ci chiar ei între ei ?

— Mulţi nobili din facţiunea Dragulilor — nume sub care valahii numesc pe *diavoli* — l-au chemat pe Radu, pe fratele lui Dracullus. Vor mai bine să plătească tribut şi să se supună turcilor decît acestui cumplit tiran valah.

— Să fie adevărat, Niccolo ? clătinase capul cam neîncrezător ilustrul pontif, plimbîndu-se între masă şi nişă, cu paşi mărunţi şi grei (tîrînd puţin un picior şi strîmbîndu-se din cauza durerilor de gută). Am auzit de curînd, de la un martor, că principele Radu, care a intrat în Valahia însoţind trupele turceşti, a pus mîna prin viclenie, la o mînăstire din ţara lui pe averile şi familiile celor mai mari *comites* şi nobili din Valahia, silindu-i astfel pe aceştia să-l aleagă Domn. Acelaşi martor zicea că ţara ţine încă mult cu fostul principe, pentru vitejia şi ura lui împotriva antihristului Mahomed. Şi că Mahomed ar fi fost învins şi ruşinat...

— Circulă zvonuri de tot soiul. Martorii pot fi părtinitori, admisese Niccolo.

— Tocmai, tocmai, iubite Niccolo, fluturase vesel mîinile marele Pontif. Trebuie să dăm crezare multor martori, pînă alegem albul de negru... (Făcuse o pauză). Ca şi la hărţi, fiecare geograf poate greşi o mică *particolarità*. Şi acestea toate adunate la un loc... Ce zici de hartă ?

— Minunată, Serenissime.

Pius oftă şi trecu din nou prin faţa mea, făcîndu-mi iarăşi semn să tac şi să mă aşez pe o banchetă lîngă Maffei. Am rămas amîndoi în picioare, pînă ce el însuşi s-a aşezat în scaunul de la masa sa de lucru.

Micuţele mîini albe au răvăşit iute hîrtiile din faţa lui şi au scos la iveală una ; apoi a plimbat-o pe sub ochii cardinalului de Modrussa, care se apropiase de Papă între timp.

— Şi de asta ce părere ai ? De epistola asta ?

Niccolo depărtase mult scrisoarea plină de peceţi ca s-o poată citi, fiind cam bolnav cu ochii, şi exclamase grăbit, obtuz :

— Aa ! E cea pe care Regele Mattia v-a trimis-o, anul trecut ! E chiar scrisoarea trădătorului Vlad Dracullus

către Împăratul Turcilor ! O copie, bineînțeles. Originalul, scris din Rothel *, e păstrat în arhiva regală. Ce părere să am, Serenissime ? Aveți sub augusta voastră privire dovada trădării cumplitului tiran valah față de creștini, *în general*, și față de Regele Mattia, de care Vladus era legat prin tratat și jurămînt, *în special*.

— Știu prea bine de scrisoare, e o mărturie... *Una* dintre mărturii... Totuși... își mlădiase glasul cu subînțeles marele Pontif (și iarăși începuse să se joace cu o pană de scris, preocupat, gînditor).

— Totuși ? se mirase cardinalul Niccolo, și se întoarse către secretari. Gobellini, și domnia ta ai avut, se pare, o altă copie a scrisorii. Parcă mi-ai spus ceva... Confirmă-i și Sanctității sale.

Gobellini a ridicat de pe registru privirea ștearsă, fără expresie anumită și a așteptat. Cu un gest moale, Papa i-a plecat la loc fruntea pe hîrtii.

— Mi-a confirmat, mi-a confirmat la timpul potrivit, iubite Niccolo. Nu numai el. Chiar ambasadorul Veneției mi-a transmis cealaltă copie a scrisorii zisului trădător, expediată tot de la Buda, prin curier regal Senatului Republicii Sfîntului Marcu. Și tot de Rege. Acum cîteva luni am lăsat pe Iacopo să-i transcrie textul integral pentru a o însera în *Comentariile* mele, de *rerum memorabilium* **... (vocea Papei deveni deodată șovăielnică, fragilă, îngrijorată). Și nu știu dacă am făcut bine... Iubite Niccolo, am răspunderi nu numai ca Papă, dar și ca om de știință. Mi-ar trebui mai mulți martori, mai multe dovezi. Nu înțeleg ceva...

— Ce nu e de înțeles, Serenissime ? se revoltase de Modrussa.

— Un detaliu. Ceva, care pare neînsemnat, dar... Uite, tot Regele Ungariei mi-a trimis în mai, anno domini 62, o listă cu campaniile victorioase ale lui Vlad asupra crudului Mahomed. Așa-i, Gobellini ?

---

* *Rothel* — Cisnădie. (n.a.)

** Despre faptele extraordinare. Titlul exact al acestei lucrări a lui Aeneas S.P. este : Comentarii rerum memorabilium quae temporibus suis contigerunt. (Comentarii despre faptele demne de amintire petrecute în vremea sa.) (n.a.)

Solul ungar plecase prin mai din Buda, unde veniseră veştile cu victoriile lui Dracullus din iarna ce abia trecuse. Prin iunie ne-au parvenit la Curte, aşa-i, iubite Iacopo ? Ne-am bucurat că Maometto găsise finalmente un potrivnic care să-l sperie şi pe el. Se spune că turcii părăsiseră iarna trecută şi Cetatea Adrianopolului de teama năvălirii lui Dracullus peste ei, în Balcani.

— Ce listă ? Nu sosisem atunci la Curtea Ungară, nu ştiu decît din auzite, despre nişte victorii ale lui Dracullus ; într-adevăr însă nu în iarna aceea, ci vara trecută... Despre acele răzbunări ale valahului împotriva lui Mahomed aş vrea să amintesc şi eu în Cronica pe care o scriu.

— Am lista în registrul campaniilor de la Dunăre, se auzi deodată glasul sec al lui Gobellini. Sanctitatea sa doreşte să i-o dau cucernicului cardinal Niccolaus ?

— Nu chiar acum. Mai tîrziu. Ar fi bine să nu uităm, iubite Antonio, să o trecem şi pe aceasta între documentele noastre din *Comentarii*. Mai ţii minte ce cifre erau date în informarea aceea ? Nu degeaba ai o memorie prodigioasă...

— Vă mulţumesc, illustrissime. Într-adevăr, ţiu minte multe fapte şi îndeosebi cifrele, confirmase neutru secretarul. Mi se pare că principele valah obţinuse atunci o mare victorie pe Dunăre şi curăţase malul drept de turci, de la gurile fluviului pînă la Zemont *. Erau trecuţi în registru, pe localităţi, cu totul vreo 23 000 de turci ucişi în lupte, în afară de vreo 800 pe care-i arsese de vii, prin satele Bulgariei.

— Cumplit măcel, Serenissime. Din păcate, victoriile acestea Dracullus le-a convertit curînd în viclenie şi trădare... faţă de Rege... murmurase contrariat legatul apostolic. Dealtfel, Dracullus e unul dintre cei mai groaznici tirani ai creştinităţii. Am citit de curînd şi o relatare a unui martor sas din Transilvania. Acela povesteşte tot felul de grozăvii şi cruzimi la care Vlad îi supunea pe prinşii din facţiunea potrivnică lui. Mii de oameni ucişi fără milă...

— Un asemenea text am primit şi noi la Curie, tradus în latină de un secretar al lui Mattia, zisese Pius. Nu, Iacopo ?

---

* *Zemont* — Zimnicea.

Iacopo de Ammanati înălță capul din registrul său și adeveri.

— Da, odată cu scrisoarea zisului trădător... Se zvonește că povestirile sasului ar fi fost scoase acum într-un *opusculum*, la mașinăria de gravat, inventată de curînd de meșterii aceia din Maienza... Am arătat Sanctității Voastre și acele cîteva lucrări nemțești curioase... cam neîngrijite... acum cîțiva ani.

— A ! *Biblia* și *Calendarul* unde e copiată Bula regretatului papă Calixt împotriva turcilor ? Și *Psaltirea în culori* ? deveni deodată foarte atent Papa. Sînt niște cărțulii mai puțin frumoase decît cele manuscripte, totuși bune pentru vulg. Sînt curios cum o fi acel op despre Dracullus... Gobellini... să mi-l comanzi. Și să afli, te-aș ruga, de ce-și pierd gravorii nemți și meșterii aceia timpul cu asemenea lucrări în atelierele lor, cînd codexurile le sînt superioare în totul ? Hîrtie, miniaturi, culoare, text...

— Gutenberg e un trăsnit, Fust e un cămătar, ceilalți s-au luat după ei, pesemne scot ceva bani, cu cărțile lor, zise Gobellini. Timp pierdut cu încercări, Sanctissime... Cetățenii din burguri sînt totuși bucuroși, fiindcă o lucrare *tipărită* costă de zece-douăzeci de ori mai puțin decît o carte pe pergament, din atelierele de copiat.

— Hm... important detaliu, fiule. Să-l reținem... și cînd vom fi mai puțin prinși de problemele noastre, să-l mai discutăm, iubiții mei.

— Cum veți dispune, Sanctissime...

Cardinalul de Modrussa pusese scrisoarea dată de Papă îndărăt pe masă, mîinile pontifului o apucară cu grație, o netezir și o ascunseră sub maldărul de foi. Vocea lui insinuase cu o blîndă persuasiune :

— Iubite fiu, Niccolo, fără îndoială, ai încercat acolo la Buda, să-l aduci pe calea pocăinții pe captivul crud, dar viteaz...

— E un barbar, Serenissime, zadarnic orice-aș face !

— E fiu de prinț creștin, cu toate astea. Iar cardinalul Vissarion mi-a declarat că la mînăstirile grecilor de la Athos, Vlad Dracullus ar fi trimis, cînd era Domn, danii bogate... Nu-i nepăsător, așadar, la mila Celui de Sus... Poate ar fi trebuit să stărui și să-l aduci pe acest prinț în sînul Bisericii noastre. Ar putea lupta pentru Cruciadă. Și atunci păcatele lui ar fi iertate de Isus Hristos. Regele Mattia ar fi trebuit și el să stăruie...

— Cum adică, Serenissime ? exclamase Niccolo. La Curtea din Buda, însuşi Regele mi-a povestit că 40 000 de oameni de-ai faţiunii Danilor au fost ucişi în chinuri groaznice din porunca lui Dracullus.

— Patruzeci de mii ? zîmbise ilustrul Pontif. Niccolo, Niccolo... Mi-e teamă că Mattia sau informatorii săi n-au memoria cifrelor atît de bună ca a lui Gobellini. O asemenea cifră e cît a unei armate de mercenari. Să fie valahii atît de numeroşi ? Nobilii din faţiunea Dragulilor abia ajung la vreo sută-două. Cu familiarii lor, cu tot, vreo mie sau poate două mii, presupun... Nu... Cred că Mattia, tînăr şi încrezător cum e, ca orice Rege fără experienţă la început, s-a lăsat înşelat asupra unor aspecte. Dar acum, caută, după cîte ştiu, să-şi îndrepte vederile. Te-aş ruga să-mi spui însă, iubite Niccolo, i-ai vorbit vreodată acelui Dracullus ? Sau ai vorbit cu valahii săi despre el ? Ai fost dincolo de munţi, să cauţi adevărul ?

Cardinalul de Modrussa îl privi pe pontif cu o nedumerită nemulţumire.

— Pe acel cumplit tiran l-am văzut la Curte, e drept, o singură dată cu ochii mei. Credeţi-mă. E de-a dreptul fioros. Foarte vînjos, deşi nu prea înalt, cu un gît de taur, umeri laţi, plete negre şi creţe, ochii verzi şi larg deschişi... pare întru totul diavol, Serenissime...

— Nu după canoanele bisericii... oftase Papa. Portretul făcut de tine se potriveşte cu chipul oricărui războinic. Iar *faptele* unui războinic trebuie bine cîntărite cui slujesc pînă la urmă, Domnului sau antihristului.

— Nimeni nu i-a negat vitejia sfruntătoare, nici chiar prea crudul turc. Şi în *Historia de bellis Gothorum* a mea, voi descrie acea luptă dintre Dracullus şi Mahomed.

— Eşti un talentat istoric, Niccolo, zîmbise Papa cu fineţe. Şi un istoric trebuie să caute, asemenea lui Tit Liviu sau Suetoniu, să impresioneze, adunînd fapte extraordinare. Dar, să rămînem, iubite fiu, pe terenul faptelor... Cînd ai plecat în Ungaria, te-am rugat să cercetezi ce-a făcut tînărul fiu al lui Ioan de Hunedoara cu cei 40 000 de galbeni trimişi de Curie acum trei ani pentru a duce războiul cu turcii.

— V-am scris că au fost tulburări interne şi Regele nu s-a putut ocupa încă de armată.

— Iar noi ţi-am scris cît de întristaţi sîntem că ungurii fac dificultăţi şi amînă războiul...

— Vor veni în cruciadă și armatele Regelui, și ale episcopilor, sigur, Serenissime.

— Hm. Dacă ungurii nu vor face pace cu turcii... Și, revin, *dacă* Mattia a căutat pace separată cu turcii și nu a ridicat armata promisă, banii dați de Curia noastră ar trebui să-i folosească măcar *acum*, pentru pregătiri de război. Face oare Regele aceste pregătiri ?

Legatul papal își pierdu o clipă răbdarea și schițase un gest de îndoială arătînd spre mine și Maffei.

Pius descrisese atunci, cu mîna lui grăsuță, un cerc jur-împrejurul său.

— Am încredere deplină în cei de față, iubite fiu. Poți vorbi deschis.

Nicolaus tușise, descumpănit.

— Regele Mattia nu putea începe un război cu turcii chiar așa repede. Atunci, după primirea subvenției dată de Sanctitatea Voastră, atenția lui era ațintită la conflictele cu magnații care-l sprijineau pe Frederic dē Habsburg. Deabia anul acesta neînțelegerea între Împăratul Germaniei și tînărul Rege al Ungariei s-a încheiat printr-un tratat de prietenie. De-abia de acum înainte, Mattia se va putea gîndi liniștit la ridicarea unei noi oști. Aceasta e realitatea, Serenissime. Banii Curiei vor sluji la acest scop nobil.

— Sper, iubite Niccolo, sper din toată inima. Pînă la primăvară, cînd vom porni Cruciada, mai e timp.

— Tocmai, pînă la primăvară mai e un an aproape. Sanctitatea Voastră se zbate prea mult, iertați-mă că v-o spun. Lăsați momentan războiul în grija consilierilor militari ai Bisericii. Îngrijiți-vă sănătatea. Biserica are nevoie de lumina Voastră.

— Și tu mă dojenești, *tu quoque Nicolaus* ? se modulase vocea pontifului, devenind patetică. Știi doar că am lăsat Arta pentru Știință, și Știința pentru Biserică. În zilele noastre Biserica se confundă însă cu Cruciada. Cum să las războiul sfînt în grija altora ? Voi da o pildă prin mine însumi. Voi merge în fruntea cruciaților, chiar dacă la anii și boala mea s-ar cuveni să stau de o parte.

Cardinalul de Modrussa se înclină, curtenitor, dar cam plictisit.

— O să vă urmeze întreaga omenire, Sanctissime.

(...Pe toți sfinții, mare prost sau mare *furbo* *, și acest Nicolaus de Modrussa ! Nu mirosise adevărul. sau nu i-l spusese Papei — dracu știe — doamne, iartă-mă ! Destul că, în anul de grație 1462, cînd Pius părăsise *Città del Vaticano* în adevăr în fruntea micii sale armate papale și a unor entuziaști din popor și mersese la Ancona să întîlnească trupele cruciaților, găsi acolo prea puțini condottieri și principi. Adînc măcinat de boală și supărare, a murit în ziua Sfintei Madone, pe colina *San Ciriaco*, fără să se fi îmbarcat).

Pius cunoștea multe despre Valahia și istoria ei. Revenise la niște *particularități* de filologie care-l preocupau pentru Cosmografia sa și discutase mult cu Nicolaus Modrusienses, uitînd se pare de noi, ceilalți din studio.

Legatul papal împărtășea și el ideea lui Aeneas Silvio cu privire la numele de vlah sau valah sau mai pe latinește *Vlacchus*, moștenit de la acel general roman *Flaccus*, care colonizase Dacia sau o parte a ei. Îi pomenise pe acești valahi și nemuritorul Ovidiu, poetul exilat de Augustus la Pontul Euxin.

Credeam că eruditul și locvacele nostru Papă n-o să găsească interes să-mi adreseze nici o întrebare, și speram fierbinte să fiu chemat în altă zi, cînd, tot discutînd cu Niccolo despre limba valahilor, îl aud zicînd :

— Dacă acest grai roman al valahilor poate fi ușor de înțeles sau nu, de către un italian, ne-ar putea spune poate și martorul adus de Gobellini. Ce părere ai, fiule ? În *relația* ta ziceai că te-ai împrietenit la Constantinopole cu un nobil valah din facțiunea lui Dracullus. Și că ai deprins ușor de la acesta graiul său. Vino mai aproape, venețianule.

— Da, Serenissime Pater. Am învățat puțină valahă, am murmurat, răgușit, apropiindu-mă de masa pontificală. E foarte ușor de prins.

— I-am auzit și eu vorbind, demult, la Conciliul de la Basel — spusese Pius. Dar în țara lui Dracullus ai fost vreodată ?

— Nu, Serenissime. Mi-a vorbit de ea prietenul meu. Și m-aș fi dus la el — în trecere — dacă aș ști că nu l-au omorît oamenii noului principe. (Ce s-a mai crucit ser Harefta, cînd i-am spus acu, de curînd, că vorbisem chiar

---

* *Furbo* (în limba italiană) — șmecher. (n.a.)

Papei de el. De *relaţia* mea nu i-am dat deslușiri niciodată).

— Să mai adaogi la *Descrierea* făcută și o foaie cu cuvintele valahe pe care le știi, și tot ceea ce cunoști despre principele Dracullus. Și să i-o dai lui Gobellini, peste o săptămînă. Acum, poți pleca, fiule.

Papa mă binecuvîntă încă o dată. Gobellini își frecase mîinile lungi. Niccolo se încruntase. Maffei se ridicase de plecare. Eu mă înclinasem, cucernic, dezamăgit că trebuie să părăsesc încăperea, cînd deodată Pius adăugase, binevoitor :

— Și peste o săptămînă, cînd vei reveni la Curie, eminentul nostru cardinal Gobellini îți va înmîna instrucțiunile noastre. Mulțumește-i cardinalului Gobellini și consilierilor din Senatul nostru care ți-au dat recomandări excelente pentru Curia noastră. Cred că n-ai nimic împotrivă să duci în Boemia, și apoi în Ungaria, o dată cu anticăriile de care te ocupi, și niște daruri ale noastre pentru Podebrand și pentru Mattia și de asemenea, cîteva scrisori către legații noștri din acele părți. Nu vei rămînea nerăsplătit, firește, și vei sluji intereselor creștine ca și pînă acum.

În felul acesta am ajuns eu în Ungaria, la Curtea lui Mattia. Aveam acolo, din întîmplare, un văr prin alianță, meșter bun, miniaturist la atelierele de pictură și decorații din Buda.

Acolo aveam să-l văd și pe Dracullus... dar mai tîrziu, după moartea lui Piccolomini... și în altfel de clipe...

...„O dată cu sosirea primăverii, i-au spus lui Diraku și lui Vîlk-oglu să vină la Poartă. Vîlk-oglu n-a venit, dar Diraku a luat pe cei doi fii ai săi și s-a înfățișat la Poartă. Îndată ce a sosit, l-au prins pe Eflak-oglu Dracula cu cei doi fii ai săi. Pe el l-au închis în cetatea Gallipoli, iar pe fiii săi i-au închis în cetatea Egrigöz din vilaietul Ghermian"...

MEHMED NEȘRI,
„Istoria dinastiei otomane".

Harefta :

Da .. viața mi s-a împletit strîns cu cea a lui Vlad, Voievodul cel răpus la Bălteni — și apoi cu cea a fiului său, celălalt Vlad, pe care l-am înhumat acu... Doamne, ce repede zboară anii ! Ne împresoară ca ninsorile, dar se scutură ca și ele, la soarele viu al amintirii.

L-am întîlnit pe Vlad, fiul lui Vlad Dracul, întîia oară pe pămînturile supuse Turcului, la Adrianopole. Era în zilele rînduite de Sultanul Murad pentru a-și sărbători victoria asupra lui Gheorghi Brancovici, nefericitul Despot al sîrbilor. Trei zile au ținut serbările turcilor. Șartul lor cerea să aibă loc în prima zi o defilare a ordiilor învingătoare, spre a-i desfăta pe musulmanii din Cetate și din vilaetul Adrianopolelui și abia apoi să înceapă petrecerile.

De aceea în prima zi încă de cu dimineață, cavalerii otomani, spahiii, ienicerii și achîngiii se rînduiseră pe cete într-o impresionantă ordine și liniște pe cîmpia dinaintea zidurilor Adrianopolelui, așteptînd semnalul de pornire.

Cînd tobulhaneaua prinse să răsune și prea învățatul *mufti* al oștilor își înălță rugăciunea, porțile gigantice ale cetății se dădură în lături și primul grup de gazii călări, împodobiți cu pene de vultur smulse din cușmile învinșilor, purtînd în mîini flamurile sfîșiate ale orașului Brno și scuturile aurite ale nefericiților fii ai despotului Gheorghe, irumpse, în tropot strîns și în chiote sălbatice, pe ulița pietruită ce ducea spre serai.

Acolo, în *Kavac-meïdani* — piaţa străveche a platanilor — ce-şi amestecau umbra lor seculară cu frunzişul minunatelor parcuri ale seraiului lui Murad sau cu plantele din grădina chioşcurilor şi palatelor mai mici ale vizirilor şi nobililor, războinicii se roţiră de cîteva ori, în sunetul dairelelor şi ţimbalelor. Mulţimea zbiera, vrăjită de trofeele tinerilor călăreţi şi de ţinuta lor trufaşă. În zelul de a-şi arăta şi aci curajul sfruntător, unii dintre călăreţii turcmeni îşi înfigeau singuri în braţ sau în coapsă cîte o săgeată şi călăreau mai departe aşa, cu săgeata nesmulsă din carne, nepăsători, lăsînd sîngele proaspăt să şiroiască pe veşmintele lor de mătase şi brocarduri.

Aşezat pe un divan, într-un chioşc cu laturile deschise spre marele meidan al oraşului, însuşi Sultanul primea defilarea, înconjurat de înalţii săi dregători, rînduiţi pe jos pe covoraşe, la o anumită depărtare. Ceilalţi curteni, icioglani sau supuşi ai Porţii, stăteau care pe unde le era locul, ţintindu-se pe la uşi şi ferestre, cocoţaţi în turnuri sau pe ziduri, ca să vadă trecerea vitejilor.

Priveam şi eu dintr-un cerdac al unei aripi ce adăpostea cancelaria, înghesuit printre ceilalţi „slujbaşi ai condeiului". Lungeam gîtul, aclamam, mă prefăceam bucuros la vederea sandgeacurilor ce treceau prin faţa noastră, dar eram neliniştit în sinea mea de revederea cu Torgud-bei şi de vorbele schimbate cu el, cu puţin timp mai înainte...

...Nu-l mai întîlnisem de patru ani pe fostul meu stăpîn. După hagialîcul său la Mecca, tot ca să-l ocolească pe răzbunătorul său rival Kalil-paşa, Torgud se stabilise la Magnissa ca istoriograf şi bibliotecar principal al Curţii lui Mehmed Celebi *. Venise la Poartă doar de cîteva zile, împreună cu nobilii din cortegiul tînărului prinţ.

Mă zărise în zori în curtea interioară a cancelariei, înainte de începerea defilării. La chemarea muezinului, toţi slujbaşii din kalemuri ieşiseră în curtea interioară să dea slavă lui Allah. Mă prosternasem şi eu, ca şi ceilalţi, spre a nu fi bănuit de necredinţă, cu fruntea în ţărînă, cînd — la sfîrşitul rugii — auzii deodată glasul tărăgănat şi uşor zeflemitor al fostului meu bei :

---

* *Mehmed Celebi* — prinţul Mehmed, viitorul Sultan cuceritor al Constantinopolului, cel de-al treilea fiu al lui Murad, era pe-atunci guvernator al Magnissei, în Anatolia. (n.a.)

— Salamalecum, tînărul meu prieten, Harefta ! Ia te uită, ce bucurie ! Cerul s-a îndurat să-ţi lumineze mintea ! Sper că vei păzi de aci-înainte, cu mare străşnicie, obiceiurile noastre. La ce moschee te-ai botezat ? Ce muezin savant te-a putut lămuri asupra marilor frumuseţi islamice pe care eu, umilul, n-am ştiut să ţi le apropii ? O să-i spun Hanumei. Se va bucura. Poate că se va gîndi să-ţi dăruiască şi o odaliscă. Am auzit că ai căzut în mrejele Diavolului al optclea, şi că umbli să cumperi din haremul agăi de la Brussa, o fată care se vinde la licitaţie ca să scape aga de datoriile făcute la Kalil-paşa.

Cronicarul părea sincer înveselit. M-am înroşit de ciudă, deşi îmi făcea plăcere să-l revăd. Prea aflase repede ce făcusem ; însemna că se interesase înadins, sau... ?

Era adevărat că umblam să cumpăr o odaliscă. O văzusem în bazarul de sclave şi-mi făcuse milă. O chema Ilinca şi era bălaie — tînără şi subţire ca o trestie — o fată bălaie, de la noi, din Valahia, ajunsă roabă... Mă gîndeam pe atunci s-o cumpăr şi să-i redau libertatea. Nici nu-mi trecuse prin minte cît de mult o voi iubi. Nici nu-i vorbisem. Ştiam doar că e valahă şi c-o cheamă Ilinca.

Avusesem între timp, firește, multe iubiri trecătoare, cu femei de prin caravanseraiuri, mă ţineam şi cu o văduvă, o grecoaică focoasă, şi cu o tînără evreică din neam de negustori, dar nu mă legasem sufleteşte de nici una şi nici nu bănuiam defel cît de legat voi fi de Ilinca...

Au trecut atîţia ani şi numai gîndul la ea îmi strînge inima cu durere dar şi cu o anumită duioşie...

— Ei, nu-mi spui cînd te-ai turcit ? mă întrebase Torgud.

— Mi lala, am trecut la mahomedanism de trei ani, am minţit senin, vorbind în şoaptă ca să nu audă Gurgur ce se uita bănuitor la mine. Dar nu la dreapta-credinţă, ci la o sectă mai de jos, la ereticii *rafasizi*.

— La rafasizi ? Scumpul meu Harefta, n-ai fost prea inspirat ; ereticii, ca şi renegaţii creştini, nu-i vorbă, nu-s bine văzuţi de Kalil-paşa, pehlivanul cel mare, stăpînul tău de azi *... Te sfătuiesc să treci la islamism în forma lui

* Toţi „slujbaşii condeiului", adică ai cancelariei Sultanului, aveau ca şef suprem pe marele vizir. (n.a.)

cea mai pură ; bineînțeles, dacă vrei să urci treptele puterii... Bag seama că te-ai și cocoțat pe prima sau chiar pe-a doua, rîse beiul încet, în urechea mea.

— Mă voi gîndi îndelung la bunele voastre sfaturi, am murmurat prevăzător (între timp învățasem să nu mă încred în nimeni) înclinîndu-mă și vrînd s-o șterg și să mă amestec printre ceilalți scribi de vîrsta și rangul meu.

— Stai încă puțin. Vreau să-ți mai dau un sfat, dacă-l vei socoti demn de încredere.

Am tăcut, așteptînd.

— Ferește-te de Gurgur, așa zisul tău prieten. Mi-a povestit cineva chiar alaltăieri, la baie, că te ponegrește peste tot... Zice că ai cunoscuți de îndoielnică proveniență, ghiauri și tot felul de greci și macedoneni... Mai zicea că scrii iute și frumos, dar că întîrzii prea mult cu nasul în hîrtoagele știrilor venite din Kara-Iflak...

Ceva era adevărat, încercasem în ultimii ani să cîștig prietenia lui Gurgur, dar, deși se făcea că mi-o dăruise, simțeam că mă urăște de moarte. Mă privea chiorîș, mă bănuia poate, deși nu mă prinsese cu nimic neîngăduit.

— Îți mulțumesc, cinstite bei și învățător al meu de odinioară, i-am șoptit, recunoscător.

— Aș vrea să reînnodăm firul încrederii noastre, rupt fără vrere... Mințile noastre seamănă, e păcat să nu ne bucurăm de roadele lor împreună.

— Cum dorești, mi lală, ciulii eu urechea din nou.

Beiul își încruntă sprîncenele, oarecum nemulțumit. Se uită în toate părțile și zise, încet, foarte încet :

— Acum... Du-te... Se uită lung spre noi Gurgur, blestematul ! O să mai vorbim noi, după oșpăț... Dacă ții să afli ce-ți cer în schimb, caută-mă în grădină.

Ne-am despărțit salutîndu-ne cuviincios, și m-am grăbit spre grupul în care era și Gurgur.

— Hai iute, mahomedan impur ce ești, să-l vedem pe scumpul nostru beglerbeg... E mai cu folos să-l admiri pe el de la depărtare, decît să te-arăți prea legat de Torgud-bei, zise răutăcios perfidul protejat de odinioară al lui Șehabeddin. Nu l-am cruțat nici eu, știind că învingătorul zilei nu se mai uita demult la fostul său paj :

— Ascultă, Gurgur, Torgud e azi la curtea lui Mehmed Celebi, totuși are prieteni destui în Edirne, și chiar la

Smederovo *. Ştia o mulţime de noutăţi. Printre altele a aflat că slăvitul nostru Şehabeddin şi-a adus la palat doisprezece robi de neam nobil, unul mai mîndru ca altul, şi-i va face icioglanii săi. Interesant, nu-i aşa ?

: : : : : : : : : : : : :

Intre timp, tinerii gazii părăsiseră piaţa. Robii, gata pregătiţi cu găleţi pline cu apă, stropiră dalele prăfuite şi se retraseră iute, lăsînd locul liber pentru sosirea ienicerimii biruitoare, în frunte cu Muhzur-effendi. Acesta singur mergea călare, cu *mungévezeul* său înalt pe cap, împodobit cu pietre preţioase, înveşmîntat într-un caftan tivit cu samur. În urma lui veneau cincizeci de ofiţeri de-ai săi de elită, doi cîte doi, cu flamuri roşii şi verzi, şi abia apoi ienicerii înarmaţi cu arc şi iatagan, cu vălul alb al *kicé*-ului tradiţional fluturîndu-le pe spate.

Trecură apoi în goană doisprezece dervişi urlători, răcnind „Huallahhu", apoi pajii şi ofiţerii vizirilor cu un tui, începînd cu cel mai tînăr călăreţ, şi cu chihaii şi iuzbaşii lor la coadă, în semn de respect.

Pe urmă defilară beii şi agalele de Rumelia, cu caii de căpăstru, întovărăşiţi de scutierii lor şi de muzica ţimbalelor. Şi din nou, un grup de călugări din secta dervişilor Meivlevi, în straie groase, albe, încinşi cu piei de capră şi învîrtindu-se ca nişte sfîrleze. În sfîrşit, apoi al doilea sandgeac de călăreţi nobili din trupele lui Şehabeddin, beglerbeg de Rumelia şi bei de Semendria, învingătorul de la Novo Brno, acelaşi care, cîteva luni mai tîrziu, urma să fie ruşinos înfrînt de Iancu de Hunedoara, pe Ialomiţa în sus.

După oştenii şi tuiurile Guvernatorului răsăritean, venea însuşi puternicul Şehabeddin, renegatul de sînge ortodox, bătrînul eunuc călit în războaie şi urzeli, mergînd la pas, susţinut de doi ofiţeri de-ai săi, ca să nu se prăbuşească sub greutatea mantiei sale de brocard, îmblănită cu cel mai scump samur, brodată cu perle, diamante şi rubine, şi încopciată în paftale grele de aur.

---

* *Smederovo* — Semendria, capitala Sîrbiei de-atunci a Despotului George Brancovici. (n.a.)

În urma lui, trase de niște paji, mergeau la pas două cămile, încărcate cu trofee pentru Sultan, apoi zece căruțe cu cai frumoși ungurești, pline vîrf cu prada de beilic cea mai aleasă : săbii cu mîner scump, pocale de-argint sîrbești și raguzene, vase de aur, saci cu bani, covoare, mătăsărie venețiană, argint lucrat și mult argint brut, smuls din minele bogate ale regiunii învinse.

Strigăte de bucurie și admirație se auziră la sosirea Guvernatorului. Din serai ieșiră iute doi icioglani ai Sultanului, în întîmpinarea sărbătoritului, ținînd fiecare, pe brațele întinse, o pernă de catifea cu daruri : pe una, o vestă albă de mătase cu bumbi de diamante mari, pe cealaltă, un turban cu surgiuc și egretă de safire, de-o neasemuită splendoare.

Ardeam de nerăbdare să se termine mascarada aceea și să-l găsesc din nou pe cronicar, să aflu ce dorește cu adevărat de la mine.

A trebuit să mai am răbdare pînă ce beglerbeiul se va fi dus la palat să sărute mîna Sultanului său și să ia parte la praznicul împărătesc dat în cinstea victoriei lui.

După ce defilarea se sfîrși, coborîi din cerdac și în grădină îl întîlnii iarăși pe beiul meu, dar Gurgur se ținea ca o umbră după mine și n-am putut scoate o vorbă.

Torgud îmi făcu un semn voios, și se-ndreptă către *sepherli-odà*, unde erau rînduite mesele pentru beii de rangul său, iar eu îl urmai pe Gurgur în sala scribilor.

După ospăț, cînd mi s-a părut că nimeni nu-mi mai dă atenție, m-am ridicat de la masă și l-am căutat pe Torgud-bei în grădină.

L-am găsit curînd. Stătea pe jos, pe un covoraș de Smirna, îndărătul unui boschet de leandri, cu iz amar și flori pălite.

— Mi lala, spune iute ce vrei, fiindcă mă așteaptă prietenii.

Și-a înălțat obrazul spre mine, apoi și-a coborît pleoapele grele și impasibile, însă a fost de ajuns ca să văd și să mă surprindă — o clipă — încordarea și tremurul mușchilor săi obosiți, crispați de-o așteptare prea lungă și iritată, ce nu-i strica masca lui obișnuită, de stăpînită liniște asiatică, dar i-o schimonosea totuși ușor, abia vizibil, și numai pentru o fărîmă de timp, făcînd să răsară, pe fața atît de cunoscută mie, o nepotrivire curioasă între semnele acelui tumult afectuos, rănit și dezarmat, și zîmbetul său

ironic de totdeauna oglindit în ochii negri, scrutători şi calmi.

Vocea lui nu trădă însă nimic cînd spuse :

— Aş dori să te uiţi din cînd în cînd, pentru mine, peste rapoartele trimise de subaşii de la Silistra, Fortul Turtukan şi Rusciuc. E şi în interesul tău. Sînt adesea pline de ştiri şi despre voi, românii... Ai putea să începi cît de curînd... repet, sînt foarte pline de ştiri noi.

Am răspuns uşor, ca şi cum aş fi luat totul în glumă, deşi nu-mi scăpase stăruinţa lui.

— Să zicem, mi lala, c-aş fi curios să mă uit în treacăt pe acele hîrtii... Poate aflu întîmplător ceva despre familia mea, cu toate că — martor mi-e Allah — n-am azi trebuinţă nici de banii, nici de sprijinul lor... Sînt om liber şi slujitor al Porţii prea înalte... Dar domniei tale, carele eşti otoman get-beget, ce-ţi pasă ce se petrece la Dunăre ?

— Uiţi, Harefta, că sînt cronicar, o drese beiul meu. Am datoria să cunosc tot felul de ştiri şi fleacuri, ca să pot alege apoi ceea ce e însemnat pentru istoria reală a urmaşilor lui Osman. E visul meu s-o scriu, întemeindu-mă pe toate izvoarele... Iar printre alţi descendenţi din sîngele lui Murad întîiul, se află şi unul, Daub Celebi... cu prieteni peste Dunărea voastră şi cu neamuri printre nobilii unguri... Vezi aşadar...

Ştiam foarte bine cine era acel pretendent la tronul otoman bine văzut peste Dunăre şi de unguri, şi de români şi, se pare, plecat chiar acum la Bizanţ, după ajutoare. Nu uitasem de asemenea că Torgud-bei schimbase scrisori tainice cu acel principe. Poate îl informa şi azi. Am zis doar, voind să-mi mărturisească el însuşi mai departe ce chiverniseli are.

— Cinstite fiu al lui Iusuf ibn Bedreddin, aş vrea să te servesc, dar dacă umblu printre scrisorile acelea s-ar putea să-mi pierd slujba, or poate însuşi capul...

Torgud zîmbi şi scoase, din brîul scump de caşmir, o hîrtie galbenă, groasă, împăturită bine, cu o scriitură grosolană pe ea.

— Am cumpărat de curînd scrisoarea asta. Dar m-am înşelat asupra ei. Nu-mi e de nici un folos pentru cronica mea. În schimb, poate-ţi trebuie ţie, învăţăcelule. Uită-te peste ea.

Am luat-o și am citit-o repede, dintr-o ochire. O scrisese un negustor turc de prin părțile Severinului. Multe rînduri fuseseră șterse cu tuș negru. Cele rămase mă priveau într-adevăr, *pe mine*. Un oarecare boier Stoian comunica prin scribul turc, de-a dreptul lui Fadullah, secretarul marelui vizir, că jupan Albu n-are trebuință să-i fie înapoiat *acel nepot* — dat fiindcă auzise că se turcise și că era mai de folos la Poartă decît familiei sale, aflată în exil. Mai scria că același jupan se bucură auzind de Stepan-nepotul, că e bun la cancelarie, totuși marele Fadullah să nu se încreadă de fel în băiat, fiindcă de mic era mincinos, nerecunoscător, viclean și nici pe rudele sale nu le iubea.

Fără vrere, am încrețit fruntea. Așadar, cineva strîngea mărturii despre mine. Ce gînduri avea Fadullah ? Pînă acum nu-mi arătase nici bunăvoință, nici ură. De aci înainte urma să mă păzesc mai grijuliu, să fiu cu ochii-n patru.

— Ce dorești în schimbul acestei scrisori ?

— Să cauți chiar azi în cancelarie actele despre care ți-am pomenit. Repet, e și în folosul tău, al vostru, al valahilor.

— Chiar azi ? De ce atîta grabă ?

— Ca să fiu sigur că n-am primit o informație calpă. Și-apoi, gîndește-te : fiindcă azi e sărbătoare nu-i nici un scrib prin kalemul vostru. E mult mai ușor să copiezi ceva fără să fii văzut.

Aveam încredere în Torgud-bei; nu-mi făcuse niciodată nici un rău, dimpotrivă, tot binele. Și-apoi, mai era și proaspăta poveste cu Fadullah... Iar în scrisorile subașilor de la Dunăre, avea dreptate el că trebuie să se fi strecurat de curînd și multe „novitale" pentru mine, Mitri și ceilalți drăculești din Edirne.

— Am să încerc chiar azi, cinstite fiu al lui Iusuf, i-am făgăduit, înclinîndu-mă înaintea lui, dar ocolindu-i privirea stînjenitoare, ironică, încărcată de îngăduință și chiar de duioșie pentru mine.

În timp ce în sala icioglanilor ospățul se desfășura mai departe, m-am furișat în beglik-kalemi. Nu m-a văzut nimeni. Înăuntrul seraiului nu prea erau paznici, ci doar lacăte.

Aveam o cheie potrivită. Am intrat tiptil și m-am pus pe treabă. Am citit ultimele știri trimise Porții prin olăcarii beilor și subașilor de la Dunăre. Am copiat două acte de preț pentru Torgud (erau pomenite acolo niște nume de bulgari și negustori, bănuiți c-ar fi fost unelte de-ale lui Daub), apoi ochii mi-au căzut pe un raport al subașului de Giurgiu, trimis Sultanului însuși. Comandantul turc spunea că a îndeplinit toate poruncile înaltului său stăpîn și că-i dăduse necredinciosului de Dîraku din Kara-Iflak beratul și văzuse cu ochii lui cum Vlad trecuse Dunărea, fără să fi simțit ceva despre pregătirile turcilor.

Subașa de Giurgiu se văicărea apoi, cu vădită reacredință, de năpasta și supărarea ce-i făcuse Dîraku acum trei ani, cînd îi hăcuise pașei de Silistra niște achîngii și-i prădase hambarele cu grîne.

Dar Vlad fusese atunci în drept să se răzbune pe turcii din jurul Silistrei. Între el și Sultan exista un tratat de pace — și totuși achîngiii pașei din Silistra nu se stîmpăraseră și călcaseră ei *mai întîi* pămînturile românilor.

Acel conflict, între Vlad și supușii musulmani din Silistra, fusese multă vreme stors și răstors de oamenii Porții. Eu aflasem ceva, auzisem și de intrigile făcute de Isac-bei, fiul lui Evrenos, care-l împingea pe Murad la război cu Gheorghe Despotul și cu Karamanoglu și zicea întruna că însuși Vlad e un fățarnic.

Despre toate acele lucruri îl informasem pe Mitri, care la rîndul său, trimisese în țară vești sigure, prin Cetatea Albă. În urmă cu trei ani, Sultanul, amenințat pe atunci serios de războiul ce-l pregătea *Marele Karaman* *, stinsese conflictul, dăduse dreptate lui Vlad, îi certase pe achîngii, aducînd alți oșteni la Silistra.

Citind ceea ce era însemnat mai departe în raportul tainic al subașei din Giurgiu, am tresărit mînios, înțelegînd ce se punea din nou la cale împotriva Domnului meu.

Nemaigîndind la primejdia în care mă vîram singur, ci doar la cea în care era împins Vlad Dracul și țara însăși, n-am mai copiat scrisoarea, ci am vîrît-o în sîn.

Cu prețioasa dovadă asupra mea am ieșit din beglik-kalemi și-am lunecat pe coridorul ce da spre sala iciogla-

---

* *Marele Karaman* — Ibrahim-bei, hanul din Karamania și cumnat cu Murad II. (n.a.)

nilor, cînd, spre necazul meu, la al doilea cot mi se păru că mă pîndeşte cineva.

M-am strecurat în grădina Seraiului, şi apoi am plecat în oraş la locuinţa tovarăşului meu Mitri, ca să-mi dea sfaturi şi un cal bun de goană. Trebuia să ajung cît mai repede la Domnul Vlad Dracul pentru a-l înştiinţa de ceea ce i se pregăteşte.

Ştiam că Vlad Dracul şi-ai săi au mas cu vreo zece zile în urmă în Cetatea Filibé. De acolo, pînă la Adrianopole, pe cai iuţi, străbăteai drumul în nici trei zile. Cu opriri, făceai patru sau cinci cu totul.

Aşadar, românii întîrziau. Întîrziau înadins, spre a nu fi de faţă la serbările care nu le-ar fi făcut, desigur, prea mare plăcere, ori, poate, fuseseră zăticniţi în drum din alte pricini ?

Vizirul al treilea îi aştepta totuşi. Pe cîmpia din insula Tundjei fusese însemnat, cu patru trunchiuri de mesteceni albi şi o coardă bine întinsă, locul pentru corturile Voievodului din Kara-Iflak.

A treia zi, la alergări şi jocuri, călăreţii Domnului valah erau anunţaţi cu o frumoasă partidă de halcá *.

De ce nu veniseră ?

Oricum, dacă românii porniseră spre Edirne, cum se ştia sigur la Poartă, aveam să-i prind poate chiar foarte aproape de zidurile capitalei rumeliote sau la unul din numeroasele hanuri presărate pe drum.

Am călărit toată noaptea pînă în zori.

I-am descoperit pe-ai noştri, opriţi să răsufle caii într-o rarişte de ulmi, lîngă un pod vechi, din piei de bivol, rupt.

Drumul era aici în lucru ; un pod nou, de piatră şi bîrne, abia fusese început — aşa că toate convoaiele şi caravanele mai mari trebuiau să ocolească rîul leneş şi pe-alocuri secat.

Românii trecuseră şi ei prin vad, dar nimeriseră o mlaştină. Roţile chervanelor grele, încărcate cu grîne şi lucruri de tot felul erau înămolite pînă mai sus de osie.

---

* *Halcá* sau *gerid* — joc oriental denumit fie cu numele cercului de fier, fie cu acela al suliţei ce trebuia să-l nimerească din fugă. (n.a.)

Însuși calul alb al Voievodului era stropit cu noroi pe chișiță și pe arșaua scumpă. Și nici ceilalți cai ai boierilor din suită nu scăpaseră nemurdăriți de mîl. Oamenii înjurau podul putred și pe beglerbeiul Rumeliei, care nu avea grijă de drumuri.

La vederea mea — trebuie să fi arătat groaznic. Ieoarcă de sudoare și plin de praf, înnebunit de gîndul c-o să ajung la netimp și că totul a fost în darn — străjile au făcut zid de suliță.

Eram sfîrșit, n-am putut striga, am îngînat doar pe românește, arătînd inelul cu pecete luat de la Mitri.

— Slujba Măriei Sale.

M-a poftit un boier necunoscut și m-a dus la Domn. Imbuca niște pîine și friptură, sub o jumătate de foaie de cort, agățată în niște ulmi, ca să aibă puțină răcoare, fiindcă soarele văratec începuse să ardă din zori.

Cu Vlad Dracul se-aflau acolo-n cortul voievodal cîțiva boieri și cei doi cuconi ai lui, dintre care unul chiar micșor de tot, somnoros, cu plete blonde, ochi mari, negri, mirați, de ciută sau copilță, iar celalt, năltuț, osos, săltat peste prima copilărie. Nu i-am luat în seamă decît o fărîmă de clipă, și m-am adresat fără înconjur Voievodului meu, abia suflînd :

— Sînt Stepan sin Nanu ,omul Măriei Tale din Adrianopol.

— Știu. Nu te-ai schimbat. Ce știri ai ?

— Roagă Măria Ta pe cinstiții boieri aici de față să nu se supere, căci am a-ți vorbi între patru ochi.

Domnul a făcut un semn către soții săi, care s-au tras mai încolo, ducîndu-se să dea porunci și să pregătească pornirea. Nu i-am mai spus nimic, ci i-am întins sulul cu pecetea Cetății Giurgiului. Vlad Dracul s-a uitat și s-a întunecat la față.

— Ce mai zice și hîrtia aceea ?

— Cercetează, Doamne, sigiliul Cetății de la Dunăre. Dacă e același cu cel de pe scrisoarea ce ți-a înmînat-o în iarnă însuși subașiul de Giurgiu, carele te-a pornit aci, pe drumul pierzării, atunci voi citi ce scrie în carte, deși mi-e greu să te mîhnesc. Trebuie totuși să cunoști adevărul.

Voievodul se posomorî mai rău, bătu din palme și strigă :

— Logofete, dă-mi ultimele acte din caseta de trandafir. Iute !

Se apropie îndată un bărbat ciolănos, tînăr, pe care nu-l cunoşteam.

— Şi boier Voicu ? am murmurat, mirat că nu-l zăream lîngă Domnul său pe sfetnicul său cel credincios.

— E bolnav la Filibé, în cetate. L-a bătut soarele în cap — şi la vîrsta lui i s-a făcut rău, murmură logofătul cel tînăr, înmînînd Domnului cîteva suluri cu scrisul aurit.

Vlad cercetă scîrbit cele două pergamente, îmi întinse sulul adus de mine şi repezi cuvintele ca un mîrîit :

— Citeşte. Bănuiam de mult, din clipa în care m-am oglindit în ochii galbeni ai ticălosului de subaşă. Citeşte odată, ce mai stai ? !

Am ridicat din spînceană, aşteptînd să plece logofătul şi cuconul Vlăduţ, care se-nvîrtea acum pe lîngă taică-său, mestecînd ceva de-ale gurii şi întorcîndu-mi spatele.

— Dacă Măria Ta porunceşte să citesc în faţa tînărului fiu al Ţării, am şovăit, începînd să-mi mai adun puterile după lungul drum istovitor.

— Du-te, fiule.

— Mă rog ţie, tată, să-mi îngădui a rămînea, zbucni răspunsul. Suna atît de puţin a rugă sau politeţe, fusese rostit cu atîta patimă şi seriozitate, încît Domnul rîse.

— Rămîi, dacă doreşti. Vei începe cu o clipă mai de timpuriu decît socoteam eu, sau chiar însuşi neînduratul Murad-han, învăţătura plină de fiere, pe care trebuie s-o înghită zilnic un prinţ ghiaur ostatec la Sublima Poartă a Fericirii.

— Măria Ta, am spus pe nerăsuflate, ar trebui să te-ntorci. Să ştii că totul e pregătit pentru fugă. Te vom ascunde o noapte la un caravanserai, apoi te vom îmbrăca în straie de cămilar şi te vom trece la arvaniţii din munţi ai lui Scanderbeg. Principele castriot ţine cu creştinii, deşi azi e în slujba lui Murad.

— Mitri e un dobitoc ! tună Vlad Dracul. Nu-mi trebuie un asemenea sfat, e prea tîrziu ! Hai, citeşte.

Am tuşit, ruşinat, şi-am început cu formula oficială :

— *Către măritul nostru Sultan Amurad-han, fiul slăvitului Mahomed, luminatul şi...*

— Sări peste luminăţia lui. Treci la miez, îmi porunci Domnul.

— ...Şi să ştii, fericitul meu Sultan, că atît timp cît Vîlkoglu * va unelti mai departe cu ungurul, nici Diraku nu se va gîndi să se plece cu supunere adevărată, căci e un făţarnic. Şi-mi va face şi mie ce i-a făcut paşei de la Silistra, acu trei veri...

Să nu-l crezi pe Vlad Diraku, prieten, chiar dacă vine cu fiii săi şi cu nobilii lui să se-nchine la înaltul tău scaun şi să reînnoiască tratatul, căci avem ştire că e înţeles cu Iancu, carele e învoit cu Sîrbul şi cu Grecul şi cu muftiul papă al creştinilor din apus şi te vor lua prin două părţi, dinspre apa Dunării şi dinspre stepele lui Karamanoglu, carele şi el e înţeles cu dinşii să-ţi sară în spate, prin Anatolia. Iată de ce gîndesc eu, umilul şi nevrednicul tău rob, că beglerbeiul de Rum are drept să zică aşa cum a mai zis, că mai de folos ţi-ar fi aci un paşalîk cu bei credincios dintre-ai noştri şi-ai Profetului, decît un nesupus purtător de hilat, dintre fiii Mircii-Voievod.

Şi mai află, iubitul şi slăvitul meu stăpîn prea luminat, că sînt mîhnit, ca luna mîncată de vîrcolac, la gîndul că nu eu, ci un alt rob al tău se va bucura cînd va pune necredinciosului Diraku lanţurile, precum Tu o doreşti, slăvind pe Allah pentru dreptatea lui.

— Hm... mai e mult ? mîrîi Domnul.

— N-a mai rămas decît formula de încheiere a scrisorii.

— Porcul de subaşă ! izbucni Voievodul. Ştiam mai demult. Am înţeles demult. Mi-a înmînat salvconductul Sultanului, împingîndu-mă înadins în capcana gata pregătită.

— Scrisorile noastre din primăvară au ajuns la Măria Ta ?

— Sigur, dar n-aveam de ales. Trebuia să viu. Mai bine am venit eu în vizuina lupului, decît să aştept să vină lupul peste oile mele, nepregătite de colţii lui tari. Îmi mai trebuie un an. Apoi...

— Măria Ta, am încercat din nou, o caravană de-a noastră îţi aşteaptă hotărîrea. E loc pentru zece — doisprezece oameni, dimpreună cu Domnia Ta şi cu cuconii. Nu poţi intra în Edirne. Acolo te va primi temniţa, poate gîdele.

---

* *Vîlkoglu* — nume pe care turcii îl dădeau Despotului Brancovici. (n.a.)

— Nu se știe, rîse Vlad. N-aduce anul ce-aduce clipa ! Murad e un Sultan drept, nu-și terfelește tratatele semnate, n-are dovezi sigure împotriva mea, e și schimbător la vorbele cu tîlc... Și nici n-am încotro. Ne-ar hăcui oricum baltagiii lui, pe drum, la întoarcere...

— Dacă nu pe noi cei doisprezece fugari, cu siguranță pe ceilalți trei sute de români cu care-am venit ! se-amestecă tînărul Vlad.

I-am căutat fața. Nu se citea trufie de mucos fără minte pe ea, ci o încordare matură, chibzuită și dreaptă.

— Așadar, și tu, fiule, zici să rămînem la înfruntare ? zîmbi pe sub mustață bătrînul Vlad. Ia seama : Un fiu de Domn mazilit e mai primejduit decît chiar un ostatec neștiutor, prins în luptă. S-ar putea să pieri.

— Mă pregătesc să pier, tot așa cum mă pregătesc să-nving.

— Ce cugeți la asta, Stepane sin Nanu ? se-nveseli deodată Voievodul.

— Mă supun poruncii viteazului meu Domn și nobilului său fiu.

— Lasă ticluirile. Nu vorbe, ci sfatul tău aș vrea să-l aud.

— Măria Ta, ți-am putea scăpa viața, cu puțin noroc de ambele părți, am stăruit mai departe în planul meu. Dă poruncă...

— Hm ! se posomorî din nou Voievodul, urmărindu-și cine știe ce gînd nerostit. Viața tuturor atîrnă de-un fir de păr. Chiar și-a ta. De aceea, Stepane, du-te îndărăpt la cancelaria Porții, fă-te că nu m-ai zărit, că nu știi nimic despre mine, joacă-ți rolul bine, fiindcă vom mai avea trebuință de priceperea și sfatul tău ! Iar de nu vom avea răgaz să grăim noi în de noi, fără urechi neprietene și turbane vrăjmașe de față, să știi că doresc și poruncesc să rămîi cît mai aproape de fiii mei și-ai Țării... Să-i păzești cît îți va sta în putință... Pe Radu, fiindcă-i prostuț, crudicel, mic... și pe Vlad...

— Pe mine, de ce ? se supără copilandrul mîndru, țintuindu-mă cu niște priviri reci și verzi, de-o limpede pucioasă, gata să se-aprindă la prima scînteie.

Vlad Vodă lăsă mîna să-i cadă pe umărul mezinului său.

Am observat că nu mai purta acum pe piept colierul cu marele medalion ce mă hipnotizase în copilărie. Nasul i se subțiase mai mult, mușchii feții luceau sub sudoare,

ca lustruiți pe-o efigie ; două șuvițe cărunte coborau pe lîngă obrajii lui scobiți, înrămîndu-l într-un soi de argint teluric. Ochii, deschiși mari de tot, scăpărau la fel de ciudat, și-mi păru că puterile dragonului, intrat în legenda încă nescrisă a vieții lui, trecuseră din paftaua aceea magică în însuși trupul său, se-adunaseră sub pleoapele de ivoriu ale acestui bărbat înțelept și-mpovărat de soartă, și de acolo — descătușate — încovoiau, ardeau, sorbeau pămînteștile, pieritoarele, măruntele priviri ce se ridicau spre el.

Domnul se-ntoarse apoi spre fiul său cel mijlociu și surîse blînd și îngrijorat totodată :

— Să-l păzești, Stepane, și pe Vlad... fiindcă și cel mai viteaz prinț are nevoie în tinerețe de cineva care să-l apere de dușmanii ascunși, și chiar de cel pe care nu-l bănuie a fi pitit în străfundul lui însuși...

— Ce vrei să spui, tată ? zise copilandrul, tremurînd de ciudă.

— Vreau să afli, fiule, că m-am bizuit pe Nanu, judele nostru din țara Loviștei și tătînele acestui om... Drept carele se cuvine să te încrezi și tu în urmașul vrednicului nostru cnez, și să nu-l lepezi de la inima ta decît dacă-l vei dovedi viclenindu-te. Și acum, poruncește să se înhame caii la chervanele noastre și să încalece toți. Plecăm la Poarta Sublimei Fățării !

În ziua următoare am ajuns în Cetate, chiar după prînz. M-am strecurat iarăși în beglik-kalemi și-am pus acel act în sipetul unde erau rînduite hîrtiile Dunării. Copiile făcute pentru Torgud le-am ascuns bine, cu gînd să i le dau de îndată. După aceea m-am culcat și-am dormit bușteau pînă seara, cînd mi-am pus straiele cele mai bune și m-am înfățișat la ospăț, nerăbdător să aud veștile proaspete.

— Harefta, unde-ai fost ascuns ? mi-a șoptit Gurgur, îndată ce m-a văzut, la masă. Te-a căutat az-noapte unul din chehaii Porții.

Am devenit îndată foarte atent, deși surîdeam prostește.

— De ce, prietene strălucitor ca Luna ?

— Asta numai tu o știi, scumpul meu filfizon... Oricum, să fii cu ochii în patru, te previn. Țin la tine, de aceea îți spun, o, ram de măslin înflorit al prieteniei...

— Mulțumesc, alesul meu tovarăș. Dar, crede-mă, n-am

făcut nimic. M-am dus la o iubită și-apoi m-am plimbat prin cetate...

— Ai auzit, scumpul meu Harefta, că ieri, un eunuc alb a văzut pe cineva — nu se știe pe cine — umblînd prin beglik-kalemi, după orele de lucru ?

— Da ? m-am mirat foarte tare. Cine să fi cutezat ? Un hoț ? Lipsește ceva din birouri ?

— Nu, nimic. Deși nu s-a făcut cercetarea hîrtiilor... Părerea mea e că a fost un spion, nu un hoț de rînd. Nu e numai părerea mea, rîse Gurgur. Tot așa crede și omul agiei.

— Și ce mă privește pe mine părerea asta ?

— Ți-am spus ca să știi, rîse Gurgur. Va trebui să mărturisim cu toții unde-am fost și ce-am făcut de ieri pînă azi la prînz. Tu... zici c-ai fost la o ibovnică ? Dar după aia ? Mi se pare că te-am văzut în zori pe la poarta dinspre insulă. Și... scumpul meu prieten, dacă mă va întreba cineva, voi spune asta... sfîrși el tare și cu dușmănie.

Fruntea sa scundă se încreți de plăcerea răutății, pe care o pipăia cu gîndul, nedîndu-i drumul deodată, ci în porții mici. Vocea i se umplu de-o miere acră, îndoielnică, băloasă :

— Unde-ai fost, scumpule ?... Va trebui să spui la agie. Te-au căutat... Și-o să te mai caute...

M-am făcut că nu iau în seamă amenințarea și-am început să mănînc, privit de ceilalți în tăcere. Nici nu știu cum mi-au lunecat pe gît felurile sărbătorești... Mă gîndeam la Mitri... Dacă l-au prins ? El nu va spune însă nimic... Băgam mîna-n foc că el nu va spune... Mai bine își va da moartea. Și eu trebuia să fac așișderi.

A fost o masă îngrozitoare. Piftiile iuți, care-mi plăceau atîta mai înainte, plăcintele cu carne, friptura cu castraveți, baclavalele, toate au avut atunci același searbăd și înecăcios gust. Mîncam încet, în neștire, așa cum boii rumegă nepăsători și fără judecată, îmi simțeam gura plină de ceva care trebuie înghițit, rumegat, zvîrlit în pîntece, ca să-mi dea răgaz să-mi revin, să gîndesc, să simt...

Tîrziu, am ieșit din sala de ospăț în grădină, și aci mă așteptau Gurgur și acel om al agiei. M-am oprit, simțind că-mi vine greață.

— Unde ai fost azi noapte și toată dimineața ? mă luă la rost oșteanul, de-a dreptul. Dacă poți răspunde cu martori — bine, dacă nu, mă urmezi la *tacrir* *, în corturi.

Am ris ușor și mi-am desprins umărul din mîna oșteanului...

— Ușurel, *usta* **, ușurel... doară nu-s vrăjmaș.

— Spune cu adevărat unde-ai fost, mă repezi acela, neslăbindu-mă din priviri, părînd un vînător foarte sigur de prada lui.

Și-atunci, tocmai cînd credeam că n-o să ies decît greu la liman, norocul, kismeth-ul meu neprevăzut, se ivi iarăși. Cu pași iuți, hotărîți, un om venea spre grupul nostru. Acel om era Torgud-bei.

— Ibrahime, se adresă el ofițerului de lîngă Gurgur, arătînd că-l cunoaște bine mai demult, ce glumă ticluiți acolo ?

— Effendi, Allah să te ocrotească, nu-mi arde de glumă. Acest tînăr șarhlûz trebuie să dovedească unde-a fost și ce-a făcut ieri, între ruga ultimă a nopții și cea de-a treia strigare a imamului din ziua asta.

— Atît ? rîse beiul. Și luați un om de la petrecere pentru atîta numai ?

— Să spună ce-a făcut, ca și noi toți ! scrîșni Gurgur.

— Am avut o întîlnire scumpă inimii mele. Nu pot să spun cu cine... Buna creștere nu-mi îngăduie să mă laud... murmurai îngrețoșat, căutînd să cîștig timp ca să gîndesc limpede.

Cronicarul veni lîngă mine, mă luă de după umeri, ca și cum aș fi fost beat și voia să mă sprijine, și rîse mai departe, dar într-altfel — nu ironic și depărtat — cum îi era obiceiul, ci necuviincios, gîlgîit, și cu o grabă drăgăstoasă.

— Poți să mărturisești, Harefta... Nu mă supăr... Spune-le...

L-am privit, nesigur de intonația lui, năuc, amețit la gîndul că, și de rîndul acesta, ar putea să mă salveze, că *vrea, vrea cu adevărat* să mă scape :

— Nu pot, mi lala, am bolborosit cu greu... Nu știu dacă e frumos să mă arăt *preferatul* unui învățat atît de mare pe lîngă mine.

---

* *Tacrir* (în limba turcă) — interogatoriu, anchetă. (n.a.)

** *Usta* (în limba turcă) — grad militar la vechii turci. (n.a.)

Torgud rîse şi mai înveselit, lung, spart, cu nişte hohote neruşinate, pline de înţelesuri josnice, făcîndu-i cu ochiul celuilalt turc :

— Ei bine, usta, Domnul să te aibă în pază. Acest tinerel crede că mă supăr dacă-şi mărturiseşte dragostea şi admiraţia pentru mine... *Cu mine a fost.* Îi sînt chezaş, dacă vrei. Am petrecut amîndoi. Nu l-am văzut de cîţiva ani. Era micul meu scrib, înainte de a-l ajuta să se răscumpere...

Pe faţa lui Ibrahim se lăţi un surîs complice, tîmp şi respectuos totodată :

— Dacă tu, cinstite bei, zici că-i eşti prieten...

Torgud îmi dădu drumu' de umeri, brusc, se-ntoarse spre uşă, îşi mîngîie mustăţile şi se răsti c-o falsă nemulţumire :

— Ibrahime, drept credinciosule supus al lui Muradhan, sper că nu schimbi înţelesul cuvintelor mele... Am zis că-i sînt chezaş, nu altceva... înţelegi ?... E un tînăr încrezut, vorbeşte cam mult, se laudă poate cu ce nu se cade... L-am învăţat carte, i-am fost stăpîn... Mă admiră, atît.

— Şi zici, beiule, că a petrecut cu domnia ta ? se amestecă Gurgur, mirat şi nemulţumit.

Cronicarul se încruntă şi-l privi tăios :

— Da, de ieri spre dimineaţă pînă azi după prînz. Dar de ce mă-ntrebi ? Cum îţi îngădui ? Eu nu te-am întrebat pe tine cu cine-ţi petreci vremea, nici nu mă priveşte, şi nici nu vreau să ştiu. Observ, tinere şarlüz, că ai uitat politeţea ce se cuvine să o ai faţă de un bibliotecar împărătesc. Mă voi plînge prinţului Mehmed, şi lui Kalil-paşă. La curtea din Edirne, s-ar zice că un bei de viţă veche, ca mine, e privit ca şi un oarecare slujbaş de rînd, de sînge renegat, faţă de care-am putea avea anume neîncredere...

Usta făcu un pas spre Torgud, îşi încrucişă mîinile pe piept şi zise iute, împăciuitor :

— Nu te gîndi la asta, cinstite bei. Dacă tu îi eşti chezaş acestui tînăr — e de ajuns pentru mine. Îţi mulţumesc că mi-ai spus... Era să fac o greşeală.

În cea de-a treia zi a serbărilor, însuşi Murad — însoţit de alaiul său împărătesc şi de tobulhanea — ieşi din serai şi străbătu la pas, pe calul lui alb, uliţele cetăţii împodobite cu flamuri, chilimiruri şi flori, înţesate de

supuși prosternați în ciorchini pestriți la picioarele sale, și păzite strașnic de ieniceri în zale albăstrii, ca un zid viu de credință.

Ieșind din Edirne, Sultanul se grăbi spre lunca din insula verde a Tundjei, unde, ca de obicei, aveau să se desfășoare marile jocuri de cîmp, cavalcadele spahiilor și ale cavalerimii străine, întrecerile de tot soiul, de cai, atleți și arcași, luptele cu *giridul,* precum și ospețele date în cinstea prinților vasali și a seniorilor din lumea otomană sau creștină, ce se bucurau de cinste înaintea Sublimei Porți și fuseseră poftiți aci înadins, spre a se minuna și a vedea toate acele strălucitoare turniruri și spectacole.

Murad era un cîrmuitor chibzuit. În afara prilejurilor de sărbătoare, ca acum, nu îngăduia la Curte și îndeosebi în rîndul ienicerimii sale tinere nici fastul, nici risipa. Apărea mai degrabă, în ochii supușilor săi drept-credincioși, ca un om drept, ordonat și chiar zgîrcit și ca un păstrător al vechilor legi al *Sunnetului.*

Și în acel an, ca și cu cîțiva ani în urmă, la botezul celor doi prinți moștenitori, Alladdin și Mehmed, el lăsase pe marele vizir să ia numai o mică sumă din tezaur. Peste acea sumă, pregătirile și jocurile de-acum îl costaseră pe Kalil-pașa din buzunarul său nenumărate și grele pungi cu aur — dar, în afara bucuriei norodului, a Casei lui Osman și a uimirii și invidiei pe care trebuiau să le stîrnească serbările — acestea urmau să-i asigure încă multă vreme viziratul.

După ce Sultanul dădu ocol taberei sale ostășești din lunca și fu aclamat de toți cei aflați aci, se îndreptă la trap spre cortul său, așezat pe o mică înălțime din apropiere, de unde se cuprindea însă cu privirea aproape tot locul serbării și taberele, pînă departe.

Kalil-pașă se întrecuse pe sine cu pregătirile făcute aci pentru înaltul său stăpîn.

Otacul imperial, din pături de lînă de cămilă, vopsite în roșu și brodate cu fir de aur și perle, era căptușit cu alte cîteva foi din brocard scump și strălucitor. Toate aceste alesături și foi se puteau trage în lături datorită unor ineluțe și unor lănțuguri, dezvelind soarelui și orizontului larg sofaua îmbrăcată și ea în mătăsuri și aurării, pe care se odihnea însuși Padișahul.

Astfel, dacă ochii lui divini doreau să se bucure de peisajul de-afară și să urmărească jocurile, oricînd, la o

simplă bătaie din palme, un rob trăgea de lănțuguri și pereții mătăsoși se despicau în două, alunecau într-o parte și în alta, și pe trei laturi ale cortului se iveau niște ferestre mari și luminoase, turbanul verde al lui Murad rămînînd totuși mai departe ocrotit de acoperămîntul iurtei, ca de-un soi de baldachin somptuos.

În afară de Sultan și de cei doi comandanți, cel al Rumeliei și al Anatoliei, toți ceilalți din cortegiu — nobilii otomani, căpeteniile de oaste, prinții și ambasadorii străini — stăteau sub cerul liber pe jos, pe niște covoarșe de preț, rînduiți după rang împrejurul cortului, dinlăuntrul căruia puteau fi orișicînd auziți, ba chiar și văzuți, de Marele Turc.

Noi, șarhlüzii Curții, eram așezați mai la poalele colinei destul de departe de Sultan, lucru care mă nemulțumea nespus în acea zi, fiindcă auzisem că Domnul din Kara-Iflak, împreună cu treizeci boieri de-ai săi, va sta — în semn de prețuire pentru darurile pe care le înmînase Porții — chiar lîngă iurta împărătească, în dreapta.

Aș fi vrut măcar să-l văd pe Vlad Dracul de-aproape, dacă nu puteam să-l păzesc ori să-i vorbesc. Dar, în răstimpul dimineții, nu mi-a stat în putere să plec de la locul meu. Îndată ce Sultanul a intrat în cort, rînd pe rînd au început să treacă pe dinaintea lui, oaspeții străini. Printre ei, bineînțeles, și Vlad. L-am zărit cînd a intrat în cort, apoi cînd a ieșit și s-a așezat la o parte, între românii săi, încruntat, bățos. N-am mai avut liniște. Mai mult ca oricînd însă, trebuia să mă prefac bucuros de întrecerile care începuseră.

Am jucat și eu o sumă de arginți — cum făceau toți tovarășii mei de cancelarie — pe un călăreț tătar. A ieșit întîiul. Apoi am mai cîștigat de două ori, odată cu un timariot, luptător de girid — și a treia oară punînd o mulțime de bani pe săgeata lui Skanderbeg, despre care știam că e cel mai bun arcaș dintre nobilii din *gureba* și, poate, dintre toți cavalerii de la Curtea lui Murad.

M-am trezit cu un însemnat cîștig de aspri noi. Cu aceștia mi-am cumpărat îndată, de la primul secretar din beglik-kalemi, favoarea de a lua masa cu un vechi prieten, cum ziceam eu, în rîndul beilor anatolieni, din fața cortului împărătesc.

S-a fluturat o şoaptă cu numele bibliotecarului din Magnissa şi, în sfîrşit, m-au lăsat să plec dintre cei de rangul meu.

Am ocolit prin vale colina şi-am luat-o prin spatele cortului, pe unde urcau acuma şi cete de şaşnighiri negri şi albi, purtînd pe cap tăvi uriaşe de-argint cu fripturi; pe unele kebaburi de berbec şi viţel pentru turci, pe altele, pulpe de căprioară şi claponi cu pene aurite, înfipte îndărăt în carnea rumenită la foc, pentru oaspeţii creştini.

Alţi slujitori ai marelui vizir împingeau spre tabără nişte vase mari de argint de Veneţia, aşezate pe patru rotiţe, închipuind corăbii lucrate măiestru, pîntecoase, largi, pline cu fructe de tot soiul: de la pepenii poleiţi în zahăr ars şi chitrele îmbălsămate în miere şi ambră, pînă la strugurii tari sau uscaţi pe ciorchinii lor suflaţi cu bronz, sau naramzele rupte cu rămurelele înflorite cu tot.

Sus, pe locul bătătorit pentru cort şi oaspeţi, pajii aduseseră măsuţe rotunde şi scunde, pe trei picioare, din aramă ciocănită pentru vizirii şi beii mai mici, de argint pentru prinţii străini şi feţele alese, şi de lac, încrustat cu aur şi ivoriu, pentru Sultan şi cei doi beglerbei ce mîncau cu el.

Pe aceste măsuţe, în porţelanuri de China, înotau în unt aromat pilafurile sau erau vîrfuite legume uscate, castraveţi proaspeţi de Nil şi turtele din făină de orez. Pe jos, lîngă fiecare curtean, se găseau cupe cu apă de trandafiri — în care pluteau bucăţele de gheaţă — şi căni în chip de vulturi, prin ciocul cărora curgeau băuturi răcoritoare şi *mallebi* parfumat.

Neobservat, venind pe urmele acestor slujitori ai mesii, m-am furişat spre grupul de învăţaţi în care-l zărisem pe Torgud şi m-am aşezat lîngă el.

A fost puţin surprins că mă vede, mi-a făcut semn să mănînc din talgerele puse alături, apoi s-a întors cu spatele spre mine, continuîndu-şi discuţia teologică despre simbolul literelor din Coran şi valoarea lor numerică, începută cu severul şi uscatul *molla* Ahmed Kurdul, profesorul tînărului prinţ de la Magnissa.

Din acel loc, ceva mai jos de vîrful colinei, m-am putut uita în voie şi de-aproape la Sultan, şi la cei din preajma cortului său.

Jocurile fuseseră întrerupte înainte de rugăciunea de prînz, iar acum, în timpul ospăţului, la poalele colinei, pe

cîmp, defilau robii de beilic și carele cu prada luată de Șchabeddin. Convoaie de oameni, căruțe, cai și tot felul de vite, se tîrau încet alcătuind un șarpe apocaliptic, cu solzi colorați și trup inform, cînd umflat, cînd subțire, ce se oprea din mersul lui mugitor și anevoios cîte o clipă, înaintea unui otac. Acolo, kalemgiii Porții treceau totul în registrele lor : cîți robi, cîte vite, cît prețuia fiecare, ce averi erau, ce arme...

Această mulțime de suflete și de obiecte în marș lent atrase, în sfîrșit, căutătura îngreuiată de mîncare și plictis a lui Murad. Mîinile lui mari, albe, cu degete groase, sugrumate de inele scumpe, se atinseră lenevos una de alta, fără sunet (sau așa mi se păru mie, căci — oricum — nu puteam auzi bătaia aceea slabă, în larma taberei întregi) și mătasea din dreapta cortului se zbătu iute, ca o pleoapă trezită brusc, ridicată lacom pentru ochii divinului han, ce voiau să contemple bogăția biruinței. Mulți oaspeți din dreapta Sultanului întorseseră și ei capul spre coloana aceea din vale, poate din adevărată curiozitate, poate din respect pentru ceea ce atrăgea atenția Sultanului însuși.

Vlad însă nu căta nici spre dreapta nici spre stînga, ci în jos, în izvoadele covorului, pe care stătea așezat, ca și cum ar fi voit să descifreze ceva în arabescurile și încrengătura delicat țesută.

În clipa aceea l-am auzit pe Torgud șoptindu-mi :

— Ai venit să vezi spectacolul barbar, poruncit de Murad ca să-și înfricoșeze prietenii și supușii nu tocmai fideli jurămintelor ? Nu te știam lacom de sînge, Harefta.

— Nici nu sînt, mi lala, i-am răspuns încet, la rîndu-mi. Ce fel de spectacol ? N-am habar de nimic. Am venit să-l văd la față pe măritul nostru stăpîn... și să mă aflu lîngă lumina minții tale...

Beiul rîse și mușcă dintr-o halcă de miel fript. Mestecînd, urmă apoi tot în șoaptă :

— Va fi o lecție crudă, pe care Sultanul ține s-o deă azi, nu atît pentru vecinii lui creștini, foarte dornici dealtfel să se smulgă de sub aripa lui ocrotitoare, cît mai ales pentru iubiții lui fii moștenitori. De aceea i-a chemat în Edirne.

— Nesupunere ? am murmurat scăzut. Dar Mehmed Celebi e un copilandru...

— Alladdin e însă un tînăr foarte ambiţios şi viteaz. Şi are mulţi prieteni la Curte...

Estimp, o schimbare se petrecea în otacul imperial. Şehabeddin porunci ceva unui agă de lîngă el. Beglerbeiul Anatoliei ieşi grăbit şi se întoarse peste puţin, însoţit de cei doi moştenitori ai lui Murad, pe care tatăl lor îi chemase la el ca să mănînce împreună fructele şi şerbeturile.

Prinţul Alladdin, un tînăr înalt, frumos, voinic (rămas urmaş de drept al scaunului împărătesc, după moartea primului născut al lui Murad) venea în pas mîndru, printre beii de pe colină care îl aclamau bucuroşi.

Mehmed Celebi se desprinse şi el de lîngă profesorii săi ce-l păziseră pînă atunci ca să nu încalce cumva rînduielile Porţii (Se zicea că era nesupus şi turbulent, greu de strunit şi tot atît de neprevăzut în fapte şi cuvinte, drept care venerabilul molla Ahmed punea ades băţul pe spinarea lui). Veni să se aşeze jos, la doi paşi de sofaua tătînelui său, ca şi celălalt frate mai mare.

În dreapta cortului au fost apoi aduşi toţi fiii de prinţi, ostateci la Curte, şi printre ei, am zărit — tulburat — pe cuconul Vlad, cu obrazul său osos şi ascuţit, împietrit de-o ură frumoasă şi nouă, şi pe micuţul Radu, neştiutor, jucîndu-se cu teaca săbiuţei şi privind în jur, plin de-o mirare veselă, către străinii îmbrăcaţi aşa de strălucitor.

Murad a mai despicat o dată aerul din cort cu mîna sa moale, pe care luceau cîteva fulgere în inelele clare şi scumpe. Şehabeddin a mai făcut şi el încă un semn, şi tobulhaneaua a prins să sune ascuţit şi sinistru ; apoi din spatele cortului au fost tîrîţi în genunchi, înadins printre rîndurile creştinilor şi ostatecilor de sînge nobil, cei doi fii ai Despotului sîrb, amîndoi în lanţuri. Aveau capetele descoperite şi erau traşi de gît — printr-un juvăţ de piele împletită gros — de însuşi Balaban-paşa, şeful „Cerdacului beduin" din Tokat, unde nefericiţii prinţi fuseseră închişi de cînd Gheorghi, tatăl lor, se răzvrătise împotriva Porţii şi se aliase cu ungurii.

Balaban-paşa se opri înaintea Marelui Turc, făcînd temeneaua pînă la pămînt şi slăbind o clipă lanţurile celor doi ostateci trădători. Atunci cel mic dintre fiii Despotului se smuci un pas şi, sughiţînd şi urlînd, sărută ţărîna din faţa cortului, cerînd îndurare nobilului său cumnat.

Cînd se făcu liniște — o liniște largă, ciudată, încremenită și avidă, fără un murmur, fără un zgomot cît de slab — se auzi răspunsul lui Murad, răspicat, rostit cu o voce neașteptat de puternică pentru trupul acela mătăhălos — ce părea blînd și adormit sub mătăsurile cortului — pentru obrazul acela cărnos, moleșit, cu semne de timpurie oboseală și tristețe, pentru ochii mai degrabă compătimitori decît cruzi și buzele uscate și mișcate parcă neplăcut, silnic :

— Nu te teme, tînărul meu cumnat. Și ție, și lui Grigore, vă vom păstra viața, deși noi, otomanii, știm cît prețuiește proverbul arab care zice că între cîrmuitori nu există rude. Scrisoarea iubitei mele soții și a surorii voastre de sînge, Mara, care a ajuns la mine, cerînd îndurare pentru voi, mi-a înmuiat mîinia împotriva tatălui vostru cel hainit. Cruțîndu-vă azi, sîntem siliți totuși, de legile noastre, să vă dăm pildă pentru călcarea jurămîntului. Să știe și ceilalți care cutează a gîndi la uneltiri împotriva Porții și a *Sabiei lui Ali*, ce mi-e dată mie în păstrare, că nu voi șovăi să pedepsesc o greșeală, oricare ar fi acela ce-ar făptui-o, legat prin jurămînt sau chiar prin sînge de mine.

Apoi vocea i s-a schimbat într-o poruncă sleită de putere, uscată, seacă, și palmele Marelui Turc s-au izbit din nou :

— Robii să servească musafirilor șerbeturile, iar slujitorul nostru Balaban să-și facă datoria.

Se desfășură apoi una din acele scene crude, atît de vii și de obișnuite pentru vremurile și Curțile marilor stăpîni de suflete și destine.

Și, deși eu însumi văzusem de cîteva ori mai-nainte suplicii asemănătoare și auzisem deseori povestind pe alții, migălos, despre ele (cu înfiorare, plăcere, scîrbă, nepăsare sau cîteodată milă), atunci — văzîndu-i pe cei doi prinți zbătîndu-se în juvăț, pe jos, urlînd, ținuți de călăii voinici și negri și înțepați în bulbul ochilor scurt și cu sete de furca lungă, cu doi dinți apropiați și înroșiți în foc a pașei de Tokat, m-a scuturat un lung fior. Pentru întîia oară eram năpădit (și de atunci încolo am mai cunoscut acea stare ciudată de multe ori, participînd fără vrere, vinovat totuși, la cruzimile rînduite de epoca și destinul meu, la acele spectacole mari, urîte și solemne) de o tristețe mult rușinată, adîncă și vană, în fața durerii altuia.

Se deştepta parcă în mine, plăpînd şi imperios totodată, sentimentul că aş putea fi *eu*, în locul celui chinuit, că *eu* aş simţi groaza, durerea, cutremurarea, zbuciumul lui... Şi, tîrît de acel gînd pîlpîitor, dar precis, nu creştinesc, de înfrăţire cu suferinţa seamănului meu în supliciu, ci omenesc, dur, bărbătesc, al suferinţei mele *posibile* într-un timp mai apropiat sau mai depărtat, *într-o clipă* (gîndită cu mintea, ce-ar putea totuşi oricînd să se-ntrupeze în trăire fizică, în *fapt*), mă pomenii surpat de-un dor vechi, de gustul zăpezilor din munţii Coziei, de ceva pierdut, de neîntors azi, de neîngăduit pentru mine...

— Aşază-te, învăţăcelule, mi-a şoptit Torgud-bei, cu o blîndeţe ciudată, şi atunci mi-am dat seama că mă ridicasem fără voia mea în picioare, tremurînd, şi că el mă privise, în timp ce eu privisem la rîndu-mi orbirea fiilor lui Brancovici.

— Uită-te la Sultan, mi-a mai strecurat beiul încetişor, zîmbind răutăcios, sau poate numai interesat de ceea ce oglindea chipul lui Murad. E pornit împotriva prinţului Alladdin.

Nu mă interesa lupta pentru putere dintre Sultan şi feciorii săi, de aceea mă trezi, din visarea mea tulbure şi scurtă, doar plînsul nestăpînit, înspăimîntat al unui copil. Plîngea în gura mare micul şi frumosul Radu, cuconul lui Vlad, ţinîndu-şi mîinile peste ochi şi ferindu-se de ghionţii pe care-i primea de la fratele său.

Cineva îndrăzni să rîdă. Rîse şi Murad, şi porunci să-i fie înfăţişat copilul care se speriase.

Un paj îl aduse pe Radu. Sultanul îl mîngîie pe păr, vîrî mîna în zaharicalele puse într-un vas lîngă divan şi-i dete copilului, care se potoli cumva. Apoi Marele Turc şopti beglerbeiului numele lui Dîraku, şi primul terdjiman al Curţii, ce aştepta doar un semn, se repezi spre Domnul din Kara-Iflak şi-l pofti cu glas tare să se ducă la *Cortul luminii* şi să răspundă la întrebările slăvitului Sultan.

Aş fi dat mult să aud ce vorbe au schimbat atunci între ei Voievodul meu şi Murad. Nu s-a putut. Cînta muzica, vorbeau beii de lîngă mine, mă asurzeau şi răcnetele alergătorilor pe cai (reîncepuse pe cîmpie întrecerea, destul de aproape de cort).

Bănuiam că Marele Sultan cere socoteală pentru ştirile ce se lăţiseră la Poartă despre o învoială sau un tratat

secret, pus la cale de Domnul Țării Românești și de comandantul ungurilor. Bănuiam, de asemenea, că Vlad știe să se țină tare, să întoarcă dibaci învinuirile, să arate că a venit cu gînduri pașnice, aducînd daruri și pe înșiși fiii săi, cum i se ceruse.

Toate aceste bănuieli ale mele erau foarte aproape de adevăr — dar sfîrșitul întrevederii mă tulbură din nou, deși îl prevăzusem, îl știam limpede chiar din clipa cînd citisem scrisoarea veninoasă a subașului de Giurgiu.

În timp ce dragomanul se obosea să traducă discuția aceea, oricum în darn, de Vlad se apropiase comandantul fortului de Gallipoli, urmat de un ostaș ce purta pe-o pernă de mătase niște lanțuri. I le-a pus Voievodului meu, de brațe și picioare, înaintea lui Murad și înaintea tuturor turcilor și oaspeților.

Radu începu din nou să plîngă, de aceea un paj veni și-l luă repede, departe de divanul împărătesc.

Vlad Dracul ieși din cort cu pași împiedicați, înnegrit de furie. Stătu o clipă — o foarte scurtă clipă — pe loc, căutîndu-l cu ochii pe fiul său mai mare. Nu i-a spus nici o vorbă. S-a uitat doar la el, cu acea căutătură verde și fixă a lui, ce părea că hipnotizează și poruncește.

Cuconul său s-a ridicat în picioare — 'năltuț, palid de tot, și aproape livid la față, cu pupilele mărite și nările fremătînd.

Buzele îi murmurau ceva, tremura ca un cal la prima zăbală și părea că toată făptura sa lăuntrică s-a adunat, s-a ascuțit și s-a preschimbat într-un țipăt de nesupunere, într-un blestem și-un jurămînt.

În clipa aceea l-am iubit.

„Iată cum necredinciosul Dracula, Voievodul ținuturilor de dincolo de munți, s-a îndepărtat de credința și de domnia suszisului Principe Serenissim și s-a supus ca un sclav în fața stăpînirii Turcilor, spre a se da pe față fie prin urmarea faptelor sale, fie de-a dreptul. Zămislit fiind de un duh al răului, el a prins treptat pe negustorii din Brașov și țara Burcei (Bîrsei), și de asemenea pe solii care veniseră în numitul meleag în timp de pace ca să obțină hrană pentru ai lor, după care i-a pus în lanțuri grele ; a luat din belșug de la aceștia toate bunurile și lucrurile aflate și descoperite la ei. Spre a-și vădi cumplita furie a infidelității sale și cîtuși de puțin mulțumit cu averile jefuite, i-a ucis mișelește pe negustori și pe soli, cerînd, fără vreo pricină sau vină întemeiată, ca ei să fie trași în țeapă ; mai apoi furia cruzimii sale aprinzîndu-se cu o ardoare și mai mare, a mistuit în flăcări pe toți negutătorii și tinerii care, mînați de aceleași treburi se așezaseră în sus-zisa țară de peste munți, numărul lor fiind de treizeci sau chiar și mai mulți."

Fragment dintr-o scrisoare scrisă în Feldioara la 2 aprilie 1459 de DAN AL III-LEA, pretendentul.[10]

Codre :

Îmi amintesc, deși sînt ani de atunci, ce bucurie năprasnică a avut biata muica, la vreo trei luni după ce-am intrat în oastea lui Vlad Vodă și-am dat din nou pe-acasă, în Corbii vechi. Mă trimisese plocon jupan Harefta la noi în sat să prind putere, căci fusesem tăiat frumușel de-o sabie vrăjmașă, drept în piept, în timpul primelor noastre călcări de pedepsire a sașilor peste munte, pe valea Hîrbaciului. Pierdusem mult sînge, mă gălbejisem ca un strigoi, dar eram fericit că scăpasem cu viață. Și tare mă țineam mîndru de izbînzi și de întîia mea rană, mai ales că Voievodul dăruise după luptă tuturor voinicilor care-aveau crestături și pălituri de-astea ca mine, primite în față, pe brațe sau în obraze, în afară de caii, armele și straiele celor învinși de ei și cîte douăzeci de florini ungurești de aur (Pe cei care dădeau dosul în bătălii îi rușina,

cumplit, apoi prinsese obiceiul să-i tragă în țeapă, ca pe hicleni.).

Mă avîntasem ca un nebun în încăierările cu slugile și mercenarii lui Petermann și Petru Gereb, negustătorii care-l oploșeau și susțineau pe Vlad Călugărul. Lîngă Satul Nou am doborît primii doi potrivnici, la Hosman, un țăran venit cu coasa (coasa i-am dat-o apoi tatii) și în Țara Bîrsei alți doi sași.

La Berkendorf m-a izbit însă zdravăn un oștean cercat, un sibian în armură. Am căzut, rănit rău. Noroc că m-a apărat cu scutul văru-meu, Stan Uescu, iar jupan Harefta m-a pus apoi pe-un alt cal și m-a scos din vălmășagul bătăliei, ca mort, cu coantășul năclăit de sînge și fără a ști de mine.

Vreo săptămînă am fost dus cu dușii de pe lume. Pînă ce-ntr-o bună zi, am înviat, am gemut adînc „muică, draga mea", am deschis ochii și m-am trezit pe paie într-o haraba, cu alți doi flăcăi răniți, purtați pe drumul Tîrgoviștei. Mare minune c-am rămas întreg, zău așa. Cînd m-a văzut apoi jupan Harefta pe picioare (cam răzlăbit, ce-i drept, mă clătinam de slăbiciune) s-a repezit la mine, m-a sărutat părinteşte, și-a început să rîdă și să-i care la pumni lu' văru-meu, stegarul Uescu, ce sta și el ca prostu' acolo, bucurîndu-se.

— Mă Stane, mă nepoate (zicea boier Harefta) ți-am zis eu că scapă ursuloiu nostru ot Corbi ! Ți-am zis ! Eram sigur, doară pînă azi nu mi-a fost dat să văz drac mort ! Hai, ia-l în primire, dă-i caii și prăzile lui, hrănește-l, îmbracă-l ca pe-un comite, or bei, și trimite-l maică-sii să-l vadă viu, că era cît pe ce să-l pupe rece ! Am vorbit eu cu jupan Stoica Armașul și-l lasă pe Codre la vatră pînă după Sfînta Maria Mică.

Și, către mine, a urmat la fel de mulțumit.

— Iar tu, ursuloiule, poți să zici de az-nainte c-ai primit botezul luptei și mirul de sînge al cutezanței. Da' să nu te crezi, coblizane, cine știe ce viteaz bătrîn, că mai ai mult de învățat la sabie. N-o să te dăscălim chiar acu', ci la întoarcere. Pînă atunci să ai grijă de brăzdișoara aia din pieptul tău, măi nepoate, să nu dai de bucluc. Am văzut eu destule răni și crestături care s-au deschis după săptămîni de zile. Încît, spre a te vindeca iute și bine, fereşte-ți pieptul vreo cîtva timp. Nu te lua la trîntă cu nimeni, nu căra poveri, îngrijește-te, c-altfel nu

ți se vindecă rana și nu te mai primim îndărăt printre stegari. Și să n-auz c-ai strîns în brațe prea tare vreo fată, mai cu seamă, Doamne păzește, vreo ursoaică după gustul tău. Înțelesu-m-ai ?

Mi-a făcut cu ochiul, m-a bătut încetișor pe umăr, s-a scotocit prin *borsa* lui frîncească și mi-a dat un galben vechi, turcesc de aur, peste cei douăzeci de florini cuveniți.

Iac-așa s-au pomenit ai mei într-o după-amiază de vară cu mine în ogradă. Adusesem din Transilvania cinci cai, o droaşcă plină de lucruri, coasă, plug și doi bouleni. Ce-a mai lăcrimat, ce-a mai chiuit, ce s-a mai jelit de fericire, muica, sărăcuța ! Și-apoi s-a pus să mă răsfețe de parc-aș fi fost prunc în fașă, nu ditai osteanul mustăcios și brav, bărbat în lege, de peste optsprezece primăveri... M-a culcat în odaia de oaspeți, pe cel mai bun pat, pe șapte perne de puf și așternutul cu alesături ; m-a îmbuibat cu bunătăți (deși eram în post), s-a rățoit la ăi mici nu care cumva să se zbîntuie cînd eu dorm, și chiar la taica a strigat să nu-mi țină predici or să mă descoase despre lupte, ci să mă lase să mă odihnesc. A urmat un trai pe vătrai, ca la mama acasă ! M-am îndrăvenit repede, totuși rana din piept rămăsese dureroasă și mă stînjenea la mișcări. Muica, sfătuită de niște babe, mă ungea pe piept seara cu grăsime de urs și cu ulei de pojarniță. Iar ziua, după îndemnul dat de boier Ștepan Turcul, mă prăjeam la soare pe malul Argeșului, doar în propria-mi piele, ca șopîrlele, și mă scăldam în bulboana cea mai adîncă, unde apa-mi venea pînă la gît. Bulboana aceea se afla departe de sat, lîngă niște ocine stăpînite de popa David din zestrea răposatei sale soții. Pusese pe ele pruni și salcîmi, da' nu-i îngrijea nimeni, foșgăiau de omizi în acea vară. Mi se părea locul tocmai bun de sorit și de scăldat ; țîncii din sat nu-l descoperiseră încă — ziceam eu — îl credeam pustiu, pînă-ntr-o amiază cînd, pe neașteptate, ieșind din apă mai gol decît Adam, zării în livada de pruni un băiețel, care tocmai descălecase de pe o iapă tătărească și voia s-o lege de un pom.

Iapa era a popii David ot Corbi. (Cine nu cunoștea în sat iepele astea mici și iuți din grajdul preacucernicului nostru părinte, care le ținea de la un cumnat de-al său, comis la Curțile de la Argeș ?) Pe flăcăiașul ăla pirpiriu, foarte curățel în cioareci și cămășoi alb ca laptele, încins

cu brîu scump, braşovenesc, dar pe cap, şi acu în toiul verii, cu un cogeamite căciuloi negru, nu-l zărisem prin sat, habar n-aveam cine e.

Mi se urîse să mă scald singur în Argeş, de aia-l poftii şi pe micuţ, să-şi lepede straiele şi să facă baie.

— Hai, mă, vino şi tu în apă, ţi-o fi cald pe vremea asta — i-am strigat — hai, că te ţin eu să nu te îneci !

Acu, cînd mă gîndesc la ce-a fost, îmi vine să mor de rîs. Da' atunci habar n-aveam. Băieţaşul, numa' ce mă văzu (zisese apoi că nici nu mă văzuse bine, că s-a speriat fiindcă nu-i dase prin cap că e cineva după cotul apei, în bulboană, şi nici nu mă văzuse, ci mă auzise doar, se jurase), nu mi-a răspuns nimic, ci s-a înspăimîntat într-un hal fără de hal, mi-a întors spatele, s-a aburcat pe cal şi a zbughit-o în galop spre sat, ţinîndu-se pe spinarea iepii, pe deşelate, destul de binişor pentru frica încercată, aveam să aflu eu de ce, mai tîrziu...

Am rîs, l-am crezut un ţînc într-o ureche, şi mi-am văzut de scaldă, şi de treburile mele. Măiculiţă, Doamne, şi ce de treburi mă înghesuiau în răstimpul acela fericit ! Treburi de flăcău fără griji, deh... La prînz mîncam ca un căpcăun, dormeam şi sforăiam apoi zmeeşte pînă prin amurg, cînd ieşeam cu flăcăii pe uliţe şi la vreo petrecere. N-aveam astîmpăr. Era o vară blîndă şi minunată ; pe coaste mirosea pretutindeni a iarbă bună de coasă şi a flori ; în pădure se strigau păsările nuntind şi zvîcneau veveriţele în salturi roşietice. Ursuloaica mea fugise estimp căutîndu-şi pesemne perechea ; n-am mai văzut-o şi-mi părea rău că nu se mai ţine după mine. În schimb nu scăpasem de poreclă ; fetele mă strigau tot „ibovnicul ursoaicei", dar se unduiau pe loc cînd mă-ntîlneau pe drum şi mă sorbeau din priviri, galeşe, înroşindu-se, rîzînd, socotindu-mă, desigur, un vînat de soi pentru laţul cel dulce-al cununiei.

Maica nu mai prididea cu cumetrele care veneau cu vorbe de-mpeţit — eu nu voiam s-aud de-nsurătoare în sat — mă ţineam tot cu crîşmăriţa din Poenari unde fugeam nopţile şi număram zilele pînă la întoarcerea în Cetatea Tîrgovişteî, fiindcă pusesem ochii pe fata lui jupan Pătru, stratornicul domnesc. Firește, găseam ceva timp şi pentru treburi temeinice : chibzuiam cu taica să-mi fac un grajd mare, să-mi înjgheb o herghelie şi de-abia apoi să-mi ridic casă nouă. Pentru herghelie, mă

povățui taica, n-ar fi rău să mă sfătuiesc cu popa David și cu acel comis, cumnatul său din Curtea de Argeș. La început să mă prind tovarăș cu ei, abia pe urmă să mă descurc singur.

Taica — toca-toca — pe capul meu, azi așa, mîine așa, să vorbesc cu popa, cică, să mă pună-n legătură cu comisul. Și tot așa, pînă ce, odată, puțin înainte de Sfînta Maria, mă dusei la schitul nostru din Corbi, îmbrăcat în cele mai bune straie pe care le aveam, să-l caut pe sfinția sa.

Cum mă văzu, mă și luă în primire :

— În sfîrșit, ai venit și tu la sfînta besearecă, Codruțule, păginule, să-ți citesc niște molifte și rugi pentru c-ai scăpat cu viață ? Sau ca să-ți ierte Dumnezeu fărădelegile pe care le-ați fapt în Transilvania, în năvala voastră asupra bieților negustori creștini din Sibii ?

— Păi, am șovăit îmbufnat, știu că a dat muica destule acatiste pentru mine și pe cînd luptam cu sașii, și după ce-am venit acasă, tăiat de ei.

— Mumă-ta a dat și s-a rugat, că e femeie de treabă și cu frica lui Dumnezeu. Dar nu-i totuna. Trebuie să te pocăiești tu însuți pentru păcatele și omorurile tale. Mă mir cu cine semeni, că și taică-tău săracul e credincios și smerit, și bun la inimă. Vrei să te spovedești ? Ai ținut postul ?

— Nu prea, am răspuns cu jumate gură. Sfinția ta știe că am bolit. Și n-am venit să mă spovedesc, ci să mă sfătuiesc cu sfinția ta.

Popa David mă privise clătinînd din cap și-și săltase barba cu mîinile, pufnind mînios, pe nerăsuflate, după obiceiul lui.

— Prea bine, fiule, dacă nu vrei să-ți recunoști păcatele grele în fața lui Dumnezeu, nu vrei și pace ! Măcar bine c-ai venit să-ți dau povețe. Iacă sfatul meu, Codruțule : să ieși din oastea fiului lui Drăculea, dacă vrei să rămîi om, ieși cît mai repede dintre ucigașii ăia !

Aflasem că nu-i prea avea la inimă pe Drăculești, dar spusele lui mă descumpăniseră.

— De ce ucigași ? Ce-au făcut ?

— Am auzit eu, mormăise popa David. Mi-a spus unul de peste munți. Ați pus foc satelor pe unde-ați trecut. Cașolț, Hosman, Satul nou, Berkendorful, toate au ars. Vai de bieții oameni !

— Eu n-am pus foc, ci m-am luptat cinstit cu saşii, care sînt azi duşmanii Domnului meu. Iar „bieţii oameni" de care zici sfinţia ta au luptat şi ei cu noi — unul era să mă trimită de-a dreptul la Sfîntul Petre fără spovedanie... E drept, satele au ars... Aşa a fost porunca. Să-i îngrozim pe neguţătorii care adăpostesc duşmani şi hicleni. Să dăm pildă şi Braşovului. Ştii cît au pătimit şi ai noştri de la braşoveni.

— Măcar dac-ai fi luptat cu turcii, zisese Popa David, mai blînd. Păcatele ălea ar fi mai uşoare, fiule, m-aş fi rugat pentru tine cu inima mai senină...

— O să sune şi clipa cînd vom lupta cu turcii, pentru credinţă, pentru Valahia... murmurai. De-aia m-am dus la oaste, să lupt. Ştii şi sfinţia ta cît au suferit ai mei cînd turcii le-au răpit pe soru-mea... atunci, cînd au prădat satul... Şi tot păginii l-au betejit şi pe taica. O să-i răzbun eu — pe toţi o să vă răzbun — cînd o suna clipa aia la toaca răzbunării. Pînă atunci...

Popa David oftă şi mă cercetă, de tot îmblînzit. Şi lui îi tîrîse turcul în robie o fată mare şi-i ucisese doi fii gemeni, care azi ar fi fost cam de vîrsta mea. Preoteasa se stinsese după un timp, dînd naştere unei fetiţe pe care-o creştea la Curtea de Argeş comisul şi soaţa lui, sora preotesei, laolaltă cu băieţii lor. Veneau verile la noi, în Corbi, dar nu se-amestecau cu copiii din sat...

— Despre ce ziceai că doreşti să ne sfătuim, taică ?

— Despre nişte iepe.

Bătrînul se înroşise ca racul şi iar se mîniase :

— Şi ai venit aici, în besearică, pentru asemenea lucru spurcat, zărghitule ? Şterge-o pînă nu te afurisesc... Hai, întinde-o ! Şi spune-i Brînduşei — dac-o să vrea să s-arate înaintea ta, — spune-i să aştearnă masa pentru trei guri, că vin şi eu acmuşi.

Acasă la popa David m-au lătrat dulăii lui la poartă de mi s-a urît şi era să mă las păgubaş, pînă a venit să-mi deschidă o băbuţă surdă şi guralivă.

— Ce cauţi, flăcăule ?

— M-a trimis taica părintele să-l aştept aici, am răcnit la ea, intrînd în ogradă. Dumneatale eşti Brînduşa ?

— Io ? s-a crucit baba. Io-s Filofteia, bucătăreasa de la Argeş. Brînduşa e copiliţa sfinţiei sale. Acu o săptămînă

a picat de la oraș, cu boierii. Da' ei, boierii, s-au întors. Am rămas io și copiliță.

— Și unde-i dumneaei, Brîndușa ? Pot să-i vorbesc ? întrebasem adulmecînd că din pricina copiliței astea îmi făcuseră vînt ai mei pe la popa David, cu treburi, de... Nu știam cîți ani are fata popii. Nu-mi aminteam să fi auzit pe frații mei micșori povestind de ea. Nici muica nu suflase o vorbuliță.

— Să-i vorbești ? se posomorî deodată bătrînica. Tocmai acmuși ? Dă... Să vedem... dacă o vrea și dumneaei să-i vorbești că, știi... e cam... Și baba făcu un semn cu mîna la cap.

— E bolnavă ? am devenit eu brusc curios.

— Aa... nu... nici vorbă, turui bătrîna. E sănătoasă, maică, s-o țină Dumnezeu, e sănătoasă, ca o zvîrlugă e, vreau să zic cum sînt și zvîrlugile de iuți și sănătoase în apa rece ca gheața. Fîș-fîș — uite-o nu-i. E cam... iute, vreau să zic, maică, e iute și n-are timp decît pentru ce are ea, în mintea ei de copiliță de boieri, răsfățată. Fel de fel de basme are în cap. Da-i foc de deșteaptă, pe cît e de iute, zvîrluga...

— Și unde-i ? I-am tăiat vorba, din ce în ce mai curios, așteptînd să dau nas în nas cu o puicuță de boieri alintată și năzuroasă, pe care mult mi-ar fi plăcut s-o pun în aceeași traistă cu fătuțele de măritat, ce se tot iteau înadins în calea mea, cît era ziulica de lungă.

— Păi... un' să fie ? P-aici ! rîse băbuța, ridicînd din umeri. Caut-o, și dacă n-o să vrea să se-ascunză, o s-o găsești.

Începusem să fierb de ciudă.

— Știi ce, dadă Filofteia, spune-i copilei sfinției sale că n-am venit pentru domnia sa, ci cu treburi pentru niște cai. Dar dac-o vrea să asculte de părintele ei, atunci taica părintele a zis să pună trei strachini pe masă, că dumnealui vine mintenaș.

— Nu te supăra, flăcăule, o să pun io masa pînă sosește sfinția sa. Poftește și intră în casă.

— Nu. Aș vrea să merg la grajd. Să mă uit cum e lucrat. Cînd am plecat eu din sat nu era isprăvit.

— Ar fi mai bine, maică, să o aștepți pe copilă în casă, clătină Filofteia din cap. Ar fi mai bine... Și în grajd să mergi cu părintele.

— Nu sînt hoț, îmi amintesc că am murmurat țîfnos și m-am îndreptat spre grajd. Îmi plăcuse de cum intrasem în ogradă. Nu se prea vedeau oriunde asemenea acareturi. Popa îl clădise cu meșteri de la Curte, trimiși de cumnatu-său, comisul Iova. Am privit cu luare aminte stănoagele, ieslele, bîrnele văruite, totul. Grajdul era gol și curat. (Caii pășteau pe munte). Dar în fînar am auzit foșnet. Am urcat iute pe scara pusă la gura fînarului, crezînd că dau de vreun argat cu care să schimb o vorbă-două.

Spre mirarea mea, tologit în fînul uscat și bine mirositor, am descoperit însă pe *băiețelul* întîlnit lîngă bulboană, în livada cu pruni. Prima mișcare a *drăcușorului* a fost să sară în picioare, ca ars, îndesîndu-și bine căciula pînă la sprîncene. Straiele îi erau de asemeni foarte curate, ca pentru zi de sărbătoare. Lîngă drăcușor, alunecată în fîn, se răsfirase o bucoavnă groasă cu slove mari și pagini împodobite frumos, cu chinovare și chipuri de tot felul. După toate semnele, părea să am în față un copil de casă domnească. Și pe deasupra, știutor de carte, un cărturăraș. „O fi unul dintre nepoții popii, vreun fiu al comisului", mi-am spus, neînțelegînd atunci de ce *drăcușorul* se zăpăcise iarăși, de parcă-l prinsesem cu mîna-n chimirul meu.

— Ia te uită, am rîs ca să-i fac curaj, ce întîmplare! Nu credeam c-o să te întîlnesc tocmai aici, în fînul părintelui David. Da' de ce te ferești așa de mine, dănăcele, doar nu-s turc. Nu-s turc, nu te mănînc. Sînt fecior de creștini. Și sînt stegar domnesc. Mă cheamă Codre, însă de-o să întrebi în sat la noi cine mi-s io, fetele o să-ți spună că sînt „Ibovnicul ursuloaicei". Îți pare bine că ne-am întîlnit iar?

Întors puțin cu spatele, cărturărașul meu își tot potrivea cuminte cămașa, brîul, pieptarul, și-și tot îndesa cușma. Pe urmă, pesemne socotind că isprăvise cu dichisul, se răsuci spre mine, cu încordare, ca un pui de sălbăticiune gata să fugă, și mă privi ciudat, mușcîndu-și buza de jos, fără să zică nimic.

Nu i-am uitat nici în clipa asta privirea. Verde, vie, luminoasă, jucăușe — ceva între rîs rușinat și uimire batjocoritoare. O căutătură tare ciudată pe un chip de copil. Neașteptat de pătrunzătoare, vicleană, mîndră, sfruntătoare chiar, și totuși plină de neliniște.

Neştiind ce să fac, am cules cartea din fîn, am răsfoit-o o clipă, şi i-am întins-o, cu susul în jos (pe vremea aceea nu învăţasem slovele — nici nu-mi dădea prin cap să-mi pierd timpul buchisind, ca monahii sau pisarii).

— E a ta ?

A dat din cap şi a zîmbit, întorcînd terfelogul îndată, aşa ca să-l ţină firesc, să-l poată citi.

— Îmi spui şi mie de ce citeşti ceaslovul ăsta ? (Făceam înadins pe prostu'. Era o *altfel* de carte scumpă, nu una bisericească. Văzusem de la o poştă după miniaturile ce înfăţişau castele şi cavaleri.)

N-am primit răspuns. Cărturăraşul şi-a strîns comoara la piept şi a zîmbit, de sus, deşi ca statură de-abia îmi trecea de umăr. Ochii îi luceau ca unui drăcuşor împieliţat, însă obrazul copilăros se înroşise ca para focului. Ceva nu era la locul său, simţeam eu de-atunci.

— Nu te bucură că ne-am întîlnit din nou ? Nu vrei să legi prietenie cu un stegar ca mine ? N-o să te spun, dacă n-ai voie să citeşti istorii d-ale. Nu te teme de mine.

În loc de răspuns — tăcere, ca la denii.

— Eşti văr cu fata popii ? Eşti feciorul comisului Iova ? Zi ceva. Măcar spune-mi unde e Brînduşa, cu dumneaei am de vorbit...

Nimic. Nici un cuvinţel. Drăcuşorul îşi pusese mîna la gură şi tuşise (mi se păru a batjocură), apoi se-ntoarse iarăşi cu spatele la mine şi se uită la o bîrnă.

M-am înfuriat. Prea se ţinea mare, mucosul.

— Ia ascultă, băiete, n-ai limbă, eşti mut, ce dracu' ? Ce ţi-am făcut de nu mă-nvredniceşti cu un răspuns ? Crezi că sînt slugă sau lotru ? Ori vrei să-ţi dau o palmă, să înveţi cum să te porţi cu ăi mai mari de ani, ca tine ?

Am strigat, foarte hotărît să-l fac să grăiască vrînd-nevrînd. Şi ca să-l sperii, pusei mîna pe el, pe la spate, pe după umeri, silindu-l să se-ntoarcă, să-i văd faţa. Se smuci prosteşte şi atunci nu-ş-cum făcui fără vrere şi mîna mea atinse, în locul oaselor slăbuţe ale cărturăraşului, un sîn de fată, rotund, mic şi pietros. Măiculiţa mea ! De-abia în clipa aceea pricepui totul şi rămăsei cu gura căscată, năuc, nepricepînd nimic limpede, încremenit de uimire, nesimţitor, în vreme ce Brînduşa mă lovea cu bucoavna aia groasă în cap şi-mi ardea din cînd în cînd şi cîte o palmă, gîfîind, icnind, suspinînd şi totuşi, pe tăcute şi

pe înfundate, fără să țipe sau să zică vreo vorbuliță. Îi zburase căciula din cap, avea părul ca mierea aurie, lung... Valuri-valuri îi cădea părul peste cămeșoiul de băiat și mi s-a părut deodată frumoasă, ba chiar mai mult decît frumoasă, mi s-a părut... că începe și se termină lumea cu ea, *cu ea*, cu copila aceea mărunțică, în ițari, cu fața aceea sălbătecuță și înfumurată, care știe să citească și să călărească și e *altfel, mai nu știu cum* decît celelalte. Și zău că am simțit atunci, în clipa aceea, că o voi iubi amarnic, tocmai fiindcă e *altfel*, și că și ea mă va iubi nespus, căci altul mai zărghit, mai chipeș, mai bun, mai nebun, mai vrednic ca mine n-are să mai întîlnească, de va umbla țara toată, și nici n-ar avea rost să umble, de vreme ce mi-era hărăzită mie dintr-un început.

I-am spus toate astea mai tîrziu, cînd a fost a mea, după nuntă... Atunci, în fînar, am tăcut cuprins de o tulbure rușine, amestecată cu mîndrie, fiindcă nici o fată nu mă văzuse pe negîndite cum mă văzuse ea și fiindcă nici o muiere — în afară de muica — nu îndrăznise să dea în mine cum dăduse ea, întîia și ultima oară, pe drept, cu sete, cu desperare și slăbiciune. Și nu numai că am tăcut, năucit, amețit. Dar am și fugit eu mai întîi, pe scară. Și cît pe ce să fug și din ogradă, dacă nu-mi ieșea tocmai atunci popa David în cale.

M-am stăpînit în fața lui și n-am suflat nici un cuvînt despre întîlnirea mea cu Brînduța.

Părintele ei m-a ținut la masă, cu de-a sila. În cerdac Filofteia pusese pe măsuța scundă, țărănească, pe un ștergar, trei bliduri orășenești, smălțuite, și trei linguri. Țin minte și ce-am mîncat — eu și popa, căci Brînduța n-a venit la prînz. Se nemerise zi de post și-am mîncat mazăre piperată și scovergi cu miere. Vinul era însă foarte bun, roșu și tare, și ni s-a urcat, la amîndoi, iute la cap.

Și popa David, după al doilea ulcior și după ce m-a făcut să-i dau doi cai de-ai mei pe-o iapă de-a lui, a prins pe neașteptate să ofteze, să se vaiete bătrînește că e singur cuc, că are prea multe griji, și cu besearecа, și cu gospodăria, și cu herghelia, pe care vrea s-o mărească, și cu fata, mai ales cu fata, cu Brînduța lui care împlinește 15 ani. Zicea că i se rupe inima de dragul ei, că el n-are pe-altcineva pe lume, și-ar ține-o cu dinsul în pustnicia lui de casă, dar că tot de dragul ei a lăsat-o să tră-

lască boiereşte la oraş, la Curţile Domneşti. Numai că mătuşa care-a crescut-o ca o mamă bună, femeie slabă şi fără minte, a alintat-o de mică, din cale-afară, şi-a lăsat-o cam în voia ei. Iar cumnatu-său, comisul, deoarece n-are decît feciori, micuţi încă, şi nu fete, a fost şi el tare îngăduitor şi molîu cu Brînduşa. Fiindcă drăcuşorul de fată iubea caii mai mult decît gherghefuI, a tot luat-o olaltă cu feciorăşii lui la călărie şi alergări. Şi a lăsat-o împreună cu băieţii lui şi să înveţe carte slavonească de la un bătrîn sîrb ţinut de comis în casa lor, ca dascăl. Şi aşa se face că Brînduşa învăţînd prea mult, aproape ca un fecior de boier, sau ca un viitor pisar, s-a cam scrîntit la cap şi zice ca o proastă că nu vrea să se mărite, da' nici să se călugărească, zice că vrea să crească iepe şi cai, şi pe verii cei mici, şi pe copiii verilor cînd or veni, şi să stea în casă, să citească. Nu-i e pe plac nici un boiernaş de la Curte ; mai toţi sînt, după ea, zevzeci şi leneşi şi fricoşi sau — cînd au de toate — atunci sînt prea arţăgoşi şi cu nasu' pe sus şi cred că doar bărbaţii sînt oameni pe lume, iar muierile sînt făcute să le fie roabe. Şi ea, Brînduşa, n-o să fie roaba nimărui. Atîta m-au bîrîit la cap şi ea, şi comisul şi comisoaia (zicea popa David lăcrimînd) că m-au făcut pe mine, om bătrîn, să merg la Argeş şi să fac înscris la cancelarie, cum că las după moarte pămînturile fetei şi totul, şi în diată s-a scris că-i va fi Brînduşa *în loc de fecior* asupra ocinelor şi a întregii averi, şi-au semnat martorii şi comisul.

Nu-i părea rău de înscris, chiar dacă-l arătau gospodarii cu degetul, dar ar fi vrut (ofta grijuliu popa) s-o ştie pe fată apărată la casa ei de un soţ de ispravă, nu de zapise şi rude, şi slugi. Comisoaia îi căuta mire un cărturar, un grămătic domnesc, tobă de carte, dar vezi că ăştia nu cresc pe drum ca ciupercile. Jupan Calcea din Tîrgovişte şi pisarul Radu sînt însuraţi, ceilalţi de la Cozia sînt călugări. Iar Brînduşa o ţine morţiş că nu vrea să fie roabă şi că n-are cu cine să se mărite. Poate fiindcă eram ameţit, poate fiindcă o îndrăgisem fulgerător, îi dădeam dreptate, deşi alteia nu i-aş fi trecut cu vederea asemenea bazaconie şi fudulie — auzi, o fetică, să nu vrea să se mărite, hm ! Se vede treaba că nu dase de gustul iubirii. În sinea mea, zîmbeam pe sub mustaţă şi-mi spuneam că orice pui de căprioară slobodă poate cădea în capcana şi robia vînătorului. Mă şi închipuiam în pielea vînătoru-

lui — numai că povestea aceea cu „cărturarul-tobă-de-carte" îmi stătea ca o săgetă în coastă. La urma urmei, Brînduşa părea încă un copil — un fel de drăcuşor în iţari — cine să se uite la ea ! De n-ar fi fost să-i fi simţit o clipă rotunjimea aceea pietroasă de sub cămaşă, nici pe mine nu m-ar fi bătut gîndul să...

Uite însă că-mi intrase, aşa, pe daiboji gîndul la ea, ca un cui în inimă... Şi n-am mai avut pace. Cît am mai stat acasă mi-am făcut de lucru mereu pe la popa David, fără să am parte s-o văd, căci drăcuşorul (ruşinat pesemne) nu mi s-a mai arătat.

Întors la Curtea de Argeş, în oaste, i-am mărturisit lui boier Stepan al nostru că aş vrea să învăţ carte. S-a bucurat grozav şi mi-a făgăduit c-o să mă ajute şi el, da'ntîi să-mi iau un dascăl de azbuche.

L-a pus pe un fecior al lui Cazan logofătul să-mi arate. Am mîzgălit eu ceva slove cu ăsta, pe urmă mi-am călcat pe inimă şi m-am rugat de jupan Iova Comisul să-l lase pe dascălul copiilor lui să mă-nveţe şi pe mine, că-i plătesc, ziceam, sîrbului, cît cere.

Comisul s-a mirat dintîi, pe urmă, cînd a aflat că-l cunosc pe părintele David ot Corbi, a mustăcit. Am luat cîteva lecţii cu sîrbul, în casa lui Harefta, unde locuiam şi eu. Apoi, jupan Iova care se cam dumirise ce fel de om sînt şi ce gînduri am, mă pofti la curţile dumisale, să învăţ împreună cu băieţii lui, fiindcă, spunea, dascălul n-are putere să umble după mine, că e bătrîn. Nu trebuie să plătesc. În schimbul acelor îndrumări date de sîrb, eu trebuia să le-arăt feciorilor de comis cum să tragă la ţintă cu arcul, să joc cu ei halcăua şi să-i iau din cînd în cînd la cîte o vînătoare cu şoimi.

M-am învoit repejor. Mi-au plăcut şi mucoşii ăia ai comisului. Toader, cel mai mare, avea unsprezece ani şi călărea straşnic, ca un ţampaz de bîlci. Dar mai cu seamă eram bucuros s-o văd pe Brînduşa. Nu numai s-o văd, dar şi *s-o aud* şi să mă minunez auzind-o. Dealtfel şi părinţii ei sufleteşti, comisul şi comisoaia, şi copiii lor, ba însuşi moş Mitrici, dascălul de slavonească al acestora, se minunau. Aveau şi de ce. Brînduşa citea binişor din feluritele terfeloage, pe care bătrînul cărturar sîrb le avea strînse cu grijă, putea să spună apoi ca pe „Tatăl nostru" ce slovenise în foile alea, şi pe deasupra avea şi darul de a povesti bazme şi istorii, de rămîneai cu gura căscată

ascultînd-o. Mare minunăţie cum le înşiruia şi cîte ştia drăcuşorul ! Fel de fel de poveşti cu căpcăuni, zîne şi dobitoace care vorbesc ; legende cu Nefîrtatul sau cu Sfînta Duminecă şi Sfîntul Sinisie, cu mioare năzdrăvane şi vulpi şirete, cu Craiul Machedon sau cu viteazul Despot Lazăr al sîrbilor, cu slăvitul Rege Arthur şi cavalerii săi, cu Feţi-Frumoşi şi Ilene Cosînzene...

Le ştia din spuse, de la dascăl, de la comisoaie, de la popa David, de la bătrînele slugi ale casei sau din sat de pe la noi, dar — să mor dacă mint — le povestea mereu într-altfel, ticluind cîte ceva nou în ele, ca să nu i se urască tot cu ăle vechi, zicea... Ce mai ! Era *altfel* decît celelalte... Mă dasem biruit. Cu toate că fetele de măritat roiau în jurul meu, iar drăguţele pline de nuri îmi picau în braţe, ca păsările-n laţ, m-am lăsat vrăjit cu-adevărat doar de mărunţica fată a popii ot Corbi.

Cum naiba de îmi intrase pe sub piele, de unde ştia, vicleana, să se poarte cu mine ca să-mi uit de toate celelalte mîndruţe şi muieri, de unde scornea atîtea lucruri să-mi spună, ca să mă ţină uimit-naintea ei ?

Şi mai tîrziu, cînd a fost femeia mea, în nopţile noastre nesătule de dor aprins şi de-mpliniri, cum mai izvorau de pe buzele ei, din inima ei, cuvintele de-alint... murmurate la urechea mea, încet ori ameţitor, rotitor, năvalnic, lipindu-se de mine... Cuvinte ca nişte vrăji, ca basmele, mereu altele, mereu dulci... Nu-mi amintesc să mă fi mîngîiat vreodată cu-aceleaşi vorbe... da' nici eu cu-aceleaşi mîngîieri. Am iubit-o... Doamne, că mult am mai iubit-o !... Şi, în iarna aceea de demult, cînd mă topeam după ea şi începusem să-nvăţ slovele, ca să nu mă bage-n cofă drăcuşorul de fată, s-a potrivit tocmai bine să-mi întîlnesc a doua oară în viaţă norocul, mai mult din pricina Brînduşei mele, că fără ea, zău, n-aş fi ajuns să dobîndesc atîtea pe neaşteptate.

S-a întîmplat la leatul 6967, după marele iarmaroc din luna lui Călindar.

Vlad Vodă dase atunci poruncă strașnică tuturor negustătorilor streini, saşi şi braşoveni, să nu vină în ţară cu mărfurile lor decît o dată pe an, la acel iarmaroc ce se ţinea în trei tîrguri cu *scale* îngăduite de Domnie, la Tîrgovişte, Tîrgşor şi Cîmpulung. În alte părţi şi la alte răstimpuri decît cele hotărîte prin legę, negustorii streini n-aveau ce căta în Ţara Românească, dacă veneau cu gînd

să cumpere sau să vîndă. Domnul luase astfel de măsuri ca să-i mai strîngă în chingi pe lacomii breslaşi din Sibii şi să-i mai lase şi pe ai noştri să-şi vîndă marfa cu bun cîştig, măcar în ţară, la noi, că dincolo de munţi, oricum, valahii se izbeau de privilegiile părtinitoare şi de vicleniа negustorilor saşi, nu totdeauna cinstiţi.

Iarmaroacele din ţară fuseseră mană cerească pentru ai noştri — şi de loc pe placul transilvănenilor care nu izbutiseră să-şi desfacă mărfurile atît de repede, la preţul pe care-l voiau ei.

Un tăbăcar din Braşov, maistor cu faimă, cu avere dar şi foarte zgîrie-brînză, avusese curajul să vină la Curte, după iarmaroc, şi să se plîngă lui Vlad că n-a izbutit să-şi vîndă toată marfa, din pricina noii îngrădiri puse de Domn negoţului său.

Voievodul l-a ascultat încruntat, dar stăpînit şi a hotărît să-i cumpere sasului de îndată toate pieile nevîndute, plătindu-i-le pe loc ca să nu plece nemulţumit din Ţara lui. (Herman îl chema pe neguţătorul acela, mi se pare. De calfele lui aveam să mai auzim, curînd.)

Neguţătorii de peste munţi, care încă nu aflaseră că nu-i de glumit cu Vodă Vlad, trecură cu nechibzuinţă îngîmfată peste hotărîrea şi porunca lui şi veniră şi după iarmaroc în ţară, cu carele cu mărfuri, mai prin toate tîrgurile. Firește, pe sub cumpăt, pe cărări ascunse, înveşmîntaţi ca valahii şi încîrdăşiţi cu nişte localnici, ce le slujeau de-călăuze şi aldămaşi.

Erau destui negustori din Ţara Bîrsei care ştiau bine românește, totuşi felul cum vorbeau şi se tocmeau îţi izbea urechea, oricît de prost ai fi fost. Aşa că, n-a fost tocmai greu ca jupan Stoica Armaşul să-i adulmece pe saşii risipiţi prin tîrgurile ţării după procopseală necurată.

De la jupan Stoica a aflat iute şi Voievodul nostru. A trimis atunci mulţime de credincioşi de-ai săi, îmbrăcaţi în haine de rînd, să cerceteze vadurile şi tîrguşoarele, pe cumpărători şi pe vînzători, şi îndeosebi pe cei cu harabalele încărcate şi trase mai prin marginea bîlciurilor.

Vătafii domneşti au dibuit prin luna lui Făurar vreo patruzeci de făptaşi d-ăştia, cu graiul amestecat şi căruţele doldora de piei şi blănuri scumpe, argăsite, de cojoace înflorate braşoveneşte, de postavuri flamande sau litvane,

de *bobou* * țărănesc, de alămării, cuțite, teci și *parvalii* ** de tot soiul.

Știam de la jupanii tîrgovișteni că Vlad Vodă poruncise să li se poprească șașilor toate mărfurile și că se gîndea să-i strîngă în Cetatea sa de Scaun, să-i judece în primăvară și să-i însemne la ureche sau nas, ca să nu uite c-au nesocotit rînduielile sale de mare stăpîn și Domn, apoi să-i sloboadă peste hotar, prin vădurile de la Rucăr și Prahova, îndărăt de unde veniseră. Era tare supărat Vlad, dar încă nu-i belise cu marea lui mînie. Poate nici nu i-ar fi tras în țeapă, dacă nu s-ar fi svonit că, în afară de cești patruzeci de neguțători, Brașovul ar mai fi trimis, pe ascuns, de două ori pe atîția tineri ucenici de-ai breslelor, ca să prindă limbă.

Pe unul dintre tinerii ce iscodeau prin țară în folosul Orașelor nemțești și împotriva Voievodului, l-am găbjit chiar eu în piața de peste drum de Biserica Domnească din Curtea de Argeș.

Se nemerise o sîmbătă cu tîrg plin, pe un ger de crăpau pietrele. Mă învîrteam printre care, oameni și dughene, cu vărul-meu Stan, nedespărțit pe-atunci de mine (Iertă-l Dumnezeu, a murit tot într-o iarnă, într-o luptă ce-am dat-o cu turcii pe cursul Dunării, lîngă Nicopole mic. Tot o iarnă, albă și crîncenă ca aici... Am jurat să-l răzbun, mi-era ca un geaman, și zău că le-am plătit turcilor pentru moartea lui, secerînd cu nemilă în dușmani. Parcă înnebunisem și eu atunci, după moartea lui Stan, am zburat multe capete și le-am poruncit stegarilor să le strîngă ei, pentru a fi înfățișate Domnului, că eu n-aveam timp, alergam nebun pe cal să-i ajung pe călăreții otomani ce izbutiseră să scape cu fuga...)

Acolo în tîrg, la noi la Argeș, Stan umbla să-și caute o cucură nouă, lucrată frumos la o măistorie din Tîrgșor ; eu mă uitam după niște cizmulițe roșii de *saftian* *** pentru Brîndușa, încălțări pe care auzisem că le lucra un meșter din Ruși și le adusese acum la tîrgul nostru. Trecînd prin mulțime, m-am lovit printre oameni, din greșeală, de

---

* *Bobou* — postav cenușiu, ieftin. (n.a.)

** Prin termenul *parvalia* se înțelegea în acea vreme comerțul cu mărunțișuri. (n.a.)

*** *Saftian* — piele fină de capră. (n.a.)

o namilă de oier bălan și tînăr, care căra un sac greu de tot. Ceva sunase a fier înlăuntrul sacului, mi se păruse și că omul înjurase încet între dinți, altfel decît pe românește. Am făcut tot eu pe supăratul, din senin :

— Ce nu te uiți pe unde umbli, păcurariule ? Se vede că ești silhui, nu om din oameni... Mi-am rupt umărul de sacul tău. Ce cari acolo, pietre de moară or fiare de plug ?

Ar fi fost firesc ca namila să-mi răspundă ceva, cu țîfnă, dar n-a zis nimic ; s-a uitat doar urît la mine, cu ciudă, făcîndu-mi îndată loc. Ochii i-au scăpărat dușmănos, o clipă. Apoi s-a întors și s-a topit în lume.

Nu îmbrăcasem în ziua aceea straiele de oștean, ca să se teamă de mine, așa că purtarea lui mă puse pe gînduri, deodată.

— Stane, ce naiba o fi avînd oierul ăsta în sac ?

— Întreabă-l dacă-l mai vezi încă o dată, rîsese vărumeu.

— Hai fuga pe urma namilei. Nu ți s-a părut și ție nelalocul lui că a intrat în pămînt de cum i-am vorbit ?

— O fi băut ceva... Tu, vere Codre, prea te-ai făcut al dracului — peste tot vezi numa' hicleni.

Am ridicat din umeri și i-am dat dreptate. Ne-am mai învîrtit prin tîrg, Stan și-a cumpărat cucura, cu ciubotele, pe urmă am intrat într-o crîșmă, să ne încălzim și să vorbim de-ale noastre. În crîșmă, într-un colț stingher, namila de păcurar, tot singur, mînca. N-a băut nimic tot timpul cît a rumegat o strachină cu pastramă și o pîine proaspătă, încruntat, pînditor. Am cerut și eu pastramă ; crîșmarul mi-a adus — era bună și sărată, am băut la ea pe nerăsuflate un ulcioraș de vin și, ca să mă ierte bietul oier, l-am pus pe crîșmar să-i ducă și lui o cană cu vin, pe socoteala mea, cerîndu-i să bea și să mă ierte pentru vorbele nesocotite.

Namila nu s-a atins însă de vin, mi-a mulțumit totuși dînd din cap — și, abia am întors o clipă ochii, că el s-a și strecurat pe ușă, afară.

— Stane, ăsta e ori nebun ori iscoadă, și crăp dacă nu aflu ce șart poartă ! Îmi amintesc că i-am zis lu' văru-meu, și amîndoi am ieșit din crîșmă să-l găsim pe oier.

Nu mai avea la el nici un sac, se amestecase iarăși printre cei aflați în tîrg, dar nu l-am scăpat din ochi și, după ce l-am ajuns, i-am pus mîna pe umăr.

— Păcurariule, fii bun, și spune-mi de ce nu vrei să bem amîndoi ?

S-a întors bănuitor și a încercat să zîmbească.

— Noa, că nu mi-i în obicei, a zis cu jumate gură.

Cineva, un neguțătoriu tîrgoviștean din mulțime, l-a auzit și s-a mirat.

— Dacă nu ți-i obiceiul, atunci, omule, de ce erai ieri beat-mort ? Te-am văzut la hanul din Merișani, erai cu un bețivan, frate cu unul din foștii noștri schileri.

— Te cinstesc eu, hai să bem împreună, am stăruit, privindu-l pe oier drept în ochi.

Erau tare albaștri și tăioși. Și mă cîntăreau cu osebită grijă.

— Mulțam, a rostit moale. Da' nu vin. Și ia laba de pre mine. Nu ți-am făcut nica.

— De unde ești ?

În loc de răspuns, m-a îmbrîncit, și a început să-și taie drum prin mulțime, cu umerii, încercînd iarăși să se facă nevăzut.

Văru-meu mi-a șoptit, cam mofluz :

— Ce ai cu oierul ? Știi bine că n-avem pricină să-l descoasem ; te porți ca un prost și-o să dăm de belea.

— Hai cu mine, nerodule — am murmurat — și Stan n-a mai crîcnit, m-a urmat ca o umbră. L-am ajuns pe păcurar, iar acesta, încolțit, a prins să fluiere. Din pămînt au și răsărit doi haidamaci ca el, s-au năpustit pe noi și s-a încins îndată bătaie. Norocul meu, că fără să fi pornit bătaie în lege, cu huiduieli și norod strîns în jurul nostru, nu se ivea ispravnicul domnesc care, făcîndu-se că nu ne cunoaște pe mine și pe Stan, i-a luat la rost pe zișii ciobani.

Omul meu și încă doi dintr-ai săi vorbeau bine limba noastră, au îndrugat un răspuns bun ; al patrulea soț, cel mai tînăr dintre ei, o stîlcea însă frumușel de tot și isprăvnicelul l-a rugat pe sas să spună pe cine și ce caută în tîrg.

A zis că a venit la o muiere, o țiitoare de-a lui.

Totul s-ar fi isprăvit bine pentru sași și prost pentru noi, oștenii preschimbați în nătărăi de bîlci, dacă Stan n-ar fi băgat de seamă că oierului nostru îi scăpase pe jos

din sîn, în toiul bătăliei, un fluier de trestie groscioară. A vrut să i-l dea, omul s-a tras îndărăt, zicînd că nu-i trîşca lui. Şi aşa de amarnic se lepăda de fluierul ăsta că, de ciudă, Stan a strîns-o în mîini, trîşca a pîrîit, s-a rupt, şi din ea a ieşit la iveală o fîşie de pergament cu nişte slove mîzgălite pe ea.

Acum îmi sunase şi mie clipa să-mi arăt învăţătura. Am luat pergamentul şi-am încercat să văd ce e scris acolo. Scria pe slavoneşte, înţelegeam bine buchiile, dar cuvintele nu se legau între ele, n-aveau nici un tîlc, păreau scrise de un smintit or de un învăţăcel prost.

Oierul meu murmura încăpăţînat, deşi dovedit :

— Nu-i, trîşca mea, n-am văzut-o nicicînd, daţi-mi pace, nu-i trîşca mea.

— E a mea, am minţit, şi i-am suflat ispravnicului la ureche :

— Ţine-i bine pe tus-patru în oraş, pînă dezlegăm ghicitoarea cu scriitura asta smintită. Altfel răspunzi înaintea Voievodului.

Şi iar m-am străduit să citesc cuvintele fără noimă, adunate în rînduri şerpuite sau frînte, mîzgălite parcă de un copil.

Îmi amintesc cum începea poslania aceea încîlcită :

De la ju vădăru de şti re am nădejde în chiar şi Mateiaş cu oase îndată şi mulţumită Şi în. Ipac sînt în ta boi nici cei ştiţi.

Cum eu nu eram greu de cap nici la tinereţe, ba mai prinsesem şi ceva învăţătură de la jupan Harefta despre trebile iscoadelor, am văzut îndată că e vorba de o scrisoare înadins încîlcită şi căreia trebuia să-i venim de hac. Voiam să descurc însă singur taina încifrării ei, ca să nu-mi ia înainte nici un alt grămătic ori jupan de la Curte şi ca să mă laude şi Harefta, şi Voievodul, dar mai cu seamă drăcuşorul de Brînduşa. Ardeam de nerăbdare să alerg la ea şi să citim laolaltă răvaşul. Miroseam că e însemnat ; cît de însemnat era, abia peste cîteva zile aveam să aflu.

I-am lăsat pe toţi în tîrg, chiar şi pe văru-meu, (căruia îi dasem în grijă să se ţină după oierii ăia streini, ca umbra) şi am ajuns într-un suflet la casa comisului. Cu cizmuliţele în sîn şi cu scrisoarea din trîşcă în dinţi.

Nici Brîndúşa, nici dascălul sîrb, nici logofătul Cazan (pe care comisul îl chemase estimp), n-au izbutit să se

lămurească. Cioma ceea ne înnebunise pe toți cu taina ei. Cuprindea cuvinte clare, din loc în loc chiar nume de boieri vînzători, unele abia ghicite, altele puse negru pe alb (cum era Bărlăbaș și Pugul) totuși rîndurile n-aveau nici un înțeles, nici cap nici coadă. De abia cînd a venit jupan Harefta de la București unde fusese împreună cu Voievodul să cerceteze amîndoi lucrările de întărire ce se făceau Cetății de pe malul Dîmboviței în acel an, abia atunci taina a ieșit la lumină.

Îndată ce și-a aruncat ochii pe fîșia de pergament, Harefta a tușit și a mîrîit mirat către Voievod :

— Ia privește, Măria Ta, ce lucrătură cu meșteșug ! De mult n-am mai văzut o scrisoare pe băț ! Se vede treaba că ăl de a trimis-o are știință de felul cum se trimiteau rapoartele secrete în Imperiul Bizantin, în vremea lui Manuil al doilea Paleologul. După cîte știi, la Curtea lui Ioan, protectorul răposatului Voievod Vlad, tatăl Măriei Tale, se aflau și niște boieri dănești, mai demult... Cel care a scris poslania asta trădătoare a învățat acolo, la Bizanț, asemenea vicleșuguri. E pesemne bătrîn — da' n-a uitat.

— Văd că te bucuri de învățătura leprei dănești, rîsese Vlad Vodă. Acu' fii bun și bucură-mă și pe mine, dezlegîndu-i taina.

— Nu pot, Măria Ta, oftă jupan Harefta.

— De ce, boier Turcule ? se stropșise Voievodul la ruda mea, căruia îi ghicise însă zîmbetul ascuns.

— Pentru a fi citită o asemenea „scrisorică" de taină trebe înfășurată pe un băț, aidoma cu cel al omului care a întocmit răvașul. Iar eu, Mărite Vlad, n-am deocamdată bățul.

— Lasă-te de șotii și soitarlîcuri, boier Stepan Turcule, și spune-mi iute ce scrie, că-mi ies din sărite, auzitu-m-ai ? !

Boier Harefta ridicase din umeri, fără frică de mîrîiala Voievodului.

— N-am bățul potrivit. Mai bine zis nu știu cine îl are. Dar ar putea fi luați la tacrir șașii aceia prinși în tîrg.

Armașul făcuse un pas înainte. (Eram cîțiva adunați la sfat într-o mică sală de arme a palatului domnesc, în picioare — doar Domnul stătea călare pe o laviță și-și cercetea scîrbit teaca jungherului său, bătută în smaralde.)

— Măria Ta, i-am muncit pe sași, dar n-aveau știre de ce e scris în trișca aceea. Cel îmbrăcat ca oier a recunoscut, înainte de a-și da duhul, că e calfă de tăbăcar și-i rudă cu Herman.

— Dar cui trebuia să-i încredințeze trișca a spus? a strigat Harefta. Căci acel om ne-ar putea fi de folos.

— A spus... Lui jupan Aldeș, cel tînăr.

— Armașule... a zis încet Voievodul.

— Măria Ta, îl avem sub ochi pe Aldeș. Nu l-am întemnițat, căci n-aveam dezlegare din partea Măriei Tale.

— În temniță cu el, a zis la fel de încet Vlad.

Harefta s-a amestecat.

— În timp ce oamenii armașului îl vor lua, o să caut eu în casă la Aldeș un toiag sau un băț; cam știu despre ce e vorba. Și-apoi, să-mi îngăduie Domnul meu să merg însumi să caut, căci am a plăti o răzbunare mult prea veche neamului acesta; Aldeș e nepotul lui Albu, care m-a făcut să nu dorm în tinerețe nopți în șir...

— Bine, du-te, a încuviințat Voievodul, pe urmă s-a întors spre mine.

— Stegarule, de azi înainte ești vătaf. Fii vrednic de asta — și mi-a întins mîna să i-o sărut.

Am căzut în genunchi înaintea Voievodului meu, foarte bucuros. În urechi îmi cînta mereu „vătaf", „vătaf", ce-o să se bucure Brînduța — dar mama!... ce-o să se bucure mama cînd i-oi spune că mă însor... Căci, odată ce devenisem vătaf, nimic nu mă mai oprea să-i cer comisului și popei David mîna Brînduței mele. Înainte muream de frică să nu spună drăcușorul *nu*, acum însă plesneam de mîndrie. Vătaf, vătaf, vătaf...

În casa tînărului jupan Aldeș, Harefta a găsit ceea ce căuta, un băț de călușar, frumos lucrat cu șerpuiri. Pe acel băț, întocmai pe urma șerpuirilor, a înfășurat fișia de pergament scrisă și — ca prin minune — rîndurile acelea încîlcite au putut fi atunci citite deslușit în lungul bățului, printr-o rotire înceată a acestuia.

Scrisoarea aceea tainică, rămasă de pomină în casa mea și a Brînduței într-o copie, am citit-o de nenumărate ori, am învățat-o ca pe „Tatăl nostru" și o știu și astăzi, de parcă o am sub ochi. Era trimisă de dușmanul vechi al Drăculeștilor, de boierul Albu cel Mare către niște *prieteni*

ai săi și frați, boieri din Țara Românească, și mai mari și mai mici. După ce le trimitea *multă sănătate și închinăciuni și hereție*, venea o însemnare de mare preț pentru Domnie, scrisă însă cu nerușinate vorbe, ce l-au făcut zice-se pe Vlad să turbeze de furie.

„Ipac vă dăm de știre despre acel Voievod pe care l-ați pus voi — fiul lui Drăculea. Cui îi e drag pupați-l în... că multă vreme n-o să-l mai aveți (glăsuia scrisoarea). Căci am nădejde în Dumnezeu și în Domnul meu Basaraba, fiul lui Dan — pe care însuși Chezarul l-a dăruit cu herb de Fürteș, și chiar și Mattia Craiul îl are în cinste, așa că îl vom izgoni din Scaun pe fiul lui Drăculea, cînd ne vom ridica împotriva sa cu oaste, îndată după Sfintele Paști."...

Hm, n-a ieșit însă după cum gîndea bătrînul hiclean. Și nici lupta cu noi n-au dat-o atunci, ci abia la un an după scrisoare.

Zicea mai departe Albu, ghiujul cel viclean, că erau mulți boieri de-ai Dănești lor, din ăi vechi, și alții mai tineri, în tabăra lui Dan, fiul lui Vladislav al II-lea — la Feldioara.

Și-i număra.

Că sînt aci cu mine (se lăuda fostul mare vistiernic din vremea lui Aldea Bătrînul) *Bogdan Dobăcescu Vornicul, și Berivoi Vistiernicul, și Dragomir Broască și Dragomir Paharnicul și dumnealui Bărlăbaș Comisul, și Pugul și Roșul, și Stan, și alții...* Și-l aștepta Albu și pe nepotu-său, Aldeș. Dar în zadar l-a așteptat. Pe Aldeș, pe toți cei din neamul lui Albu cel Mare, și pe toți dovediți a fi avut legături cu hainiții și fugiții, Vlad a poruncit să-i strîngă și să-i tragă în țeapă, la Tîrgoviște, în văzul mulțimii.

Răvașul boierului Albu urma pe același ton sigur de izbîndă :

„Și mi-a spus subjudele Brașovului că fiul lui Drăculea a cerut ainte să-i dea lui pe boierii fugiți la Brașov și Scaune, ca să-i pedepsească el ; dar pîrgarii cei mari nu s-au învoit. Și nici privilegiile și salvconductele, așa cum le vrea Drăculea al vostru, nu le plac de fel pîrgarilor și negustătorilor noștri, că mai binevoitor și înțelept e Dan al nostru, carele le-a dat act întărit pe cum că-i învoiește a se despăgubi ei singuri, marii negustori ai Brașovului, cu averile negustătorilor din Țara Românească, poprite la

Casa Negoțului din Brașov. Și nu le plac sașilor de fel iarmaroacele de graniță, iară Dan le-a jurat că îi lasă să umble ca ainte slobozi prin țara noastră, să fie volnici să cumpere și să vînză fără scală."

După cum zicea Harefta, ce-i împunsese amarnic pe sași au fost acele opreliști puse de Vlad pe negoț. De, ce să zic... Eu nu mă prea pricepeam pe atunci la trebile politicești și negustorești. Erau întărîtați sașii, dar nici Vlad nu avea să le ierte că-l oploșeau acolo la ei, ba pe Vlad Călugărul, ba pe fiul lui Vladislav... Mde... Voievodul înțelegea să fie singurul mare stăpîn înlăuntrul Țării. Și a fost... Degeaba s-au sumețit la început vrăjmașii lui, cei dați cu Dănești. Degeaba îi sfătuise bătrînul fugar Albu „să se socotească ei, boierii cu glagorie, și să nu se încreadă în Drăculea că tot o să-i bage în jug ca pe boi proști, cînd va vrea el..."

De... în jugul Domniei le-ar fi părut cu mult mai bine decît în țepele în care i-a vîrît Voievodul, în cumplita lui răzbunare... Era amarnic cînd se mînia, ca viscolul care biciuie și îngheață.

Îmi amintesc că, înainte de anul cînd l-a prins pe Hamza-pașa, chiar socru-meu, popa David, chiar jupînița mea, Brîndușa, chiar taica și muica, se certau uneori cu mine, zicînd că Vlad e prea crud și aspru și că nu trebuie să-i iau apărarea, măcar în fața lor...

Crud, fără îndoială, a fost crud și aspru... dar drept. Eu tot zic că era drept și-l rog pe bunul Dumnezeu să mă ierte dacă greșesc zicînd. Și să-l ierte și pe Vlad. Crud... Cum putea fi altfel decît crud, în vremea aceea, cînd țara avea prea mulți vînduți și prea mulți hoți de drumu' mare. Și ne pîndeau de pretutindeni vrăjmașii...

Crud...

S-au înfiorat sașii de groază și-au născocit cruzimi peste cruzimi, punîndu-i-le lui Vlad în cîrcă, pentru a se răzbuna pe dreapta lui cruzime.

Crud...

S-au înfiorat jupînițele noastre din țară, în ziua cînd, adus la Tîrgoviște, în cimitirul vechi, fiul lui Vladislav, tînărul și mîndrul Dan, cel care năvălise cu oastea săsească asupra hotarelor noastre și fusese învins de Voievodul Vlad și de voinicii săi și-a săpat singur groapa de veci și — încremenit — și-a ascultat prohodul.

S-a înfiorat mulțimea cînd gîdele i-a pus lui Dan gîtul pe butuc și i l-a retezat dintr-o lovitură — așezîndu-i apoi trunchiul în sicriul ce-l aștepta.

Crud...

Și totuși, drept. Căci, după ce preoții au plecat de lîngă mormîntul tînărului Dan, și boierii au plecat și ei, și oștenii au primit poruncă să risipească privitorii și să plece și ei, Vlad a rămas lîngă crucea proaspătă și a zis doar atît:

— Pentru tine, tată. Pentru tine, frate.

„...Nu numai că au rezistat timp foarte îndelungat cu forțe atît de mici împotriva întregii puteri a turcilor, dar foarte adesea i-au atacat, *înainte de a-l pierde, din pricina luptelor interne crîncene, pe acel mare comandant și domn al lor, Vladislav Dracula de care fiind lipsiți, de mirare că n-au pierit pe dată, cu totul.*"

FILIPPO BUONACCORSI CALLIMACHUS
Dintr-o scrisoare către papa INOCENȚIU AL VIII-lea [11].

Harefta :

La cincisprezece luni după întemnițarea lui Vlad Dracul, îmi amintesc că galopam prin Anatolia, pe un drum glodos, plin de praf, gropi și nisipuri, pe calea ce ducea spre vechea așezare grecească Nimphaeon, fortul otoman Egrigöz de atunci, unde fuseseră închiși cei doi cuconi ai lui Vlad Dracul.

Eram tare mulțumit pe atunci în sînea mea ; purtam o veste deosebită pe buze, în junghier una tainică de la stăpînul meu către fiii săi iubiți, iar în sîn un zapis cu toate însemnele, în bună rînduială, către pașa din Egrigöz.

Însoțeam ca tălmaci un alai format din nobili, chihai și ceauși de-ai Porții, vreo treizeci de osmanlîi, călări pe fugari zvelți și focoși din stepele turcmene și urmați de încă treizeci de cai arabi, la fel de iuți, neînșeuați, pregătiți pentru schimb.

Trebuia să ajungem și să ne întoarcem ca fulgerul. Goneam de aceea de dimineață pînă seara, încinși cu brîie late de olăcari, strînse zdravăn pe trunchi pe sub caftan, de la șold pînă-n subsuori, totuși mă durea al naibii trupul de zdruncinătură și oboseală.

La Egrigöz, comandantul Cetății ne primi de îndată, sărută pecetea Sultanului de pe arz-ul pe care i-l înmînai și porunci unui paznic să urce în turn, unde era odăița tînărului șehzadè ghiaur și să-l poftească spre binele lui,

să coboare și să asculte în liniște poruncile Padișahului cel bun și iertător.

Paznicul, un oștean voinic, matuf, mustăcios, cu o față gălbuie, lată, de kirghiz, peste care flutura un zîmbet cam tîmp și-o mirare respectuoasă, căzu la picioarele comandantului său și prinse să se vaiete, într-un fel comic și surprinzător.

— Bunul meu stăpîn, nu mă trimite pe mine, robul tău smerit și credincios, la diavolul cel tînăr din Kara-Iflak ! Te rog din suflet, nu mă trimite.

— Doar nu ți-o fi teamă de-un băiețandru ! rîse unul dintre chihaii sosiți cu mine. Ce-o să-ți facă acel băiat ostatec ?

Comandantul fortului făcu un gest, sastisit :

— Acu două luni era să-i scoată ochii ; acu șase luni voia să-l strîngă de gît. Dar n-o să mai încerce. Mustafa, trebuie să-i spui de la început lui Vlad-Dîrak ăsta că avem vești bune pentru el.

— Nu pot să urc la diavol, se văicări din nou Mustafa. Nu mi-e frică de el, nu, chezaș mi-e Allah, mi-e teamă numai de mine... Să nu m-apuce pandaliile și să-l omor, cînd m-o mînia. Fiindcă știu c-o să-mi trezească mînia. O să rîdă, cu acel rîs al lui sfruntător și grozav, o să mă scuipe, o să mă-njure de Profet, o să mă blesteme... Nu sufăr să-l aud... Mă înjură cumplit, zbiară, blestemă, pînă mă scoate din sărite și-l bat... Atunci se plînge ție, cerîndu-ți să mă ucizi sau să mă dai afară din slujbă. E un adevărat *șeitan* *, are limbă spurcată și inimă haină.

— Știu, Mustafa, și pe mine mă scoate uneori din răbdări. Dar îndur și tac. Porunca e să-l păstrăm întreg și să-l îngrijim, să-l învățăm cu binișorul să se plece, să-l luminăm întru Allah, iar Sultanului nostru să i-l înapoiem călit, supus, blînd, învățat, viteaz, destoinic, pe scurt, bun de slujitor al Porții.

Pașa se-ntoarse apoi spre noi și-și săltă barba încărunțită, voind să-și scuture poate povara ce atîrna de ea. Oftă, cu aceeași vădită plictiseală :

— Eu, unul, cinstiții mei musafiri și vestitori, mărturisesc deschis că sînt bucuros foarte fiindcă-l luați pe Dîrak-oglu de aci. Mi-a mîncat viața de cînd a fost adus.

---

* *Șeitan* (în limba turcă) — Diavol, vrăjitor. (n.a.)

Noroc de celălalt frate, că-i micuț și blînd, nu ca Vlad-Dîrak. Nu știu ce-o să se aleagă de el la Poartă, dar, în sfîrșit, nu mă privește ! Luați-l cît mai în grabă. Vă atrag însă atenția asupra lui : e un ghiaur nesupus. De-un an ne căznim să-l învățăm turcește. N-am izbutit mare lucru. Numai blestemele și cuvintele de ocară le-a prins iute, înadins, ca să ni le-arunce apoi nouă, în obraze, cu necuviincioasă furie. Nu vrea nici să se-mbrace în hainele rînduite pentru ostateci. De cîte ori i le dăm, le face fîșii-fîșii. Nu vrea nici să mănînce, dacă nu i se aduc bucate creștinești și dacă nu i le dă un rob, plecat cu fruntea la pămînt. E zărghit rău. Nici n-o să vă vină să credeți. La exerciții, în curtea închisorii, nu l-am putut aduce, cum scrie ordinul, decît bătut măr, cînd nu mai era bun de nimic. Singurul lucru pe care l-a deprins a fost să îmblînzească șoimii. Dar blestemat fie cel căruia i-a venit gîndul ăsta ! De cîtva timp ne-a înnebunit cu șoimii lui. În odaia sa din turn pute ca-ntr-un cuib de răpitoare. Zburătoarele astea — chiar numai la un șuier al său — se reped spre tine și te orbesc cu aripile întinse, gata să-ți vîre ghearele în barbă sau în umăr. O să vedeți și voi — e curat iad. Odată, cînd a coborît în grădină, i-a dat prin cap să-nșire toate păsărelele ucise de șoimii lui în niște țepușe de lemn, care sprijină trandafirii din răsadurile noastre. A smuls toate florile — și erau numa' trandafiri din soiul celor de Kazanlîc — și-a lăsat în țepușele ălea numai păsările moarte. Rîdea și zicea că la închisoare doar o asemenea grădină se potrivește. E îndrăcit, vă spun încă o dată. Și-apoi, să-l vedeți cum stă zile-ntregi la ferestruică și privește același colț de drum spre munți ! Stă acolo, tace ca mutu', strînge din dinți, scrîșnește — nici nu mănîncă, nici nu bea, nici nu doarme, cîte două zile-n șir, uneori trei... Se uită... atîta face !

Cunoșteam bine deznădejdea aceea încremenită, de iaz slomnit și clar, sub care pîndeau și colcăiau vîrtejurile supărătoare ale furiei și urii neputincioase. O simțisem de-atîtea ori și eu, mai ales în primii trei ani de robie, pe moșia timariotului.

Am făcut un pas înainte, am dus mîna la buze și la frunte, în semn de adînc respect, și i-am grăit comandantului :

— Effendi-bei, îngăduie-mi să urc eu împreună cu Mustafa în cușca tînărului diavol. Poate graiul strămoșilor săi îi va domoli nesăbuința. Am să-l iau cu binișorul.

Turcul încuviință, mai repede decît nădăjduiam, chiar mulțumit de întorsătură. Îmi întinse actul cu tugraua * împărătească :

— Fii grijuliu, terdjimane, citește-i porunca Sultanului de departe, ca să nu rupă charta... Dac-o vrea să te-asculte...

Zîmbind în sinea mea, urcai liniștit treptele înguste ce duceau în donjonul închisorii, după temnicerul Mustafa.

Sus de tot, turcul s-a oprit și mi-a arătat o ușă de bîrne groase, cu ținte de fier.

— Acolo.

Am bătut tare și-am strigat în turcește :

— Dîrak-oglu, ascultă-ne. Am vești însemnate pentru tine, din partea înaltului nostru Sultan.

De dincolo se auzi un mîrîit, plin de țifnă și mînie, cu toate greșelile sale de pronunțare, în turcă :

— Du-te la Eblis, cu înaltul tău Sultan cu tot !

I-am făcut cu ochiul tontului de Mustafa și-am glăsuit pe limba noastră dulce, din Țara Românească :

— Și dacă-ți aduc vești bune pentru Măria Ta, de la slăvitul tău părinte ? Ce spui ?

Mîrîiala din glasul cuconului Vlad s-a schimbat ca prin farmec în vioaie curiozitate, chiar mîngîioasă urechilor, fiind repezită pe românește.

— Cine ești, vicleanule ? Ce vești îmi aduci ? Intră — dară nu minți : Ia seama, pot porunci slujitorilor mei să-ți scoată ochii, năpristan, dacă mă minți !

Urmă iute o filfîială nebună de aripi, țipete de șoimi — și rîsul vesel și poruncitor al tînărului ostatec :

— Huși, Solomoane-Împărate ! Fi, nu da cu clonțul, gadină ! Fugi ! Nu mai ciupi, Zmeule ! Stai colo, pe fereastră, Satan, și tu Vîrcolac !... Așa, frățiorilor, așa, iubiților !...

Bodogănind, temnicerul deszăvorî ușa. Intrai și mă aplecai înaintea băiețandrului nobil :

— Salamalecum, *șehzadé* ** Vladoglu !

Cuconul Vlad mă străpunse cu privirile lui verzi, lacome și înveselite pesemne de vederea mea. Mă cunoscu, însă nu

---

* *Tugra* (în limba turcă) — pecetea cu iscălitura Sultanului. (n.a.)

** *Șehzadé* (în limba turcă) — prinț, fiu de șah. (n.a.)

se dădu de gol. Purta costumul domnesc de la serbare, acum murdar, neîngrijit, și chiar zdrențuit pe la mîneci. Încălțările venețiene din saftian cu aur se cam stricaseră și ele — bănuiam că nu mai aveau nici tălpi ca lumea. Cuca verde milaneză de urșinic, tivită cu mărgăritare frumoase, se ponosise și se botise — cred că dormea cu ea pe cap. Pieptarul din blană de căprioară, lucrat cu izvoade în fir și culori era scrijelit, iar pe umăr sfîșiat de-a binelea de ghearele slujitorilor săi înaripați. Dreapta și-o ținea înfășurată, nu în mănușă de fier (n-avea, nu i se îngăduia s-o poarte în carceră), ci în niște fișcă grosolană de bivol. Părea îngrozitor de slab, crescuse mult, îi daseră și tuleiele în barbă, pletele îi erau încîlcite, fața i se scobise de tot ; se urîțise, dar zgîrieturile adînci și roșii, scriind proaspăt pe obrajii săi spelbi victoriile asupra șoimilor, ținuta lui semeață, dreaptă ca un stejar, și mai osebit căutătura aceea de metale coclite, îmbătrînite într-o singură iarnă sub ape tari, mă atraseră din nou ca un magnet spre el.

— Ce face viteazul meu tată ? E tot la Gallipoli în lanțuri ?

— E liber — și țara se pregătește să-i dea iarăși sceptrul și coroana ce i se cuvin.

De-abia rostii astea, că Vlad se aruncă dintr-un salt spre mine, mă prinse de veșminte, gîfîind, cu ochii lărgiți brusc de-o nădejde devoratoare. Scrîșni amenințător, bucuros totuși :

— Să nu mă minți că altfel...

Speriat, Mustafa sări să ne despartă, nepricepînd o iotă din vorbele noastre. Dar prizonierul său nu-i dete răgaz să-l atingă ; se răsuci, îl scuipă între ochi, sări îndărăt cu un pas și strigă mînios, pe turcește :

— Înapoi ! Lepădătură ce-ai cutezat să atingi cu biciul tău spurcat carnea unui Basarab !

Și, tot așa de fulgerător cum îl scuipase, repezi dreapta spre fereastra donjonului, deschisă larg și zăbrelită, către locul unde șoimii săi stăteau la pîndă, chiar lîngă gratii ; fluieră scurt, iar aceștia întinseră aripile și veniră buluc spre paznic, fîlfîind, țipînd și căutîndu-i fața cu pliscul deschis.

— Nu, nu, nu ! Oprește-i, afurisit șeitan ! Poruncește-le să mă lase în pace ! se văicări Mustafa, ascunzîndu-și înfricat obrazul în palme.

Vlad rînji de plăcerea fricii omului dinaintea sa. Vedeam limpede cum frica aceea a lui Mustafa cade asupra cuconului ca o nălucă de ploaie răcoroasă, verde, furnicîndu-l, pătrunzîndu-l, curgîndu-i în trup, în vine, răscolindu-l, însufleţindu-i chipul livid şi înlemnit de atenţie, urcînd în sus, spre pleoape şi gene, adunîndu-se în verdele *celălalt* al privirii lui sporite de ură, plecînd apoi de la el spre paznic, ca un fluid rece, biciuitor.

I-am şoptit, grăbit :

— Măria-Ta, un prinţ trebuie să ştie a se stăpîni pre sine, mai întîi, pentru ca apoi să aibă o tărie şi mai mare asupra celorlalţi.

Mă ascultă, îşi reveni şi ţiştui din limbă, moale, într-un fel ştiut doar de el şi de şoimi — iar răpitoarele se domoliră şi se-ntoarseră pe ghizdul adînc al ferestrei, ca-ntr-un ferecat cuib de piatră, cu gratii spre văzduhul liber...

M-am întors spre Mustafa :

— Lasă-mă singur cu nobilul ostatec. N-o să-mi facă nimic. Ar fi bine să-i aduci nişte veşminte de drum. Se va îmblînzi auzind că pleacă la Curte.

Turcul clătină turbanul a îndoială şi ieşi iute din cămăruţă, tremurînd încă de ciudă şi spaimă.

— Nu aşa trebuie să te porţi, Măria Ta.

— Ia seama... se zbîrli cuconul, în prima clipă — apoi se opri, mă fixă deschis, bucuros şi rîse ca un mînz :

— Boierule, ai noroc. Am jurat în fiece zi, între zidurile astea, că voi trece cu vederea, toată viaţa, orice vorbe acelui român care-mi va aduce întîiul vestea slobozirii domnescului meu tată ! De aceea, hai, dă-i drumu ! Spune ce pofteşti. Îndrăzneşte. Ceartă-mă.

Se încruntă şi se uită urît, cu silă, la cele ce-l înconjurau, la carcera de piatră — spaţiu rotund şi gol, c-un singur pat şi o singură deschidere asupra lumii, fereastra zăbrelită şi întunecată de cele patru siluete de răpitoare — măsură, de parcă acum ar fi văzut întîia oară, podeaua de cărămizi, plină de pene şi de găinaţul şoimilor, covoraşul de Bukarra rupt, pe care stăteau Coranul, o cană de argint, resturi de mîncăruri pe o tavă de bronz, nişte fructe, apoi cerga din păr de cămilă ce acoperea sofaua joasă, cu găleata de porţelan sub ea.

Bucuria i se umbri, îşi umflă nările, adulmecă izul stătut, rău, scuipă şi zise din nou, mult întristat ;

— Hai, ceartă-mă. Spune-mi și domita că mă port ca un nevleg, ca un smintit, că n-ar trebui să urlu, să-i scuip în obraz, să le-arunc în cap tărfăloagele, să le gonesc dascălii, să nu cobor niciodată în grădină, unde mi-e îngăduit să mă soresc sub ochii celor zece gealați, care se bucură să-i blestem, ca apoi să-mi rupă spinarea cu gîrbaciul din vînă de bou... Spune-mi să mă prefac senin, ca să nu arăt cît mă doare lipsa de libertate. Glasul i se înăspri. Dar să nu-mi ceri, auzi, boierule, să mă plec înaintea pașei din Egrigöz, să surîd frumos beilor, să biigui rugăciuni pe turcește, să înghit umilințele și pilaful lor cu seu de berbec scîrbos și să pup mîna lui Amurad, să-i port steagurile, să ies la exerciții, la defilare — și — păzească-mă cerul ! — la război pentru el ! Zîmbi ca un aranghel negru și urmă, sleit : Să nu-mi ceri astea... că te omor.

M-am așezat turcește pe podea, presimțind toată greutatea anilor ce vor veni pentru amîndoi.

— Mă mai cunoști, tînărul meu stăpîn ?

— Da. Ești fiul cnezului nostru... Stepan sin Nanu ot Loviște.

Mă bucurai că îmi ținuse minte pînă și numele vechi. Vlad se așeză pe jos 'naintea mea și murmură mai vesel :

— Hai, spune, boier Stepan Turcule...

Am scos scrisoarea dată de Voievod și i-am întins-o :

— Citește-o cînd vei fi singur. Pînă atunci lasă-mă să-ți mai vorbesc. Nu știu de vom avea deseori prilejul de a fi singuri la Edirne.

— La Edirne ? se-ncruntă băiețandrul. Ce înseamnă asta ?

— Înseamnă că vei mai rămîne, din porunca tatălui Domniei Tale și a Sultanului încă o vreme la Poartă. Nu ca aci.

Tăcui și mă uitai cu amărăciune împrejur.

— La Curtea din Adrianopole sînt ostateci mulți fii de Domn și despoți. Trăiesc cum se cuvine rangului lor. Sultanul și dregătorii se poartă bine cu dînșii... li se acordă onoruri și libertate... cu măsură.

— Am văzut, mîrîi disprețuitor Vlad. Uiți serbarea...

— Ceea ce a fost atunci n-o să se repete cu tine.

Cuconul se ridică în picioare, stînd gata să repeadă un semn spre șoimii săi dresați.

— Ticălosule ! Îndrăznești să afirmi că Vlad Vodă va fi prea-plecata slugă a lui Murad și că nu-i va sări în spate cu oastea lui toată, cînd va suna clopotul pentru românii de la Dunăre ?

Se mîniase iarăși, dar nu mă puteam supăra pe acel clocot firesc al iubirii de țară, în care se-nvolbura poate și dezamăgirea de acum, desperarea că e lăsat aci, ostatec, în loc să călărească spre Dunăre cu bucuria în suflet. Se amesteca în supărarea lui poate și grija pentru tulburele său destin politic. L-am prins de mînă :

— Măria-Ta... N-am știre de clipa cînd o să ridice Vlad Vodă țara împotriva Sultanului. Știu doar atît, că azi domnește pace... Că lui Vlad Vodă i s-au dat semne de aleasă prețuire și hilat strălucitor, că însuși Murad înțelege cît de însemnat e pentru osmanlîi să aibă azi pace cu Domnul din Țara Românească... Vrea azi pace cu mai toți vecinii : și cu ungurii, și cu Brancovici. E gata să-i înapoieze Despotului fiii orbiți și o parte din pămînturile și cetățile înrobite. Numai să fie pace... Înțelegi așadar...

— Hm... înțeleg... Și zi așa, boier Turcule, mă vezi pe mine, pe Vlad fiul lui Vlad Basarab, adăstînd tihnit în seraiul Sultanului, păscînd pe mătasă slovele alea arabe, cu zeci de picioare de muscă ?... Și rugîndu-mă Sfintei Treimi să facă o minune ca să merg acasă, la o vînătoare prin pădurea Nucetului ? Nu știu ce să cred despre agerimea minții domitale, rîse batjocoritor tînărul meu stăpîn.

Eu înțelegeam foarte bine tot ce mă aștepta lîngă un asemenea duh, greu de cucerit și de strunit. Trebuia însă cu orice preț să-l cîștig de partea mea, altmintreli nu puteam lucra spre binele Țării și-al Drăculeștilor... Dacă se va arăta la fel de neîngăduitor, de turbat și de nesăbuit și la Edirne, acolo, la Poartă, între vulpile învățate, lupii neimblînziți și leii la fel de furioși ca el, nu-i dădeam zile multe de trai... Mă gîndii o clipă și la supărarea Domnului meu, la multele răspunderi morale ce mă vor împovăra în ochii lui — și oftai — cu un fel de fior neplăcut, totuși amuzat, înțelegînd că voi avea de dat cu Vlad neîndoioase, aprige și lunecoase bătălii de idei. Cu firi ca a lui, dintr-o bucată, calea cea mai sigură era să-i întorc aceeași sinceritate brutală, ușor mascată de respect. Învățasem cu Torgud jocul — de aceea mă avîntai, la noroc :

— Măria Ta, ai jurat că-mi vei îngădui să-ţi spun orice. Chiar adevărul, şi totdeauna.

Cuconul ridică din sprîncenele lui arcuite.

— Am jurat.

— Am cunoştinţă că în scrisoarea domnescului tău tată eşti rugat să pui temei pe sfaturile mele (Nu i-am mai spus că Vlad Vodă mă pusese în locul ocupat pînă acu un an de fostul chihaia. Avea să afle la timpul cuvenit).

— Pe sfaturile ce-mi vor plăcea.

— Pe cele ce ar trebui să-ţi placă.

— Spre pildă ?

— Spre pildă... te-aş ruga dintîi să-mi spui dacă boier Voicu sau alt dascăl şi guvernor din ţară ţi-au povestit vreodată despre „Norocul şi vitejia lui Alexandru Machedon", despre chezarii amintiţi în Plutarch ?

— Hm...

— Ai ascultat sau citit „Istoriile paralele", „Viaţa lui Constantin I-ul", „Cartea regilor persani" sau „Decadele" ?

— Nu. Nu-mi plac buchiile, pergamentele şi predicile.

— Nu pergamentele, ci vieţile ascunse în ele trebuie să-ţi placă.

— Ce fel de vieţi sînt trecute în acele hîrţoage ? rîse el în silă. Vieţi de prinţi ostateci, ca mine ?

— De cîrmuitori, aşa cum ai putea fi tu într-o zi anume.

— Crezi că voi avea răgaz să le-ascult istoriile ? Voi avea viaţă să le citesc vieţile ?

— Viaţa nu e decît un răgaz pe care noi îl umplem cu ceea ce ne e dat şi cuvenit să-l umplem, fiecare... Uneori şi cu pilde şi cărţi. Şi mai ales cu aşteptări. Cu aşteptări chibzuite, treze, vii — ce-ţi vor aduce foloase...

— Să aştept ? Pînă cînd să aştepte un cucon ca mine ? încercă el să mă ia în rîs. Pînă o să mestec istoriile şi vieţile altora, otrăvindu-mă cu ceea ce *ei* au făcut, iar *eu* nu ?... Pînă cînd ?

— Pînă vei fi Domn. Atunci de-abia să-ţi dai frîu liber mîinilor şi tuturor răzbunărilor drepte, ce-au dospit în lungile răgazuri ale aşteptării...

— Şi dacă nu voi fi niciodată Domn ? Să mor înecat de aceste aşteptări pline de pilde şi cărţi ?

— Dacă nu ştii să aştepţi şi să rabzi, vei muri înainte de a fi avut prilejul să domneşti. Eu însă, am rîs cu sfruntare, cred că vei fi Domn — într-o zi... Atunci o să

mă faci cu adevărat boier în Sfatul tău... Boierul Stepan Turcu...

— Hm... Şi, mă rog, ţie, boier Stepan Turcule, ce-ar trebui să fac acum ?

— Să asculţi fără şovăire sfatul părintelui tău şi Domnului nostru. Să-ţi pui stavilă mîniilor, să te porţi ca un principe, să vii cu suita pe care ţi-a trimis-o Sultanul ca să te-aducă la Edirne, iar acolo să rabzi, să aştepţi şi să înveţi.

— Ce anume ? Pildele aliotmanilor... mîrîi băieţandrul aproape învins. Coranul ? Şartul Curţii lui Amurad ?

— Tot, Măria Ta. Obiceiurile, şartul, fala, mărirea turcilor, tocmirea urdi-alaiului şi a luptelor, forţa şi slăbiciunile stirpei lui Osman.

Se ridică şi merse spre fereastră, gînditor. Doi şoimi i se aşezară pe umeri, alţi doi fîlfîiau şi ţipau, lovindu-l cu aripile peste obraz. Nu-i luă în seamă, nu-i simţea, privea — ce vedea oare ? — şi se gîndea... Se-ntoarse brusc şi începu să rîdă, ca un apucat :

— Iată-mă-s convertit la viaţă paşnică de un turc ca tine, Stepane. Voi face întocmai. O să îmbrac şalvarii, o să-nghit pilaful şi toate celelalte, cît timp nu mi se apleacă şi cît timp domnescul meu tată, carele m-a lăsat în mîinile prietenilor săi vicleni, le va fi prieten aşa cum aş vrea să le fiu eu însumi !

În toamna cînd cei doi cuconi ai lui Vlad Dracul veniră în Edirne, se mai aflau la seraiurile lui Murad, alături de cavalerii şi pajii cu obîrşie otomană, nu puţini prinţi creştini, luaţi ostateci cu de-a sila, sau zălogiţi aci prin achtnamé-uri, ducînd o viaţă obişnuită de curteni, ca şi pe la alte Curţi de regi sau mari seniori frînci ori germanici.

Din cîte-mi amintesc, trăiau pe atunci în pavilioanele Selamlîk-ului unul din fiii ducelui Acciajoli din Atena, pe urmă un alt porfirogenet din familia lui Alexis Comneanul, cîţiva aristocraţi bizantini, cîţiva ostateci raguzeni şi genovezi şi, bineînţeles, mulţi nepoţi, fii, fraţi şi cumnaţi ori rude ale unor puternici emiri şi hani timurizi, hamîzi, karamani — urmaşi de cîrmuitori din Hoarda

Neagră şi Albă, din stepa Mukanilor şi triburile de lîngă *Marea Kiursem* *.

Fiilor lui Vlad li se hărăzise ca locuinţă chioşcul zis „arvanit", dinspre miazănoapte de porţile cele mari ale seraiului. Cerdacul şi geamlîcurile lui zăbrelite căutau spre insula împădurită a Tundjei, fără s-o vadă totuşi, fiindcă privirea se împiedica în zidul de pază ce încingea parcul imens al curţii.

Chioşcul acela adăpostise pînă acum cîţiva ani pe cei cinci fii ai prîncipelui Ioan Castriota, aduşi de Murad încă de la leatul 6931 **, la Poartă. Dintre acei ostateci de viţă albaneză, mezinul se bucurase de multă preţuire în ochii Sultanului însuşi. Îl chema Gheorghi. Pentru curajul şi puterea lui neobişnuită, vrednică de laudă, i se spunea pe turceşte *Iskender*, nume pe care otomanii îl dau unor viteji de frunte, în amintirea lui Iskender cel mare sau Alexandru Macedoneanul. Nu mai locuise nimeni în chioşcul arvanit, de cînd Gheorghi fusese făcut bei şi trimis cîrmuitor într-un sandgeac din ţinutul Krojei, altă dată aflat în stăpînirea tatălui său.

Pe acest Skanderbeg îl zărisem de vreo cîteva ori în Adrianopole, niciodată îndeaproape. Fiul Dracului nu l-a întîlnit la Edirne, însă răzvrătirea şi fuga viteazului Castriota din tabăra Sultanului, în timpul „campaniei celei lungi" ***, cît şi gloria ce i-a însoţit mereu numele au lăsat — cred eu — o pecete de neşters asupra tinereţii lui Vlad, pe cînd acesta conăcea în vechiul adăpost de ostatec al cutezătorului prinţ albanez.

Cele patru odăiţe din pavilionul arvanit, căruia i s-a zis pe dată — pompos şi măgulitor — „Vlahseraiul", mai purtau urmele oaspeţilor dintîi. Pe sofalele turceşti acoperite cu mătase conabie şi şaluri de Damasc, stăteau aruncate perne roşii, brodate cu herbul vulturului cu două capete al prinţilor din Kroja. Cupe de băut, din corn de bour, lustruit şi sculptat după gustul neguţătorilor din Dibra, zăceau uitate pe nişte măsuţe de aramă. Într-o odaie

---

* Marea Caspică (în limba turcă). (n.a.)

** Anul 1423.

*** E vorba de cruciada din 1443—1444 întreprinsă de creştini în Balcani şi care a durat peste 6 luni, timp foarte lung pentru un război ofensiv din acea epocă feudală. (n.a.)

cu pereții din lemn lăcuit și scrijelit de săbii, Radu a descoperit, sub un pat, un coif de bronz rotund, ţuguiat, c-un chip de cerb în vîrf, și-un scut spart. În *kasoda* sau odaia de primire, spînzurau pe pereți niște pumnale lungi, muntenești, cu mînerul din picior de capră neagră, cu copită și blană cu tot, și niște săbii albaneze ; iar pe marmura cam știrbită a micului bazin cu apă țîșnitoare din mijlocul acelei odăi, eu însumi am deslușit niște cuvinte scrise cu litere chirilice, zgîriate cu un stilet în illiră, și care însemnau (după cum mi-a tălmăcit apoi un arvanit) „Trăiască mereu Kroja noastră".

Eu n-aveam dreptul să locuiesc în Vlahserai, deși fusesem împuternicit dascăl de turcă al celor doi cuconi din Kara-Iflak. Puteam veni și pleca însă oricînd de la dînșii. Paza din afara pavilionului o făceau niște baltagii și înăuntru un chihaia de ieniceri, pe care-l bănuiam că știe limba noastră, deși nu l-am auzit niciodată vorbind-o.

În primele luni, Vlad se îndărătnici într-o mutenie și purtare destul de ciudată.

Nu se mai dezlănțuia, ca la Egrigöz, nu-i mai blestema și înjura pe turci, dar aproape nu vorbea cu ei, pîndindu-i posomorît, pe sub arcul negru și lung al sprîncenelor severe. De vreo cîteva ori, un agă de ieniceri îl tîrî cu de-a sila în afara Cetății, pe cîmpul de exerciții, și-l puse să mărșăluiască împreună cu ceilalți ostateci și pajî.

Deși era un arcaș bun, la început Vlad nu vru să-și dovedească pricepere la exercițiile cu coarda și strică o cucură de săgeți, iar cînd un tînăr iuzbașă îl luă în rîs, rămase nepăsător, ca adormit.

Pe urmă, în iarnă, îl trînti calul, pe el, unul din cei mai strașnici călăreți dintre tinerii pe care-i văzusem. Chihaia ce-l păzea se jura că Vladoglu se aruncase însuși din șa, la pămînt, fără să înțeleagă nimeni de ce.

Eu l-am înțeles.

Săptămîni în șir n-a mai ieșit la exerciții. Se prefăcu vătămat la picior și umblă așa, șchiopătînd ca schilozii, ținîndu-și piciorul înfășurat în niște scîndurele.

În primăvară, se duse totuși la o vînătoare cu șoimii. Îl lăsaseră să-și ia din Egrigöz doar o singură zburătoare de-a lui, pe Satan. Dar, abia ieșit în crîng, Satan, în loc să se repeadă la prada obișnuită, se pogorî — la un fluierat scurt al lui Vlad — ca un fulger asupra primului turban alb din alaiul vînătorilor. Și acel turban se potrivi a fi chiar

al lui Hamza, şahindji-başa, căpetenia şoimarilor, un tînăr frumos şi ambiţios, foarte preţuit la Curte.

Hamza doborî pe loc răpitoarea cea bezmetică şi nărăvită şi obţinu îndată de la întîiul vizir al Curţii dreptul de a-l pedepsi pe tînărul ostatec răuvoitor.

În văzul tuturor cetaşilor, al oaspeţilor şi cavalerilor poftiţi la acea petrecere (şi glotiţi într-o rarişte de lîngă Adrianopole, cale de jumate zi călare) lui Dîrak-oglu i se luară calul, armele şi meşii dăruiţi de Sultan, şi i se porunci să se întoarcă desculţ şi pe jos, în Cetate, însoţit de patru spahii de credinţă, spre a-l împiedica să fugă, dac-ar fi avut poftă.

Nu ştiu ce-o fi spus tare ori în sinea lui, Vlad, după asemenea pedeapsă (în anul acela nu-mi spunea nimic din ce-i trecea prin cap sau din cele ce i se-ntîmplau ; trebuia să ghicesc ori să aflu de la alţii) ştiu sigur însă că nu l-a uitat pe acel mîndru şoimar turc. Nu uita nimic. Avea cea mai precisă ţinere de minte din cîte mi-a fost dat să cunosc. Mi-a dovedit-o de multe ori. Cînd comandantul de Nicopole şi Vidin, Hamza-paşa — fostul şahindji-başa — îngheţa încet şi dureros în ţeapa înaltă şi suflată cu aur ce-i fusese menită, poate şi-o fi adus şi el aminte ruşinea ce i-o făcuse cu douăzeci de ani în urmă tînărului Vlad, pe lîngă vicleniile lui mai noi, puse la cale împotriva viteazului ce ajunsese Domn al Ţării Româneşti...

După încercarea neizbutită de la vînătoare, Vlad n-a mai căpătat învoire să îmblînzească şoimi, să-i ducă la vînătoare ori să-i ţină pe lîngă sine.

M-am mirat că nici măcar domnescului său tată nu-i vestea, în acea vreme, nimic din cele ce i se întîmplau şi-i răneau tînăra lui inimă. Nici nu-i scria cu mîna lui. Mă punea pe mine de obicei să-i alcătuiesc o scurtă scrisoare — una pe lună — cam aceeaşi de fiecare dată, cu ştiri despre sănătatea sa şi-a lui Radu, şi cu închinăciunile filiale, trecute după tipic. Nimic altceva.

Îl vedeam aproape zilnic. Făceam cu el lecţia de turcă, în cele două limbi pe care le vorbeam şi eu — cea a norodului şi cea a cărturarilor. Îi strecurasem noutăţi de prin Cetate şi de peste olaturi ; cum fusese pedepsit Turakhan, comandantul oştilor turceşti învinse din nou în Serbia de Huniade, cum se umpluse cetatea Adrianopolei de familiile negustorilor otomani fugiţi din Vidin de frica ace-

luiași Ioan Huni ul, cum îl sărbătorise creștinătatea în piața San Marco, cum se certau nobilii unguri după moartea Reginei lor și, în sfîrșit, ce auzisem și eu despre bula dată de papă de Anul nou, pentru pregătirea unei noi cruciade.

Îi împărtășeam și ce vești sosiseră de la Tîrgoviște și Argeș — cele despre împăcarea lui Vlad Vodă cu principele Transilvaniei — și despre trebile dinlăuntrul Țării, ridicarea negoțului și cumpărarea de fier și arme din Brașov, Feldioara, Veneția și Lituania.

În afară de mine, mai veneau la Vlahserai doi cărturari : un dascăl de geografie și astronomie, un grec turcit, vorbind o elină desăvîrșită și un venerabil *molla* de la seminarul din Brussa, care credea că-l poate învăța pe tînărul nostru prinț subtilitățile celor șapte ceruri nevăzute, dar „materiale", spînzurate de Allah deasupra noastră cu șaptesprezece mii de ani înainte de facerea Lumii și-a lui Adam.

Acești învățați, trimiși de Murad în toamnă, încetară apoi să mai vină la infidelul șahzadé, după cîteva luni de lecții. Nu izbutiseră să-l facă să-și iasă din muțenia sa răuvoitoare — căci de prostie nu putea fi vorba, ziceau dascălii turci — pe chipul și în horoscopul acestui șeitanoglu fiind trecute neîndoios semnele unei minți pătrunzătoare.

Dar și cu mine Vlad se purta aproape ca și cu turcii. Asculta tot ce-i povesteam, tăcut, cu o mască mahmură și disprețuitoare, cu acea împietrită închidere în el însuși care-l depărta de toți și toate, rămînînd ades într-o nemișcare stranie, geamănă cu somnolența vietăților de pădure pe timp lung-de iarnă, sau cu pînda unor mîndre fiare, tîrîte în captivitate.

Sub această nepăsare și suspendare voită a oricăror judecăți și comentarii, simțeam cum crește, val cu val, o furtună de sentimente încă obscure, adînci, ce aveau să se dezlănțuie la suflul celei dintîi vijelii prielnice.

Abia în vara ce urmă se trezi din acea amorțire, celuitoare pentru toți din jurul său.

La Edirne, încă din primăvară, îndată după misterioasa moarte a șahzadé-ului Allaeddin (despre care se șoptea pretutindeni, în Cetate, c-ar fi fost sugrumat de Hidîr-pașa, trimis la Amasia cu o astfel de misie de însuși slăvitul Sultan), în vechiul palat al lui Murad întîiul, se făcuseră

prefaceri şi înnoiri ale unor odăi princiare. Aci, în aripa cea mai luxoasă, fu adus, împreună cu o parte din Curtea sa de la Magnissa, Mehmed Celebi, rămas acum prinţ moştenitor. Tatăl său voia, se zice, să-l aibă lîngă sine, sub drăgăstoasa lui veghe, ca nu cumva şi minţile copilandrului acestuia să fie tulburate de vicleniile vreunor duşmani.

Aşa încît, începînd din luna lui Florar, prin grădinile imense ale seraiului putea fi văzut — călărind sau alergînd pe jos — prinţul Mehmed, în fruntea unei cete de băieţi cam de vîrsta lui, înarmaţi cu lăncii groase de lemn şi cu săbii neascuţite, jucîndu-se printre arbori. Gălăgioşi, înfierbîntaţi, aprigi, călcau fără milă lujerii stînjeneilor şi lalelele de Persia, răsadurile trandafirilor de Thracia şi Kazanlîc ori brazdele de iarbă şi cimbrişor, dînd ocol grajdurilor, încălecînd farijii * de soi, rîzînd şi fugărindu-se prin tufişurile de moşmoane.

Trăgeau cu praştia în guguştiucii, fazanii ori ibişii egipteni de pe pajiştile îngrijite de grădinarii persani, intrau îmbrăcaţi în bazinele de marmură cu apă ţîşnitoare, tulburau liniştea aleilor umbroase şi băgau spaima în robii, eunucii albi ori bostangiii întîlniţi din întîmplare.

Mehmed şi ceata lui de paji şi băieţi de nobilă stirpe părea a fi lăsaţi de capul lor, prin grădini şi pajişti, să alerge şi să se bată după pofta inimii. Cu toate astea, seraiul avea ochi şi urechi pretutindeni, iar vlăstarul împărătesc era păzit, de la o anumită depărtare, de *mutaferagiii* şi *ulufegiii* neostoiţi şi de mare încredere ai Sultanului-tată, rînduiţi cu schimbul prin tainicele unghere şi chioşcuri ale grădinilor. Printre aceşti ofiţeri împărăteşti se amestecau deseori severii dascăli şi molahi ai lui Mehmed, vegheaţi la rîndu-le de guvernorul, secretarul şi favoritul tînărului prinţ, bătrînul şi vicleanul eunuc Şehabeddin, fostul beglerbei de Rumelia. Ochiul vulturesc şi binevoitor al acestuia era aţintit veşnic asupra urmaşului casei lui Osman, spre a-i ghici şi împlini orice dorinţă şi poruncă, fie ea cît de nesăbuită.

Radu se-nfiora de plăcere cînd zărea, din cerdac ori de la ferestruici, cîrdul de zbînţuiţi trecînd în goană pe lîngă Vlahserai, lărmuind sălbatic. Se bucura şi voia şi el să

---

* *Fariji* (în limba turcă) — armăsari. (n.a.)

se ia pe urma alaiului de băieți nobili, dar neînduplecatul său frate mai mare îl prindea totdeauna la timp, îl tîra cu sila în pavilion și-l zăvora în odaia lui, mică și abia cu un geamlîc cocoțat sus, zăbrelit și întunecat de crengile unui platan frunzos.

— Caută-mi niște tovarăși de joacă, dacă nu mă lași cu turcii ăia ! Sau îngăduie-mi să ies și eu la exerciții ! se ruga Radu, prea necopt însă pentru a fi chemat la instrucția și pregătirea pajilor împărătești.

— Taci din gură ! mîrîia veșnic-încruntatul său frate.

— Am să te spun chihaiei ori lui Harefta ! arunca amenințător cuconul cel mezin spre frate-său, care nu spunea nimic, ci strîngea din dinți și se ducea iarăși la trebile lui.

Acele trebi, cu totul plictisitoare pentru Radu, constau în copiatul migălos al unor portulane bizantine, aduse de mine pe furiș și-al unor hărți dunărene, sîrbești.

Răbdător, Vlad zugrăvea pe o pînză dată cu masticuri, brîul fluviului, cu albastru mineral, și însemna de o parte și de alta a apei cetățile, schelele, forturile otomane și române — pe cele otomane cu cîrmîz, pe cele valahe cu chinovar ca sîngele.

Într-o dimineață puternic însorită și caldă, Radu izbuti să se facă nevăzut și să fugă din Vlahserai.

Cînd frate-său îi descoperi lipsa abia spre prînz, prinse să înjure urît, pe turcește, cum nu-l auzisem de mult.

Rîzînd, am încercat să-i domolesc furia :

— Măria-Ta, socoteam c-ai uitat năbădăioasele vorbe și mînii, învățate acolo, la Egrigöz...

— Cum o să uit, Harefta ? scrîșni cuconul printre dinți. Nimic, din ce-am petrecut acolo, nu-mi voi putea șterge din minte... Toți vor da seamă... Nici măcar zănateca și rușinoasa purtare a fratelui meu mai mic n-o pot uita. L-am rugat atunci să rămînă și el, dimpreună cu mine, în turnul carcerei... Dar mi-a nesocotit sfatul și s-a dus în palatul blestematului de pașă... Și știi de ce ?

— Nu, Măria-Ta, am rîs eu mai departe, vrînd să-l îmbunez. Orice ar fi făcut însă, gîndește-te că era purtarea unui copil...

— Dac-ar fi fost singur, fără mintea și cuvîntul meu i-aș fi putut ierta orice... Dar *eu* eram *acolo* cu dînsul... I-am arătat că nu trebuie să facă jocul turcilor, l-am îndemnat să rabde, să mă asculte, să nu se plece înaintea vrăjmașilor noștri... E doar și el fiul Domnului din Țara

Românească, nepotul marelui Mircea, nu un vasal oarecare... ! Știi de ce'm-a părăsit și s-a dus la turci ?

— Nu... Și nici nu e nevoie să aflu... Cuconul Radu era și este încă un copil neștiutor... Așa că...

Sprîncenele severe ale lui Vlad s-au ridicat ironic și prin verdele privirii lui a lucit tăios dispreţul :

— Ascultă Harefta... *Nu-mi plac* cei cu șezutul în două luntri... Trebuie să alegi : ori ești cu mine, totdeauna, oriunde, pînă la capăt, ori ești împotriva mea...

— Ca să aleg, trebuie să judec dacă ai sau nu dreptate.

Fiul lui Drăculea începu să rîdă încet, batjocoritor :

— Am să ţiu minte cele ce mi-ai spus, boier Turcule... Credeam că ai judecat mai demult... și că ai ales... atunci, demult...

— Tinerii sînt schimbători ca și anotimpurile, Măria Ta.

— Eu însă sînt ca lupu', auzi, Harefta ? Mai curînd îmi schimb părul... părerile niciodată.

Am ridicat din umeri :

— Nu pot judeca un copilandru ca Radu.

Vlad rîse mai departe, cu aceeași umbră de batjocură mînioasă.

— Te înţeleg, boier Turcule... Chiar dacă acel copilandru ar fi de vîrsta domitale, tot n-ai avea drept s-o faci. Ţi-e stăpîn. Îi ești supus... Eu îl pot judeca deplin, fiindcă-i sînt frate și-l cunosc... Acolo, la Egrigöz, m-a trădat pentru niște meși cu mărgăritare și pentru un ilic brodat cu aur. Între podoabele hainelor și podoaba onoarei unui Basarab, Radu a ales, întocmai ca o fată de neguţători lacomi, zorzoanele ce sclipesc ! Ș-a dus în seraiul agăi, a îmbrăcat portul lor, ba chiar le-a mulţumit și le-a zîmbit dulce, cu ochii săi limpezi și frumoși de viţel ce suge la două vaci... S-a dat cu cel puternic... Să zicem c-ar trebui să uit, căci era copil... Dar azi, vezi și tu bine, azi se poartă la fel, mă trădează la fel, aleargă el, *fără să i se ceară*, la acest prinţ otoman, gata să-i surîdă, să-l lingușească, să i se-nchine !

(Prinsesem mai demult, din certurile și vorbele schimbate între cei doi cuconi, nepotrivirea dintre firile acestora, neînţelegerile lor încă necoapte ; abia atunci, întîia oară, privind chipul lui Vlad, schimonosit de furie, jignire și neîncredere, am bănuit însă prăpastia ce se va adînci între dînșii.)

Mi-era drag veselul și frumosul mezin al lui Vlad Dracul și căutam să pun în seama vîrstei lui fragede, a

străinătății și necumpănirii, înclinările sale ușuratice, plăcerea pe care i-o stîrnea un veșmînt luxos, un dar venit de oriunde, din țară ca și de la turci, și mai ales încîntarea oarbă ce i se așternea pe față cînd era lingușit sau lăudat de supraveghetorii săi otomani. Un imbold nesăbuit îl îndemna să caute a fi pe placul celor puternici ; nici o clipă nu cugeta că *acei puternici din serai* nu-i erau tocmai prieteni, precum păreau ; dorința lui de a fi înconjurat numai de zîmbete și răsfățuri îl făceau veșnic surîzător cu dregătorii lui Murad, fapt ce-l scotea din sărite pe negurosul său frate.

Deosebirea dintre ei era ca aceea dintre un pardos pînditor și stăpînit, și-un pisoi jucăuș și calin, așijderi pus pe pîndă. De n-ar fi fost fiu de Domn, pisoiul de Radu mi-ar fi căzut drag de-a binelea. Ca urmaș al Basarabilor trecea însă înainte în prețurirea mea Vlad, acel pardos sălbatic și mîndru, rănit de-o nevăzută săgeată a destinului, pe care și-o simțea mereu vie în coastă. Cît am fost tustrei împreună la Edirne, am încercat să-i împac de nenumărate ori. Pe urmă, n-a mai fost cu putință. Am încercat și atunci, în dimineața fugii lui Radu :

— Nu te pripi, tînărul meu stăpîn ! Poate că Radu hoinărește prin grădină, fără a alerga după Mehmed !

— Aș da mult să știu pe unde umblă și mai ales pe unde-i umblă mintea !

— Să mergem să-l căutăm.

— Hai ! zise scurt, spre marea mea surprindere, Vlad, desprinzînd dintr-un cui cingătoarea sa de argint și trecîndu-și-o peste tunica florentină.

— Vrei, într-adevăr, să-l căutăm noi înșine pe Mehmed Celebi ?

Tînărul meu stăpîn se prefăcu nepăsător, și murmură în *kaba türki :*

— Dacă nu vine Mahomed la munte, vine muntele la Mahomed, nu zice așa proverbul lor, boier Turcule ?

— Măria Ta, accentul e puțin prea înainte pus *pe al doilea Mahomed...* Am glumit la rîndu-mi, jucîndu-mă cu cuvintele. Și-apoi, mi se pare că e mai bine să vină Mahomed la munte... nu crezi ?

— O să vină cînd oi vrea eu ! rînji vesel Fiul Dracului ; zău c-o să vină ! Jur pe toți profeții lui c-o să-l fac să vină într-o zi... Pînă atunci mergem noi să-l căutăm pe tînărul Mehmed și pe prîslea de Radu !

Pe şahzadé Mehmed l-am găsit tocmai la marginea grădinilor seraiului, în bostănărie.

Ne spusese un rob că zărise gloata cea gălăgioasă de băieţandri fugind într-acolo. Şi într-adevăr, la alaiul numeros al prinţului moştenitor, se alipise acum şi Radu care, îndată ce-şi zări fratele, se ascunse bine între ceilalţi paji împărăteşti, zăticniţi mai la o parte de răsadurile de legume, strînşi ciotcă unii în alţii, întinzînd gîtul şi urechea să vadă şi să audă ce face Mehmed, aflat în primul rînd al lor, dimpreună cu cîţiva curteni şi cu favoritul său, Şehabeddin-Effendi.

Ne-am apropiat şi noi ca să înţelegem ce se petrece acolo.

Prinţul Mehmed, un băieţandru mlădiu şi vînjos, ars de soare, cu nasul coroiat ca pliscul unui papagal, se proptise virtos în picioarele puţin arcuite de călăreţ, ţinînd cu dreapta o săbioară ascuţită, iar cu stînga un jungher sclipitor de diamante, şi blestema, în cel mai pur dialect al cuţitarilor şi achîngiilor din Anatolia, pe bostangi-başa, cu neamul, nevestele, cămilele şi copiii lui (pe care de altminteri acela nu-i avea, fiindcă fusese din tinereţe eunuc alb, ales dintre robii casei lui Murad).

Tinerii din alaiul lui Mehmed Celebi * hohoteau (cuviincios totuşi), dîndu-şi coate şi hlizindu-se mai pe-ascuns, mai pe faţă, în vreme ce Şehabeddin adăsta liniştit şi demn, precum un sfinx turnat în osînză şi împodobit cu *dolben* ** înţelept şi răbduriu, ca iubitul său stăpîn şi pupil să-şi deşerte sacul mîniei grosolane şi să-şi enunţe mai limpede dorinţa.

Cînd, în cele din urmă, băieţandrul obosi cu înjuratul şi tăcu, lăsînd în jos armele cu care-l tot ameninţase pe bietul bostangi-başa, guvernorul îşi întrebă prinţul, cu duhul blîndeţii :

— Prea nobilul şi scumpul meu şahzadé, lămureşte-mi de unde ştii că un rob sau altcineva ar fi furat şi mîncat fructul ales şi rîvnit de tine ?

— *Lalam* ***, ştiu sigur, fiindcă eu însumi am crestat vrejul acela de Nil. Castravetele l-am ales alaltăieri ; era

---

* *Celebi* (în limba turcă) — prinţ, moştenitor. (n.a.)

** *Dolben* (în limba turcă) — turban. (n.a.)

*** *Lalam* — învăţătorul meu — formulă cu care un tînăr se putea adresa, în turcă, unui bătrîn învăţat sau unui părinte. (n.a.)

aproape copt. *L-am însemnat* ca să se știe anume *că-l vreau, că e al meu.* Malacul care l-a înghițit va da socoteală ! Căutați-l ! Să mi-l scoateți din pământ !

— Bunul nostru prinț și stăpîn, se văicări bostangi-başa, cu fruntea în țărînă. Ți se vor aduce zece castraveți, din același soi de la Nil, la fel de gustoşi ca şi cel ce zici că a fost rupt de pe vrejul însemnat de tine.

Mehmed Celebi se încruntă, își mușcă buzele pline și roșii pînă la sînge și bătu întărîtat din picior :

— Nu-mi trebuie ! Voiam să mănînc doar castravetele pe care *eu* l-am ales. Cum de-a îndrăznit cineva să se atingă de ce-i *al meu ?*

Bostangi-başa riscă fără să-şi dea seama o glumă neferice :

— Strălucitul nostru urmaş de hani, dacă într-adevăr cineva a înghițit castravetele, de unde vrei să ți-l mai dăm ? Din vintrele hoțului ?

Tremurînd de furie, Mehmed se-ntoarse spre guvernorul său și, arătîndu-l pe mai-marele grădinilor, rămas încă prosternat în țărînă, strigă cu glas puternic și ascuțit :

— Kula-Şahin, auzi cum mă batjocorește acest rob, pe care părintele meu Murad-han l-a pus să-mi păzească bunurile ? Prostul acesta nu înțelege că nu doresc să mănînc un castravete oarecare — nici nu mi-i poftă acum. Ceea ce vreau e să se facă dreptate !

Băieții din suită strigară și ei, ținîndu-i parte prințului :

— Și noi am fost chezaşi alaltăieri !

— Să fie pedepsit hoțul !

— Căutați-l pe nelegiuit !

Mehmed ridică brațul cu pumnalul — şi cetaşii lui tăcură.

— Îi auzi, Kula-Şahin ? şuieră el. Nu-i vorba aci de un castravete, ci de dreptul meu de stăpîn deplin ! Dacă *eu,* prințul vostru, viitorul gazihan, îmi aleg un lucru, iar altcineva — rob, hoț sau orișicine ar fi — mi-l ia, cum să mă arăt înaintea supuşilor mei umilit, călcat în picioare, fără dorința de a mă răzbuna ? Cum o să mă mai asculte *mîine* o împărăție întreagă, dacă nu-mi fac dreptate pentru un fleac ca ăsta ? Ce zici, scumpul meu Kula-Şahin ?

Privirile tuturor se ațintiră asupra bătrînului Şehabeddin, de la care se aştepta acum o nouă sentință plină de tîlc — aşa cum obişnuia să-şi servească ascultătorii, în desele prilejuri de Divan sau petreceri — în care mintea sa

pătrunzătoare și dură, de curtean veșnic flămînd după hatîruri și izbînzi viclene, găsea totdeauna dezlegări iuți și spectaculoase. Fostul beglerbei ieși brusc din somnolența lui de sfinx, făcu un pas înainte, mișcîndu-și trupul enorm cu o agilitate surprinzătoare, de mare felină lunecătoare prin frunzișuri neclintite, și se-nclină înaintea lui Mehmed, zîmbindu-i abia perceptibil din buzele groase și fixîndu-l printre păstăile umflate ale pleoapelor, cu o nevinovată și iubitoare ironie :

— Prea bine-ai gîndit, tînărul meu Sultan luminat... toarse el mieros. Se va face dreptate. Vă fi o pildă pentru toți. Însuși bostangi-başa a hotărît-o.

— Eu... eu... bîigui mai-marele bostangiilor, înfricat, neînțelegînd unde vrea să ajungă Șehabeddin cu tîlcuirile lui.

— Scoală-te ! îi porunci Mehmed. Cheamă-ți robii și grădinarii. Să-mi afli dintre ei, năpristan, pe cel ce m-a jefuit !

Bostangi-başa se ridică din țărînă, buimăcit, și făcu semn către ajutoarele sale, tupilate printre tufele de coacăze, agrișe și moșmoane, ce despărțeau straturile grădinii de legume, de răsadurile celelalte.

Veniră îndată vreo doisprezece robi negri, și cam tot atîția grădinari albi, îngroziți firește, totuși supuși și resemnați ca mieii înaintea lupului.

— Cine dintre voi e hoțul ? vru să afle nerăbdătorul Mehmed. Va plăti cu viața îndrăzneala de a se fi atins de ceea ce e al meu !

Dar bostangiii negară, care de care mai spăimîntat.

— Tu știi cine-i furul ? întrebă iarăși guvernorul pe bostangi-başa.

— De unde să știu, vai de mine, effendi-bei ? se pierdu cu totul cel întrebat.

— Există totuși o cale simplă de a ghici, rîse fostul beglerbei.

— O cunoști, lalam ? se arătă curios Mehmed. Care e ?

— Dacă vei fi de părerea mea, o vom folosi, zîmbi Șehabeddin, înălțîndu-și încet pleoapele lui umflate și cercetînd pe cei de față, o clipă, cu privirea sa devorătoare și înghețată.

— Spune, effendi, să auzim și noi ! strigă cineva din suita prințului.

— E simplu : castravetele a fost rupt de cu dimineață — se cunoaște asta după vrej ; așadar, a fost mîncat ori de dimineață, ori acu, spre prînz. Dacă vom deschide cu un iatagan, pe rînd, vintrele robilor aceștia, vom găsi la unul din ei urmele castravetelui — știți că se mistuie încet și greu — și-l vom afla astfel neîndoios pe făptaș. Ce zici, iubitul meu prinț ? Ești mulțumit de județ ?

Între Mehmed și guvernorul său părea că se îndătinase un fel de joc ciudat : se întreceau parcă în a-și întinde, unul altuia, mici capcane politicoase și iscoditoare, ca să-și dovedească pe rînd, băiețandrul — tăria și stăpînirea de sine, bătrînul oștean al Porții — supunerea oarbă și iubirea prevenitoare față de fiul puternicului său stăpîn.

— Să se facă întocmai cum ai spus, lalam !

Pajii se mișcară pe loc, rîzînd stingher, îndesîndu-se mai tare unii în alții, robii căzură la pămînt, hohotind desnădăjduiți, și doi dintre mutaferagiii cărora Șehabeddin le făcu semn, traseră săbiile din teacă.

Nu-mi plăceau astfel de scene, în care un biet rob pătimea de pe urma unei judecăți părtinitoare. Și cu atît mai puțin nu gustam înșelătoarea sentință a vicleanului Șehabeddin.

— Măria-Ta, noroc că nu sînt și eu grădinar ca ăștia, fiindcă azi dimineață am mîncat un castravete crud, unul cumpărat în bazar, nu furat... Dar oare scrie pe miezul lui verde cărui negustor l-am plătit ? am murmurat la urechea lui Vlad.

Tînărul meu stăpîn nu mă auzea însă. Se uită neclintit la Mehmed Celebi, cu acea căutătură a Drăculeștilor, teribilă, verde și nesățioasă, în care te puteai scufunda ca-ntr-un sorb fără fund. Își fixa viitorul potrivnic, cu o atenție și o înverșunare atît de concentrată, încît, nu numai că nu-mi auzea mie vorbele, dar păru că nu aude nici țipătul grozav al robului jertfit pentru triumful pildei lui Șehabeddin.

Un al doilea țipăt nu se mai dovedi necesar ; cred că bătrînul curtean bănuise și el că, pe-o astfel de vreme vărătecă, nici un bostangiu însetat n-ar fi putut disprețui un castravete proaspăt, și că fiecare din robii de față înghițiseră măcar cîte unul...

Cînd județul se sfîrși, și Mehmed, îngălbenit de scîrbă, dar satisfăcut de fapta despre care știa că se va vorbi mîine în tot Edirne-ul, se întoarse către băiețandrii ce-l așteptau,

Vlad îl urmări mai departe cu privirea stăruitoare și sumbră, în așa fel încît șahzadéul îl privi la rîndu-i cu mirare și, necunoscîndu-l pe acel prinț îmbrăcat în strai scump apusean, se răsuci spre un ofițer din alai și întrebă limpede :

— Effendi, cine e străinul acela înalt cu plete de frînc ?

Înainte însă ca mutaferagiul să răspundă, din ceata pajilor, se auzi rîsul și glasul copilăros al lui Radu :

— Acela ? E fratele meu, Vlad, fiul Domnului din Țara Românească.

Mehmed îi făcu un semn. Și Radu, îmbujorat de plăcerea de a fi ținta atîtor priviri curioase, ieși în rîndul întîi și zîmbi prietenos tuturor, înclinîndu-se după moda mahomedană.

Moștenitorul Sultanului rîse cu bunăvoință.

— Nu se poate ! Tu, un prințișor frumos ca Luna, să fii fratele acelui tînăr mohorît, cu ochi de derviș fanatic ?

— Sînt fratele lui mai mic.

— El singur n-are glas ? zîmbi răutăcios Șehabeddin și strigă spre Vlad.

— Vladoglu, ia vino, să-l saluți pe fiul marelui nostru Sultan.

Îmi înghețase sîngele în vine de teamă, crezînd că Vlad se va năpusti spre eunuc sau spre Mehmed, ori că le va întoarce spatele, sfruntător, cum îl știam. Atunci însă, în acea clipă, se dovedi cu mult mai pătrunzător decît îl socotisem. Veni spre Mehmed, se înclină înaintea lui, după moda cavalerilor apuseni, tăcut, cuviincios.

Șehabeddin îl măsură ironic și bănuitor :

— De ce nu vii la exerciții, tinere prinț ?

Vlad descleștă fălcile și răspunse scurt :

— Voi veni cînd mă va chema Sultanul.

Se înclină din nou și se depărtă, stăpîn pe sine. Fostul guvernor al Rumeliei clipi din pleoapele lui grele și surîse cu o ciudată și vicleană blîndețe spre Radu :

— Dar tu, alesul fiu al nobilului nostru bei Dîraku, dorești să vii în alaiul lui Mehmed Celebi ?

— Nu știu dacă mi se va da voie — răspunse sincer băiatul, gîndindu-se desigur la fratele și la părintele său și nicidecum la Sultan, cum păru a se înțelege.

Pajii din suita lui Mehmed izbucniră în rîs deștins. Șehabeddin îi potoli cu un semn, și urmă, la fel de mieros :

— Dacă și Mehmed Celebi se învoiește, voi ruga pe Sultan să te treacă între pajii și nobilii din alaiul tînărului nostru șahzadé.

Însă favoarea făgăduită cuconului mezin din Kara-Iflak nu veni pentru el în acea vară, ci mult mai tîrziu, în cu totul alte împrejurări.

Radu se întoarse la pavilionul său, puțin cam speriat de tăcerea amenințătoare a fratelui mai mare, așteptîndu-se a fi lovit sau măcar mustrat pentru cele făptuite.

Dar el nu-i spuse nimic, nici atunci, nici altădată.

După întîlnirea cu Mehmed Celebi, purtarea lui Vlad se schimbă deodată.

De la nepăsarea și sihăstreala lui îndărătnică din ultimul an, brusc — de parcă duhul său s-ar fi trezit dintr-o somnie lungă într-alt trup, cu mult mai sprinten, mai ascultător și mai viguros — trecu la o energie pînă atunci ascunsă în el, adormită, tulbure, care-i cerea imperios, spre a fi descătușată, mișcare, neîncetat mișcare, violență, goană, forță și disciplină. Odăița din pavilionul său și grădinile seraiului, singurele locuri unde putea să se miște aproape liber — i se părură a fi o mai umilitoare și mai strîmtă cușcă. De aceea, chiar de-a doua zi, spuse chihaiei ce-l păzea că s-a hotărît să iasă în afara seraiului, pe cîmp, la exerciții ostășești.

Și, din acel răstimp, începu zilnic, cu furie rece și voință neclintită, o pregătire fizică și militară crîncen gîndită, ce-i uimi curînd pe toți turcii puși să-l vegheze. Încă din țară, cu toată vîrsta lui crudă, se dovedise un arcaș bun, un pasionat vînător și călăreț, o sabie sprintenă. La Edirne se lăsă prins de patima aruncării *giridului*. Era unul dintre cele mai anevoioase și lăudate meșteșuguri ostășești ; poate de aceea îl alesese Fiul Dracului.

Pentru a azvîrli bine, din galopul calului, *giridul*, acea suliță groasă și nu prea lungă, purtată de cavalerii Anatoliei și de călărețiii din stepele turcmene la oblîncul șeii, și cu care ei pot străpunge ca fulgerul, din fugă, un om înzăuat, un cal sau o poartă de lemn groasă de-o palmă, sînt trebuincioase îndelungi și istovitoare mînuiri, sute de încercări zilnice, făcute cu un așa numit *lobud* de fier, greu de douăsprezece ocale de-ale noastre ori de 4.800 drahme turcești.

După ce-și cîștiga trudnic o putere, o iuțeală și o mlădiere în mișcări, vrednice de laudă, mînuitorul giridului

trecea în sfîrșit la *lupta pe cal*, la un fel de turnir aproape nepereche în lume, prin curajul cavaleresc și îndemînarea sălbatică a celor ce se înfruntă în cete mici, ori dîrji — unul cu altul.

În răstimpul șederii noastre la Adrianopole, Vlad și-a căpătat faima unui neîntrecut „cavaler al giridului", așa cum, mai înainte, Skanderbeg dobîndise gloria celui mai bun ostaș din oastea lui Murad.

L-am văzut de nenumărate ori pe fiul lui Drăculea, pe cîmpia ostășească din fața porților Cetății, la întrecerile dintre cavaleri, înverșunîndu-se în aruncarea acelei sulițe asiatice. Îi plăcea nespus, se vedea bine cît îi plăcea forța ei brutală ori poate forța ce-o cheltuise el însuși pentru a o mînui și stăpîni ca un adevărat șeitan, cum îi ziceau otomanii.

Curînd, trupul său tînăr se căli și se zidi vîrtos ; mușchii lungi și puternici îi jucau sub cămașa din zale de Veneția ; pasul, mișcările, gesturile obișnuite pierdură orice urmă din grația lenevoasă și neputința rănită a unúi animal captiv și visător, și se făcură bărbătești, repezi și foarte sigure, poruncitoare și strunite pînă la ultima lor coardă. Zăgazurile stăpînirii de sine le lăsa acum să se rupă aproape numai în iureșul exercițiilor, al luptelor sau la vînătoare.

În asemenea clipe se arunca asupra fiarei sau a oricărui potrivnic cu turbare și precizie ; giridul sau sabia lui loveau în plin, necruțător, sălbatic, mînate parcă de-un demon al stihiilor dezvolbite. Chipul i se-ntuneca și se schimonosea de plăcerea atacului, totdeauna biruitor ; corpul său despica aerul dimprejur, ca un soi de fulger întrupat, tîrînd cu sine fîșii nevăzute dintr-un văzduh furtunos și îmbibat de energii, înfășurîndu-și, pare-se, întreaga ființă în acele trîmbe nepipăibile, electrizate, amenințătoare.

Mai tîrziu, în anii cînd ajunse Domn și săvîrși înspăimîntătoarele și mărețele lui fapte, de care vorbesc cutremurați și dușmanii, și aliații săi, aura aceea neguroasă, cumplită, ce-l înconjura în bătălii (și în crudele lui județe, terminate — știut — cu tragerea în țeapă), izvorîtă din el ori poate contopindu-se *din afară* cu el, deveni cu neputință de înlăturat, se lipi parcă de ființa lui, îl urmări mereu, se făcu una cu el...

În tinerețea sa dintîi, tot ce făcea era deplin justificat ; cruzimea lui nu era de aceea numai cruzime, ci o armă necesară a dreptății ce trebuia împlinită. Am crezut asta, o

cred și-acum, și mă gîndesc cu tristețe ce-ar fi putut fi Țepeș, dacă vremile, și vecinii, și soarta bietului pămînt strămoșesc udat de sînge și lacrimi i-ar fi dat răgaz să răsufle măcar vreo zece ani în șir...

...Cînd oare a început să se schimbe ? Ori poate *mi se părea* doar că se schimbase... N-aș ști să spun, deși l-am văzut așa de des în vremea tinereții noastre... Îl prețuiam și-l ascultam orbește în acele ceasuri cînd, întorcîndu-se de la exercițiile de pe cîmpia Tundjei, leoarcă de sudoare, cu trupul istovit și cugetul înviorat, ca după o băutură dorită-ndelung și sorbită-n plin deșert arzător, *îl simțeam* că-și pune singur, din nou, zăbala de-oțel a răbdării, peste gura sa ce-ar fi mușcat sau urlat de furie că nu e liber.

Șapte ani am trăit în preajma lui, zi de zi. Îl ajutasem să tălmăcească textul slavo-elin al Strategikonului lui Cecaumenes, să descurce portulanele năierilor genovezi din Kaffa ori răvașele iscoadelor noastre ticluite-n cifru bizantin. Îl vegheasem în nopțile lui grele cînd turcii îl pîndeau și așteptau să-i zboare capul, dacă Vlad Dracul s-ar fi dat fățiș cu creștinii, atunci, la Varna sau la Cîmpia Mierlii... Am dorit să-i fiu tovarăș și prieten adevărat, uitînd că-i eram prin naștere doar slujitor și supus.

Am vrut să-l urmez în țară în iarna cînd Mitri Cabazul, prietenul și tovarășul meu, a venit să-mi vestească trunchierea Domnului Vlad Dracul și-a fiului său, Mircea. Fuseseră uciși la Bălteni, după o bătălie nefericită cu Vladislav, noul protejat al puternicului și răzbunătorului Ioan de Huniade...

Îmi amintesc, cu o ciudată strîngere de inimă, acel anotimp înfrigurat și alb, cînd am hotărît să-l urmez pe Fiul Dracului în țară sau oriunde ar fi mers el. Mă mîhnise, firește, nedreapta și mișelnica moarte ce-i fusese dată lui Vlad Dracul ; dar *gîndul întoarcerii* mă umplea de-o asemenea fericire, mă îmbăta întocmai unui vin amețitor, încît — îmi amintesc bine ceasurile acelea unice, pline de un neastîmpăr nou și năuc — am hoinărit cu Mitri în neștire, din zori pînă-n seară, prin ulițele întortocheate și troienite de-un viscol proaspăt, dezvolbit peste Cetate, pe neașteptate. Am umblat amîndoi ca beți prin vîrtejurile acelei zăpezi tîrzii, sfătuind înde noi ce cărți să tocmim de îndată, către ce principi și prieteni, ce peșcheșuri să făgăduim defterdarilor Curții lui Murad și primului vizir, la

nevoie, ca să fim siguri că Poarta nu va ridica alt pretendent peste capul lui Vlad. Trecusem firește mai înainte pe la Vlahserai, să-l vestim, dar nu era în chioșcul său. Era dus încă din ajun în pădurea de lîngă Cetate, la o vînătoare de lupi, împreună cu alți nobili, curteni și paji. I-am lăsat un scurt răvaș, scris în cifrul nostru de taină, și-am hoinărit mai departe cu Mitri, bucuroși, neostenind a vorbi și-a visa, pînă ce-am auzit a patra chemare a muezinului de la Muradyé.

Se-nnoptase de tot cînd m-am înturnat cu cabazul la locuința mea secretă, din mahalaua grecească de lîngă bazar, unde-o țineam ascunsă și pe Ilinca, valahă ca și mine, pe care de drag și de milă o răscumpărasem din robie de la un agă. De la poartă-am zărit, prin geamlîcul înflorit de ger, lumina gălbuie, pîlpîitoare, din odăița Ilincăi. Ținea totdeauna aprinsă, chiar și tîrziu noaptea, în timp ce dormea, o candelă mare, turcească, în care, deasupra uleiului plăcut mirositor, dănțuia cuminte un sîmbure de soare spelb... Îi era frică de-ntuneric, de moroi, djini și draci, amestecînd superstițiile musulmane în care crescuse, cu spaimele pricinuite mai de curînd de îngerii Satanei, înfățișați ei de înfiorătoare culori de iad, de asprul popă grecesc din Cetate. Numai în nopțile noastre de dragoste stingea candela, să nu ne vadă cumva duhurile rătăcite, rătăcind noi înșine în aprinsul și învăluitorul întuneric al dulcelui păcat — căci ne iubeam în afara cununiei, ca doi păgîni. O creștinasem din nou, es-timp, dar întîrziam mereu cununia, deși i-o făgăduisem, iar ea o aștepta, ca pe-un liman al dragostei noastre.

...Cred c-am iubit-o cu-adevărat, așa ca pe nici o altă femeie... Altfel, nu-mi pot lămuri tulburarea ce mă cuprinde și azi, cînd o visez cu ochii deschiși... Am iubit-o, sînt sigur acum, căci, în toți acei șapte ani cît a fost în casa mea, nu mi-a stăpînit nimeni alta nici dorul, nici simțurile... Am înșelat-o totuși de cîteva ori, la cîte o beție și petrecere cu tîrfe de prin hanuri, dar am făcut-o numai sub ticăloșia vinului sau *înadins,* sub arsura acelui simțămînt blestemat, amestecat, ce răbufnea din adîncul geloziei mele vechi cînd, știind bine că ea nu avea vreo vină, o învinuiam că se culcase cu acel agă — singurul bărbat din viața ei, înainte de mine — că-l mîngîiase, că i se dăruise, deși fără vrere...

O trezeam uneori nopțile, în patul nostru de desfătări și-i aruncam în față ocări nedrepte, urîte, hărțuind-o cu întrebări și bănuieli, ca apoi să privesc, c-o liniște uimită și vinovată și parcă bucuroasă, desnădejdea și plînsul ei, cuminte și trist.

O iubeam, și totuși în anume clipe mă bucuram s-o chinuiesc și s-o pedepsesc pentru vina neînțeleasă și nedreaptă de-a fi fost înainte roabă și odaliscă. Plîngea încet, se zbuciuma negrăit de frumos și de umil, îndurerîndu-mă pînă-n adîncul ființei, hotărîndu-mă să-mi răscumpăr atunci josnicia învinuirilor printr-un noian de mici gesturi iubitoare și de daruri, de cuvinte mîngîietoare și-mbrățișări, sfințite de duioșie și păreri de rău.

Am iubit-o nespus... atunci, *de ce*, Doamne-Dumnezeule, *de ce* m-am purtat ca un păgîn ? Ori poate fostul ei stăpîn fusese totuși mai bun, mai cinstit, fiindcă nu-i făgăduise niciodată decît o iubire carnală, legiuită prin dreptul său de cumpărător de sclave, și-atît...

Ilinca...

Nu... nu vreau să-mi amintesc *totul*... nu aci, nu acum... Nu vreau să-i chem din neguri făptura și zîmbetul ei plăpînd și pierdut, *aci*, în barca asta neagră, printre ninsorile acestor clipe... Caut să-mi amintesc numai de Țepeș, să mă lămuresc numai față de el, firește, înlăuntrul meu, *mai mult față de mine*... Nu *cu* ea... Nu... Oare mi-e teamă să recunosc ? Da, poate... mi-e teamă să mă-ntorn iarăși în cugetul meu de atunci... Mă-nfioară acest simțămînt straniu, încîlcit, fără nume încă, nedeslușit de mine și pe care nici nu vreau să-l deslușesc pînă la capăt... De-i uitare, sau împietrire a inimii... bătrînețe sau un fel de chin mijlociu, așezat treptat peste acea iubire... o vină așa-zis iertată, fiindcă... Dar nu... e doar o fantasmă, un dor — omenesc și bîntuit dor — strivit de anii adunați peste el, strivit mai cu seamă de ceea ce a rămas din acei ani... din anii noștri... Un hățiș, o pădure de gînduri și-ntrebări, cu crengi și rădăcini anapoda între cer și pămînt, cu frunziș încîlcit, clătinat, întunecat, *viu*, crescînd mereu, preschimbîndu-se mereu, pînă ce pădurea de gînduri și doruri omenești ajunge templu de piatră, cu trunchiuri și roade de piatră, coloane anapoda de piatră, cu înceată, otrăvită sevă trecînd prin ele... Și una dintre coloane, *ea*, Ilinca mea... nu... Am iubit-o cu adevărat, jur... Atunci ? *De ce* ? De ce m-am purtat astfel... ? Oare n-aș putea încerca să nu mă gîndesc la ea,

la nimic ce-a fost... Nu pot schimba nimic, *totul a împietrit atunci, în acea iarnă*... A împietrit în veşnicie... E în darn... Şi dac-aş lua-o de la început, Doamne — Sfinte, poate aş face la fel... O să mă gîndesc la asta *mîine*... ori peste două-trei zile, acasă, la Argeş... O să am destul timp acolo, să cuget cît poftesc şi la ce poftesc... fireşte, dacă scap... S-ar zice că oştenii lui Laiotă ne-au urmărit... Ştiu că ne căutau ieri-alaltăieri... totul e să trec peste primele săptămîni, pînă se-aşază rînduiala în ţară... Să văd şi ce face Ştefan al Moldovei, pe cine hotărăşte Domn... El şi Mattia... Şi ce vor face turcii... Ştefan o să le mai dea de furcă turcilor precum le-a dat şi Fiul Dracului... Dar acum, acum Ţepeş nu mai e. Sînt dezlegat de el, în sfîrşit, sînt dezlegat de toate cîte-au fost... Nu chiar de toate... adică pentru mine... Şi Vlad, şi Ilinca... două morminte neştiute... Ilinca... N-ar trebui să mă mai gîndesc la ea, totuşi, odată ce-am început, nu pot să-i mai înlătur amintirea... Nu pot îngropa în apele acestea vinete, în malurile îngheţate, în viforniţa din jurul meu, acel sîmbure de soare spelb, pîlpîitor, aruncînd umbre jucăuşe peste pereţii albi din odăiţa noastră de la Edirne — odăiţă încărcată de laviţe şi perne şi scoarţe româneşti — unde am vieţuit şapte ani, şi-am trăit poate, fără s-o ştiu pe atunci, iubirea mea cea mai adevărată şi tulburătoare...

...Era un întuneric moale, vîrstat cu şfichiuiri albe şi reci. Paşii mei şi-ai lui Mitri se-ngropau în omătul venit pe neaşteptate ; ulicioarele deveniseră mute, casele-şi trăseseră obloanele şi se cufundaseră în nepăsare. Numai geamlîcul din odaia mea şi-a Ilincăi nu era oblonit. Dincolo de gratii, prin arabescurile încondeiate de promoroacă, am privit clipirea aceea gălbuie, palidă, a candelei, şi i-am şoptit cabazului :

— Sst... Ilinca doarme. E mai bine să trecem dincolo, în casa de oaspeţi, unde n-o să ne supere nimeni.

(Locuiam pe atunci, în Edirne, în două case lipite înadins una în spatele alteia. Spre uliţă, în văzul lumii, erau odăile Ilincăi şi-a mea, şi o cuhnie ; îndărătul lor, aveam o încăpere tainică, unde-i găzduiam uneori pe martolozii noştri aflaţi în trecere prin Cetate, şi la care se ajungea intrînd printr-o fundătură a curţii, apoi printr-un aşa zis şopru, plin cu calabalîcuri vechi şi butoaie goale).

M-am culcat şi eu şi Mitri, aşadar, în casa de oaspeţi şi pînă spre zori am căzut în somn greu şi-ostenit. Nu se

luminase de zi, cînd mă pomenii cu Ilinca, dînd buzna pe uşă, fără să bată, şoptindu-mi înecată în teamă şi tremur :

— Stepane, luceafăr al vieţii mele... scoală... scoală iute...

— Ce e ? am mormăit încleştat, robit încă somnului.

Ilinca era aplecată peste mine, zgîlţîindu-mă uşor. Vălul des, turcesc — de care nu izbutisem s-o despart decît arar — îmi atingea faţa ; răsuflarea ei fierbinte şi înmiresmată cu betel, întretăiată acum de spaimă, mă trezi de-a binelea :

— Stepane... oh... mi-e teamă...

— Ce e, femeie ? am întrebat-o a doua oară, sărind în picioare, şi-ncingîndu-mă la iuţeală cu seleaful şi paloşul.

— La geamlîc... afară... în uliţa noastră... adastă patru călăreţi împărăteşti... Şi poarta o zgîlţîie careva, şi zbiară la mine *anakar néréde* *. Iar un altul zice pe româneşte să-i deschid îndată, în numele lui Eblis, Diavolul... *Maşallah*... O, Doamne, şi tu, Sfîntă Fecioară, apără-ne... Să nu ţi se-ntîmple ceva, Stepane... Mi-e teamă... Mi-e aşa de teamă...

Am rîs tare şi-am strîns-o iute la piept, c-o vicleană vinovăţie, ştiindu-mă gata pregătit să plec în ţară, departe de ea, şi nevrînd deloc să cumpănesc, în acele clipe, cum va primi Ilinca veştile noi, nici ce-ar trebui să fac pentru dînsa. Aveam de gînd, firește, s-o aduc în ţară... dar mai tîrziu... Îmi amorţeam cugetul, zicîndu-mi că iarna e — orişicum — tare neprielnică pentru călătoria unei biete femei, la noi, peste Dunărea îngheţată...

În primăvara următoare însă... Dar, nelămurit, simţeam că mă amăgesc ; primăvara aceea putea veni cu repezi şi neprevăzute schimbări... nu puteam hotărî un ceas anume pentru a o aduce pe Ilinca în ţară... şi nu voiam, firește, să-i mărturisesc acele gînduri ce mă clătinau, în timp ce buzele mele rosteau drăgăstos :

— Liniştește-te, Ilinco, porumbiţa mea iubită, nu-i nimic rău, nu ne paşte nici o primejdie, dimpotrivă... Stăpînul meu, Vlad, o fi trimis prin nescinre vreo veste însemnată... Vom vedea, haide, fii cuminte...

Se deşteptase şi Mitri şi ne privea tăcut, curios. Ilinca se desfăcu iute din braţele mele (abia atunci băgase de seamă că în odaie mai e şi cabazul), şi-l salută şi pe prie-

---

* *Anakar néréde* (în limba turcă) — unde-i cheia ? (n.a.)

tenul meu pe care-l cunoștea dealtfel destul de bine, cu obișnuita ei ploconire sfiită și pe jumătate orientală. O îndelungată deprindere a vieții de harem o făcea și-acum, după șapte ani de trai cu mine, să se rușineze la vederea unui bărbat străin ; îi pierea glasul ; chipul ei (pe care trebuia să-l lase dezvelit, fiindcă așa îi poruncisem cu asprime eu, de nenumărate ori) se rumenea deodată ; privirile îi fugeau stînjenite și rugător-neliniștite, ca ale unei ciute buimace, smulsă din liniștea poienii sale...

— Nu-i nimic, Kiră Ilincă, grăise cu blîndețe-mpăciuitoare Mitri. Nu trebuie să-ți fie teamă. Pe urmă, îmi făcu semn că-i gata de plecare.

Am'ieșit amîndoi în ogradă, și — după poarta înaltă — l-am și zărit pe Vlad, călare pe calul său de vînătoare, înfășurat într-o camelotă ninsă și scorțoasă de ger, cu fața aproape ascunsă într-o glugă de monah, îmblănită pe dinăuntru și pe margine cu lup. Venise într-adevăr însoțit de patru paji de la curtea lui Murad — pesemne tovarăși din *gureba* ; pe unul singur îl știu, era fiul unui principe grec din Trebizonda.

Era întîia oară că tînărul meu stăpîn mă căuta el însuși, în pragul casei mele. Mă zăpăcii și, de teama însoțitorilor săi, zisei în turcește :

— Șehzadé Vladoglu, sînt mîhnit pînă-n adîncul inimii... Cred că ai aflat vestea morții domnescului tău părinte. Ce pot face pentru a îndulci tristețea și mînia ta îndreptățită ?

— Am venit la tine, mîrîi Vlad tot în turcește, să-mi întocmești niște cărți către măritul Sultan și către primul său defterdar. Un olăcar mi-a anunțat acum trei ceasuri moartea tatălui meu, Domnul din Valahia. De aceea am lăsat petrecerea vînătorii și-am gonit către Edirne, însoțit de acești cinstiți paji și curteni, pe care-i vezi cu mine. Dumnealor o să ducă mai departe cărțile la Poartă și-o să înlesnească în numele meu scoaterea unui *berat* de drum. Așa că deschide-ne porțile ! N-am timp să mai merg la Vlahserai ; după întocmirea scrisorilor o să plec de-a dreptul la drum, să-mi capăt domnia.

Și, în timp ce eu și Mitri deschideam ușile, Vlad îmi strecură, încet, în românește :

— Nu vreau să mă-ntorc la serai... Cine știe... Înainte de a ajunge un alt olăcar la Amasia, unde conăcește fra-

te-meu Radu, deci înainte de a pune el la cale ceva prin Mehmed, vreau să fiu pe drum... Hai, zorește cu scrisul...

I-am băgat pe oaspeții de seamă în tainica și umila mea odăiță de lîngă șopru. Pe Mitri l-am trimis după cai, bani și alte treburi.

Nu s-a scurs nici o oră în clepsidra vremii, că eu și eram gata cu scrisorile. Cei patru curteni din alaiul lui Vlad plecară îndată, cu actele la ei, încet, pe furiș, unul cîte unul, ca să nu vadă nimic vecinii noștri. Rămas numai eu cu Fiul Dracului, îmi amintesc că i-am spus, închinîndu-mă bucuros înainte-i :

— Măria Ta... îți doresc o domnie lungă și fericită spre binele Țării și-al urmașilor...

— Să-mi dorești, Stepane, în prim rînd o domnie vitează și liberă, ca să pot săvîrși binele cum îl gîndesc eu pentru biata noastră țară, pîndită necurmat de dușmani. Cît privește fericirea... (făcu un gest de nerăbdare și rîse silnic) nu-i menită pentru mine... Cred că știi singur cîți potrivnici am, atît înăuntru cît și în afara hotarelor noastre...

Dacă voi izbuti să rămîn neatîrnat... atunci da, *după mine*, urmașii vor avea drept să creadă în acel liman al fericirii... Pînă atunci fericirea de-a fi liber costă, scump, Stepane... Se plătește cu zeci de renunțări la fericiri mici și supuse, cu lupte, blesteme și sînge... Mi-e silă de o fericire mică și cuminte, cîtă vreme țara geme de răutățile musulmănești și-ale altor dușmani. Sînt pregătit de aceea să iau asupră-mi Răul... Înțelegi oare, boier Turcule ? (Rîse din nou, amar și înfrigurat). Îți spun, precum vezi, *boier Turcule*. Dar nu știu încă, în acest ceas, de voi putea într-adevăr să-ți dau și-un hrisov prin care să-ți recunosc numele făgăduit mai de mult... Pentru asta va trebui să ajung Domn... Și nu sînt sigur...

— Pe mine te poți bizui oricînd.

— Știu. Dar pe boierii din țară ? Pe vulpoii ăia bătrîni, ce crezi, o să-i cîștigăm ?

— Vizirul al doilea a jurat că, după moartea părintelui tău, te va sprijini să iei tu hilatul și cuca domnească. Așa încît să mai așteptăm...

— Taci, scrîșni Vlad. Nu vreau să aștept nimic de la turci. Am îndurat destul pînă azi. Vreau să-mi fac singur dreptate. O să plec de aceea în țară, îndată...

— Şi salvconductul de trecere peste Dunăre ? De ce-ai trimis atunci scrisori la Poartă ?

— Ca să le adorm bănuielile şi să cîştig timp. Oricum, cu sau fără berat, eu tot trec. Dacă Murad îmi va trimite hilatul de domnie, cu atît mai rău pentru el. Eu nu-l aştept. Voi alerga după sprijin la Curţi creştine.

— Să mai aşteptăm cîtva timp, Măria Ta.

— Nu. Pînă în prînz, plec. Cine e cu mine — să mă urmeze, cine nu... rămînă aci, dacă vrea. Hai, boier Stepane, pregăteşte cele trebuincioase pentru aşteptata mea călătorie.

— Şi pentru *a mea*, Măria Ta, am zîmbit. Cred că o să mă iei cu tine. De mult visez să fac acest drum. Eu unul, ca om de rînd ce sînt, voi cunoaşte fericirea dacă-mi îngădui să te urmez. Vlad zîmbi şi păru că se luptă cu o şovăială.

— Poate-ar fi bine să mai am şi eu aci, pe cineva...

— Rămîne Mitri Cabazul, Măria Ta. Şi pe urmă vom mai chibzui. El tot are familie acolo, la Bizanţ, e legat de acele locuri... Şi-i de nădejde, ca şi mine.

— Hm, rîse Vlad... Fie... Dar, mi se pare, aşa am şi văzut, şi tu ai o jupîniţă aci, pe care-o tot ascunzi...

— Nimic nu mă împiedică să mă întorc în ţară — am murmurat, sincer însă stînjenit, căci nu ştiam precis ce anume auzise. Ştia oare că Ilinca fusese roabă ? Aveam dreptul ca boier al Sfatului să-i cer a o primi la Curtea lui, cum era obiceiul ţării ? Ce trebuia să fac ? Dacă i-aş fi cerut învoirea s-o aduc în ţară cu mine, chiar atunci, ce-ar fi zis oare ?

...Ţin minte că Vlad s-a trîntit apoi, îmbrăcat cum era, cu pelerina şi cu botforii frînceşti în pat, în odăiţa mea de taină, ca să se odihnească şi să doarmă pînă-n prînz, iar eu am alergat să pregătesc toate pentru lunga noastră călătorie. Nici n-am prea avut vreme să vorbesc cu Ilinca. De-abia cînd totul a fost gătit de drum (caii înşeuaţi, chervanul cu bani şi merinde încărcat, armele orînduite, cînd Ilinca a pus pe masă lipiile fierbinţi, cîrnaţii afumaţi, ouăle răscoapte, vinul cel mai bun al pivniţei mele şi mirodeniile cumpărate din bazar) mi-a spus încet, dureros :

— Stepane, nu-l trezi încă pe stăpînul tău. Aşază-te şi mănîncă tu întîi, şi lasă-mă să te mai privesc... Mi-e teamă că n-o să te văd multă vreme... poate niciodată.

Am strîns-o din nou la piept, grăbit şi înfuriat :

— Nu mi-e foame... nu grăi prostii, n-o să ne despărțim, ți-am jurat asta.

— Așadar pleci, pleci în Kara-Iflak, șoptise ea sugrumat. Și mă lași... cu toate că mi-ai jurat c-o să mă ții totdeauna cu tine... Că așa e la voi, la noi adică, la creștini.

— Ți-am jurat, o să-mi țin făgăduiala... Dar ai răbdare. Te las în grija lui Mitri. Ai casa asta, bani, odoare... o să te-aduc mai tîrziu...

— Ia-mă, Stepane, și pe mine *acum*, nu altă dată... În chervan mai e loc... o să stau oricum, n-o să mă plîng de nimic... Nu știu de ce mi-i teamă că altfel... Tăcu și suspină încet. Am împins-o îndărătnic și necăjit mai mult pe mine decît pe ea.

— Prostii de muiere... Fii cuminte... O să te-aduc la mine, o să viu poate chiar eu să te iau. Hai, șterge-ți lacrimile, fă-te frumoasă, c-o să te zărească și Domnul nostru, Vlad Vodă...

Murmură abătută, în turcește, limbă în care obișnuia să-și spună gîndurile cînd era foarte tristă :

— Nu... nu vreau să-l văd... iartă-mă, nu mă pot încă obișnui cu datina voastră ca femeia să slujească la masă unui bărbat străin, fie chiar și bei... Și de el mi-e frică nespus... L-am zărit prin zăbleală... E... nu știu cum să zic... mi-e parcă frică de el...

O scutură un fel de fior, se lipi de mine și-mi șopti din nou :

— Ia-mă, te rog... Ascunde-mă în chervanul tău... Nu mă lăsa aci...

...Am lăsat-o totuși în Edirne. După două săptămîni am trecut Dunărea, cu Vlad și vreo două-trei sute de oșteni turcomani, dați pentru alaiul lui Vladoglu de prudentul și diplomatul Murad.

Nici n-am intrat bine în țară, și oamenii noștri de legătură ne-au și ajuns și ne-au vestit să ne-ascundem. Boierii cei mai tari din Sfat juraseră credință lui Vladislav, fiul acelui Dan Basarab pe care-l îndepărtase Vlad Dracul. Jupanii închinați Drăculeștilor tăceau mîlc, închiși între zidurile caselor lor sau unii chiar în temniță. Vremurile nu se arătau deschise pentru alegerea lui Vlad ca Domn. Pentru el nu se aflau decît două căi : întoarcerea la Curtea Sultanului sau fuga, în afara hotarelor țării. A ales-o neîntîrziat pe cea de-a doua. Mie mi-a poruncit să mă întorc la Poartă, ca să-i pot vesti de acolo ticluielile

turcomanilor şi uneltirile lui Radu, fratele său domnesc. M-am lăsat greu de rîndul ăsta. Aş fi vrut să rămîn în Loviştea mea, ori să trec munţii împreună cu Fiul Dracului şi să intru în slujba Moldovenilor sau a altor români. Dar Vlad mi-a poruncit să mă-ntorc. Zicea că are încredere în soartă, dacă mă ştie lucrînd acolo, la turci, pentru binele lui şi-al Ţării. Zicea că mă va chema, îndată ce se vor linişti trebile şi se va alege cu voinţa Ţării întregi, Domn.

După şapte luni de călătorie m-am întors în sfîrşit la Edirne. Aci am aflat că, la vreo două sau trei zile de la plecarea mea, Ilinca îşi pusese capăt vieţii. Mitri, venit să-i aducă nişte bani lăsaţi de mine, o găsise într-o dimineaţă atîrnată de-o grindă, cu ochii holbaţi, bălăbănindu-se în funie. Popa Ilarion de la biserica noastră din Adrianopole n-a voit s-o îngroape creştineşte, fiindcă femeia, zicea el, împinsă de Diavol, îşi luase singură viaţa... Au îngropat-o într-un cimitir turcesc, fără nici un semn la căpătîi. Mitri trebuise să plece tocmai în acea zi din Cetate, nu fusese aşadar la înhumare, nu-i ştia mormîntul, îl căutase, dar nimeni nu i l-a mai arătat după aceea. Şi nici eu n-am mai putut să-l descopăr vreodată...

„Fii doritor să afli situaţia domniei aceluia şi cu osebire vrem să ne înştiinţezi cum a decurs procesul lui Dracula valahul, dîndu-ne veşti despre ceea ce urmăreşte deocamdată Voievodul în părţile acelea."

Din Instrucţiunile senatului veneţian către trimisul său — din aprilie 1463 [13]

Benedetto :

Dacă nu m-ar fi trimis Papa Pius — Dumnezeu să-l ierte — în anul de graţie 1463 în Ţara Ungurească nu l-aş fi văzut pe Dracullus şi, cu siguranţă, Parcele ar fi tors alt fir pentru destinul meu.

S-a întîmplat însă că m-am dus. N-aveam pricini să zăbovesc la Roma. Dimpotrivă. De-abia aşteptam să plec din nou la drum ; ca un veritabil veneţian ce sînt iubesc schimbările şi drumurile mai presus ca orice.

Am ajuns la Buda pe la începutul primăverii.

Atelierul regal de pictură, decoraţiuni şi miniaturi, se afla nu departe de palatul fostului Împărat Sigismund de Luxemburg, ridicat după planurile arhitectului Manetto Ammanatini — zis il Grasso — în stilul sever şi impunător al edificiilor vechi din nordul Italiei, din Boemia şi Germania.

Cartierul mi-a plăcut, pentru acea minunată perspectivă a lui asupra Dunării. Casele construite mai demult vădeau puternica înrîurire a artei barbare din Nord, avînd totuşi simetria celor din Italia noastră ; la vremea cînd am văzut întîia oară Cetatea regală de pe Dunăre, începuseră să fie împodobite cu cîte o poartă sculptată în maniera nouă a discipolilor unui Ghiberti sau Donatello, sau cu cîte o friză ori madonă cizelată în marmoră.

Clădirile noi de tot felul ale nobililor, călătoriţi prin Italia, cum ar fi cea a lui Iannus Vitesius sau a lui Iannus Pannonicus sînt admirabile ca linie şi eleganţă.

Tînărul Mattia, fiul viteazului Iannus de Huniade, eroul atîtor bătălii împotriva turcilor dar şi moştenitorul unei averi imense în latifundii sau depozite la bancheri, îşi pusese în gînd — de cum dobîndise coroana — să facă din reşedinţa sa un strălucit centru umanist şi artistic, după modelul celor din Italia.

De aceea, ca un veritabil Mecena, deschisese baierile pungii sale regeşti şi chemase de pretutindeni (dar mai ales din Republica Florenţa, din Milano şi Dalmaţia) sculptori, pictori, copişti, cărturari, bijutieri şi tot felul de artizani şi meşteri.

Oraşul vuia vesel de clocotul prefacerilor şi construcţiilor, de uruitul căruţelor încărcate cu piatră, marmură şi tisă. În curtea atelierelor palatului, zgomotul ciocanelor şi dălţilor, strigătele pietrarilor şi sculptorilor şi acel „du-te vino" grăbit al ucenicilor şi calfelor nu contenea decît spre seară, tîrziu.

L-am găsit pe messer Boccardo al meu împreună cu ceilalţi artişti florentini şi unguri, într-o sală lungă şi plină de ferestre. L-am tras de o parte.

— Prea Sfîntă Fecioară ! a exclamat Giovanni bucuros că mă vede, auzisem c-ai căzut în sclavie la turci şi-a scăpat lumea de un aventurier ca tine !

— Singura sclavie în care am căzut vreodată e cea a Muzelor şi de dragul lor am ajuns să rătăcesc prin cîmpiile Eladei, după urmele lor de muzică pietrificată.

— Păstrează-ţi alegoriile şi erudiţia pentru serbările şi frumoasele de la Curte ; se-nnebunesc cu toate după poezii, histrioni, poveşti orientale şi turniruri. Mie, vere Benedetto, să-mi spui de-a dreptul cum doreşti să te ajut — rîsese florentinul. Ar fi o adevărată minune să vii tu din celălalt capăt al pămîntului, ca un nou Marco Pollo aci, fără nici un scop. Dar te previn, nu-mi cere bani cu împrumut, că n-am. Ilustrul nostru patron cheltuie fără prea multă chibzuială, plîn de avîntul său tineresc, cu tot soiul de *„giostre"* *, baluri, vînători regale, invitaţii, daruri făcute magnaţilor, planuri şi construcţii, mii şi mii de ducaţi. Pe noi însă ne plăteşte conetabilul său care e şi parcimonios şi uituc. Abia ne dă cît să ne ţinem zilele şi onoarea breslei.

* *Giostră* (în limba italiană) — turnir, întrecere în lupte. (n.a.)

— Dar banderiile regale și le plătește Mattia la zi ? am aruncat în glumă. Mai pregătește cruciada împotriva lui Mahomed ? Sau pe aci, la Buda, nu se mai vorbește despre război ?

Auzisem că Regele, sfătuit de unchiul său, Voievodul de Transilvania, plănuia să mărească dările față de stat și să-i silească și pe magnații săi la plata unor taxe anuale și să mărească numărul oștenilor din banderii. Ungurii, mai ales cei ce nu vedeau cu ochi buni dinastia nouă, a Huniazilor, murmurau. Pius al II-lea trebuise să tragă multe sfori politice ca să împiedice crearea unei noi ligi a baronilor unguri împotriva protejatului său, fiul lui Ioannus.

— A ! se dumirise iute florentinul. Dacă dorești să stăm de vorbă serios despre problemele Veneției tale și ale Turciei, să ne căutăm alt loc. Aici, în oraș, mai cu seamă la Palat, de ciumă și de războaie să nu pomenești ! Toți vor să uite nefericirile creștinilor din Bizanț și ale răzvrătiților de husiți, și ale schingiuiților țărani din Transilvania, și cu toate acele conflicte iscate de schismatici, de poloni sau de teutoni ; toți vor să petreacă, în frunte cu Mattia Regele, și nimeni n-are chef de predici sau de lupte.

— Întrebam de oștile Regelui fiindcă, poate, m-aș tocmi și eu mercenar, sau tălmaci, sau desenator de hărți, ceva, orice, ca să cîștig repede faimă și bani, aci la Curtea ungară.

— Ca un al doilea Pippo Spano, mă ironiză florentinul. Uiți că nu ești glorios cum era Pippo cînd Luxemburghezul l-a luat în slujba lui...

— Atunci, ce-mi recomanzi să fac ? Mă încredințez ție, am făcut pe modestul. Îmi poți găsi un locșor în atelierul vostru ?

Giovanni se grăbise să-mi găsească un locșor, la atelierul de pictură, pe lîngă Rosselli. Era tocmai ce-mi trebuia. Nu mai pictasem de vreo doi ani. Îmi plăcea mirosul vopselurilor și temperei, și lucrul și, pe deasupra, mă bucuram descoperind că nu-mi pierdusem priceperea în alegerea nuanțelor și mîna, mîna mea sigură. (Ah ! De ce n-am rămas pictor !) Rosselli începuse a fi chiar gelos pe mine, dacă din fericire n-ar fi fost atît de prins de pasiunea sa pentru fiica unui negustor din oraș.

Nu mai picta aproape nimic, scria toată ziua poeme, imitații searbede după Petrarca, și umbla hai-hui, cu donzella aceea unguroaică.

Între timp, eu îmi făcusem cîțiva amici printre artiștii atelierelor și printre bibliotecarii și funcționarii din Cancelaria Corvineștilor. De la unul dintre ei am aflat că Regele plănuia să mai construiască o aripă la Atelierul de decorațiuni și să adune acolo xilogravori și ilustratori pentru cărți, și meșteri tipografi din Germania. Așadar, și el își dădea bine seama, nu numai umaniștii de la Vatican, ce minune sînt cărțuliile astea cu rînduri tipărite.

Atunci, la Buda, am căutat de-am turbat *Historia despre Dracullus* pe care i-o promisesem cardinalului. În sfîrșit, am găsit-o prin prietenul meu, bibliotecarul, la un negustor sas. M-a costat vreo 30 de florini, deși era subțirică doar de șase foi și trasă pe hîrtie obișnuită, nu „in cartha pecora", pe pergament. Mare desfătare n-am avut dintr-însa, căci era scrisă într-un dialect alemanic, barbar, și de-abia mi-a tradus-o bibliotecarul. O alta, cu textul latin (pe care-o aștepta răposatul Papă Piccolomini) se zicea că urma să apară curînd, dar numai Domnul Hristos știe cînd, deoarece meșterii nu se țin mai niciodată de făgăduielile lor.

Despre Voievodul valah îmi povestise la Constantinopole și Harefta, în cei doi ani petrecuți de mine acolo, dar alte fapte — reale. Istoriile alea spăimîntătoare ale nemților m-au interesat, firește ; ce m-a atras mai mult a fost gravura care împodobea prima pagină a opusculului. Aceea da, de o mie de ori, da ! Era o lucrare curată, frumoasă, făcută de-un meșter priceput. Portretul lui Dracullus era desenat în linii sigure și fine, respirînd o nu știu ce dîrză ironie calmă. Părea chipul unui *condottier*, cum vezi în multe efigii ale artiștilor noștri din Italia — un chip aș zice frumos, tocmai printr-un anume echilibru între forța brută și voința subtilă, transpus în unghiurile bărbătești ale nasului și sprîncenelor, și în viclenele semicercuri ale bărbiei și pleoapelor. Nu citeai în el nici un fior de pietate și blîndă mărginire ca în portretul mărinimosului duce Federigo da Urbino, nemurit în acel diptic al lui Piero della Francesca, pe care l-am văzut terminat cînd eu însumi am mers la Urbino, după treburi.

Tot astfel, valahul nu-mi părea a fi împietrit nici în orgoliul acela scelerat al lui Sigismondo Malatesta, vizibil

pe orice medalie a sa și mai ales în cele lucrate de Matteo dei Pasti. Dar cu tiranul din Rimini, Voievodul avea oarecare apropiere de destin. Și Malatesta a fost excomunicat, dușmănit de principii puternici ; însuși Pius l-a excomunicat și l-a condamnat, în lipsă, *la rug*, zicîndu-i *rex proditum*, principe al trădării, uxoricid, călău, dușman al Cerului și-al Omenirii, păgîn și desfrînat, și cîte altele... Și totuși, după ce îl afurisise și-l umilise în fel și chip, seniorul din Rimini îmbrăcase strai cernit și-și presărase țărîna pocăinței pe cap, iar cucernicul pontifice fu nevoit să-l ierte și, împreună cu Senatul Veneției, îi încredințase conducerea armatelor de cruciați împotriva turcilor, precum a vuit toată lumea. Fusese oare învinuirea de trădător al creștinătății nedreaptă, sau creștinătatea însăși avea nevoie de sabia acelui tiran, așa zis pocăit ? Secret. Unul din multiplele secrete închise în coridoarele sacrosantei noastre politici, bîntuită de neprevăzut și nesiguranță, de naivă încredere și rafinată suspiciune... Un secret ce-mi pare a fi asemeni celui ce înconjoară, c-o aură sumbră și confuză, și figura acestui principe valah.

La puțin timp după sosirea mea în Buda, se lățiseră prin Cetate destule *novitale* pe care mă grăbisem să le comunic Senatului prin Tommasi, solul Veneției. Cred că se află trecut în registrul de informări secrete. Sau s-or fi pierdut, cine știe ? O copie am trimis-o și cardinalului Gobellini. Se știa sigur la curte că tînărul rege al Ungariei nu se poartă prea aspru cu ilustrul și teribilul său captiv. E drept, îl ținea încă departe de palatul său, de strălucirea și petrecerile de-aci (cu nimic mai puțin fastuoase ca pe la Ferrara, Urbini sau Florența) totuși se zice că l-a lăsat să ia parte — în ascuns — la niște întreceri cavalerești, unde totdeauna a ieșit victorios. Focoasele și curioasele *gentildonne* din Buda au avut astfel prilejul să admire și să arunce flori, ochiade și răvașe promițătoare acestui cavaler straniu și necunoscut, în armură de oțel negru, cu un dragon de argint cizelat pe piept și pe casca sa țuguiată, a cărui vizieră rămînea veșnic lăsată peste chipul desigur mîndru și înconjurat de cel mai străveziu mister.

După ce fusese scos din temnița de la Vișegrad și Buda, în casele regale unde era ținut, seniorul valah se bucura totuși de oarecare mărire ; își avea curtenii și slujitorii săi,

vîna și petrecea, numai gloria și libertatea îi erau furate, dar și astea nu deplin.

Căci, cu toate că tipografii alemani, din îngăduința Regelui însuși, umpluseră lumea cu acel *libellus famosus* *, se vorbea din ce în ce mai cert că Regele înclină să-i dea de soție acelui Dracullus pe-o rudă de-a sa, acum văduvă. Și cînd te gîndești că tot Regele, în urmă doar cu puțini ani și de față cu mulți nobili unguri, cu secretarii, cu oratorii și șambelanii străini aflați la curte, povestise legatului papal Nicollo de Modrussia, cruzimile tiranului cel groaznic din Valachia, pe care el, Mattia, îl întemnițase la Buda spre a mîntui pe creștini de fărădelegile lui... Se făcuse a uita acele negre învinuiri rostite pe-atunci (drepte sau mincinoase, numai Domnul știe cu-adevărat cum vor fi fost) și începuse a-l onora cu felurite grații și daruri. L-am auzit o dată chiar pe episcopul de Strigon mormăind tare indignat, fiindcă Regele îi ceruse *reverendissimului pater* să facă orice ca să-l convertească pe îndărătnicul schismatic la credința catolică, pentru că voiește neapărat înrudirea coroanei ungare cu acel fiu de Diavol, de spada căruia are nevoie creștinătatea.

La Curte, tinerele contese nemăritate vorbeau între ele despre principele valah, în șoaptă și c-o admirație nătîngă și înfiorată, ca despre unul din faimoșii paladini descriși în romanele frînceștí, drept care mai mulți magnați unguri au și făcut prinsoare, unii cu alții, dacă Regele va lăsa să-i scape au nu, un asemenea *vir gloriosus*. Cît despre contesa-văduvioară, nu se-ndoia nimeni c-ar voi să-l bage pe drac în raiul familiei Szilágyi — mai degrabă decît să vadă cu tristețe cum i se duce, fără nici un cîștig, tinerețea. Illustrissima donna era trecută de douăzeci și opt de primăveri, avea un mijloc gros cît o văcuță și ochi cucernici de gîscă manierată ; am văzut-o eu însumi, cînd a venit să-și comande un medalion la aurifaberul Marcus Dalmatus.

Cam la două săptămîni după ce-am zărit-o (era iarnă, și sufla vîntul ca pe-aici, la Snagov — al năibii frig !), într-o dimineață, Roselli a dat buzna în atelier, amețit de palincă și foarte îngrijorat. A trîntit pe masă o borsă durdulie,

* *Libellus famosus* (în limba latină) — cărticică defăimătoare. (n.a.)

zăngănind de bani și a sughițat, lăsîndu-se să alunece pe-o ladă.

— Fraților, bateți-mă, alungați-mă, vindeți-mă la tălali, dar salvați onoarea scumpei noastre bresle, că eu, nenorocitul, mi-am vîndut sufletul pentru treizeci de florini ungurești de aur !

— Te pomenești că te-ai însurat cu diavolița ta ! îi cîntase în strună Paolo Ammanatini, un tîmplar și ebenist destoinic, la fel de gras și vesel ca și celebrul său unchi, care-l chemase în Panonia.

— Eu sînt beat și tu spui prostii ! se văitase Roselli. Pentru Anușca mea mă vindeam bucuros, fără să vă cer sprijin și iertăciune ! Nenorocirea e că am încheiat, în numele vostru, un tîrg temerar cu Diavolul.

— De ce în numele nostru ? Ce sînt *faceziile* * astea de prost gust ? Roselli, trezește-te și spune-ne ! se supărase Ricca, decanul nostru de vîrstă.

— Am semnat, acum cîteva ore, în cancelaria Regelui, un contract pentru un tablou pe care trebuie să-l fac principelui Dracullus. Anușca zice c-a auzit că Vlaadus ar fi vampir, nu om și a jurat că, dacă-l pictez, nu mai vrea să mă vadă în ochi.

— Dac-ai semnat, să fii sănătos, rînji Paolo, și să-i faci tabloul !

— Tocmai fiindcă sînt sănătos, n-o să-l fac, sughițase din nou Roselli. Nu-l fac nici mort. Toți zic că principele ăsta e chiar Diavolul în carne și oase ! Ați răsfoit și voi cărticica aceea xilogravată (o avea Benedetto) trasă în păcătoasa aia de invenție a maistorilor din Bavaria.

— Dac-au izbutit să-i facă nemții o gravură, crezi că nu ești în stare și tu să-l pictezi ? Ori ești mai catolic decît Papa și mai prost decît neamțul ? argumentase în stil florentin Giovanni, văru-meu, căruia îi plăcea să ia peste picior pe oricine.

— Nici una, nici alta, meștere, țin doar la pielea mea. Și nu mă duc în fața tiranului acela nici mort. V-am adus vouă banii ; dacă are cineva curajul, n-are decît să se ducă ! Eu am fugit din Cetatea mea de frica știți voi a cui și n-am de fel dorința să dau peste alt tiran, care în loc să mă laude pentru meșteșugul meu divin, vrea să mă jupoaie.

---

* *Facezie* (în limba italiană) — glumă, farsă. (n.a.)

— Dar ce-o să-ţi facă nobilul Dracullus ? Nu-i eşti nici duşman, nici serv. Ce-o să-ţi facă ? se mirase curios grăsunul Ammanatini.

— Secretarul, călugărașul acela ungur, mi-a spus să cuget bine înainte de a da ochii cu Dracullus. Însuşi Regelui, Valahul i-ar fi trimis vorbă că nu ţine să-i fie înfăţişat decît un meşter care ştie bine a grăi şi a se purta cu un senior ca el. Altmintreli de nu va fi mulţumit seniorîa sa, valahul, şi de purtările, şi de vorbele *zugravului* (auzi, zugravi ne zice !) să ştie acela că îşi primejduieşte nu numai gloria, dar şi spinarea.

Întrebaţi-l pe secretar ! Nici un pictor de la Curte nu s-ar duce de bună voie. Eu am semnat, fiindcă eram beat-mort. Dar acum, treaz fiind, vă zic, bunii mei prieteni, nu mă duc să-l pictez. Să salvezé altul faima artiştilor noştri !

— Dacă te-ar fi chemat un Sforza, un Medici sau tiranul din Rimini, ai fi avut mai mult curaj ? întrebase Giovanni cu nelipsitul lui spirit practic şi ironic.

— Tiranii noştri sînt, oricum, catolici, nu schismatici sau barbari, se-ncăpăţînase Roselli să susţină — şi-i au în cinste pe artişti, chiar şi unul ca Malatesta. Şi-apoi eu sînt foarte ocupat la pictarea celor patru virtuţi ; Iannus Vitesius mi le-a comandat şi nu mi-aş ierta nici o întîrziere. Nu-i drept, messer Ricca ?

Am întrezărit, în acea clipă, cel mai bun prilej să mă apropii de fascinantul senior valah ce-mi stîrnise, în cel mai înalt grad, curiozitatea. Şi, de ce nu mi-aş mărturisi-o, ardeam de dorinţa de-a cîştiga bani şi stimă (Pierdusem din gros jucînd *tarocchi* cu florentinii din Buda, dinarii promişi nu-mi sosiseră de la Curia Papală, pe cei daţi de Signorie-îi investisem în nişte afaceri prospere la banca noastră din Veneţia. Dac-oi muri tînăr, măcar să-i aibă biata mama, şi nepoatele mele !...) Îmi aduc foarte bine aminte tonul nepăsător sub care îmi mascam graba şi ambiţia cînd am rostit, către bătrînul Ricca, oprindu-l să-şi dea vreun verdict :

— Aş încerca eu să mă duc la Vlad Dracullus. Cunosc puţin şi limba valahilor. Am învăţat-o la Adrianopole de la un nobil din facţiunea Dragulilor, a tatălui lui Vlad. Seamănă destul de mult cu o latină rustică plină de greşeli de gramatică, cum spunea un prieten al tatălui meu, umanistul Flavio Biondo, care-i cunoscuse pe-aceşti urmaşi ai

coloniștilor romani, la consiliul Sfintei Biserici ținut la Florența.

— I-am auzit și noi lîngă Dunăre pe niște oșteni transilvăneni și pe niște negustători vorbind între ei — poți înțelege ușor, confirmă *il grasso* Paolo. Mulți vorbesc limba asta și prin Buda.

— Se zice că și Sanctitatea sa Papa ar fi scris în lucrările lui savante despre Transilvania și Valacchia, adăugase Giovanni. Iar despre Mattia, Regele, se știe că ar fi și el de origină valahă. Iancu de Hunîade se mîndrea cu obîrșia sa ; lui Mattia nu-i prea place să și-o amintească, dar cu solii moldovenilor se înțelege fără a folosi tălmaci.

Nu voiam să le spun toate cîte știam eu despre țara și oamenii lui Dracullus, ca să nu se găsească vreun altul să-mi încurce socotelile. Am insistat.

— Dacă messer Ricca și voi toți, și dacă și Cancelaria regală îmi dă dezlegare, aș dori să-i fac eu tabloul. N-am pictat pînă acum principi — decît pe unul din Trapezunt. Dar v-au plăcut portretele pe care le-am făcut de curînd, cel al nepotului episcopului de Esztergom și cel al primarului... Dați-mi-l mie pe Dracullus. Nu mă tem. Sfînta Fecioară și muza noastră a Picturii mă vor apăra de el.

În felul acesta (și după ce am mai făgăduit că voi da treizeci la sută din sumă și lui Roselli ca s-o împartă cu secretarul) am primit recomandația să merg la castelul unde era ținut de Rege și să-l pictez pe nobilul și cumplitul senior valah, după cum era dorința lui Mattia.

Am aflat apoi că s-ar fi comandat lucrarea, nu pentru vreo galerie de oameni iluștri, cum credeam noi, ci spre a fi trimisă acelei contese pe care Mattia ținea să i-o dea de soție.

„Marea răutate făcută de Kazîklî fiind arătată înaltului Divan și pregătindu-se la înalta Curte oastea victorioasă, potrivit firmanului împărătesc emis mai înainte, s-a pornit la supunerea Țării Românești, în primăvara anului (1462). Ulemalele rostind «Victorie cu ajutorul marelui Allah» și steagurile fîlfîind unul după altul în bătaia vîntului, (oastea) a străbătut mai multe localități. Și într-o zi strălucitoare s-a ajuns la hotarul Țării."

HODJA SA'ADEDDIN:
„Expediția Sultanului Mehmed al II-lea în Țara Românească". [13]

Harefta :

...Pe la leatul 6964 * cînd Vlad izbuti să recapete temeinic domnia, mă chemă într-adevăr la Curtea sa. Patru ani am gustat apoi dulcea răsplată a credinței ce-i arătasem... Patru ani plini de-o nețărmurită bucurie că mă aflu, în sfîrșit, *acasă*, în țară... Eram velboier în Sfatul Țării ; eram din nou stăpîn pe livezile și măgurile cu meri și nuci, moștenite de la taica și întărite cu hrisoave și peceți de Fiul Dracului. Eram încă în floarea vîrstei, puternic, bucuros de fiece zi pe care-o trăiam la Argeș, *între-ai mei*... Bucuros de prețuirea arătată de Țepeș, bucuros de cinstea ce mi-o făcuse a fi de față la însoțirea mea cu jupînița Arghișa, și la sfeștania din casa mea nouă de piatră, de pe ulița de lîngă Biserica Sîn-Nicoară...

Doamne, ce repede au trecut clipele acelea de mulțumire deplină ! Patru ani, ca patru înfloriri și patru zăpezi, repede scuturate...

...Și cum mai vuia Țara întreagă, *pe-atunci*, trezită la viață nouă, de vîntul aprig al prefacerilor ce le-au fapt Vodă Țepeș ! Cum mai lărmuiau iarmaroacele de lume, ce se mai bucurau tîrgoveții și neguțătorii noștri din Valahia că-i sprijină Domnul și-i apără de vămile și de lăcomiile

* La 1456 Vlad capătă a doua oară domnia, sprijinit de Iancu de Hunedoara. Prima domnie din 1448 a fost doar de 2 luni și neînsemnată. (n.a.)

breslelor de peşte olaturi ! Ce se mai bucura norodu' cînd Ţepeş *judeca* în piaţă vreun boier vînzător de ţară sau vreun neam de-al Dăneştilor, cînd împărţea averile celor hainiţi la oştenii săi sau la cei fără prihană... cînd pedepsea pe furi şi pe tîlharii de drumu' mare, pe curve şi pe cei ce jurau strîmb, pe neguţătorii hoţi sau pe calicii ce strîngeau aur din pomenile săracilor... Şi ce se mai înghesuiau fiii de moşneni, voinicii şi chiar sprevîrstnicii cu caş la gură, să se scrie la catastif în noua armie pe care-o gătea Domnul, după tot şartul, ca să apere ţara de lifte !

Mult mi-a fost dat să văz şi s-auz în acei patru ani cît am stat în Valahia... Adică *am stat* e doar un fel de-a spune, căci n-am şezut locului nici o clipă, la drept vorbind...

Ţepeş nu suferea în preajma lui pe nescinre care să adaste liniştit să-í pice pară mălăiaţă... Îi punea să lucre pe toţi : pe boieri, pe ţărani ca şi pe oştenii săi de Curte. Nimeni nu lenevea ; toţi alergau într-un suflet să împlinească poruncile domneşti ; nimărui nu-i dădea mîna să se-mpotrivească... He, he, ce ani, Doamne-Dumnezeule !...

Ţara se liniştise ; tîlharii nu mai îndrăzneau să se iţească ; tîrgoveţii îşi vedeau de chiverniselile lor, moşnenii de pămîntul lor, străinii treceau uimiţi şi neîncrezători pe lîngă vestitul puţ din marginea Tîrgovişteí, cu cupa lui de aur, pe care nimăruia nu-i dădea mîna s-o fure... He, he... ce vremuri !... De-ar fi avut Ţepeş mai mult răgaz, să aşeze toate la locul lor !... Cu toată spaima ce-o trezeau ţepele lui, norodul îi sta alături... S-a văzut asta şi mai tîrziu, cînd s-a ridicat cu el, la luptă toată ţara...

Dar jupanii cei bătrîni îl urau ; poate fiindcă se temeau straşnic de el, poate fiindcă ridica în slujbe tot felul de oameni noi, oşteni fără pămînturi şi fără rude nobile, aşa cum e şi prietenul ăsta al meu, Codre, pe care Vlad l-a făcut în vremea luptelor cu saşii, din oştean de rînd, căpitan domnesc.

Se temeau, aşadar, jupanii cei vechi de Ţepeş ; şi chiar de mine, niţeluş... he, he... Deşi boierii Drăculeşti n-aveau temei să-l urască pe Domn ; Vlad, cu toate că-i ţinea din scurt şi-i batjocorea de nu-i dădeau ascultare, nu i-a pălit pe cei din partida Drăculeştilor cu mînia aceea a lui grozavă, cu care i-a urmărit pe Albeşti, pe-ai lui Pardoi, pe-ai lui Udrişte şi pe hainiţii ceilalţi... Vorbele ce-au ajuns mai tîrziu la Buda şi, mai departe, la Roma, cum că Draculya sau Draculus şi-ar fi omorît boierii de-a valma, nu

erau întemeiate ; veneau numai de la oamenii Dăneştilor. Pe ei avea drept să se răzbune ; şi Vlad s-a şi răzbunat ; şi eu m-am răzbunat pe rudele lui Ştefan sin Opre ; era dreptul meu s-o fac... Deşi, acum cînd mă gîndesc la trunchierea acelui tînăr, nepot de al lui Opre, îmi zic că băiatul n-avea vină... Nu el mă vînduse turcilor, ci moşu-său, Albu...

În sfîrşit, Dumnezeu să ne ierte pe toţi, că numai El ştie ierta... Noi, oamenii, facem ce ne taie capu' !...

Am fost deplin fericit, *atunci*, în timpul domniei de-a doua a lui Vlad...

Pe urmă...

Din toamna leatului 6968 * şi pînă în primăvara cînd Mahomed, Cuceritorul Bizanţului, se porni el însuşi ca un turbat, cu toată urdiia lui împotriva Domnului şi-a Ţării mele, am conăcit din nou, pentru a treia oară, în Cetatea Adrianopole. Nu ştiu cum oi fi răbdat să fiu departe de ţară... Doar datoria sfîntă de oştean, care-a juruit deplină credinţă, mă ţinea acolo. Vlad îmi poruncise să m-amestec iarăşi în vechiul meu „joc cu moartea", însă-mi făgăduise că va fi cea din urmă trimitere a mea peste olaturi... Es-timp mi-era un dor crîncen de-ai mei ; mă gîndeam întruna la feciorul pe care mi-l născuse tînăra mea jupîniţă ot Corbi, şi la casa mea din Argeş. Nu-mi plăcea din cale-afară nici negoţul cu vite de tamazlîc, cu care trebuia să mă-ndelĕtnicesc de ochii lumii, dar şi destul de grijuliu, căci Ţepeş nu îngăduia pierdere de bani, şi dorea catastife şi socoteli cît mai limpezi. Alergam de aceea de dimineaţă pînă seara, prin tîrguri şi bazare, mă tocmeam şi mă certam după obiceiul locului, cu alţi fermanlîi, negustori vicleni şi-nrăiţi, adevăraţi şacali pe lîngă mine ; umblam apoi prin kalemurile administraţiei cu bacşişuri şi tertipuri, ca să revînd marfa noastră cu ceva cîştig pe la curţile stăpînilor de *ziamet*-uri ** ori prin bazarurile agiei. Din timp în timp dădeau pe la mine şi ciurdari de peste Dunăre, unii trimişi de marii boieri ce vindeau oi şi berbeci prietenilor de la Poartă, alţii, trimişi de Voievodul meu, ca oameni ai noştri de legătură.

Din Constantinopole — sau Istambul cum îi ziceau turcii de cînd Mahomed il Fatih îşi strămutase acolo Curtea sa

---

* 6968 = 1460 (n.a.)

** *Ziamet* (în limba turcă) — moşie. (n.a.)

împărătească — primeam ştiri de preţ de la vechiul meu prieten, Mitri. Şi cabazul schimbase oarecum meseria cea mărturisită ; nu mai colinda prin cetăţi cu saltimbancii ci, ajutat de-un frate şi-un nepot, dresa acum tot soiul de dobitoace şi zburătoare. Turcii şi grecii veneau în At-Meidani, la spectacolele lui, să vadă caii şi cămilele dănţuind în sunetul dairalelor şi mai ales luptele şi întrecerile din văzduh date între şoimii şi porumbeii lui Mitri. În acele lupte, de pomină în tot oraşul, şoimii lui îmblînziţi nu ucideau porumbeii, ci, dimpotrivă, îi lăsau să li se caţăre în spate, spre bucuria privitorilor.

Auzisem de meşteşugul cabazului nostru, dar nu-l mai văzusem de cîţiva ani buni, cînd — la scurtă vreme după ce Ţepeş pustiise cetăţile, forturile şi satele turceşti de la Dunăre — pe la începutul lui Mărţişor, într-o zi pe înserate, cineva mi-a bătut în geamlîc, aşa cum era semnul ştiut de mine, întocmai cum se bate pasul în hora căluşarilor. Apoi un glas tînăr, necunoscut, a şoptit iute şi rugător, pe grecește :

— Kiriè... Kiriè... deschide... Pentru numele lui Dumnezeu, deschide o dată !

Afară era zloată şi frig. Am crăpat uşa. În uliţă se afla un băieţandru înveşmîntat într-un burnus de cămilar, ud şi ponosit.

— Ce vrei ? m-am răstit la el, necunoscîndu-l. Cine eşti ?

— Sînt Mitruţ, nepotul lui kir Dimitrie, cabazul din Constantiniè, îmi răspunse tremurînd, şi-mi arătă un inel cu o pecete pe care-o cunoşteam foarte bine.

L-am tras repede în odaie şi-am închis uşa în urma lui.

— Ce s-a întîmplat ?

— M-a trimis unchiul la domnia ta, gîfîi băiatul. Te roagă să-l ajuţi. Să vii negreşit cu cai, haine şi ce-o mai trebui... E în caravanseraiul lui Umur, la ieşirea din Cetate, spre Filibé.

— De ce n-a venit el însuşi ?

— Nu poate. Sîngerează. L-a lovit cineva, ieri pe drum, pe la spate. O să-ţi povestească dumnealui, la han. A trebuit să fugim din Stambul ; pesemne i-au luat urma.

— Cum e îmbrăcat ?

— Ca şi mine, în straie de cămilar. Ne gîndeam să ne alipim pe lîngă o caravană ce merge cu mărfuri spre Dunăre. Avem cu noi două cămile de la circ. Trebuie să le scăpăm de samarii pe care-i poartă, în care e averea un-

chiului. Ele, bietele dobitoace, or găsi singure drumu' spre casă, spre Stambul... Sînt învățate...

— Da' în samarii aceia ce aveți ? I-am încercat pe flăcăiaș. M-a privit surprins și a tăcut. Îl dezamăgisem. Am zîmbit pe sub mustața mea bine vopsită cu *henné*. Bănuiam desigur ce *avere* are cabazul cu el. O avere neprețuită pentru jocul nostru și care nu trebuia să se irosească zadarnic, ci să se-ntoarcă în țară cu spor.

— De unde să găsesc acu, în toiul nopții, un loc potrivit pentru porumbeii voștri călători ? am mormăit, începînd să-mi adun lucrurile.

Nepotu-său îmi răspunse, mai îmbărbătat :

— Nu-i trebuință de mare lucru. Numa' un coș mai măricel ori un sac cu țesătură rară, dacă ai... Am avut eu grijă de gulubii noștri. Le-am dat mei, fiert în rachiu dulce, și dorm, sărăcuții, ca duși de pe astă lume... N-o să gungure decît mîine, tîrziu... Pînă atunci le vei dibui domnia ta un locșor ferit...

—

Într-o odăiță, la han, l-am găsit pe Mitri, zăcînd în pat, cu fierbințeală. Avea o rană de junghier nu prea adîncă în umăr, dar era încă tare ca un urs, deși îmbătrînise. Gemea și-l sictirea pe turcește pe ăl de-l lovise ca un nemernic, pe la spate. Ba chiar avu puterea să glumească, arătîndu-i lu' nepotu-său barba mea văpsită cu cel mai frumos roș din Indii.

— Măi Mitruț, ți-am spus să-mi aduci la căpătîi pe-un oarecare boier turc din tabăra Dracului, nu un țap roșcovan din neamu' lu' Izrail... Cum i-ai greșit capu', nepoate ?

— Ba n-a greșit, vere Mitri, am rîs eu, tot capu' meu este, însă potrivit cu noua mea stare. Uiți că acu' sînt fermanliul Iusuf bin Iagup, și-s mahomedan drept-credincios, deși fiu de zaraf evreu. Dar mi se pare că și domniei tale trebuie să-ți schimb puțin capu' și înfățișarea, dacă vrei să ieși viu din caravanseraiul și vilaetul ăsta...

— Fă ce știi cu mine, frate, mîrîi cabazul, înveselit. Fă-mă harap, drac sau profet, numa' înlesnește-mi să trec Dunărea, înainte ca trimișii Sultanului și-ai lu' Radu-bei, frumosul frate al stăpînului nostru, să-i înduplece pe niscai boieri d-ăi mari să vîndă țara.

— Au mai cercat ei, de cîteva ori, acu cîțiva ani, la Tîrgoviște și peste hotare, la sași... N-o să mai cuteze...

Frica de ţepe le ia piuitul... Şi-apoi, oricît de hainiţi or fi, cred că nu le-ar plăcea să vadă ţara paşalîc — aşa cum s-a-ntîmplat cu Serbia — şi pe turci boieriţi în locul lor. Or să tacă... N-au încotro...

— Ba să vezi cum or să prindă limbă cînd s-o apropia de Dunăre Mahomed, cu urdi-alaiul lui cu tot...

— Aşadar, e lucru hotărît ? Începe să mişte leul cel întărîtat ?

— Credeai c-o să închidă ochii la lipsa celor 10 000 de galbeni din haraciul de pînă acum, ha ? Şi c-o să-şi lingă senin împunsăturile pe care i le-a făcut Ţepeş în coasta dreaptă, spre Dunăre ?

Auzisem, firește şi eu, de mînia Sultanului. Turbase, mai cu seamă, după ce Ţepeş îi spîrcuise supuşii, de-a lungul hotarului de ape înghețate, de la Zimnicea la gurile fluviului ; iar batjocura cu Hamza-paşa şi Iunus-bei, cei traşi în ţeapă, ispravă pe care toţi o ştiau, jurase s-o plătească însuşi Gazihanul.

Toţi slujitorii Porţii clătinau capul şi-şi amestecau bărbile şoptind, cu spaimă şi c-oleacă de bucurie, că marele vizir, Mahmud-paşa, cel care adusese nefericitele veşti de la Dunăre, încasase fără să sufle o ciomăgeală grozavă, dată de slăvitul Mahomed il Fatih cu latul săbiei sale grele, spre a-şi răcori turbarea ce-l cuprinsese.

În timp ce-i oblojeam cabazului rana şi-i muiasem pletele şi barba creaţă în văpsea aurie, după o reţetă adusă de nişte bărbieri din Florenţa, ostenindu-mă să-l preschimb dintr-un hojmalău oacheş şi primejduit într-un ciurdar spelb şi de rînd, cum sînt ăi de mînă paşnic berbecii şi oile prin încîlcitura Deliormanului, Mitri mi-a lămurit ce se vînzolea pe la Noul Serai din Stambul.

Întîi de toate se făceau pregătiri temeinice pentru „expediţia de pedepsire" a lui Dîraku cel răzvrătit. Micii defterdari strîngeau pe capete orezul, carnea şi seul din împărăţie. Grînele urcaseră în preţ peste noapte. La Gallipoli şi în Cornul de Aur, se adunase o mare parte a flotei de război.

Deocamdată stăteau gata să rîdice ancora douăzeci şi cinci de trireme, o sută cincizeci de caice mijlocii, echipate de luptă, şi nenumărate ghimii pentru transportul ostaşilor şi-al proviziilor.

În Anatolia, paşalele chemau sub tuiuri pe toţi beii şi stăpînii marilor ziameturi, cu fiii şi călăreţii lor, în cuirase

și coifuri. Două ortale de spahii — floarea cavaleriei din Asia — își pregătiseră caii și lăncile. Timarioții, vasalii cei mărunți, veneau și ei, fiecare stăpîn de moșie aducînd barem doi slujitori și doi cai de schimb.

Beglerbeiul Rumeliei trimisese ștafete pentru a strînge azapi și achîngii ; ăștia erau oricînd buni de lupte pentru niscai prăzi luate din Kara-Iflak, unde fiecare musulman auzise că izvorăște din pămînt laptele și mierea.

Ienicerimea nu mișca încă ; aștepta pe Sultan. Semnul de pornire nu va întîrzia decît pînă prin Prier, spusese Mitri, la sfîrșit.

— Îți las treizeci de porumbei călători — ultimii pe care-i mai am — mă lămurise el apoi, cu ochii sclipind de fierbințeală și de grijă. Zece sînt alburii — ăia sînt învățați să zboare la Argeș. Ceilalți, cu penele mai pestrițe, sînt luați de la un pîndar din fortul nostru de la Dunăre.

Cînd vei afla că s-au pornit corăbiile pe mare, să slobozi din cuști cîte trei porumbei de fiecare culoare. Le prinzi de picior un inel lat, de-argint ușor, după ce ai scrijelit pe metal ziua și luna și restul... Următorii nouă îi trimiți cînd auzi că s-au mișcat odele * de ieniceri din Adrianopole spre Sofia. Și pe ultimii, cînd afli că azapii sînt la Dunăre.

— Mitri, frățioare, cînd s-or mișca trupele din Rumelia mă voi strecura și eu pe urma lor, către țară. Așa e învoiala mea cu Voievodul. Dac-oi fi în viață, am zîmbit în bărbuța mea de țap roșcat, căci s-ar putea prea bine să mă înjunghie pe drum careva. Dar nu mi-ai povestit pînă acu' cine te-a însemnat pe tine în spinare ?

— Nu știu, frate, bănuiesc doar, zise cabazul scîrbit, apoi gemu : Mitruț — nepoate, ia adu-mi niște gheață curată de la fîntîna din curtea hanului, dac-oi găsi, să-mi pun pe frunte și pe rană.

— Și vezi dacă e cineva la pîndă pe-acolo, am urmat eu.

Îndată ce băiatul plecă din odaie, Mitri se ridică într-o rînă și-mi spuse sugrumat, grăbit.

— Bănuiesc pe cineva... Și dacă scap din caravanseraiul ăsta păcătos, n-o să-l cruț.

— E omul Dăneștilor ?

---

* *Odă* (în limba turcă) — trupă ; regiment. (n.a.)

— Nu, frate, e un om al boierului Mihail, din țară. Unul anume Cerchez ; l-am văzut o dată în Tîrgoviște, îl știu bine, că-i însemnat, are buza de sus crestată urît.

— Și ce căuta la Poartă ?

— A venit cică să vîndă grîul unor boieri dîmboviteni. Bănuiesc că are și alte meremetiseli. Înainte de a fugi eu din Fanar, unde locuiam în ultima vreme, l-am zărit la mînăstirea Panmakaristos. Venise cu Radu-bei. Vorbeau și rîdeau împreună. M-a văzut și Cerchez ăsta și m-a arătat tovarășului său nobil. N-am dormit noaptea aceea acasă. În zori, am auzit că mă căutase un necunoscut. Acela mi-a răscolit totul, din pod pînă-n pivniță. Porumbeii nu mi-i țineam acasă, nu i-a găsit. La prînz eram pe drumul Edirne-ului, cu Mitruț și cu golumbii mei. E sigur că mi-au luat totuși urma și au tocmit pe cineva să mă ucidă, ca să nu-i spun lui Țepeș că l-am văzut pe Cerchez în Stambul — cred eu... Dac-oi scăpa cu bine și de rîndul ăsta, ridic o fîntînă și o troiță lîngă Sighișoara, în satul unde-i născut tata.

(...Bietul Mitri n-a apucat să ridice troița, deși a trecut cu bine Dunărea, pe la mijlocul lui Mărțișor, împreună cu alt om de-al meu de încredere. Duceau niște cai arabi, chipurile către tîrgul din Liov. Cabazul a murit într-o bătălie, prin preajma cetății Dîmboviței, în același an.

Am auzit că l-ar fi despicat cu sabia boierul Pardoi, ce se-nchinase printre primii lu' Radu cel Frumos și venise în oastea lui Mihaloglu Ali-bei, căpetenia trupelor lăsate de Sultan lîngă Dunăre.)

Cînd s-a-ntors Mitruț din curtea hanului, spunînd că-i liniște și pace, unchiu-său era gata-mbrăcat, cu țundră flocoasă și opinci mocănești. De sub căciula neagră de cioban, înfundată pînă la sprîncenele albicioase și pîrlite, se vedeau niște plete roșcate. Mustața gălbuie sta țeapănă, ca rădăcinile de ceapă îngroșate de îngheț. Barba i se răsfira pe piept, udă și proaspătă, o frumusețe de mătură aurie, ce-ar fi stîrnit pizma oricărei frumoase curtezane din Florența. Eram tare mîndru, mai ales de culoarea bărbii, de aceea cînd Mitruț a rîs și-a zis că unchiu-său arată ca o sperietoare de ciori, l-am pleznit cu latul mîinii peste gură și, ca răzbunare, i-am ras și puful ușor ce-l avea sub nas (pe el îl îmbrăcasem în odaliscă — sub văl, tot nu i s-ar fi văzut mustăcioara — dar mai sigur era să i-o șterg cu briciul).

Așa gătiți, și cu sacul cu porumbei beți-morți în spate, duhnind a văpseluri, a dohot și-a găinaț, am ieșit tus-trei din caravanserai, lăsînd cămilele peșcheș acolo. Umur, stăpînul hanului, se holbă la noi, neștiind cine sîntem și cînd intrasem în odăița de sus, dar, mulțumindu-se cu cei cîțiva aspri dați cu mărinimie de posomorîtul cioban, tăcu.

A doua zi, pe Mitruț l-am trimis îndărăpt în Stambul la taicu-său, iar pe unchiul său l-am urcat într-o haraba trasă de niște căluți părești, munteneșți, de soi aprig, i-am trîntit sub coviltir cîțiva berbeci grași, legați de picioare, și l-am pornit spre belitoarea de oi din Sredeț, unde-mi aveam eu un negustor de știri, om de nădejde.

...Era amarnic de viteaz, cabazul nostru ! Păcat de el săracu'. S-a dus... Ar trebui să-i aprind o lumînare groasă, cînd ajung la mine, la Argeș... dac-oi ajunge... Atîtea lumînări ar trebui să aprind pentru toți acei morți, nenumărați morți, pe care i-am avut frați și tovarăși de lupte, că bisericuța noastră din Corbi s-ar lumina de ele ca o vîlvătaie ; și poate-ar vedea-o și sfinții din ceruri și s-ar îndura de viețile și suferințele noastre ale românilor din acest veac clătinat și obidit !...

Am dat drumu' din cuști primilor porumbei luați de la Mitri, trei zile după Sfîntul Gheorghe, cînd la Adrianopole s-a răspîndit vestea plecării flotei din Stambul.

Cîteva zile mai tîrziu, pe cîmpia oștilor, la Edirne-Kapu, s-au adunat oastea de uscat și cetele avangărzii lui Mahmud-pașa, marele vîzir.

Le-am numărat cu ochii de pe colină. Erau vrea cincisprezece *tiumene* *, fiecare cu flamuri de alte culori. Ienicerii de Poartă, în zale albăstrii, cu kicé-ele albe fluturînd în vîrful coifurilor de oțel ; achîngiii cu arcuri și iatagane, azapii în șalvari verzi și roșii, cu lăncii lungi, de care atîrnau fîșii de mătase în culoarea steagului lor ; apoi *alșac-buiucurile* de călăreți ale nobililor din Rumelia, după ei cu tobulhaneaua și cămilele încărcate de arme și corturi.

Au pornit cu toții într-o zi caldă de Florar. Primăvara venise iute în acel an ; iasomia și glicinele cățărate pe zi-

* *Tiumen* — unitate militară turcă avînd între 1 000—10 000 de soldați. (n.a.)

durile caselor şi-ale fortului vechi păliseră de timpuriu sub soarele grăbit ce prevestea o vară nemiloasă, arzătoare.

Ciarkagiii * lui Mahmud-paşa cu spahiii în frunte, deschideau convoiul trepădînd pe drumul bătătorit, către Filibé, spre munţi. Ienicerimea mergea în marş susţinut, la o zi — două depărtare de primii oşteni. În urma ienicerilor veneau topciii ce luptaseră cu aproape zece ani înainte la Porţile Bizanţului, cu cele o sută douăzeci de tunuri grele ale Răsăritului, trase de bivoli nepăsători. Se-nşirau apoi agale cămilele, cărînd sacii cu arme şi harabalele cu provizii, şi toată acea ordie pestriţă alcătuită din scribi, bucătari şi hakimi, robi şi sacagii, saraholi şi dervişi, neguţători de tot felul, mici meseriaşi, codoşi, cîntăreţi, şi alţii fără nici o treabă.

Pe răvăşelele celorlalţi nouă porumbei am însemnat numărul tiumenelor şi ziua pornirii lor din Edirne, apoi i-am slobozit, dar — ca să fiu mai sigur — am repezit spre ţară şi trei ştafete de-ale mele, trei geambaşi pricepuţi şi iuţi.

(Cînd aceştia au trecut Dunărea, fiecare în alt loc, şi s-au întîlnit cu oamenii lui Ţepeş, porumbeii lui Mitri îşi împliniseră şi ei, sărăcuţii, misia — spre mîndria cabazului nostru care-a fost lăudat atunci de Domn şi dăruit cu patru cai arăbeşti luaţi de români pe la sfîrşitul lui Florar, într-una din hărţuielile acelea fulgerătoare cu oastea lui Mahmud-paşa).

Eu am mai rămas în Adrianopole pînă la cinci ale lui Florar, tot dînd peşcheşuri şi cerşind sprijin, pînă ce-am înşfăcat de la Agie actul, prin care mi se îngăduia să însoţesc trupele Porţii şi să fac aprovizionări şi negoţ, la Dunăre, în raza taberelor otomane.

Fericirea de-a mă întoarce — în sfîrşit, acasă, şi pentru totdeauna — îmi era umbrită de grija ce mi-o stîrnea acea oaste numeroasă, tălăzuindu-se necruţătoare, într-o deplină şi crîncenă rînduială, spre hotarele noastre, ca un puhoi ameninţător...

Nu mai era vorba de nişte cete întîmplătoare de achîngii, tăbăriţi precum lăcustele flămînde în lanuri, care o dată ce-au înghiţit şi pîrjolit o halcă din moşia noastră străbună, s-ar întoarce în ceairul lor, sătule şi mulţumite de jaf... Era vorba acum de una dintre cele

* *Ciarkagii* (în limba turcă) — ostaşi din avangardă. (n.a)

mai mari armii ridicate de Sultan împotriva creştinilor de la miază-noapte de Dunăre. Toţi ziceau că, de la cucerirea Constantinopolului, nu se mai pomenise atîta voinicime strînsă sub flamurile Semilunii. Şi nu numai pentru o răzbunare — a unui ocîrmuitor puternic şi ambiţios împotriva altuia, mic şi îndîrjit —se mişca atîta norod, venit din stepele aspre şi din toate triburile închinate. Mahomed il Fatih nu s-ar fi mişcat însuşi el pentru o răzbunare şi-atît. Ambiţia lui ţintea mai adînc. Ştiam sigur, din toate acele zvonuri şoptite şi temeinice, care se-ncrucişaseră în ultimul deceniu pe drumul cancelariilor între Răsăritul şi Apusul lumii noastre ; ştiam din mărturiile unor nobili şi cărturari turci ori creştini ce stătuseră cîndva în preajma tînărului şahzadé, şi din cele ce văzusem însumi la Adrianopole, că Sultanul visa, în străfundul inimii lui, să supună toată lumea, precum odinioară Alexandru Macedoneanul. Şi-acum, după ce subjugase Bizanţul şi-şi deschisese cale liberă la trei mări, voia să-şi împlînte cetele de nomazi şi războinici în inima Europei, la Buda şi Viena. Ţara Românească era doar cheia spre Transilvania şi apoi spre Europa. De aceea hotărîse să o preschimbe în paşalîc, cum făcuse cu ţările creştine din Balcani, cu Serbia şi Peloponezul.

În timp ce călăream spre Nicopole, însoţind cele două chervane cu mărfuri şi veghind asupra turmei de vite şi berbeci, pe care-i duceam unuia dintre ciorbagiii de ieniceri (cunoştinţă mai veche, de aliş-verişuri), mă tot gîndeam ce vor putea face românii lui Vlad Vodă împotriva a vreo două sute de mii de oşteni bine înarmaţi, cîţi socoteam că are Mahomed, cu flotă cu tot.

Ai noştri, voinici cercaţi, erau doar vreo zece mii. Ştiam însă, din veştile primite ainte, că se ridicase şi Ţara... Ţăranii — încă vreo 10.000 de suflete, erau alături de Ţepeş — care cu ce putea : cu coase, cu furci, cu mazdraguri... Mă mai bizuiam pe făgăduielile Papei şi-ale lui Mattia Craiul, care ziseseră în dese rînduri, în scrisori şi în concilii, că vor da oameni, arme şi bani. Ţepeş punea el însuşi mare temei pe-acei oşteni făgăduiţi. Îi aştepta.

Dar n-au sosit la timp, nici mai tîrziu... Nimica n-a dat Apusul — decît numai vorbe deşarte... Poate niscai bani, şi nu nouă, românilor, ci altora...

Vlad a luptat singur — cu ai lui. Ca un nebun a luptat... Nici nu-mi vine a crede că i-am ţinut pe turci doar noi, românii... Dacă l-ar fi sprijinit atunci Corvin Craiul, şi papistaşii aceia, şi moldovenii... dac-ar fi rămas în Scaunul Basarabilor încă zece ani... El, nu Radu... Am fi fost tari ca în vremea lui Mircea cel Bătrîn şi neatîrnaţi, liberi, liberi...

Cînd l-au pus creştinii în a treia lui domnie *, a fost prea tîrziu... Boierii au fost mai vicleni şi mai iuţi. Şi acu, iată, Vlad a murit de pomană... Blestemaţii... Numai la grîul lor, la liniştea şi chiverniseala lor li-e gîndul... Încolo, de Ţară nu le pasă. Birul a fost de patru ori mai mare în timpul domniei lui Radu, prietenul turcilor... Şi în vremea din urmă, sub Laiotă, se zice că a urcat şi mai mult... Ce-o să mai vină peste capetele noastre şi-ale sărmanilor moşneni şi români, Doamne-Dumnezeule mare ?

Către sfîrşitul lui Florar, mai aveam încă, ascunşi sub coviltirul căruţei mele tixită cu pastramă de oaie, doisprezece porumbei călători. Ultimii. Pentru ăştia era cît pe ce să-mi pierd capul. Ar fi trebuit să le dau drumul din sac, îndată după ce-am ajuns la Dunăre, lîngă Nicopole — unde se aflau rînduite tiumenele oştii de uscat. Dar am aşteptat, prosteşte, ca turcii să înceapă trecerea hotarului de ape. Şi pe urmă, mi se păruse că mă urmăreşte careva. Nu eram o clipă singur sau nevegheat. În raza taberelor, forfoteau necontenit caraule, neferi, dervişi şi tot felul de saraholi, misiţi ori raiale.

Păduricea de sălcii de lîngă fort ascundea corturile mari ale ienicerimii. Erau apărate cu şanţuri şi cu scuturile lungi şi grele înfipte în pămînt. Trei rînduri de şanţuri şi trei rînduri de ziduri din mii de paveze de-oţel negru, închipuind un arc bine întărit şi strîns, iar în mijlocul lui un alt cerc de corturi care închidea tabăra Sultanului. Pe urmă, încă o jumătate de cerc, cu otacurile călărimii şi tabunurile ; veneau la rînd alţi ieniceri, şi apoi topcîii, cu tunurile lor, cu carele lor de luptă, şi cămilele, şi căruţele cu provizii...

* La 1476. (n.a.)

Flota fusese anunţată la Zimnicea. Urca fluviul încet, cu grijă. O parte din oşti şi corăbii se oprise pe lîngă Chilia. O altă parte rămăsese la Brăila, cu ordin s-o ardă, apoi să meargă spre miazănoapte. Grosul urdiei plutea însă către Nicopole.

În noaptea de 22 spre 23 Florar, din tabăra de unde mă găseam am auzit de departe strigăte, pleoscăitul mînios al undelor izbind în pîntecul triremelor şi caiacelor, fîşîitul slab al vîntului în pînze, zgomotul sec al lopeţilor, comenzi răstite, şi zornăit de lanţuri.

Venise flota otomană. Aruncau ancorele. Se-adunau pîlcurile.

În zori, Dunărea gemea de sute de luntri şi zeci de galioane. Saraholii şi oştenii de rînd, vîrîţi în apa nămoloasă, lucrau de zor să ridice un cap de pod plutitor chiar acolo, pentru trecerea avangărzii.

Atunci, în dimineaţa aceea limpede, vînzolită de zgomote şi porunci, am greşit şi-am dat drumu' porumbeilor. N-am mai stat să cuget că o fac în zadar, fiindcă Ţepeş cu ai noştri trebuiau să se fi aflat demult dincolo, pe celălalt ţărm. Îi bănuiam eu pîndind pe decinde, pitiţi prin stufărişul verde şi înalt al bălţilor sau undeva, în geana pletoasă a sălciilor bătrîne... oricum, undeva, prin codrii merei, încîlciţi, ce coborau umbros spre luncă... Ba chiar mi se părea uneori că aud, dintr-acele locuri valahe, amestecîndu-se în şuierul moale al vîntului şi apei, ţiştuitul ascuns al unor fluierături, nechezatul înăbuşit al unor cai, ţinuţi de dîrlogi sau de bot...

Cele douăsprezece ştafete ale lui Mitri îşi luaseră zborul, rotindu-se la început buimace peste pădurice, apoi peste Dunăre.

N-am prea avut noroc, în acele clipe. Un pîndar turc, vrînd să-şi încerce arcul, slobozi chiar atunci o săgeată înspre porumbei ; atînse unul la aripă şi-l făcu să cadă, din întîmplare, chiar pe puntea unei şeici plină cu spahii şi curteni. Cineva dintre aştia descoperi veriga de-argint de pe piciorusul păsării şi dete zvon că în tabără s-au strecurat niscaiva unelte ale ghiaurilor.

S-a pus un preţ pe capetele acelor iscoade şi pe orice dovadă adusă în dezvăluirea vicleniilor cuiva. Iar toţi neguţătorii, raialele şi căpeteniile saraholilor ce trudeau la poduri, precum şi ceilalţi ce nu făceau parte din oaste dar se aflau totuşi în tabără au fost înştiinţaţi să se-nfă-

ţişeze îndată pentru cercetarea hîrtiilor la otacurile administraţiei, din marginea ultimelor rînduri.

Nu mă speriasem. Acte aveam, iar în ajun de bătălii poruncile de acel soi nu se dădeau decît de ochii supuşilor. Totuşi mă gîndii că a sosit timpul s-o şterg spre satul bulgăresc din josul fluviului, de unde speram să mă strecor dincolo, la ai mei. Dar, în aceeaşi zi, primele ode ale lui Mahmud-paşa începură a trece fluviul, îmbarcate în şeici largi apărate de arcaşii de pe trireme. Ciarkagii călări — vreo şapte-opt mii de oameni — se porniră şi ei prin apă, ceva mai sus de capul podului, într-un vad mai liniştit.

Dunărea prinse a se clătina şi a vui pretutindeni, cu toate că nu era furtună.

Bufnetul undelor în mal, pleoscăitul vîslelor, sforăitul speriat al cailor, strigătele turcilor răsunară o zi şi o noapte, şi încă o zi...

Priveam neliniştit, încrîncenat, trecerea aceea hotărîtă şi neîntreruptă — cam vreo treizeci de mii de oşteni, socoteam să se fi scurs cu totul — şi mă întrebam ce naiba aşteaptă Ţepeş de nu caută să-i împuţineze, să-i oprească...

Am înţeles abia pe urmă.

Noaptea următoare, toată avangarda armiei otomane se găsea pe decinde, încercînd să se odihnească înainte de a porni spre inima *Negrei-Vlahii.*

Era tăcere. Sălciile şi stufuł abia de se clinteau, susurînd. Flamurile roşii şi galbene de pe corăbiile otomane se-ntunecaseră es-timp, în umbra iute ce înghiţea malul turcesc, şi apoi apa, şi pe urmă tabăra lui Mahmud... Iar cînd luna fu acoperită în întregime de norii groşi, prevestitori de ploaie, nişte flăcărui şi umbre ciudate începură să dănţuiască prin cîteva stufărişuri, pe ţărmul stîng al Dunării, foarte aproape de ienicerii lui Mahmud-paşa, ghemuiţi sub scuturi.

Flăcăruile clipiră întîi spre stînga... pe urmă spre dreapta... apoi departe, drept înainte, în zarea tot mai largă a pădurilor vladnice. Pîlpîirile pogorau spre fluviu din trei părţi, fulgerător.

Se auziră ropote puternice şi chiuituri cumplite. Şi veniră peste tabăra lui Mahmud, prin întuneric, noian de săgeţi, săgeţi bine trase.

Pe Dunăre, chiar în mijlocul șeicilor, cineva nevăzut îndrăzni să arunce o suliță cu un șomoiog de cîlți aprins — apoi alta.

Turcii răcniră înjurături mînioase și puseră mîna pe lopeți și pe archebuze.

Dar încotro să tragă ? Nu se mai zărea nimic, nimic, decît apa neagră a Dunării. Curînd, o luntre ușoară se desprinse dinspre țărmul otoman și trecu dincolo.

Mahmud-pașa primea așadar o poruncă de la marele său stăpîn.

În loc să contenească, luminile și chiuiturile valahilor se înmulțiră. Ciarkagiii turci se neliniștiră, din nou răsunară porunci, strigăte, nechezături, trîmbițe. Și îndată ce luna se arătă iarăși, gălbuie și otrăvită, ostașii lui Mahmud zbucniră într-un glas chemarea la luptă, acel „Allah Kerim" fioros, și se puseră în mișcare. Erau împărțiți în patru grupe : trei mai mici, de urmărire — spahiii iuți ai beglerbeiului răsăritean spre pădure, ienicerii la stînga și azapii la dreapta — restul armiei rămase să se întărească pe loc cu șanțuri și cîteva tunuri, trimise în grabă de Sultan.

Am oftat mulțumit. Vlad venise. (Știam acum că Domnul meu le va întinde turcilor o cursă învățată de la străbunul său, Mircea, și-i va mîna spre bălți și pădure, ca să-i macine mai ușor).

Mi-ar fi plăcut să văd cum se vor desfășura hărțuielile, dar, tocmai cînd încercam să mă apropii de mal, ca să-mi dau seama mai bine de mișcările trupelor otomane (cele valahe pieriseră de cum răsărise iarăși luna), trei neferi, însoțiți de-un neguțător în straie bulgărești, mă înconjurară.

Neguțătorul — un om slab, negricios, cu buza de sus crestată urît — zise iute, într-o turcească stricată, plecîndu-și ochii :

— Acesta e. L-am văzut și la Vidin. Avea în căruță niște porumbei. Cercetați-l bine. Jur pe Allah că el e vinovatul. Și rînji spre mine : Te caut de-o zi întreagă, vînzătorule...

Mi se păruse într-adevăr, de cîteva ori, pe drum spre Nicopole, că niște străini mă pîndesc... Poate-mi și umblase careva în căruță... Dar pe acest om — o bănuială mă făcea să cred că-l chema Cerchez — nu-l văzusem pînă acum.

Am cercat să mă apăr, rîzînd nepăsător :

— Prieteni, sînt negustor turc, mahomedan drept-credincios. Inima mea e curată, ca şi beratul prin care pot dovedi cine sînt. Mai bine cercetaţi întîi cine e streinul ăsta care vrea să piardă un nevinovat, ca să ia desigur cîţiva arginţi.

— Las' că ştim noi cine e, se răsti unul dintre neferi. Tu scoate actele şi arată-ni-le.

Am murmurat, rîzînd, cu inima strînsă de-o presimţire rea.

— Sînt mahomedan drept-credincios. Nu mi-e teamă de nimeni. N-am făcut nimic. Dar actele nu le voi arăta unor neştiutori ai literelor sfinte, ci slujbaşilor de la cortul kiatibilor, numai lor.

Cei trei neferi scoaseră iataganele ca să mă sperie ; omul care mă pîrîse rîdea, strîmbîndu-şi buza de sus într-un fel ce mă înfiora.

Am scos şi eu din sîn junghierul de care nu mă despărţeam niciodată, am sărit în lături, ferindu-mă de pumnul unuia dintre neferi, şi-am început să fug, strigînd cît mai tare :

— *Aman, Buiurun !* Dreptcredincioşi ostaşi, ajutaţi-mă ! Sînt nevinovat ! Ajutaţi-mă, şi Allah vă va ajuta şi el în luptă !

Se strînseră în jurul meu încă vreo patru ieniceri şi, din fericire, veni şi-o căpetenie de-a lor. Mă întorsei spre acesta, umil :

— Strălucite usta, scapă-mă. Şi-l blagoslovii cu un lung citat din Coran, pe care-l recitai curgător şi cîntat. Surprins, turcul se arătă gata să mă sprijine şi să mă însoţească spre cortul secretarilor şi scribilor — dar unul din neferi îl trase de o parte şi-i grăi ceva, încet.

Usta ridică din umeri către mine :

— Neguţătorule, aceşti oameni au primit poruncă să te lege şi să te ducă la tacrir. Trebuie să-i urmezi.

Am gîfîit, ştiind că, de mă va lăsa pe mîna celor patru, nu voi apuca ziua de mîine.

— Cinstite ostaş al dreptăţii, aceşti oameni vor să mă omoare fără a mă judeca. Sînt mahomedan — am drept la judecată. Te rog în genunchi să mă ajuţi. Îţi voi fi recunoscător, sînt înstărit, nu te voi uita.

— Cum să fac să te-ajut ? mormăi usta, binevoitor.

— Dă-mi un ienicer de-al tău ca martor — să vegheze ca să nu mă omoare careva la tacrir. Şi mă-ntorsei iute spre unul dintre ienicerii ce mă ascultau cu interes :

— Îl voi răsplăti pe cel ce mă va ajuta !

— *Ewett,* zise usta, aşa e drept.

Mă scotocii în sîn, aveam două pungi cu arginţi — pe una i-o azvîrlii ienicerului ce se pregătea să mă urmeze, pe cealaltă i-o înmînai căpeteniei :

— Încă o clipă, îngăduie-mi doar să scriu o jalbă către judecătorul oştii.

Cei trei oşteni ai omului cu buza crestată se foiră :

— Ce faci, usta ? Ce atîta zarvă pentru un păduchios de renegat ?

— Gura, zise acesta. E musulman. Are drept la judecată. Şi cîntărind în palmă punga, zîmbi către mine :

— Ai cu ce să scrii, neguţătorule ? Călimară, pană... şi ?

Aveam. Am întocmit la iuţeală o jalbă, pe o fîşie lungă de pergament, am luat de jos un pumn de ţărînă şi l-am presărat peste cernelurile ude, apoi am dat sulul acelei căpetenii...

. . . . . .

La tacrir m-au bătut pînă am leşinat. Voiau să mă facă să recunosc că nu mă cheamă Iusuf bin Iagup, şi să-mi spun numele adevărat. Ienicerul meu s-a amestecat şi el zicînd să fiu mai bine dat pe mîna cadiilor, căci altminteri Profetul îi va pedepsi pe toţi. Mormăia mereu zicînd că ăi de vor greşi pot da ochii curînd cu alt judecător — cu Cel de Sus.

M-au lăsat o zi întreagă, să-mi vin în fire. Pierdusem nădejdea c-o să scap. Singurul lucru ce mă liniştea puţin era faptul că Cerchez şi neferii lui dispăruseră, mai către seară. Pe urmă, noaptea, mă lăsară iarăşi în cort, legat dar netorturat.

Afară, tabăra părea că înnebunise. Toată noaptea răsunară certuri, răcnete, rugi, glasuri care se văitau — pe urmă porunci şi forfoteală. Ienicerul meu veni în zori şi-mi şopti pe furiş :

— Ai noroc, Iusuf bin Iagup. Se pare că unul dintre cărturarii ce se află strînşi în cortul Divanului a citit jalba ta şi i-a spus Muftiului c-o să te cerceteze negreşit.

Am răsuflat mai împăcat și-am încercat să-l trag de limbă :

— Numa' să nu vină Diavolul acela de *Kaziklu* * peste noi, să ne jupoaie. Era atîta zgomot az-noapte, că mi-a fost frică...

Ienicerul se răsti :

— Taci, bre, Iusufe. Nu mai pomeni de șeitanul ăla, că se-ncrețește pielea pe mine...

Am urmat, căinîndu-mă :

— Mi-e teamă, cinstite prietene... Mi-e teamă... N-ai auzit zgomotele de az-noapte ? Ce era ? Năvăliseră viahii ?

— *Allah-Akbar !* zise cutremurat turcul. Blestematii n-au cutezat... Da' l-au trimis pe Omar-bei, fiul cel tînăr și viteaz al sandgeacului de Sofia, îndărăt la noi pe mal... Legat de armăsarul său, tînărul e fără nas, fără urechi... L-au trecut turcii noștri Dunărea... Ienicerul se apropie mai mult de mine și-mi șopti : Se zise că din cei cinci mii de spahii din aripa noastră dreaptă, Omar-bei a fost singurul care s-a-ntors... Ta-su a înnebunit de jale... Plînge și-l roagă pe Sultan să dea semn s-o pornim cu toții dincolo... Asta era... De-aia se-auzea atîta zarvă...

— Cînd o să porniți, eu ce-o să mă fac ?

Ienicerul rîse încet :

— Nu pornim, bre, încă vreo cîteva zile... Poate că pînă atunci să ai și tu noroc... Așa-s ăi de au parale... Au cîteodată și noroc...

— Sînt nevinovat, m-am tînguit eu, zbuciumîndu-mă în barba mea roșie.

— Oi fi, bre Iusufe, dar și Omar era... Și acu — iată, e mort !... Voința lui Allah e uneori de neînțeles pentru robii lui !

— Am să-ți dau de două ori prețul pus pe capul meu, dacă scap, am murmurat. Sînt nevinovat, vreau să trăiesc...

. . . . . .

După ruga a doua, niște neferi m-au dus la cortul judecătorilor. Judecătorul cel mare al oștirii lipsea ; nu erau de față decît doi kiatibi ai săi și, în fundul otacu-

* *Kaziklu* (în limba turcă) — Țepeș. (n.a.)

lui, pe niște blănuri, un om lungit, cu spatele întors spre lumină.

Nu l-am văzut întîi, și nici nu l-aș fi luat în seamă. Priveam cu încordare spre cei doi secretari ai cadiului.

— Fiu al lui Iagup — îmi spuse unul dintre ei, întinzîndu-mi beratul, actele tale nu sînt calpe, totuși am vrea să ne lămurești cine te-a învățat să scrii așa de frumos.

Răspunsul îmi era ticluit de mult :

— Tatăl meu cadiu, a fost în tinerețele sale robul unui cărturar din Brussa care l-a învățat literele sfinte. De la dînsul le-am deprins și eu. Zicea că o să-mi prindă bine...

Din fundul cortului, dintre blănuri, se înălță atunci un glas ce-mi era cunoscut, o voce calmă, tărăgănată și ironică, deși ușor agasată, ca a unui bătrîn sau suferind.

— Și cu o asemenea pană dăruită te-ai făcut negustător de vite, drept-credinciosule Iusuf ? N-am mai întîlnit o scriere așa frumoasă decît la un vechi scrib de-al meu, carele a murit...

Nu mai încăpea nici o îndoială. Vocea era a lui Torgud. Ce naiba căuta cronicarul în Nicopole ? m-am întrebat, fulgerat de surpriză.

O clipă lungă m-am lăsat pătruns din nou de valurile acelui sentiment ciudat și-amestecat, pe care mi-l stîrnea beiul meu.

Mă gîndii că Torgud ar fi putut să dezvăluie secretarilor cine sînt, dar numai șovăiala aceasta, destul de omenească, mă umplu de mînie împotriva mea și-a destinului meu.

M-am pomenit murmurînd un vechi proverb, pe care cronicarul îl rostea deseori, luînd în derîdere cele sfinte :

— *Virmenge Mqabud ne eite sun Mahmud...* *

Inima îmi bătea cu putere. Credeam în prietenia lui Torgud, totuși mă înciudai puțin cînd el, fără a mă privi, spuse :

— Are dreptate negustorul... Dacă Allah i-ar fi hărăzit meseria scrisului, ar fi azi ori scribul unui nobil ca

---

* Cu sensul de : Dacă D-zeu nu vrea, ce poate face omul ? (în limba turcă). (n.a.)

mine, ori nobil el însuşi prin scris. şi n-ar fi vîndut şi cumpărat boi, în piaţă...

Se-ntoarse pe blănuri, gemînd şi strîmbîndu-se de durere, şi-mi zîmbi, complice :

— Asta cumperi, omule, nu-i aşa ? Boi şi viţei ?

— Da. Vite de tot felul, prea slăvite effendi-bei, am făcut eu pe prostul.

— Şi vinzi pielea lor pe băţ ? rîse cronicarul mai departe.

— Vînd tot ceea ce-mi îngăduie legea mea sfîntă, răspunsei iute. Sînt doar un neguţător drept-credincios.

Unul dintre secretari îmi întinse beratul :

— E bun. Ia-ţi-l.

— Sînt slobod, aşadar ? Pot aduce mulţumire lui Allah ?

— Sigur, omule, zise celălalt kiatib. Lui Allah, dar şi acestui bei, pe care-l vezi în cortul nostru. Ţi-a pus o vorbă bună pe lîngă judecător. Era cît pe-aci să luăm în serios jurămintele bulgarului, care zicea că porumbeii sînt ai tăi şi numai ai tăi.

M-am înclinat spre Torgud, cu semnele celui mai adînc respect :

— Slăvite bei, ai făcut o faptă bună, pe care n-o voi uita. Spune-mi în ce otac dormi şi dă-mi voie să-ţi aduc deseară, drept recunoştinţă, cel mai gras berbec pe care-l am.

— *Olmas !* rîse Torgud. Hakimul mi-a interzis să mănînc carne. Zice că, la boala mea, dacă mă hrănesc mai departe cu grăsimi, nu voi mai apuca să văd nici măcar apropiata zi cînd Sultanul îşi va sărbători izbînda împotriva lui Dîrak-oglu ! De vrei, vino totuşi în cortul celui de-al treilea defterdar, după ruga de seară. Şi adu-mi doar nişte fructe sau legume — ce-oi găsi !

Firește, m-am dus, încărcat de daruri şi bucuros să mai schimb o vorbă cu el. Nu-l văzusem de foarte mulţi ani. Cronicarul se retrăsese la Magnissa, rareori mergea la Stambul, la Noul-Serai ; la Adrianopole nu mai venise de la moartea lui Murad.

Mă aştepta. Era singur, întins pe nişte blănuri. Acelaşi surîs ironic, depărtat şi îngăduitor i se citea pe chip, dar, Dumnezeule, cît îmbătrînise ! La lumina opaiţului gălbui din cort, părea descărnat, cu obrazul măsli-

niu, lucind de-o sudoare verzuie, vlăguit de-o suferință ascunsă ori poate surpat numai de pustiirile hașișului. Mi-a șoptit, mulțumit că mă vede :

— Altă dată, scumpul meu învățăcel, cînd îți vei vopsi barba, vezi să-ți schimbi barem caligrafia, dacă nu vocea și ochii.

— Mi lala, n-aș fi gîndit niciodată să ne-ntîlnim aci. Mă bucur însă că Allah a rînduit să ne mai vedem. Dar ce ai ? Pari bolnav.

— Birul vremelniciei... mormăi cărturarul cam sîcîit. Gemu. Campaniile astea lungi nu sînt făcute pentru mădularele mele greoaie și neînvățate de la un timp cu ostășia. Bănuiam eu că n-o să-mi priască marșurile ; nu știam însă c-o să mă obosească într-atît.

— De ce n-ai rămas în Anatolia ? La Magnissa, la poalele munților Sipyl, vremea e minunată acum. Ce demon te-a împins să-ți lași seraiul tău înconjurat de cipri, și să vii în Kara-Iflak ?

— Curiozitatea, dragă Harefta, curiozitatea mea de cronicar. E adevărat, puteam să nu mă-nfățișez la oaste, aș fi putut plăti cîțiva neferi și călăreți în locul meu. Sînt destul de bătrîn... așa că tînărul nostru leu din Stambul nu și-ar fi zbîrlit nici măcar o sprînceană, oricît m-ar fi ponegrit înainte-i istoriografii săi aflați la Sublima Poartă. Dar m-a mînat aci curiozitatea și dorința — cam nesăbuită pentru anii mei zișI înțelepți — de a însemna într-un *defter*, poate ultimul meu caiet, toată bătălia Sultanului cu vlahii, în amănunt, și cu gustul ei adevărat, de mînie și neprevăzut, de scrum și sînge, de măreț și barbar...

— Se zice, mi lala, că nu te prea bucuri la Noul-Serai de onorurile cuvenite învățăturii tale alese și faptului că ai fost bibliotecar împărătesc. Tînărul tău prinț din Magnissa te-a dezamăgit în așteptări, de cînd e Sultan.

— Mărturisesc că da, în multe... zîmbi cronicarul, desprins parcă de cele ce-l înconjurau. Acu vreo optsprezece ani, au fost clipe cînd am crezut pe de-a-ntregul în Mehmed Celebi... Îmi plăcea spiritul său viu, deschis spre cunoașteri și înnoiri, interesul subtil pe care-l arăta atît filozofilor și poeților persani, și mai ales ideilor no-

bile ale nefericitului de Fadlallah *... Poate-ai auzit şi tu, eu însumi am fost unul din adepţii ascunşi ai persanului. Mi se părea că aceşti eretici *hurufi* sînt destul de înrudiţi în esenţă cu bunicul meu, Bedreddin... Credeam, încă mai credeam, că pe pămîntul ăsta e cu putinţă întronarea unui duh de pace şi toleranţă... Unui şah sau prinţ pătruns de astfel de înţelegeri, m-aş fi închinat cu trup şi suflet... Mehmed era pe atunci cîştigat de Fadlallah... L-a ascuns chiar în palatul său, în timpul răzmeriţei din Edirne **.

— Şi cu toate astea, — am rînjit la rîndu-mi ironic — tot Mehmed l-a dat pe mîna lui Kalil-paşa şi-a muftiului, şi-a stat de faţă cînd l-au ars pe rug, ca eretic.

— Da. Kalil, blestematul, ne-a înfrînt atunci. Îi avea cu el pe ienicerii răsculaţi... Dar nu atunci cînd l-a trădat pe şeic muftiului n-am mai crezut în Mehmed, ci mult mai tîrziu, după ce-a îmbrăcat hilatul a treia oară ***, şi mai cu seamă după ce-a cucerit Bizanţul şi-a consfinţit vechile datini ale osmanlîilor.

— E un *haidar* **** setos de glorie şi sînge, am zis prevăzător, şi m-am gîndit că Ţepeş al nostru (aşişderi setos de glorie, şi pe deasupra hotărît să răzbune nişte suferinţe uriaşe ale Ţării, vînturată de prea multe vijelii) o să-i smulgă lui Mahomed ghearele, dacă nu coama toată...

— Toţi sîntem însetaţi de glorie, Harefta, spuse scăzut cronicarul, cu amărăciune amuzată. Toţi, de parcă viaţa fiecăruia ar dăinui cît lumea... Şi fiecare caută un soi de glorie, pe potriva mărimii sau micimii kismetului său.

---

* Iranianul *Fadlallah*, căpetenie a unor eretici musulmani numiţi *hurufi*, avea pe la 1440—1444 foarte mulţi adepţi în Balcani. Unele din ideile de egalitate socială şi toleranţă religioasă erau moştenite de la şeicul Bedreddin (n.a.)

** În 1444 Kalil-paşa, marele vizir, ca să învingă opoziţia făcută de acei hurufi şi de alţi nemulţumiţi, a pus la cale o răscoală a ienicerilor împotriva prinţului Mehmed, care era acuzat de „erezie" şi de prietenie cu străinii. (n.a.)

*** Mahomed a împărţit domnia cu tatăl său de două ori, ca Sultan al Răsăritului, iar a treia oară a îmbrăcat veşmintele imperiale după moartea lui Murad, în 1451. (n.a.)

**** *Haidar* (în limba turcă) — leu. (n.a.)

— Chiar şi tu, înţeleptule lala ?

(Ţin minte că, aşteptînd răspunsul lui, am luat atunci din coşul cu fructe o caisă, şi-am muşcat-o. Gustul ei acruţ, mireasma aceea caldă, de soare dospit şi rod mustos, urcă *şi acum* de undeva, din acea noapte neliniştită a amintirii, spre cugetu-mi îngheţat, de azi... Dacă nu l-aş fi întîlnit *atunci*, în ajunul marilor răfuieli, pe Torgud-bei, mi-ar fi fost mult mai uşor, m-aş simţi iertat de-o grea povară... aş muri împăcat...

În clipele acelea însă, mestecînd încet caisa, trăgînd cu urechea la zgomotele taberei otomane, chibzuind încordat în ce chip să fug în zori la Ţepeş, cutreierînd cu mintea livezile mele argeşene, desigur în pîrg în acel Florar, împletindu-mi lucida aşteptare a bătăliei de neînlăturat — pe viaţă şi pe moarte, apropiată şi încrîncenată — cu bucuria că-mi voi vedea fiul, şi cu vechea mea dorinţă de a respira din nou văzduhul primei mele copilării, şi de-a regăsi umbrele înalte ale brazilor de la Cozia, şi liniştea aceea a lor, demult pierdută, vie însă, îl priveam pe Torgud, deplin încredinţat că n-o să-l mai văd niciodată, că mă voi despărţi de el pentru totdeauna, şi printr-însul, de acel trecut al meu, ciudat şi dureros, şi totuşi învesmîntat parcă de-atunci în ceţoasele şi dulcile culori ale depărtării...).

— *Chiar şi tu, înţeleptule lala ?*

Beiul se-ntoarse pe blănuri, gemînd uşor.

— Da, şi eu caut gloria, iubitul meu învăţăcel de odinioară... Sînt gata s-o plătesc destul de scump, după cum vezi.

M-am mirat, cunoscînd dispreţul lui pentru acele „cronici de laudă", la modă printre istoriografii Porţii.

— Nu te mai înţeleg, mi lala... Să-ţi pui viaţa-n joc, ca să aduci slavă lui Mahomed il Fatih... Asta puteai s-o faci şi stînd acasă, în Anatolia.

El rîse :

— Mărturisec că înfruntarea dintre ambiţiosul cuceritor al Bizanţului şi diavolul vostru de Kaziklu mi se pare a fi un spectacol pasionant, demn de pana unui poet... E ca o luptă între un leu furios şi un jaguar mîndru, cel din urmă cu puteri mai mici, din întîmplare, dar cu un curaj şi-o viclenie la fel de mare ca şi a *Şahului nisipurilor*... Însă nu gloria de a cînta o astfel de *întrecere* m-a atras aci.

— Atunci ?

Cronicarul a zîmbit din nou, încreţindu-şi faţa pergamentoasă ce-mi păru deodată a fi un portulan uscat şi preţios, brăzdat de linii fine şi cunoscute.

— Năzuiesc să-mi cumpăr privilegiul de a răspîndi copiile ultimului meu manuscris, un poem filozofic, cu acest preţ cam ridicat, de a alcătui mai înainte o *Tefferudj-namé* *. La curtea marilor noştri sultani e calea cea mai sigură de a face ochi dulci gloriei, ştii doar.

— Speri să reintri aşadar în graţia lui Mahomed printr-un schimb de glorii care-ar putea fi şi postume ?

— Iubitul meu învăţăcel, nu rîde, e singura cale azi pentru un poet. Altmintrelea poemul îmi va rămîne îngropat în filele unui caiet, fără a fi vreodată cunoscut de oameni.

Am tăcut. Mi se părea straniu şi totuşi atît de potrivit pentru Torgud, să se gîndească la viaţa unui poem încă netranscris, în loc să se-nfioare pentru viaţa lui, ori pentru miile de vieţi ce se vor stinge în luptă, *mîine*... L-am întrebat curios :

— Nu te temi de moarte, mi lala ?

A clătinat capul şi mi-a citat nişte versuri de-ale sale din tinereţe :

— Sîngele ce e sortit să curgă nu poate sta prea mult în vechiul lui ulcior de lut... Izvorul său se va întoarce în Marea Cerului, acolo unde aştrii plutesc asemeni florilor pe ape...

— Mi lala, i-am grăit, întristat deodată de grabnica şi neîndoioasa noastră despărţire. M-ai ajutat şi mi-ai arătat totdeauna prietenie... De ce ?

— Cînd poţi să dai, nu te mai întrebi de ce.

Ochii săi întunecaţi, la fel de tineri şi scormonitori, ca în prima zi a întîlnirii noastre, mă cercetară cu o blîndă ironie : E rîndul meu să te descos, Harefta... Spune-mi, prinţul tău, căruia i-ai închinat ce-aveai mai bun, nu te-a dezamăgit pînă azi ?

N-am ştiut îndată ce să-i răspund. Bănuise oare că Vlad, cu firea sa tiranică, făcuse să şovăie crezul meu omenesc într-nsul ? De multe ori mă întrebasem singur dacă toţi anii mei de tinereţe, toată flacăra din mine,

---

* *Tefferudj-namé* (în limba turcă) — cronică a expediţiilor. (n.a.)

jertfele mîndriei şi liniştii mele, i se cuveneau oare unui astfel de Domn, şi dacă n-ar fi fost mai prielnic şi mai drept să le-ntorn spre alte ţeluri, mai puţin împătimate şi lumeşti, mai blînde, chiar eterne...

Într-o străfulgerare de cumpene mi-am deslușit atunci, *mie însumi*, că nu pot şi nu doresc a întoarce nimic din destinul meu. La urma urmei, *nu lui Ţepeş mă închinam, nu lui îi slujeam, ci ideii pe care o întrupa el pentru mine*, gîndului că *el e răzbunătorul Ţării întregi*, şi desigur şi-al suferinţelor mele, şi-ale cnezului Nanu ot Loviște, şi-ale altor buni şi străbuni ai mei, demult pristăviţi... Am murmurat, bucuros că nu mint şi nu mă prefac :

— Nobile bei, ştii doar că sînt credincios legii şi Ţării mele... Celelalte au o însemnătate cu totul mijlocie şi trecătoare.

Torgud se-ntoarse gemînd uşor :

— Ewet... E bine să poţi judeca astfel... Cîndva, şi eu... Se-ntrerupse brusc şi oftă sleit : Crede-mă, Harefta, mi-aş fi dorit un fiu ca tine, fie şi adoptiv. Tu ai urmaşi ?

Am dat din cap, plin de mîndrie. Pe atunci nici nu-mi văzusem încă fiul, născut la două luni după plecarea mea din Argeş, dar ardeam de nerăbdare să-l ţin în braţe, să-l legăn stîngaci ca un urs, şi *să trec asupră-i*, o dată cu întîiul meu sărut părintesc, aspru şi fericit, povara bărbătescului nostru destin de lupte şi nădejdi, aşa cum e dat să treacă la noi, la români, din tată-n fiu, în sînge şi-n duh, pînă-ntr-o zi cînd toate răzbunările şi cumplirile cele vechi vor fi fost plătite, pînă cînd fiii fiilor noştri vor avea răgaz să se bucure de-acest văzduh, atît de bun şi de albastru, ce acoperă pămîntul valah, ca un sărut neprihănit, înalt şi peren...

Din nou glasul cronicarului turc, răsunînd departe dar viu în urechile mele, mă readusese în siniliul întunecat şi văratic al acelui Flôrar apus :

— E bine să fugi din tabără, Harefta. Bănuiesc că ai de gînd s-o faci. Grăbeşte-te. Bulgarul acela era omul lui Radu-bei. A plecat az-dimineaţă peste Dunăre, n-o să te mai pîndească. Dar fii grijuliu ; mai sînţ ochi asupra ta. Dacă totuşi rămîi în tabără, n-ar fi bine să ne vorbim, înţelegi de ce.

I-am atins mîna. Ardea. Părea bolnav, dar senin şi — ciudat — mi se năzări iarăşi că Torgud seamănă cu monahul Filotei, cel din ceasul cînd m-am despărţit de

copilărie. Şi-acum mă despărţeam de o anume *trăire*, pe care nu ştiam a o numi ; era *ceva* topit pare-se într-un fel de amurg mereu viu şi fugar ; nu era însă *trecutul meu*, nu. de acela mă depărtasem cînd lin, pe nesimţite, cînd brusc, prin smulgeri silnice, şi nu-l mai resimţeam decît ca pe un lanţ fără greutate şi fără clinchet, stînjenitor numai prin slăbiciune şi prezenţă. Despărţirea de acum nu avea nume, dar avea în schimb un chip, împrumutase (simţeam stăruitor) chipul asiatic, pergamentos, al acestui cronicar îmbătrînit, cu nişte mari şi fixe agate negre, prin oglinda cărora lucea o îngăduitoare înţelegere şi o tristeţe adînc omenească.

Am spus, vrînd să cred ceea ce buzele mele rosteau :

— Poate că ne vom mai întîlni, mai tîrziu, mi lala... Poate că între raiurile sau iadurile noastre nu se află hotare, deşi cărţile sfinte zic c-ar fi şi pe-acolo...

Cronicarul surîse :

— Prostii, Harefta. Nimeni nu ştie nimic sigur. Dacă însă Allah a creat, într-adevăr, mai multe ceruri — cîte unul pentru fiecare credinţă în parte — să nădăjduim că barem un *Urf** de-al său, cel al prieteniei curate, va fi deschis tuturor deopotrivă, cîndva...

În prima zi a lui Cireşar, forfota din tabăra otomană crescuse. Liber acum, mergeam cu căruţa mea cu merinde, de la un cazan de ieniceri la altul, fireşte fără să mă pot apropia de corturile agalelor şi-ale beilor, cu atît mai puţin de cele ale Sultanului. Mă mulţumii să dau tîrcoale de departe ţărmului, ochind locul unde pregătirile de debarcare erau în toi şi trăgînd cu urechea la şoaptele neferilor şi caraulelor de lîngă păduricea Nicopolului.

Vorbeau cu toţii, scăzut şi cu teamă, de prăpădul care lovise tiumenele marelui vizir. În cele trei nopţi ce trecuseră de la pornirea lui Mahmud-paşa peste Dunăre, din cei 30.000 de oşteni încercaţi ai săi nu mai scăpaseră cu viaţă decît vreo mie. Şi în ce hal ! Răzlăbiţi, spăimîntaţi, ruşinaţi că sînt siliţi să dea dosul şi să se-ntoarne la oastea Sultanului cu flamurile împuţinate şi inimile îngrozite. Căci, de-ai fi fost să dai crezare poveştilor murmurate în şoaptă de acei puţini ieniceri întorşi din morţi, Vlad şi ghiaurii săi nu păreau oameni, ci duhuri ale pădurii, nă-

* *Urf* (în limba turcă) — purgatoriu. (n.a.)

luci ale nopții, după cum erau de iuți, de neauziți și de crînceni. Nici nu știi cînd vin și cînd pier. Nu-i vezi, nu-i simți. Te trezești cu ei în circă — și gata ! Poți să te închini frumos lui Allah, să spui versetul cel din urmă, și să fii fericit dacă mori săgetat de arc sau tăiat de coasă. Fiindcă diavolul de Kaziklu le hărăzește prinșilor o moarte mai înfricoșătoare decît săgeata și tăișul, cum numai tîlharilor le e sortit în Turcia : țeapa. Și apoi, cum să nu te ia cu răcori ?

Iuzbașii au poruncă să biciuiască pe cel care răspîndește astfel de vești. Dar dacă ele n-ar fi adevărate, de ce s-ar teme atunci căpeteniile ? Dacă vlahii sînt așa de puțini la număr, cum zic martolozii și beii, de ce nu se hotărăște Marele Sultan să treacă fluviul și să-i împrăștie pentru totdeauna ?

— Cred că la mijloc e ceva necurat, o vrăjitorie de-a lor, diavolească... îmi mărturisi încet, pînă și usta, cel care mă scăpase de Cerchez, în timpul prînzului, pe cînd se înfrupta din bunătățile dăruite de mine.

— Allah e mare, ziceam eu, înghițindu-mi zîmbetul odată cu pilaful ce-mi stătea în față.

— E solomonie curată, șoptise usta, cu gura plină. Am să-ți arăt pe unul dintre cei abia scăpați din ghearele șeitanului de Kaziklu. Zace în corturile răniților. E un voinic frumos. Spahiu. Singurul rămas viu din ortaua cu însemnele lui Omar-bei. N-are nici o rană grea, deși pe trup e tăiat în mai multe locuri. Pesemne, Kaziklu l-a vrăjit ; i-a luat glasul. Gaziul nostru rotește ochii, geme, dar nu grăiește nici un cuvînt. E ca și mut. Și-i zărghit de-a binelea.

Mă făcuse curios. Așa că, îndată după masă, l-am însoțit la iurtele răniților.

Cînd am dat de o parte macatul ce acoperea intrarea și-am văzut, printre ălălalți treizeci de osmanlîi rămași fără nas, buze sau urechi, pe mutul despre care istorisea usta, m-am holbat cu mare uimire și mi-am spus că, într-adevăr, vlahii noștri trebuie să fie niște diavoli împielițați, ori djini în carne și oase, nu oameni ca oricare alții. Căci spahiul cel mut și-atît de crîncen întors dintre morți nu era altul decît tînărul meu prieten, căpitanul Codre ot Argeș, înveștit în niște scumpe și însîngerate straie de rumeliot get-beget, cu cealmaua strînsă frumos pe fruntea

lui smolită, cu o amuletă păgînă la gît şi inele persieneşti pe degete.

Sfinte-Dumnezeule, mi-am zis, ăsta nu se teme nici de Mahomed, nici de Scaraoţki! Dar şi-aşa, să-ţi cauţi moartea cu luminarea, era prea de tot!

...Zîmbesc acelui fior *de atunci* şi privesc către Codre cel *de azi*, aflat lîngă mine, în barca asta neagră, ce ne poartă olaltă pe amîndoi spre ţărmul îngheţat, şi-l văd aidoma ca acu 15 ani, în cort, acolo, în tabăra turcilor. Lovit parcă de dambla, clipind iute, prefăcîndu-se îngrozit, deschizînd şi închizînd gura arsă de sete, însă holbîndu-se cu grijă jur-împrejur şi sticlindu-şi spre mine, cu anume înţeles, ochii săi ca oţelul.

— Bietul tînăr! îl căinase usta. Nu ştie să spună nici al cui fiu e. Cînd şi-o mai veni în fire o să ne raporteze ce-a păţit cu ghiaurii lui Kaziklu.

— Dac-o să-şi vină vreodată în fire, am mormăit cu milostenie multă, chizbuind în ce fel avea să se descurce argeşeanul nostru carele nu ştia decît cîteva vorbe turceşti. Pe urmă, mi-a venit un gînd îndrăzneţ. I-am pus mutului mîna pe frunte (el m-a muşcat, ca un zărghit, spre hazul milos al celorlalţi) şi m-am adresat căpeteniei din cort:

— Usta, îngăduie-mi să-mi fac pomană cu acest tînăr şi nobil gazi şi să-i aduc ceva demîncare.

— Milostivii sînt bine priviţi chiar şi de Profet, a răspuns cucernic turcul. N-ai decît să vii, Iusufe bin Iagup. Straja te va lăsa.

N-am aşteptat o altă poftire. Către amurg, m-am şi înfiinţat cu un coş cu merinde. Adusesem ceva pastramă, un şip cu bragă, fructe şi o pîine mare, bulgărească, în care ascunsesem o scrisorică şi un junghier. Trebuia neapărat să-i vorbesc lui Codre, să aflu ce se mai întîmplase în ţară, apoi să încerc să-l trec pe decînde, la Ţepeş.

13

„Trecînd Sultanul în Valahia, găsi Ţara deşartă de oameni ca şi de orice fel de provizii, fiind toţi locuitorii retraşi la munte şi la locuri tari. Turcii înaintau cu mare teamă şi băgare de seamă, ferindu-se de Vlad, dar nu se putură păzi într-atît, încît Valahii să nu le facă mari daune. Cînd turcii se apropiară de munţi, Dracul cu aproape 30.000 de oameni atacă lagărul în două rînduri, făcîndu-i mari daune şi a doua oară, dacă Turcii nu ar fi fost înştiinţaţi, se ţine drept sigur că le-ar fi produs o grozavă panică. Dintre Valahi pieriră 5000, dintre turci 15.000, ceea ce văzînd Sultanul ridică în grabă lagărul şi trecu fluviul îndărăt şi ajunse în 11 a prezentei luni în Adrianopol. El lăsă la hotarul Valahiei pe fratele lui Dracul, cu oaste turcească, pentru a încurca spiritele Valahilor, dacă ar voi să părăsească pe Dracul şi să se dea de partea celuilalt. Acum se zice că 4000 de turci au fost prinşi şi puşi în ţeapă."

Dintr-un raport al ambasadorului veneţian DOMENICO BALBI trimis din Constantinopole către Doge la 28 iulie 1462.[14]

Codre

Amărîţii ăştia de călugăraşi trag la vîsle din greu. Al naibii mai suflă vîntul împotriva noastră. Şi barca se clatină, se clatină şi abia înaintează... Îmi vine să sar din ea şi s-o iau de-a dreptul prin apă, pînă la mal. Ce nerozie... Aşa mă apucă, nerăbduriu cum sînt, neroziile...

Hm... aşa-mi venise şi în noaptea aceea cînd aşteptam semn de la jupan Harefta, în anul bătăliei cu Mahomed, bătu-l-ar ciuma pe Sultan !

Tot într-o barcă stăteam. Nerăbduriu. Cu inima strînsă. Numai că era vară. Barca se clătina, se clătina... Şi nu mai aveam răbdare...

De cum a căzut întunericul — şi era o noapte fără lună, adîncă, liniştită — am aşteptat încordat la locul pe care mi-l însemnase Harefta pe o fîşie de pergament ; o pădurice deasă de sălcii, aproape de nişte cocioabe bulgăreşti, pustii acum, pe malul turcesc, lîngă Nicopole. Mai la vale, dincolo de fort, turcii începuseră de cu seară tre-

cerea Dunării. Șeicile și ghimiile lor lunecau pleoscăind încet, de la un mal la altul, ducînd cîte două-trei sute de pedestrași deodată pe țărmul românesc, apoi se întorceau să ia alți ieniceri, din șirul lung ce aștepta la capul podului. Nu puteam vedea bine ce se petrecea *acolo*, pe malul nostru, dar, după țipetele și chiuiturile lungi și înfricoșătoare, înțelegeam că vitejii noștri — cu cei șapte mii de călăreți domnești în frunte — îi zăpristeau desigur pe vrăjmași, lovindu-i dinspre codrii de plute stufoase, ce coborau pe lîngă cetățuia veche a Turnului, pînă la vad.

Eram neliniștit, încordat. Încercînd să străpung cu privirea prin negură, cînd dincolo de încîlcitura pletoasă a sălciilor dinspre Nicopole și cînd dincolo de albia Dunării către Turnu, țipam în răstimpuri ca buha, după semnul știut de mine și de boier Harefta. (Mă învățase mai demult, la Tîrgoviște, să chem așa, jalnic, de trei ori și apoi încă de două ori). Așteptam răspunsul său, cu inima strînsă, pitit după o răgălie uriașă, cu mîna încleștată pe-un cuțit lat.

Într-un tîrziu, Harefta mi-a răspuns, dar a mai trecut vreme pînă ce-am auzit pași. Cineva fugea tupilîndu-se printre trunchiuri și un altul, un turc-sadea, mormăia și înjura alergînd de-a dreptul spre mine. Glasul era gros, supărat, și ploaia de ocări era rostită într-un dialect anatolian curat, așa că am aruncat cuțitul în plin spre cel care striga. Turcul a mai răcnit o dată și a căzut în ierburi, apoi în sfîrșit l-am zărit pe Harefta.

Ne-am îmbrățișat frățește, o clipă, pe urmă ne-am așezat lîngă un trunchi adus de ape, ca să ținem sfat în mare grabă și taină.

— Boierule, i-am grăit tremurînd de nerăbdare, după cîte înțeleg, puhoiul turcilor a pornit spre noi. Cabazul tău zicea că sînt vreo două sute și ceva de mii de păgîni. Porunca e să-i oprim, chiar dacă ar fi să fie cîtă frunză și iarbă.

— Oastea de sprijin, dată de Mattia Craiul a sosit ? m-a întrebat în șoaptă Harefta.

— Nimic pînă acum, am dat eu din cap, cu ciudă.

— Atunci ?

— O să-i ținem pe țărm, la Turnu, cît om putea. Pe urmă ne vom trage în păduri, așteptînd să vedem ce șleah apucă armia blestemaților.

Harefta era bucuros că Mitri trecuse Dunărea la timp

prielnic. Voia să facă şi el, cît mai repede, la fel. Dar l-am oprit.

— Avem destui ochi de şoimi pe aci, prin copaci. Acu, în clipe ca astea, pînă şi ţărănuşii noştri de doiş'pce ani fac pe olăcarii şi dau de ştire despre toate mişcările vrăşmaşilor. Dar iscoade pricepute ca domnia ta, care să ştie pe deasupra aşa de bine turceşte, sînt puţine. Mai ales *înăuntrul* taberei lui Mohamed.

— Şi ai venit *tu* să le-ntăreşti ? s-a stropşit cu necaz bătrînul meu prieten. Tot n-a sunat ceasul să mă-ntorc la români ?

— Nu... Eu am căzut în capcană... Credeam c-am mierlit-o de tot, de nu dădeam peste domita, jupane !

— Dar ce-ai păţit ? Încă n-ai avut timp să-mi povesteşti.

— Ascultă, am rîs eu înăbuşit. Acu trei zile i-am mînat în codru pe frumuşeii lui Omar-bei. Cinci mii de călăreţi nobili. Tuiurile, cu fişii de mătase galbenă şi fir, ca la nuntă. Armele, cu încrustături şi podoabe. O minunăţie de prăzi, ce mai ! Voievodul l-a înapoiat doar pe Omar plocon, să vorbească fără glas — că nu mai are limbă, nefericitul. A rămas, dintre toţi ai săi, singurul neînţepat.

— Ştiu. A murit în tabăra turcilor, mormăise Hareţta.

— Pesemne. Dar şi dacă trăia, tot nu putea să spună că eu nu sînt turc de-al lor. Priveşte-mi mătasea de pe piept (Purtam într-adevăr o fîşie cu însemnul cetelor de spahii ale lui Omar-bei ; un fulger albastru pe galben şi monograma sandgeacului, în arabă).

— Şi ce căutai aici, în tabără, căpitane Codre ?

— Ia-mă încet, îmi amintesc că i-am zis, şi-ţi spun tot. N-am vrut să intru în tabără, ci doar s-o cercetez. Mă îmbrăcasem turceşte şi mă apropiasem doar. M-au văzut însă nişte ieniceri. Lua-i-ar naiba ! Erau vreo douăzeci. Răsăriseră dintr-un şanţ. N-aveam cum fugi, şi nici nu puteam lupta acolo cu ei, aşa că am făcut pe mutu' — şi m-am aruncat drept în braţele lor.

— Noroc că nu te-au dus la tacrir. Te dibuiau pînă la urmă.

Rîsesem răstit :

— Ei şi ? Mueam, asta era. Mueam. (Pe urmă am tras adînc aer în piept.) Bine totuşi că nu m-au dus. Nu mi-am încheiat socotelile cu viaţa. Şi-apoi, Ţara mai are nevoie de braţul meu, ce zici ?

— Şi de-al meu, nu ?

— Şi de-al tău, boier Stepane. Dar nu chiar acu. (Harefta zîmbise din nou pe sub mustaţa lui vopsită roşie ca morcovul.) Încă n-a ajuns aci peste Dunăre omu' lui Mitri cabazul şi-al dumitale ? Era trimis de Vodă să-ţi spună o vorbuliţă, jupane.

— N-a ajuns. Ştii tu ce poruncă îmi aducea ?

— Ştiu. Ţepeş voieşte să rămîi în tabăra turcilor şi să faci ce te-o tăia capul, ca să le dai pe gîrlă cît mai multă zaherea de-a lor.

— Va fi greu. E păzită straşnic.

— Trebuie totuşi să-i înfometăm din două părţi. La noi, pe şesuri, pînă dincolo de Tîrgovişte, nu vor găsi nimic. Totul a fost chibzuit de astă primăvară. Grînele sînt strînse — verzi, cum erau... Satele, arse. Vitele, la pădure şi bălţi. Bătrînii, muierile şi copiii, în munţi şi în ascunzători. Ţara e pustie.

Ţara e pustie, gîndisem şi, deşi cunoşteam această veche şi fără greş capcană a românilor în vreme de lupte, ceva se strînsese în inima mea. Ca şi acum cînd văd pustiul ăsta alb... şi mă gîndesc la Ţara ruptă-n două... Biata Ţară... Cînd s-or sfîrşi toate aste lupte şi pustiiri ? Murmurasem abătut :

— Fă ce te-o tăia capul, jupan Harefta, dar înfometează-i şi pe ei, dinăuntru.

— O să încerc să pun foc sacilor cu orez. Sau o să mîn spre Codrii Vlăsiei harabalele cu merinde.

— Bine. Dar asta nu-i tot.

— Ce mai trebuie să fac ?

M-am apropiat de bătrînul meu tovarăş de arme şi i-am rînjit strepezit :

— Să te ţii de Radu cel Frumos, ca un îngeraş. Să vezi ce unelteşte. Ce boieri i se închină pe furiş. Sau cînd o ajunge pe pămînturile noastre, să bagi seamă către cine răpede el ştafete. În ţară s-au prins de curînd nişte răvaşe viclene. Drept răspuns, ascuţim ţepele, să-i ridicăm în slăvi. Am rîs, către jupan Harefta, amar : De nu-s încă boierii ăştia, vînzători de ţară, sătui de slavă, încai ştiu că vor fi sătui de-nălţime !

Harefta mi-a spus apoi că unul, Cerchez, a trecut iarăşi Dunărea, căutînd să ia legătura cu boierii Dăneşti, pesemne. Mi-a mai spus şi tot ce ştia despre piaţa taberei şi numărul chervanelor turceşti.

Pe urmă ne-am despărţit. Pe cînd încercam să mă strecor dincolo, am auzit focurile balgemezurilor turceşti puşcînd de pe deal. Şi tabăra turcilor toată era în picioare, deşi era încă noapte în toi.

Chervanele cu banii vistieriei (ştiam de la boier Harefta) porniseră în goană spre Dunăre, însoţite de cei mai buni călăreţi şi ostaşi ai Porţii. Şi-acolo, pe ţărm, în timp ce ienicerimea trecea vadul rînduri-rînduri şi se-ncleşta în luptă cu cavaleria iute şi dîrză a lui Ţepeş, însuşi Sultanul poruncise defterdarilor şi zarafilor Porţii să înnumere treizeci de mii de aspri noi căpeteniilor de ienicceri pentru a plăti pedestraşilor simbria ce li se cuvenea pe ultimele două luni.

Apăraţi de focul secăluşelor de pe corăbii şi-al tunurilor ajunse pe ţărm, ostaşii împărăteşti se bulucîră apoi în şeici, plute şi galioane.

De la miezul nopţii şi pînă-n zori, osmanlîii tot trecură şi trecură pe Dunăre, de vale. Es-timp, vitejii lui Vlad se topiseră ca duhurile, în ceţurile dimineţii şi-n pădurile silhui. Malul românesc gemea, însă acum, de mulţimea vrăjmaşilor. La amiazi, Mahomed şi silihdarii săi ajunseră şi ei dincolo. Abia a doua zi veni rîndul slujbaşilor din otacurile cancelariilor să treacă apa pe ghimii. Cu ei trebuia să treacă şi jupan Harefta.

...„Oastea a pornit ca valurile puternice ale mării. Cînd s-au apropiat de locul hotărît, a sosit de la oastea din faţă, purtătoare de victorie, ştirea că în acel loc nu se găseşte nici o picătură de apă pentru potolirea setei. Toate carele şi animalele s-au oprit acolo. Arşiţa soarelui era aşa de puternică, încît pe veşmintele de zale ale gaziilor se putea face chebap."

TURSUN-BEI
„Istoria Sultanului Mehmed-han, părintele cuceritor". [15]

Hareşta :

Cumplită bătălie a mai fost şi cea împotriva lui Mahomed !

Şi viteaz a mai fost Voievodul nostru !... Îmi amintesc...

Era într-un amurg, cînd am pus şi eu piciorul pe pămîntul nostru. Aş fi sărutat iarba aceea înnămolită de pe ţărm, dar m-am temut de cei ce debarcau odată cu mine.

Mi-am așteptat căruța și calul — și-apoi m-am înșiruit în alaiul oștilor, la coadă, în caravana fermanlîilor.

Două săptămîni a tot înaintat urdi-alaiul prin șesurile pîrlite și pustii ale Valahiei, sub soarele nemilos de vară. Sultanul dăduse strașnice porunci ca nici achîngiii, nici azapii, nici ăilalți ostași de jaf care-or mai fi fost să nu se-mprăștie după pradă cum le era obiceiul, ci să meargă strîns, în ordine de luptă, cît e ziua de lungă, spre Cetatea de scaun a lui Țepeș.

Mă durea inima cînd vedeam cîmpiile pîrjolite și fînețele pălite, cînd întîlneam fîntînile cu apa tulbure și puțurile cu adîncul otrăvit sau spurcat, și cătunele și satele arse pînă-n temelii.

Mă durea inima, dar mă și bucuram de obida și nelinîștea turcilor, care începuseră să murmure, din ce în ce mai sleiți. Murmurau printre dinți și vorbeau între ei, și chiar cu mai-marii lor, zicînd că arșița din Kara-Iflak e așa de cumplită, încît pe zalele gaziilor s-ar putea face chebap, de s-ar găsi în zahereaua oștii niscai ciosvîrte de berbec bune, nu din alea împuțite, cum îți dădea ciorbagi-basa la prînz. Și nici tainul celalt — ziceau — nu era cît se cuvenea zilnic unui ienicer. În loc de o sută de drahme * pe om, două pîini și treizeci drahme de unt sau seu, li se împărțea acum doar cîte o lingură de fiertură chioară și un sfert de pîine acră. Și apă rece, proaspătă — ioc.

Iar setea îi sfîșia pe dinăuntru ca o cățea. Sacagiii s-au dat de aceea cu Eblis cel întunecat, și vînd gaziilor cîte-o gură de apă clocită la un preț nerușinat. Și nu numai că alaiul vitejilor lui Mahomed trebuie să umble ziua cu burta chiorăind și cu gîtlejul uscat, dar nici măcar nopțile nu au rămas de odihnă ca lumea. Dikatet ! **, ziceau turcii. Somnul nu mai era somn, ci o porcărie. De-abia pui capul prin șanțurile săpate în grabă, la adăpostul cîte unui dîmb, și îndată străjile sună alarma. Căci din zare, de sub umbra lungă și neagră a codrilor merei, răsar cetele de ghiauri călări, iuți ca niște fiare, tăcuți ca niște strigoi și amarnici ca un pîrjol. Cad așa, fulger fără zgomot, noapte de

---

* *Drahmă* — veche unitate de măsură pentru greutăți. O drahmă = 3,21 g. (n.a.)

** *Dikatet !* (expresie turcă) — Atenție ! Fii atent ! (n.a.)

noapte, în cîrca ortalelor de osmanlii, făcînd multă spaimă și destulă pagubă, zăpăcindu-i și hărțuindu-i pe turci că le vine să-și ia lumea-n cap.

Căpeteniile spun întruna, în gura mare că ghiaurii nu sînt deprinși cu meșteșugul războaielor și că-s puțini, abia vreo zece mii, adică de două ori cît alaiul de cavaleri cu care slăvitul Mahomed il Fatih obișnuiește să iasă la vînătoare prin Rumelia.

O fi ! murmurau oștenii de rînd ai Urdialaiului, înghițind praful și predicile, cu aceeași mahmureală. O fi ! Da' ghiaurii ăștia sînt diavoli, pe barba Profetului că-s diavoli ! Doară și beiul lor e fiul lui Eblis ; e corcitură de djin. Ptiu, drace ! Dacă, nu, atunci de ce-l cheamă Draculya ?

Zîmbeam pe ascuns în bărbuța mea roșcată, în timp ce, rotindu-mi ochii cu groază prefăcută și grijă atentă, vindeam neferilor cîte-un pumn de roșcove sau cîte un posmag, povestind, la rîndu-mi, ce grozăvii auzisem despre acest *Beglerbei-Kaziklu*. Știau oare drept-credincioșii ostași ai lui Mahomed că pe solii Sultanului, pe Iunus-bei și pe Hamza-pașa, i-a prins Kaziklu astă-toamnă și le-a bătut piroane în turban, fiindcă nu voiseră să se dezvelească la cap înaintea lui și a boierilor săi ? Aflaseră oare că pe prinși îi jupoaie de vii, ori îi pune cu șezutul în pari ascuțiți ? Știau că în toată țara lui a pregătit păduri de-astea de țepe ? Unele pentru boierii săi care-l vicleneșc, altele pentru turci... Pentru turci, cică, le-ar fi rînduit Vodă-Draculya după tot șartul armiei : în linia întîia a pus țepoaie înalte și aurite, cică, pentru agale și seraschieri. Ba, șopteam eu înfiorat, Allah să ne păzească, se zice că și pentru prea luminatul Sultan ar fi una, anume mai înaltă, și de aur curat...

Noului meu „prieten", usta, aveam grijă să-i spun însă altfel de povești, aflate, cică, de la niște negustători. Ziceam că Dîrak-oglu a primit întăriturî de la fiul lui Iancu Huniadul și că a adunat oaste multă între apa Ialomiței și a Argeșului, și în munți. A zecea zi, de cînd trepădam prin pustiul cîmpiei arse, usta mîrîi și el către mine, scîrbit :

— Barem să ajungem în munți, Iusufe, că mi s-a făcut lehamite de-atîta uscăciune. Cînd oi da de-un izvor, îl beau pe tot, ca un căpcăun... Nu știu de ce mi-e așa de sete, aș bea și-un rîu întreg, doar-doar să mă satur odată. Parc-aș

avea vintre de cămilă rătăcită în deșert. Se uită bănuitor împrejur, apoi mă trase lîngă el și-mi șopti mai departe, cu spaimă :

— Tu ai auzit ?

— Ce anume ?

Turcul dădu din cap, grijuliu, și-și pipăi gîtul :

— Despre molimă.

— N-am ce să aud, nu e nimic, am rîs ca să-l stîrnesc.

Așa cum prevăzusem, se mînie și-mi turui pe nerăsuflate, apucîndu-mă de caftan :

— Neguțător zevzec ! Taci, nu rîde ! În tabără a intrat ciuma. Jură să-mi vinzi numa' mie fructele tale dospite și poșirca ta de kefir ! Jură ! Nu uita că te-am scăpat și eu, mai deunăzi, de bulgarul ăla care-ți voia moartea !

— Ewett, usta, așa e. Nu uit. Îți vînd numai ție tot kefirul. Dar nu-mi vine să cred că a dat peste noi molima cea cumplită. Allah e deasupra și n-ar îngădui-o...

— Geanabet căpățînos, scuipă turcul, cu scîrbă. Te-ncredințez că *Moartea Neagră* ne dă tîrcoale. E lucru sigur. Primul hakim al oștilor știe de cîteva zile. Ieri, chiar înaintea lui Mahomed Gazihanul, s-a prăbușit din șa feciorul cel mic al beiului Turakham. Hakimul l-a cercetat pe cel căzut, apoi l-a tras de-o parte pe Mahomed, vestindu-l de molimă. Acum e turbat de groază și Sultanul însuși. Dar nu dă îndărăt. Și nici nu îngăduie să se vorbească despre asta. E poruncă să-l bată cu bice pe ăl de iscă harhalîc.

Usta își mai pipăi o dată gîtul și adăugă, cu glas schimbat :

— Nu cumva și eu... de-aia mi-o fi așa de sete, că mor de sete, întruna mi-e sete...

M-a trecut un fior lung, din creștet pînă-n tălpi. De dimineață băusem kefir amîndoi dintr-același vas.

Dar usta nu se-mbolnăvi de ciumă, din fericire pentru mine. El, oricum, tot n-a scăpat cu viață. L-au prins ai noștri, peste două zile, în apropiere de Tîrgoviște, în noaptea îndrăznețului atac al lui Țepeș, cînd am izbutit să fug în sfîrșit din tabăra otomană.

În ajunul acelei nopți plouase zdravăn. O ploaie ca de Sînt-Ilie, cu trăsnete și bulbuci, repede și umflată-n pîraie, pe care drumul prăfos al Tîrgoviștei și cîmpia pălită o înghițiseră lacome, lăsînd turcilor, ici-colo, abia cîte o

gîrliță sau un șuvoi tulbure prin gropile și șanțurile șleahului cel mare, ori în urma carelor/cu balgemezurile grele.

După ploaie, arșița se întețise. Cu fiecare stadiu străbătut, văzduhul devenea mai încins și parcă îmbibat de-un iz nou, lînced și ciudat. Dar lunca se desprindea clar, verde și îmbietoare, către miazănoapte ; satele — e drept, arse și pustii — se înmulțiseră, iar Cetatea de Scaun se afla destul de aproape. De aceea, în ziua de 16 Cireșar, Sultanul își grăbi călăreții : cetele de achîngii fură slobozite și ele după jaf, însă cu porunca de a nu se răzleți prea mult de grosul oștirii. Și seara tăcută, zăpușitoare, cu stele mici și străine răsărite pe uraniscul înalt, cu totul altfel decît cel al Anatoliei, găsi urdialaiul, poposit în grabă, lîngă o vîlcea plină de greieri și de umbre...

În acea noapte de pomină, deși ostenit, n-a fost chip să adorm. Stăteam în același șanț cu usta, de care mă țineam scai, pîndind să văd dacă nu care cumva, doamnepăzește, i se umflă gîlcile și cade în drum, ca alții. Suferea într-adevăr de sete ; cred că avea fierbințeală, dar din alte pricini, nu datorită molimii celei negre, ce-și alesese victimele, pare-se, mai ales printre neferii Anatoliei.

Usta al meu dormea tun, cu cealmaua aplecată pe-o parte, cu gura deschisă. În afara străjilor dese, puse îndeosebi pe lîngă tabăra Sultanului și corturile comandanților, către miazănoapte, unde fuseseră ridicate în pripă și niște palisade, întreg dibalaiul se cufundase în somn.

Aveam de gînd să ies din șanțul meu și să cercetez tiptil aripa unde erau rînduite cămilele, carele cu zaherea, și sacagiii. Chitisem mai înainte, de vreo două ori, să dau foc harabalelor cu orez și grîu însă nu izbutisem. Dar și fără ajutorul meu, merindea turcilor se împuțina. Usta nădăjduia, ca și toată armia, că boierii alipiți lui Radu cel Frumos o să dea grîu și vite, îndată ce Mahomed va ajunge la Tîrgoviște.

Estimp Sultanul lăsase pe Radu-bei, lîngă Dunăre, cu un tiumen de ieniceri, și cu cîteva cete pipernicite de slujitori de-ai săi cu gînd să-i ademenească pe boieri de partea sa. Jupanii cei mari din Tîrgoviște nu se închinaseră încă lui Radu, deși nici cu Țepeș nu veniseră toți, știam asta de la Codre. Așteptau să vadă dincotro bate vîntul. Aveam să aflu că, de fapt, *așteptau* ca Mahomed să fie încolțit bine de Țepeș, și poate — cine știe — chiar de Mattia Craiul și de-abia atunci, *ei* să-și ticluiască pactul de

împăcare cu marele cuceritor al Bizanțului și — bineînțeles — tîrgul cu tînărul și flușturaticul Radu.

Mă gîndeam, mi se pare, chiar la tocmirile politicii acelor vicleni, cînd, din șanțul unde mă aflam, am auzit foarte departe niște țipete de bufniță, cîte trei la rînd, și apoi, după o vreme, alte două, la fel de jalnice și de ciudate, aidoma celor pe care le scotcau cîțiva din credincioșii lui Codre ca să-și răspundă în pădure, prin semne numai de ei știute. Numai de ei, de Codre și de mine.

Mi-am încordat auzul și-am sărit din șanț. Nu eram sigur de semne. Totuși mi se năzări că, în stînga vîlcelii, dintr-acel cot de unde veneau parcă și țipetele de pasăre, am zărit (iarăși departe) cîteva lumini, pîlpîind printre tufișurile înecate în întuneric.

Cu urechea lipită de pămînt, așteptam un nou semn. La început nimic. Doar inima mea. Cînd am auzit primele zgomote înfundate, depărtate, îmi amintesc numai bucuria aceea puțin smintită ce mă cuprinsese, deși eram încă îndoit de ceea ce putea fi sau nu un tropot de călăreți, un atac de noapte, ca în alte dăți.

Mi-am dezlegat calul de la căruță, l-am încălecat și-am prins să alerg în neștire spre acea zariște, cufundată în umbră pentru toți, luminoasă doar pentru mine. Ca o nălucă alergam, trecînd ușor pe lîngă întărituri, ocolind străjile, depărtîndu-mă de turci.

După vreo treizeci sau patruzeci de stadii, mi-au tăiat drumul niște achîngii. Găsiseră cîțiva cai într-un sat și tîrau după ei ca pradă un bătrîn olog, călare pe o văcuță îndărătnică.

Unul dintre turci a pus mîna pe arc și-a călărit după mine.

— Hei, başbuzucule, încotro fugi ?

I-am arătat cu mîna ceva, pe cîmpie, un trunchi uscat ce aducea și cu un ciot de cumpănă.

— Spre puțul sau apa aceea.

— Nu-i nici o apă acolo, mîrîise celălalt turc, împingînd vaca și pe românul cel olog cu vîrful săbiei sale încovoiate. Întoarce-te, başbuzucule. Nimeni n-are voie să părăsească tabăra. Știi doar.

Erau cinci. Mă înconjuraseră. Nu puteam lupta cu ei. Așa că m-am chircit în șa, ținîndu-mă de vintre, și-am bîiguit :

— Fie-vă milă. Poate găsesc ceva de băut. O apă cît de clocită, din şanţ. Mă arde în măruntaie. Mor de sete. Gîtul mi s-a uscat şi mi s-a umflat.

În vreme ce mă văitam aşa, tropotul se auzea din ce în ce mai tare.

— Ce-o fi ? întrebă un alt turc. Voi auziţi ?

— Da, răspunse primul achingiu. Poate e vreun *hugium* *. Să cercetăm.

Ferindu-se cu teamă de mine, ca de unul însemnat de ciumă, turcii rămaseră totuşi pe loc, încercînd să privească prin noaptea înstelată.

Tropotul sporea şi, curînd, am văzut un şir strîns de călăreţi, gonind pe cîmpie drept către tabără.

— Ghiaurii, şopti uscat cineva dintre otomani.

— Taci, bre, Hassane, şi uită-te mai bine. Sînt osmanlîi de-ai noştri or de-ai lui Radu-bei. Au turbane şi turiuri. Se zăresc bine, acum, uite-i, după cotul vîlcelii. Ştii doar că Sultanul a îngăduit unor agale să iasă la jaf.

Se vedeau într-adevăr, în capul coloanei de călăreţi, o ceată de spahii, cu turbanele mai luminoase decît veşmintele şi cu flamurile desfăşurate. Ropotul creştea, se auzea acum şi nechezatul cailor, cu pintenii vîrîţi în burtă.

— Să mergem, Hassane, grăi mai marele dintre cei cinci achîngii. Să ne grăbim, nu cumva vreun spahiu din ăştia nobili să rîvnească la văcuţa şi caii noştri.

Apoi se-ntoarse către mine şi-mi porunci :

— Ţin-te după noi, başbuzucule. Vom vedea noi ce-i cu tine. Te ducem la hakim. Mişcă, bre, dacă vrei să nu-ţi dau una cu iataganul în ceafă.

Am strîns frîul, gata totuşi s-o rup la fugă în altă parte decît înspre tabără. Mă tot uitam încotro s-o apuc şi să mă pitesc, pînă vor trece şi spahiii. Trebuia, oricum, să mă păzesc de călăreţii turci, mai dihai ca de străji. A doua oară n-aş fi scăpat uşor de bănuielile cadiilor.

Nehotărît, m-am ţinut în urma celor cinci achîngii, întorcîndu-mă din drum vreo cîteva stadii. Noroc că ei călăreau la trap domol.

În clipa în care eram pregătit să-mi înfig pintenii în burta lui Nour al meu şi să-l îndemn spre dreapta, unde

---

* *Hugium* (în limba turcă) — atac, năvală. (n.a.)

zărisem un dîmb, am întors capul şi-am văzut acum, destul de aproape de tabără şi cu mult mai clar în lumina lunii, profilate pe zare, primele cete de călăreţi. Goneau ca vîntul. Pulpanele caftanelor fîlfîiau. Tuiurile, ţinute sus şi puţin înclinate, aşişderi. Ceva mi se păru totuşi necurat, în acea goană frumoasă şi bine orînduită. Poate sclipirile dintre cai. Păreau săbii ţinute în jos, săbii trase din teacă, întocmai ca pentru luptă. Şi, deodată, din rîndul acelor călăreţi cu turbane şi tuiuri, ţîşni limpede, departe, tăind noaptea-n două, un chiuit neaşteptat, lung, nişte hăuliturî înflorite şi străpungătore cum nu prea auzeai prin stepele Anatoliei, ci mai degrabă pe la noi, prin văi şi codri.

— Iu-u-u-u, haaa — iii-i — de-eeee !

În clipa următoare, mi-am şi întors calul şi-am pornit-o către *spahiii aceia*, într-un galop nebun.

Nu-mi venea a crede ; ceea ce întrezăream întrecea prin cutezanţă orice vitejie cunoscută mai-nainte, de aceea rîdeam bucuros, în sinea mea, fără să-mi îngădui să judec cu capul această nesăbuită strategie a lui Ţepeş şi mă lăsam tîrît de inima ce-mi poruncea să mă-alătur cît mai grabnic voinicilor neînfricoşaţi, în straie de turci dar cu suflete de haiduci români.

— Ayé, bre, zăpăcitule, ce faci ? strigă mînios unul dintre cei cinci achîngii. Şi îndată vîjîiră pe lîngă mine cîteva săgeţi. Norocul m-a păzit, nu m-au nimerit nici săgeţile turcilor, nici altele cîteva, trase din faţă, în semn de ameninţare.

Mi-am îmboldit calul mai vîrtos drept-nainte, şi-am răcnit din răsputeri, ca să acopăr zgomotul iureşului şi nechezatul cailor.

— Fraţiloor ! Nu stricaţi săgeţile în darn !

Veneam, şi eu şi ei, cu atîta repeziciune, încît era cît pe ce să mă lovesc de primul dintre călăreţi. Nu l-am recunoscut. Abia avui vreme să mă trag la o parte. Ţîşni pe lîngă mine în galop strîns, urmat de-o ceată de *spahii*, la fel de aţîţaţi şi tăcuţi, sticlindu-şi ochii arzători şi veseli pe sub turbanele de mătase, înfăşurate cam cu nepricepere, pe-o sprînceană.

Din şirul ce venea mereu, se desprinseră îndată vreo cîţiva argeşeni de-ai noştri comandaţi de Codre, boier Codre, îmbrăcat în acelaşi frumos strai de spahiu în care-l

zărisem şi eu cîtva timp înainte, cu un sandgeac galben în mîna stîngă şi faimoasa lui pală de taban în dreapta.

Ai noştri mă înconjurară învîrtind săbiile în loc de salut. Caii jucau de neastîmpăr. Oamenii rîdeau.

— Boier Stepane, îmi spuse Codre, întoarce-te şi hai cu noi. Vom povesti după năvală. Hai, să te vadă Voievodul.

— Săgetaţi-i dintîi pe cei cinci achîngii de pe cîmpie, am strigat. Să nu se strecoare în tabără, să spună cine sînteţi.

Dar primii călăreţi argeşeni şi împliniseră faptul. Întorcîndu-mă, pe drum, înainte de a mă înfăţişa lui Vlad, îi văzui căzuţi. Lîngă ei, trunchiat de turci, stătea prăbuşit bătrînul valah, cu capul alături de trupul strîmb. Văcuţa singură scăpase şi-o luase peste cîmp, mugind şi alergînd ca lovită de streche.

— Măria Ta, în sfîrşit... Dă-mi poruncă ! am bolborosit. (Ajunsesem cu Nour al meu, numa' spume, în dreptul armăsarului negru al lui Vlad, oprit alături de bietul olog.)

— Nemernicii ! Trebuia să mi-i prindeţi cu viaţă, strecurase printre dinţi Ţepeş, mînios.

În întuneric, nu-i vedeam bine chipul, îi ghicii însă încruntarea şi-i simţii din nou furia aceea veche, adînc cunoscută de mine, imensă, izvorînd din el, din glasul şi tremurul făpturii sale, trecînd în tremurul strunit al calului, biciuind parcă tăriile din jurul său, scurgîndu-se în cugetele vitejilor săi — mulţime de fulgere subţiri, nevăzute şi aprige, în mulţime de arbori drepţi, înalţi, setoşi de furtună.

Mă privi o clipă mut, mai bine zis mă trezi din încordarea mea fărîmiţată şi mă sili să-mi adun puterile şi să-mi supun mişcările şi ţelurile într-o singură voinţă, *a lui*, vladnică, răzbunătoare.

— Trebuie să ajungem în tabără pînă la strigarea străjii a doua ! Căpitanii să nu sune din corn decît la palisade. Boier Stepane, treci o clipă alături de mine, să ne arăţi drumu' spre corturile Sultanului. Le-ai însemnat în minte, nădăjduiesc.

— Nici nu-i deloc greu. Dar să ştii, Măria Ta, că Mahomed obişnuieşte să-şi tot schimbe sandgeacurile şi corturile cu beglerbeii şi comandanţii săi. Şi apoi, pe întuneric, nici nu le poţi deosebi prea bine însemnele.

— O să ne aprindem torțele cînd vom ajunge în tabăra lor, zise Vlad, întorcînd capul spre oștenii ce veniseră aproape de noi. Cît mai multe făclii. Zece mii de făclii. Auziți ? Fiecare om — o lumină ! Să creadă turcii c-a venit ziua Judecății lor de Apoi.

Și în timp ce vitejii noștri rîdeau scăzut și plescăiau din limbă îndemnîndu-și caii, Domnul îmi strecură sarcastic :

— Mi-aș putea aprinde torța de-a dreptul de la barba ta, boier Turcule... Ce dracu i-ai făcut, lucește ca o coadă de stea. Vezi, nu cumva să le lumineze turcilor de departe...

„De acolo am pornit în Țara Românească pe urma lui Dracul. Iar fratele lui mergea înaintea noastră. Totuși ne cuprinsese o spaimă mare, deși Voievodul român avea o oaste mică și peste tot eram cu mare grijă și ne îngropam în fiecare noapte în șanțuri, totuși nu puteam fi siguri. Ne-au lovit într-o noapte, încît au omorît oameni, cai, cămile, au omorît o sută de mii de turci. Cînd toți turcii fugind din fața lor au venit la noi, la ieniceri, ienicerii i-au alungat de la dînșii și-i ucideau, ca să nu fie cotropiți de dînșii, așa încît au făcut mare pagubă Sultanului.
Iar după aceea, a doua zi, au prins cîteva sute de români și Sultanul a poruncit ca pe toți să-i taie în două."

CONSTANTIN MIHAILOVICI DE OSTROVIȚA
Din „Amintirile ienicerului sîrb" (sau „Cronica turcească a lui CONSTANTIN DIN OSTROVIȚA". [18]

Codre :

În noaptea atacului împotriva lui Mahomed, atac ce avea să rămînă de pomină, totul a curs neînchipuit de neașteptat și iute : iureșul nostru al românilor, norii pe cer, timpul, pîlpîirile torțelor, soarta mea și a lui Vlad-Vodă, și a țării întregi...

Înainte de a ne aprinde făcliile ne oprisem să chibzuim din ce parte să-i lovim pe turci... Chiar atunci, pe dîmb, ne întîlnisem cu boier Harefta, tare sluțit de barba lui roșie, văpsită înadins și de care Domnul și ceilalți toți făcuseră haz. Dar și jupan Harefta nu se lăsase mai prejos. Rîdea și se tot crucea, minunîndu-se la rîndu-i de straiele noastre turcești, zicînd că Vlad Voievodul strălucește ca soarele în mătăsăriile de Stambul, iară noi, căpitanii domnești, sîntem mai mîndri decît luceferii or decît beii Rumeliei, înșiruiți în alai de vînătoare sau de nuntă, pe șleaul

Adrianopolului. Şi că Mahomed, slăvitul, se va uimi fără îndoială, cînd ne-o vedea la faţă şi cînd l-om întreba de viaţă... Apoi, lăsînd de o parte prefăcuta uimire, îl lăudase pe Domn pentru neînchipuit de cutezătoarea lui strategie şi-i arătase locurile mai bune de pătruns.

— Acolo e bine să-i lovim, zisese către Vlad. În vîlcea adastă ienicerii cei mulţi, apăraţi de scuturi. Gîndesc că-i mai bine să le cădem turcilor în coastă. Acolo, spre luncă, unde şi-au aşezat anatolienii corturile. În spatele lor e piaţa, apoi cămilele cu arme, bagajele, caii, chervanele cu zaherea, şi ăilalţi pedestraşi.

Ţepeş s-a gîndit o clipă, a mîrîit ceva, un fel de rîs scurt, pe urmă s-a întors în şa şi, cu glas şuierat, a repezit cîteva porunci :

— Căpitanii — în şir, după mine, la năvală ! Corbac, cu un pîlc mare de-al său, va merge cu boier Stepan Turcu la atacul pieţii. Luaţi cai cît mai mulţi. Şi turci vii, dacă e timp. Puneţi-i în căruţe, pe cai, oricum. Buciumaşii, ajunşi în tabără vor suna din corn *numai* o dată. Acolo vom aprinde şi torţele. Vom lupta pînă spre zori. Es-timp beliţi cît mai mulţi duşmani. Năboiţi-i cu sabia. Săturaţi-i de sînge. Să se cutremure şi să nu mai calce pe aici. Vă-ntoarceţi numai cînd auziţi semnalul meu. Ştiţi, cornul !... În două suflări. Şi acu, haideţi !

Ridică dreapta şi făcu un semn cu sabia lui încovoiată, sclipitoare. Atît. Nici un strigăt nu se mai auzi. Nici măcar o şoaptă. Doar galopul. Galopul tuturor. Galopul care suna adînc, răscolitor, ca o singură inimă, vînzolită de ură, înnebunită de aşteptare.

Scurt timp, Voievodul goni lîngă mine. Îi auzeam respiraţia, îi simţeam încordarea ; marginile mantiei sale de seraschier fîlfîiau şi băteau uşor coapsa şi-apoi gîtul lui Nour, nelîniştindu-l. Pe urmă, calul lui Ţepeş se smuci cu un nechezat lung şi ne-o luă tuturor înainte. Una cu fugărul său furtunos, înaintea oştilor, Vlad despica noaptea, purtîndu-ne pe noi, ceilalţi, după săgetătoarea şi împătimata lui voinţă ; mi se păru din nou — ca altă dată, cînd îl văzusem avîntîndu-se în lupte — că văzduhul se rumpe în jurul său, se roteşte biciuit şi i se agaţă de umeri, dobîndind el însuşi greutatea supraomenească a marilor mîinii drepte, răzbunătoare, dezlănţuite.

Cîmpia și timpul deveniră, la rîndu-le, însușiri strivitor de grele și vii ale unui fapt trăit de noi, lunecător desigur, dar ce avea să-ncremenească *mîine* în legendă și cronică. Simțeam asta, și nu numai eu, cred că mulți, aproape toți voinicii noștri. În timp ce goneam spre bătălie, simțeam că *noaptea aceea* conține ceva tulburător în goana ei și-a noastră, în trecerea ei și-a noastră. Se umplea nevăzut, și totuși parcă pipăibil, de gesturi, nădejdi și dăruiri, de-o uriașă sforțare de a dăltui prin voință și dîrză-nfruntare a morții ceva neștiut încă, frumos, bărbătesc. Însuși *Viitorul*...

Ceea ce s-a petrecut apoi mi-a rămas scris în cuget într-un vălmășag de repezi umbre și lumini, de înfiorări și chiote cumplite, în acel văl potopitor al năvalei, prin curgerea căruia nu l-am mai zărit pe Voievod decît de departe, și fugar, din locul pieții unde eu și cetașii mei, laolaltă cu cei ai lui Bode spîrcuiam cu înverșunare rîndurile de anatolieni. Turcii, încă nedezmeticiți, se-nghesuiseră între cămilele și catîrii înspăimîntați și harabalele aprinse de ai noștri, neînțelegînd la început cine îi lovește, din ce parte, dincotro sună cornul și de ce zboară printre corturi călăreți cu torțe fumegînde. Îngroziți și buimaci, se tăiară între ei pînă ce la întărituri — în inima taberei — răsună o tobulhanea și un strigăt mînios „Allah Kerim", urmat de tobe multe, porunci, și de zbieretele ascuțite ale comandanților: „Ghiaurii... Ghiaurii!"

Nu vedeam altceva în jurul meu, prin praful stîrnit de frămîntarea dobitoacelor îngrozite și prin fumul gros al sacilor aprinși, decît oameni fugind, obraze înfricoșate, întoarse, ochi bulbucați în găvane, căruțe răsturnate, catîri însîngerați, bărbi însîngerate, iatagane, scuturi, din nou iatagane, flăcări și fum... Pînă la ziuă eu și Harefta am pus foc cu mîna noastră la patru harabale încărcate cu grîu și orez, am dezlegat caii din ceairul anatolienilor, și abia am avut vreme să văd încleștarea cealaltă, a călăreților domnești ai lui Vlad, cu oamenii vizirilor Mahmud și Isaac, ce luptau strîns, să nu-i lase pe-ai noștri spre corturile Sultanului.

...Au pălit stelele către zori, cornul lui Țepeș a sunat desturnarea și, tot așa de iute și neauzit cum ne-am împlîntat în tabăra turcilor, ne-am tras atunci din luptă și-am

gonit îndărăt peste o mirişte leşioasă, udă de rouă, către pădure. În fruntea vitejilor zbura Ţepeş cu călăreţii săi ; în mijloc, încleştaţi şi îmbulziţi între arcaşii de ţară, prinşii — pe cai, în căruţe, de-a valma — iar în coada alaiului, lefegii de Curte, plăieşii lui Corbac şi-ai mei, şi steagurile de Argeş, Cîmpulung şi Tîrgovişte.

Pe urma călăreţilor tîrgovişteni s-au luat cei mai buni spahii din tiumenul lui Ali Beg Mihaloglu. Caii lor, odihniţi, ne-au ajuns din fugă, şi-a mai fost acolo, în cîmpie, o luptă cruntă. O mie de români au fost încercuiţi şi tîrîţi în tabăra Sultanului. Am aflat că au fost legaţi de butuci şi tăiaţi în două cu fierăstraiele sau iataganele.

Dar Vlad făcuse, poate, de o sută de ori mai mare pagubă în armia turcilor. (Acu, de curînd, anul trecut, am stat de vorbă la Buda cu un *murtagiu* *, sîrb de neam, pe nume Constantin Mihailovici din Ostroviţa. Acesta mersese cu ieniceriі lui Mahomed împotriva lui Ţepeş, în acea vară de pomină. Sîrbul fugise apoi de la otomani, la unguri, apoi la poloni, şi se afla în trecere la Curtea lui Mattia Craiul anul trecut. De multe ori povestea lupta aceea dintre români şi turci. Se zice că ar fi însemnat-o într-o cronică a sa. Şi că acolo ar fi scris cîţi turci au pierit atunci, noaptea. Vreo zece-douăzeci de mii, spunea el. Deşi am fost şi eu de faţă, numărul nu-l ştiu lămurit ; poate că nici nu are însemnătate cîţi pieriseră ; ce pot spune e că i-am văzut pe turci îngroziţi, plini de spaimă neumană, tragică, şi în acea noapte, şi în cea următoare atacului.)

După luptă, ne trăsesem în codrii Tîrgovişteі, pe cărări cunoscute numai de noi, oamenii locului. Aci, într-un stejăriş cu deschidere spre mlaştinile din marginea Cetăţii, ne-am încherbat în pripă o tabără de refacere, aşteptînd ca sutaşii domneşti să numere prinşii, şi caii, şi prăzile, iar doftorii să oblojească arsurile şi tăieturile voinicilor noştri. Răzlăbit de nesomn, am dormit toată ziua de 17 cireşar. Către seară l-am deşteptat pe Harefta, fiindcă ştia tot şartul turcesc şi graiurile lor, şi-i cunoştea pe mulţi dintre osmanlîi. Se trezise buimac şi-mi păruse *atunci* mai bătrîn decît azi... Cîţi ani să fi avut *atunci*, boier Harefta ? Vreo patruzeci şi ceva... dar mi se păruse sfîrşit. Deşi încă vîrtos la trup, avea mişcări încetinite şi o somnolenţă în priviri, de parcă era sfîrşit... Eram şi eu, nu-i vorbă, destul

* *Murtagiu* (în limba turcă) — turc trecut la creştinism. (n.a.)

de tinerel, de-abia trecusem de 24 de primăveri, mă făcuse Vlad Vodă boier, mai an, îmi luasem jupîniță pe Brînduşa lu' popa David ot Corbi şi mă ţineam tare fudul, crezîndu-mă bărbat copt, trecut prin ciur şi dîrmon, cap de familie, cu toate că n-aveam încă urmaşi şi tata mai zbiera uneori şi pe atunci la mine, fără să-i pese că sînt vătaf în oaste şi port pe trup patru crestături de sabie duşmană.

Tata rămăsese pentru mine fără o vîrstă anume, doar *tată*. Pe jupan Harefta îl văzusem la prima noastră întîlnire arătos ca un bărbat adevărat, în floarea tinereţii. Şi acum e falnic — un oştean călit şi totuşi verde. Atunci, în bătălia cu Mahomed, cînd îl sculasem din somn ca să-i ia la întrebări pe prinşi — al naibii fapt — mi se păruse însă tare bătrîn... Îi spusesem :

— Boierule, să trecem să-i vedem pe prinşii mai de seamă. De la unii, ai mai putea scoate nişte veşti. Sînt vreo cincisprezece din Stambul, bei sau muhzur-agale, dracu să-i ştie, într-un cort, lîngă străji. Hai cu mine, e porunca lui Vodă, domita eşti tălmaci, e meseria dumitale să-i descoşi din fir în păr înainte de a-i da pe mîna gîzilor.

M-am dus şi eu cu Harefta, şi am stat de faţă la cercetări. Vreo cinci turcomani s-au purtat cu mîndrie ; murmurau că nu pot spune nimic despre socotelile Sultanului şi că aşteaptă cu credinţă să treacă, *dincolo*, în raiul lui Allah, sub umbra steagului martirilor lor din Kerbela... Ceilalţi au spus tot ce ştiau ; se tînguiau şi urlau ca nişte nemernici, tremurau ca iepurii, bîiguiau făgăduieli bezmetice şi rugăciuni, doar-doar *să scape, să se răscumpere*, nu cumva să-i tragă în ţeapă Vlad-Vodă.

Am băgat de seamă că jupan Harefta lasă înadins la urmă pe unul dintre turci. Acela zăcea cu faţa la pămînt, cu mîinile la spate, în lanţuri. I-am poruncit să se întoarcă ; nici nu s-a clintit. Nici Harefta nu s-a grăbit să-l mişte să-i vedem faţa. Oşteanul pus de pază la cort a făcut el trebuşoara asta. L-a întors. Cu toţii l-am văzut pe turc — un bătrîn mîndru, smolit la faţă, după port era nobil — privirile le avea rătăcite aiurea, tulburi, părea foarte bolnav.

Jupan Harefta şi-a înăbuşit o tresărire. A spus repede către strajă :

— Pe bătrînul acesta îl cunosc. A fost cîndva martoloz al lui Vlad Dracul. Îl iau asupră-mi.

— Şi nu-l mai cercetezi, boierule ? s-a mirat tîrgovişteanul ce se afla de strajă, rînjind într-un fel necuviincios...

— Nu acum. Mai tîrziu. Vedeţi doar că e bolnav, s-a încruntat boier Stepan. Du-te la Voievod şi anunţă-l că vin îndată să-i ştiricesc ce-au spus limbile păgîne...

Straja a plecat cu ceilalţi prinşi — să-i dea pe mîna gizilor.

Cînd a rămas numai cu mine, Harefta mi-a şoptit tulburat :

— Boier Codre... bătrînul acesta e beiul Torgud. E un cronicar de vază din neamul lui Bedreddin şi... Mi-a fost stăpîn cîndva, dar s-a purtat ca un părinte cu mine... Aş vrea să-l fac scăpat... Tot va muri... Ajută-mă, e lucru drept ce-ţi cer.

— Cum să te ajut ? m-am mirat de jalea ce i se citea în ochi şi-n glas. Ştii şi domnia ta că numărul prinşilor e însemnat pe catastif, l-au văzut şi alţii, iar tîrgovişteanul e om nou, nu te prea iubeşte. Doar Vodă de-o vrea... însă e nebunie curată, să crezi c-o să-ţi dăruiască viaţa beiului. Şi-apoi... tot zici că va muri.

— O să-l rog pe Domn...

Am ridicat din umeri şi m-am aplecat asupra bătrînului cronicar, căutîndu-i în sîn după niscai acte sau arme. N-avea. S-a trezit şi-a murmurat ceva nedesluşit în persană.

— Ce zice ?

— Că are multe a-mi povesti — a clătinat din cap Harefta. Şi că Allah m-a trimis să-l scap.

— Să pregătesc o faclă ?

— Nu-i trebuinţă. Dă-mi doar un pergament. Să însemn ce-mi va spune.

— Zi-i să grăiască mai rar, pe turceşte, l-am îndemnat. O să scriu eu, pe româneşte, ce-o povesti el. Ştii că pot înţelege cîte ceva din limba lor, deşi o stîlcesc groaznic cînd vreau să vorbesc.

— Fie, a oftat jupan Harefta şi s-a aşezat pe pămînt lîngă bătrînul turc.

— Spune ceva, mi lala. Căpitanul acesta așteaptă să vorbești. Începe cum vrei — dar grăbește-te. Soarta ta atîrnă de asta.

— Ce să spun, Harefta ?

— Ce au de gînd turcii și cîți au rămas în tabără.

— Jumătate din cîți erau, murmură beiul. Și ce-au de gînd, știți și voi : Vor să-l înscăuneze pe celălalt fiu al lui Vlad, pe frumosul tovarăș de vînătoare și petrecere al lui Mahomed, pe Radu-bei. Ieri noapte, înainte de a fi fost eu lovit de-un vlah de-al vostru și aburcat apoi pe-un cal, ieri, cînd m-am trezit la sunetele cornului nostru de luptă, mi-a spus defterdarul doi, cel de Stambul, că Ali Beg Mihailoglu s-a dus la Sultan să ceară dezlegarea de a-și ridica oamenii la luptă.

— Și altceva ? Ceva însemnat ?

Cronicarul ridicase din umeri, încet :

— Sînt doar defterdar de rangul trei. Sfatul de război nu se ține cu noi.

Tăcu și gemu ușor.

— Și ?

— Ah, se văitase turcul, mă simt slăbit. E adevărat că Vladoglu nu-i iartă niciodată pe prinși ? Așa se zice pe la noi în tabără. Se zice că-i trage pe toți în țeapă.

— Și ? Ce-a mai grăit Mahomed ? l-a îndemnat Harefta, brusc mohorît.

— Nimic despre următorul său plan de bătălie, murmurase liniștit beiul. Povestea Ali Beg că l-a găsit pe Sultan mai mult uimit decît furios, după prima clipă de dezmeticeală. Nu-i venea să creadă că lui Vladoglu al vostru îi trecuse prin cap să-și îmbrace oștenii în haine otomane și să vină să isce hugium noaptea într-o tabără mare ca a noastră, doar cu călăreții săi — vreo șapte sau zece mii — știi tu mai bine cîți. Zicea mereu că Radu e un nevolnic pe lîngă frate-său, Kaziklu-Vodă. Au auzit mai mulți, și Ali Beg Mihailoglu, și Neșri, cronicarul cel tînăr, și alți cărturari și bei din cort. A mai zis Sultanul că un bărbat ca Vlad ăsta, *care face astfel de isprăvi, ar fi vrednic de mai mult, și că nu poate lua țara de la un Domn ce săvîrșește lucruri așa de mari și mai presus de fire*... Totuși el, padișahul, trebuie să meargă mai departe, ca nu cumva supușii din

Anatolia şi Rumelia să audă că vlahii sînt de neîmblînzit, deşi-s puţini, şi tunuri n-au, nici ienicerime, nici Profet nebiruit...

— Atît ?

— Ce vrei mai mult din partea unui Gazihan care-a supus tot Imperiul creştin de Răsărit şi-a purtat, în doisprezece ani de cînd e stăpîn sublim, douăsprezece războaie victorioase ? se căznise să rîdă amar Torgud. Spuneţi-i asta Domnului vostru ; nu-i linguşire din parte-mi, ci adevărul curat. Pasiunea mea de cronicar mă face să repet adevărul auzit, fără înfloriturі.

— Bine, a zis Harefta. Îi voi spune lui Ţepeş. Îi voi spune şi despre tine.

Torgud suspină :

— Allah să te binecuvînteze, fiule. Aştept cu nădejdea-n suflet. Sper să mai am cîţiva ani de vieţuit, să-mi termin şi poemul. Nici nu ştii ce poftă am să trăiesc, acum, cînd s-ar putea să mor din clipă-n clipă...

— O să-ncerc să te scap, mi lala, a oftat boier Stepan — şi a ieşit din cort, făcîndu-mi semn să-l urmez.

În vechiul Caravanserai ce-i spunem lume
Cu porţi prin care trec, pe rînd, lumini şi brume
O mie de sultani cu-al lor alai au mas
Un scurt răstimp — şi au pierit ca-ntr-o genune...

OMAR KHAYYAM [17]

Harefta :

Uneori îl văd pe Torgud-bei *aevea*. Ca şi acum, în acest crug încet, pieritor, cînd trupul meu se află în barca asta neagră ce taie apele îngheţate ale Snagovului, depărtîndu-mă de resturile omeneşti ale fostului meu Domn, şi cînd, totuşi, sufletul meu îl însoţeşte încă pe Vlad în trecutele lui întîmplări... Umbra Voievodului îmi răscoleşte din nou amintirile, îmi amestecă din nou greşelile mele cu multele, sîngeroasele lui păcate, într-acelaşi hău întunecat, unde se

plămădesc ceţurile groase şi norii străvezii, stihiile şi albele ninsori diafane.

E frig. Vîntul suflă. Călugării sparg ici-colo gheaţa cu toporişca şi trag din greu la lopeţi împotriva vîntului şi-a şuvoiului de dedesubt... Vom ajunge la ţărm cu întîrziere. Dincolo ne-aşteaptă oare trimişi de-ai lui Laiotă? Scăpa-vom cu bine?

Ninsoarea deasă îmi biciuieşte cu suflul ei îngheţat fruntea, obrazul. E frig. Dar, dintre vălurile reci ce îneacă decindea, alunecă din nou acum spre mine — *o simt, o sorb, o văd,* — creşte şi mă-nvăluie din nou *aevea* acea noapte caldă, cumplită, cu iz înţepător de fum acru şi uneori greţos, cu pale de vînt ce mişcă încet, răsucit, moale, frunzele verzi de stejar şi arin, îngroşate cărnos şi nefiresc de limbile aspre ale focului pus de noi, în margine de tabără...

Trebuia să înţeleg *atunci,* după năvală, cînd m-am înfăţişat lui Ţepeş, că nu venise clipa cea mai potrivită să-i cer îndurare pentru Torgud. *Dar nu mai aveam timp,* sutaşii forfoteau prin tabără, adunîndu-şi oamenii, răniţii noştri cereau apă şi cai, prinşii urlau şi strigau tînguitoarele lor rugi către Allah, lefegiii pregătiseră numărul de ţepe noi, cioplite iute în cursul nopţii din trunchiuri drepte şi tinere...

Am trecut printre oşteni, şi l-am găsit pe Domn stînd în cort, la o măsuţă pe care se afla o hîrtie cu însemnări, cu ochii pironiţi în gol şi obrazul înlemnit de mînia aceea neagră, încă nepotolită, demult ştiută de mine.

Am pus un genunchi pe prag şi i-am urat sănătate. Şi-a întors deodată privirea verde, lărgită de-o atenţie lăuntrică, tristă pareă, şi-a mîrîit mahmur :

— Hai, Barbă Roşie, ştiriceşte-ţi novitalele.

I-am citit mărturiile luate de la muhzur-agalele prinse, şi-apoi i-am povestit de Torgud şi de Mahomed.

L-a înveselit grozav părerea Sultanului despre el ; dar l-a înveselit, otrăvindu-l din nou cu ura aceea clocotitoare ce i-o purta necurmat, din tinereţe. Chipul colţuros şi încordat i se schimbase, schimonosindu-se într-un hohot neaşteptat ; în clipirile verzi fulgera o bucurie rea şi nesăţioasă.

Trupul ostenit i se scutura de rîs — de fapt i se destindea în acel tremur de furie și dor de răzbunare, cu care mă obișnuisem alte dăți, la Edirne. M-am înfiorat, tălmăcind din frazele, scrîșnite amenințător împotriva lui Mahomed, din lucida și neîndurata patimă dreaptă ce suna sub veselia strepezită, o sentință cumplită și pentru mai puțin vinovatul Torgud-bei.

— Să poftească marele Gazihan, Mahomed il Fatih, rînjea Țepeș. Noi îl așteptăm cum se cuvine. Va vedea ce bărbat destoinic are Kara-Iflak. Va vedea și se va minuna, nădăjduiesc din toată inima că va avea de ce să se minuneze, mai mult decît a făcut-o pînă ieri. Să vină, să intre în Cetatea Tîrgoviștei, hohotea Voievodul, noi îl așteptăm cu porțile larg deschise, cu inimile mulțumite. Îl vor întîmpina în drum soitarii lui de achîngii, și pașalele sale vrednice, și oștenii lui iubiți, legănîndu-se în dulapuri înalte, ca să se bucure *de-acolo* de priveliștea munților de pilaf ai lui Allah și de salutul muezinilor. Să vină Mahomed, să poftească; am făcut o grădină anume pentru el lîngă cetate, cu flori-mii, de toate culorile turbanelor, cu pomii plini de roade, pe care merită să le guste cel ce ne calcă hotarele...

Am cutezat să-i cer să-și stîmpere mînia și să se gîndească la Dumnezeu.

Eram și eu buimac, obosit, n-am ales clipa cea mai bună pentru a-i cere viața lui Torgud. Uitasem cum să-l iau pe Vlad, uitasem, sau credeam că e același ca la Edirne, cînd îi puteam spune tot ce gîndesc.

După ce a rîs din nou, lung și înfricoșător, după ce mi-a spus că mă iartă totuși și că nu-și uită jurămîntul făcut în temniță la Egrigöz, a urmat mai scăzut dar tot înveselit :

— Nu-ți pot împlini această plăcere, boier Turcule, nu-ți dau pe Torgud. Crede-mă. Nu e drept.

— Torgud-bei a arătat prietenie și credință tatălui tău domnesc. Răposatul vel-boier Voicu ot Cîmpulung îl avea scris în catastiful martolozilor săi. E drept să fie de aceea iertat, deși e de neam vrăjmaș. Ce-ar zice ăilalți martolozi ai noștri, de peste olaturi, dac-ar afla ?

— E trecut în catastifele secrete ale logofătului nostru de Argeș, ca și tine, ca Mitri și ceilalți ?

— Nu, stăpîne, am murmurat. În ultimii zece-cinci-sprezece ani, beiul n-a mai jucat jocul nostru cu moartea. Dar nu ne era dușman, dimpotrivă.

— Ia seama ce besăduiești, boier Stepane ! strecurase printre dinți Țepeș. Se vede că străinătățile te-au făcut să uiți că *oricine*, os de Basarab de-ar fi acela, nu turc ca beiul tău, *oricine*, îți zic, îndrăznește să calce pămîntul țărișoarei mele cu arme în mîini și viclenie în inimă, ne e dușman de moarte ! Înțelege !

— Torgud n-avea arme la el. Numai condei și călimări, am murmurat, căpătînos. Mă pun chezaș pentru el. Nu ne era dușman.

— Hm, zîmbise întunecat Voievodul, coborînd vocea și jucîndu-se cu o spadă. S-ar putea să grăiești adevărul...

— Jur, Măria Ta.

— Bine, fie ! Nu ne vom purta atunci cu beiul tău ca și c-un dușman de rînd, spuse el sumbru. De aceea, îți las ție, boier Stepane, toată cinstea de a-l omorî. Alege însuți ce moarte-i vei da, de vrei să i-o înlăturăm, cu milostea noastră multă, pe cea obișnuită... o știi...

— Măria Ta...

Mă întrerupsese iarăși, cu privirea bănuitoare și din nou încărcată de-o tristețe ciudată :

— Înțelege, Stepane. Nu pot să cruț un bei. Îmi ceri prea mult. Mai curînd un rob aș fi putut ierta. Dar un bei, nu ! Judecă însuți : Dacă mîine, cînd Mahomed va intra în Tîrgoviște, pe cealaltă parte a pădurii, și nu va număra cît mai mulți seraschieri și prinți d-ăștia de-ai săi, printre turcii din țepe, n-o să-l bîntuie nici un fior de adevărată groază... și vreau să-l scuture bine...

Din nou se înveseli și șfichiui cu vorbele prin văzduh :

— Sultanul, carele e un strateg luminat și-un bun părinte pentru vasalii și credincioșii lui, va ști să mă priceapă mai bine ca tine... Nu te uita în pămînt, nu-ți feri gîndurile de mine... ziceai doară *acolo, la Edirne,* că trebuie să învăț și de la Mahomed Celebi... Și că între lupi trebuie să urli ca lupii... Pe-atunci ziceai că tînărul Sultan citea Strategikonul și dormea cu Plutarch la căpătîi. Să-și amintească *aci,* că și eu, ca și marele Alexandru pe care și l-a ales de izvod, știu a aduce jertfe zeiței *Groaza*...

Văzîndu-l înclinat să-şi amintească de trecut, chiar dacă o făcea cu sumbra lui ironie, m-am încumetat să încerc încă o dată :

— Mărite Vlad, ai tot dreptul să fii furios pe Mahomed şi să-i dai o pildă de ceea ce poate mînia ta de leu. Dar un bei, mai mult sau mai puţin, printre alţii, nu înseamnă mare lucru. Numărul căpeteniilor trase în ţeapă îl va îngîndura orişicum pe Mahomed. Dă-mi-l mie pe cronicar... Fii mărinimos *cu mine,* nu cu acest bătrîn. Merit şi eu ca pradă de război măcar un rob nobil...

Ţepeş scrîşnise din dinţi şi se aşezase din nou la măsuţa lui. Cu mîinile tremurînde, boţise într-o clipă hîrtia desfăşurată dinainte-i, apoi se căznise să-şi stăpînească supărarea şi-mi grăise uscat, privind peste mine, cu ochii goliţi de orice expresie :

— Ai îmbătrînit, Stepane... Vîrtutea ţi s-a înmuiat, inima ta a devenit *inimă de muiere*... Pleacă. Lipseşte dinainte-mi ! Şi fă ce ţi-a poruncit Domnul şi Voievodul tău ! De-abia *după asta,* să vii să-mi vorbeşti.

Luptînd în darn să-mi domin zbaterea vuitoare a sîngelui ce izbea iute, ritmic, ca o limbă fluidă de clopot, sub tîmplele-mi asudate, m-am întors în cortul unde cronicarul zăcea legat şi lungit la pămînt.

În timp ce-l dezlegam de lanţuri, n-am scos o vorbă. Nici el. A gemut doar, cînd s-a putut întoarce pe-o coastă, şi-a prins să-şi mişte cîte puţin membrele amorţite. În primele clipe n-a îndrăznit să mă privească ori să mă întrebe. Aştepta. Spera.

Am tăcut mai departe, mîhnit şi neputincios.

Pe urmă, n-a mai fost nevoie de cuvinte. În tăcerea mea, încărcată de tunetul încă nerostit al osîndei lui Vlad, beiul citi cu limpezime răspunsul.

Se străduí să se ridice în picioare. Izbuti anevoie să se ţină drept, apoi trebui să-l sprijin eu însumi, ca să nu cadă.

— De ce n-ai rămas *acolo,* în Anatolia ? De ce-ai venit aici ? m-am răstit deodată la el, cu glas răguşit şi furie zadarnică.

Mi-a pus mîinile pe umeri (se sprijinea astfel de mine să nu se clatine) şi mi-a privit lung faţa răvăşită, apoi a

rîs încetişor, cum ştia el să rîdă — numai că, prin lucida sa desprindere de clipa trăită, se strecura limpede renunţarea deplină, simţul amar şi ultim al deşertăciunii depline.

— Diavolul vostru de Vlad iubeşte libertatea chiar şi pentru potrivnici, nu-i aşa ? E poate mai bine că nu voi fi rob, ci mort. Deşi, Harefta, tare-aş fi vrut să văd, dintr-o zănatecă dorinţă *de a afla totul,* pînă la capăt, *cum,* în ce fel te-ai fi purtat tu, fostul meu rob, ca stăpîn al meu.

Îl scutură un fior, se stăpîni şi rîse mai departe :

— Mi-ar fi plăcut să ştiu la ce trebi m-ai fi pus... Sînt bătrîn... poate m-ai fi ţinut ca pe-un caraghioz la moşia ta... or m-ai fi pus să-ţi copiez ispisoace şi să-ţi învăţ pruncii caligrafia arabă şi persană ? Sau ce naiba ?

Am simţit atunci cît de adîncă, cît de muşcătoare e mila aceea *muierească* a mea, pentru care mă batjocorise cu o clipă mai-nainte Ţepeş. Privindu-l pe cronicar, mila îmi creştea în suflet din nou, rămuroasă, deasă şi înfiorată ca un tufiş fabulos, înfigîndu-şi rădăcinile prin străfundurile întunecate ale amintirilor mele, prin acele straturi uitate, de omeneşti datorii, pînă în mîlurile lunecoase ale neputinţei şi resemnării, vîrstate cu fluturii şi şerpii de lumină ai îndurării şi ruşinii.

— N-are rost să grăieşti astfel, mi lala... Dacă l-aş fi înduplecat pe Ţepeş să-ţi cruţe viaţa, te lăsam să pleci la Magnissa.

— Oare ?... murmură Torgud, abătut deodată şi în silă, luîndu-şi mîinile de pe umerii mei şi sprijinindu-se de trunchiul din mijlocul cortului.

O, Doamne, cît de rău m-a durut lipsa lui de încredere ! M-am pogrăznit de aceea într-o nelinişte mult vinovată, ca într-o vîltoare ce mă trăgea afund şi din care nici astăzi nu pot ieşi decît pe cuget cu mătasea nevăzută, otrăvită de ştimele tăcerii, din lacuri fără ţărm...

Mă înecasem în mine însumi, în cercurile clare şi lacome ale unui iaz de vinovăţii nedorite, şi înţelegeam că mă voi socoti blestemat de-aci înainte, de nu-i voi lămuri *totul,* de nu-l voi întoarce din încredinţarea sa falsă. L-am apucat de caftanul rupt, pătat de sînge şi sudori, şi l-am scuturat, ca ieşit din minţi :

— Mă cunoşti doar... Priveşte-mă bine... Spune... Crezi c-aş fi un ticălos, un celuitor ? Crezi că n-am cerşit cum

se cuvine viața ta de la Voievodul meu ? Crezi asta ? Spune...

Ameţit, mă respinse şi murmură, privind în pămînt :

— Lasă, Harefta...

Eu însă doream să vorbesc, să mă dezvinovăţesc, să-i arăt *neapărat*, măcar acum, în ultima noastră clipă, înainte de a ne despărţi aşa cum a trebuit să se întîmple acolo — urît şi tulbure, în noaptea sufocantă, înfiorată de gemetele celorlalţi prinşi — voiam să-i spun că ţin la el, că s-a înşelat dacă socoate altfel, că sînt om, deşi împrejurările ne făcuseră vrăjmaşi, altădată, şi chiar atunci...

— Mi lala, n-am uitat, nu voi uita ce-ai făcut dănăoară pentru mine..., la Amasia, la Edirne, de atîtea ori... Crede-mă. Nu sînt vinovat, jur... Dar spune, recunoaşte, *tu* m-ai fi putut scăpa de moarte, dacă *eu* aş fi fost prins de Mahomed ? Am auzit că pe toţi cei o mie de vlahi prinşi de Ali Beg Mihailoglu i-a despicat în două.

Cronicarul ridică din umeri şi tăcu. Am dat de-o parte pătura ce închidea cortul.

— Priveşte.

Afară, în înserarea ce se lăsase, oamenii noştri, tologiţi prin iarbă, ori pe cîte o cergă, în jurul focurilor aproape stinse, îşi legau rănile ori îşi cercetau cucura şi coasele. Ungurenii, care-i slujeau Domnului de gardă straşnică şi călăi neiertători, stăteau mai departe, în pădurice, şi terminau de cioplit cu barda ramurile acelor arbori subţiri şi drepţi, gătindu-i pentru înfricoşatul judeţ al lui Ţepeş.

Una din străji, nu ştiu nici azi cine, poate tot acel tîrgovişteau, se apropie de cortul meu şi rînji cu nemilă spre bei.

— Boier Stepane, ce tot trăncăneşti cu stîrvul ăsta viu ? N-ai mai isprăvit cu... ? Ori ţi s-a făcut de ţeapă şi domitale ? M-a trimis Vodă să văd...

Am tras la loc pătura fără să-i răspund. Aşadar, Ţepeş mă urmărea. Mă bănuia. Îşi pierduse încrederea şi în vechiul său slujitor... Cum de ajunsesem aci ? Mi se făcu silă de mine, de el, de toate... M-am întors spre Torgud şi i-am întins în tăcere pumnalul meu cu hurmuze.

Cronicarul îl cîntări în mîna lui albă, cu vine albastre de bătrîn, şi murmură :

— Mulțumesc... Cu toate că aș fi dorit mai degrabă un juvăț de mătase, cum se cuvine la turci unui nobil.

— Mi lala, n-am frînghie, bolborosii, tot mai mîhnit de ceea ce se întîmpla în jurul meu. Te rog să mă ierți că n-am... Și pentru *celelalte* toate ce vor urma, să mă ierți.

Beiul își întorsese spre mine privirile-i rătăcite departe :

— Cît mai am de trăit ?

— Pînă în zori. Cînd o păli luceafărul, începe înțeparea. Bine-ar fi să nu întîrzii (și-am urmat, răgușit iarăși, în șoaptă). Aș fi vrut să te scap, crede-mă.

Torgud zîmbise stăpînindu-și tremurul buzelor și zisese, dintr-odată ciudat de împăcat cu-acel kismeth al său :

— Nu te mai frămînta, învățăcelule. Înțeleg că, în asemenea vremi, prietenia e ca luna intrată în eclipsă.

Furios, i-am întors spatele și-am ieșit din cort. Îndată, chiar în acea clipă, am auzit un icnit și-un geamăt lung și ceva căzînd greu la pămînt.

...Am mai rămas un timp, nemișcat, în pragul cortului, vînzolit de gînduri avane, fără să-i văd pe cei care treceau sau se uitau la mine. Într-un tîrziu, l-am simțit pe Codre că mă ia de umăr și mă împinge, zicîndu-mi repede :

— Jupane, m-a trimis Voievodul să i te-aduc. Are nevoie de știința domitale. Dar, pentru Dumnezeu, vezi cum te porți și ține-ți clonțu' ! Nu cumva să te-apuci din nou de vreo predică de-a domitale... Vlad e furios ca Dunărea în revărsare. Adineaori a zburat cu mîna lui capul lui Toxaba ! Și a poruncit să fie înțepați încă doi boieri dîmbovițeni. I-a prins că s-au fost dat și ei cu Radu cel Frumos. A aflat iar de vînzare de țară, de aceea e turbat de tot. Hai cu mine, și cată să nu-l mînii...

...Ca să-l judec pe Vlad Vodă azi, la moartea lui, după cincisprezece ani de la acea întîmplare, mi-e greu, mi-e tare greu... Ar trebui să-mi rînduiesc în amintire toate cîte-au fost, toate cîte s-au amestecat și vînzolit în viața mea și-a lui, desigur cu mult înainte de bătălia năpraznică pierdută de Mahomed Nebiruitul, toate cele scuturate cu mult înainte ca fiul lui Vlad Dracul să fi devenit Domnul temut de osmanlîi, de sașii negustorași și vicleni, de boierii vînzători de țară, precum și de cei slabi de virtute dintr-ai

săi... Noi ăilalți, vlahii de rînd, țăranii setoși de libertate, meșteșugarii dornici să se salte deasupra piedicilor puse de negustătorii Brașovului, cît și alții, mulți, gata să-și apere cu ghioaga, cu sabia sau măcar cu bîta, pămîntul păstrat din moșneni, noi, ăilalți toți, eram cu Vlad pe atunci... În galopul mut și orb al anilor topiți ca fulgii ninsorilor, abia pot să aleg, să pipăi cu mintea, să caut, să descopăr cum fusesem eu însumi pe-atunci, ce vină am avut, ce-a fost rău, tulbure sau bun în ființa mea... și într-a lui, a lui Vlad.

Pe Țepeș nu-l pot înțelege de tot nici azi, deși l-am cunoscut, se pare, mai bine decît mulți alții din preajma sa, deși îi ghiceam ades gîndurile, deși îi învățasem toanele, încăpățînările, cruzimile, tăcerile cu tîlc, răcnetele necugetate și — mai ales, ceea ce nu știau să vadă alții — veselia aceea înghețată, dar dreaptă, pe care mă pricepeam să i-o stîrnesc cu o frază-două și să i-o folosesc pînă nu se pogăznea îndărăt în disprețul său mușcător și fieros.

Ceva însă, ceva mai adînc decît toate cîte se lăsau vremelnic dezvelite ochiului meu atent și matur de curtean, ceva îmi scăpase necontenit, am simțit-o de la prima noastră întîlnire...

15

...„Iar boierii românilor scăpați de teama dușmanului,... au început să urzească lucrături dușmănoase pentru răpunerea lui Dragul, să se dea în lături de la slujba ostășească, să-i laude pe turci, să-i ponegrească isprăvile lui Dragul, să declare că izbînda va ajunge odată mai dăunătoare pentru învingători decît pentru învinși, să susțină că ei nu-i pot avea pe turci de dușmani și să-și dea părerea că trebuie încheiată o alianță cu ei, chiar cu stabilirea unui tribut — în vreme ce Dragul, dimpotrivă, se străduia să-i îndemne să nu ceară pace de la învinși, ci să se apere cu armele (apărîndu-și) și toate ale lor și să-i convingă să trăiască în libertate și în sfîrșit să afirme că nu va îngădui niciodată cît va trăi el ca Țara Românească să ajungă tributară turcilor. Și cum el stăruia în această părere, a fost măcelărit prin vicleșug de boieri și în locul lui a fost pus altul."

Din Epistola lui MICHAEL BOCIGNOLI-RĂGUZANUL — din 29 Iunie 1524 [18].

Codre :

Aud, dincolo de lac, un nechezat înăbușit. Un cal... Sau poate sînt mai mulți, cu boturile vîrîte-n desagi, ca să nu-și dea de gol stăpînii... Sigur, sînt mai mulți. Ne-au luat urma. Malul, de pe partea cealaltă a mînăstirii, e și el înecat în viscol. Nu se vede de nicăieri vreo primejdie. Dar o simt. M-am nărăvit cu ea. O adulmec fără greș. Vine spre noi, prin văzduhul ăsta rece de Călindar, ca o jivină de Apocalips, nevăzută, necruțătoare... Moartea... Cu ghiare și suflare de foc... De cîte ori oare, măiculuța mea, nu mi-a căzut pe la spate ? De cîte ori oare n-am dus-o în cîrcă și nu mi-a ars cu răsufletul ei fierbinte și tăios ceafa și cugetul ? Eh, Moartea... O dată și o dată o să mă muște de gît sau de inimă și o să mă soarbă ca o sălămîzdră lacomă, blestemata ! Lua-o-ar dracu' de Moarte ! O să mor și n-o să se facă gaură-n cer... Cum zicea adineauri

popa în stihirea lui pentru Vlad ? *Cu duhurile dreptților celor ce s-au săvîrșit, odihnește, Doamne, sufletele robilor tăi... Încă ne rugăm pentru... pentru odihna și iertarea... strămoșilor... a moșilor... a părinților...* Doamne, mie o să-mi procitească oare cineva troparul ? Sau o să mă azvîrle în lac ca pe-un buștean fără suflet ?... O să-mi facă pomenile Brînduța mea... Ce-o să mă mai plîngă, sărăcuța... Amarnic o să plîngă... Dar nu... nici n-o să creadă că sînt mort. Și dacă voi fi mort, ea tot viu o să mă creadă, proasta de ea !... Și o să mă aștepte... un an, doi, doisprezece... O să vrea să creadă că Ursuloiul ei e viu și după ce-or crește copiii, și după ce-o îmbătrîni ea însăși... și s-o găti de moarte... cîndva... O să stea cu ochii în drum, ziua, oftînd... Iar noaptea, noaptea o să mă aștepte, zvîrcolindu-se sub țolul rece, dorindu-mă, plîngîndu-mă... Veverița mea dragă... Cum se mai oțăra și mai încrunta sprîncenele, iar ochii ei frumoși sticleau ca la sălbăticiuni cînd îi spuneam în dodii că, de nu mă strînge bine-n brațe și nu se lasă înfiorată toată, cînd vreau eu și de cîte ori îmi place, o să-mi aduc din Turchia cîteva roabe, odalisce mai vrednice la pat decît la alte trebi... Că ălea, știu — vezi bine — să prețuiască mîngîierile... și rău a făcut dacă s-a măritat cu un curvariu și-un ursuloi ca mine... dar dacă așa a fost soarta ei să mă iubească și să mă ia, ce să facă ?... Să se supună și pace !... Și ce bine-i părea că se supune... Și n-ar mai fi vrut să plec de lîngă ea, dimineața...

Of... dor mai îmi e, în clipa asta, de ea ! Zău că are dreptate Brînduța... sînt un păgîn și-un Diavol, pesemne, dacă și-n clipa asta de cumpănă, pe-un ger de trosnesc arborii în pădure, întors de la parastasul domnesc, pîndit în coastă de pîrdalnica de Moarte (lua-o-ar ciuma !) nu-mi vine să mă gîndesc la lumea de dincolo și să spun Crezul, ci-mi vine să mă gîndesc la Brînduța mea !... Ca atunci, în iarna bătăliei noastre cu Mahomed... pe zăpadă, lîngă Dunăre... N-aș fi bănuit niciodată cum, dintre atîtea muieri și fete la care am rîvnit sau cu care m-am drăgostit în viața mea, o să mă poprească și-o să mă țină-n hăț, pe mine, ditamai armăsarul și nărăvașul, o codană ce-mi trecea de-abia de umăr...

Aș fi putut să mă-nsor cu fata oricărui boier drăculesc... cu averi și neamuri... da' pesemne pe Brîndușa am iubit-o cu adevărat, de m-am prostit ne mai vrînd să știu de nici una și-am luat-o... Și, martor mi-e Dumnezeu, n-am făcut rău, căci și ea, sărăcuța, mă iubește cu trup și suflet, mai mult decît pe copiii noștri. Tremură și-acum cînd o strîng la piept... și...

Of !... dacă mor acum, aci, la Snagov, rău îmi pare că n-am parte s-o mai iau odată în brațe și s-o mîngîi... și să-i spun cît mi-a fost de dragă... Că numai ea mi-a fost dragă... deși, direpț e a zice mă cam duceam în ultimii ani și pe la altele... Dar cu alea, Doamne iartă-mă, muieri de tot soiul, iubirea era ca un foc de paie, iară cu Brîndușa mea a fost vatră fără moarte, flacără vie, lumină sfîntă de soare...

O să mă iubească și cînd n-oi mai fi viu, cu tot sufletul din ea, așa cum numai mama și ea m-au iubit. Și mama, de-acolo de unde e, din cerurile zăvorîte, o să se roage Morții în genunchi să mai mă păsuiască încă o dată, cum se ruga în copilăria mea cînd mă bolnăveam. Iar de-oi muri, o să se roage amîndouă să fiu iertat de Cel-de-Sus... Doamne, ce păgîn sînt... că nici nu pot crede în Tine așa cum se cuvine... fiindcă nici nu Te văd, nici nu Te aud, nici nu-mi dă prin minte cum ești... și de ce m-ai făcut pe mine așa cum sînt : pieritor, netrebnic, pătimaș și neajutorat, rău și bun, crud și milos, după toanele mele... sau ale Tale... Na ! că iar vorbesc ca păgînii !... Socrul meu zicea că am învățat asemenea blestemății de vorbe din oaste sau chiar de la Domnul meu, carele nu prea avea statornicie de bun creștin, deși (recunoștea și popa) făcuse mînăstiri, dăduse danii la Sfîntul Athos, ținea sfintele sărbători și cinstea pe preoți...

Popa David al nostru nu-i ierta lui Vlad că asculta și de mitropolit și de papistașii Craiului Mattia și-ai Vlădicei de la Roma... și că luase Doamnă catolică... Eh, ce știa socru-meu de treburile Curților Domnești din Buda și Argeș !

Da' să-l fi auzit pe Vlad Vodă îndoindu-se chiar de Tatăl Ceresc, cum l-am auzit eu în zilele bătăliei cu Ma-

homed... acolo, în margine de Tîrgoviște... L-ar fi socotit, ca și starețul ăsta din Snagov, un lepădat de dreapta credință...

Oare să fi fost așa ? N-aș putea băga mîna în foc că știu sau că am știut vreodată cu adevărat, după ce fel de pravili și biserici se cîrmuia Vlad... în afară de cele trebuincioase cîrmuirii însăși. Nici dacă avea sau nu deplină dreptate să-și uite omenești le lui îndatoriri pentru îndatoririle sale de Domn, *uns de Dumnezeu* preste noi toți și peste toată Țara Românească...

Atunci, la leatul 6970, și eu și jupan Harefta îl auzisem mîniat pînă și împotriva lui Dumnezeu... Mă trimisese Vlad să-l aduc pe jupan Turcu înaintea lui. Mi se păruse *că-l bănuia* pînă și pe acest bun slujitor al său de trădare... Îmi amintesc totul... Cum îl chemase...

— Și ce poftește de la mine ? mă întrebase jupan Harefta, cam temător.

— Habar n-am. Dar orice ți-o porunci, supune-te, prietene, că nu-i de șagă cu Țepeș. Îl știi doar.

— Fost-am eu vreodată altfel decît supus ? a mormăit boier Stepan cu amărăciune, și, pe drum pînă la cortul domnesc, îmi spusese ce avea pe inimă.

Poate că Vodă nu-i iertase cuvintele. Stepan Turcul se gîndise și el c-o mirare răzvrătită și-nghețată că Vlad l-ar putea bănui *cu adevărat de viclenie* pînă și pe el, robul și prietenul său din tinerețe... Dar au fost oare măcar pe-atunci *prieteni*, ori numa' Domn și slujitor, ca-n ultimii ani ? Vlad îl răsplătise cu bani și pămînturi, îi întărise vechile ohabe de la taică-său, cnezul, e drept, dar în ultimii ani se îndepărtase mult de jupan Harefta, nu-i mai cerea sfatul, nu-l prea asculta de i-l da, nici nu-l oprise în țară cînd i-o ceruse fierbinte... Îl folosea, atît... Pentru a înlătura din inimă acel ghimpe josnic și otrăvit de îndoială, Harefta mi se spovedise și aproape gîfîia nerăbdător și plin de obidă, cînd am intrat amîndoi în cortul domnesc.

Voievodul dicta ceva unui grămătic de-al său. Ne-a făcut doar semn să ne-apropiem și să ne uităm peste un pergament făcut sul și așezat pe măsuță. Umbla de colo

pînă colo încruntat, înnegrit de furie, dar glasul îi era calm, tăios, hotărît.

— Către mai marele plăieşilor. Să repeadă alergători iuţi la Rucăr, Genune şi Prahova. Cu porunci de la noi, Io Vlad Voievod, ca plăieşii şi schilerii să cerceteze toate potecile şi să dea negreşit de urma fugitului Dragomir Udrişte, vel-boierul hainit. Să fie poprit a trece hotarul. Să-l prindă viu şi să-l predea slugilor mele domneşti, Stan şi Colţea, prin care trimetem aceste cărţi. Pune pecetea mică. Atît. Şi dă-mi ciorna scrisorii către Craiul Mattia s-o văd din nou.

Grămăticul i-o întinse. Înainte de a citi, Ţepeş se întoarse obosit şi rîse :

— Ce-mi stai ca o mireasă dusă la mînăstire, boier Turcule ? Priveşte frumuseţea de veste pe care am primit-o. Căzneşte-te s-o dezlegi... e pe păsăreşte ; şi păsările, se zice, toate pier pe limba lor ! Iar pe astea le vei face să ciripească adevărul.

Harefta desfăcu sulul. Cuprindea un răvaş trimis de Udrişte către Toxaba, vornicul. Îl citisem şi eu, dar nu-i dădusem de hac.

După nişte clare şi nevinovate bineţe pe slavoneşte, cartea urma, cu aceeaşi scriere în unciale meşteşugite, însă pe româneşte : „Şi să ştii că morunul nu mi-a plăcut de data asta. Ipac dau ştire că am mai cumpărat douăzeci şi opt de cai, nu puţini, cum credeai. Preţul e cel ştiut. Toamna e mai frumos la vie, ca vara. Ipac să ştii că perperii * aceia ţi-i va aduce Buză-de-iepure. Nu în Cireşar. Prin Măsălar, sau după. Strugurii vor fi buni, nădăjduiesc. Cu noi, la cules, va fi şi egumenul. Nu grăbi cumpărarea lînii de cămilă. Nici a mătăsăriei de Stambul. Se vor vinde la preţ mai mic, după. Poate vine şi Corbul, dacă nu — avem ajutoare în cuibul său. Închinăciuni Voievodului tău şi-al meu. Leac împotriva ciumii, cenuşă şi rugăciunea noastră. Ipac sănătate — şi să ne vedem la nunta fratelui mic."

Voievodul nu se uita la jupan Harefta care citea silabisind, ci la grămăticul său ;

— Întocmeşte-mi zapisul prin care poruncesc să se ia de la Mihail Logofătul toate ocinile sale şi să fie împăr-

---

* *Perper* — monedă bizantină de aur care a circulat (bătută cu stemă proprie) şi în Ţările române, în sec. XIV—XV. (n.a.)

ţite lui Crăciun şi Ladislau, slugile-mele domneşti. Trimite-l o dată cu poruncile către jude.

Harefta nu îndrăznea să-l întrerupă. Încreţise fruntea şi se silea să dezlege răvaşul ; în parte nici nu mai era nevoie. Mihail fusese prins, auziseră toţi. Toxaba era mort, Udrişte fugit, ceilalţi ascunşi.

— Nu-i bine, se aspri vocea Voievodului. Nu-i bine.

— De ce, Măria Ta ? zicea grămăticul, cu teamă. I-am scris Craiului după tot şartul, pe lătineşte. Să ştie Măria sa, încă o dată. Fiindcă sluga Măriei tale, grămăticul Radu, nu s-a întors de la Buda, din iarnă, aşa încît...

— Ştiu, ştiu —, îl întrerupse nerăbdător Ţepeş, nu eşti vinovat... Nu înţeleg însă care să fie pricina că Farma nu vine cu răspunsul... şi nici oştile cu Craiul. Rescrie poslania, să adăugăm şi numărul turcilor ce vor fi înţepaţi acu în zori. Şi prăzile de ieri noapte, din tabără.

Scrie-i Craiului cît mai limpede. Şi de-abia pe urmă întreabă-l de ajutoare. Şi nu uita, închinăciunile mele pentru ruda sa, contesa. E foarte însemnat asta. Trebuie să înţeleagă marele Huniade, aşa cum i-am scris şi în Făurar, din cetatea Giurgiului, că n-am părăsit gîndurile de înrudire cu el. Trimite-i de aceea închinăciunile mele către prea nobila contesă. Să fie gata ciorna cea nouă, înainte de a pleca oastea noastră spre munţi. O vom trimite spre Braşov, cu Ladislau. Se-ncruntă apoi către jupan Harefta :

— Hai, boier Turcule, acu să-ţi văd priceperea la păsărească. Desluşeşte-mi poslania ceea.

— Mărite Ḍoamne, bănuiesc că vreo doisprezece din cei douăzeci şi opt de „*cai*" se află şi pe izvodul cu boierii închinaţi lui Radu. Ţi i-am trimis prin Mitri Cabazul. „Morunul", iartă-mă că-ţi zic, e porecla pe care unii dintre boierii Dăneşti o dădeau nobilului tău tată, pe subt cumpăt, în scrisorile lor de acu' douăzeci de ani... Pesemne, te numesc azi pe tine, tot astfel, iartă-mă că-ţi zic.

— Te iert, mîrîise Vlad. E limpede. Urmează... Ce-i cu lîna şi mătasea ceea ?

— Poate că „lînă" înseamnă beii din Anatolia — căci acolo se găseşte — şi atunci „mătăsăria de Stambul" ar fi vizirii din Rumelia. Am o bănuială că Buză-de-iepure e unul Cerchez, om al lui Mihail, fostul logofăt.

— Da, ai nemerit-o. Se află un vînzător cu numele Cerchez, întări Voievodul. L-au prins schilerii mei de Loviște. Și, din prag, strigă unei străji de-afară : Române, spune-i lui Ianoș, vătaful gîzilor mei, că poruncesc să-l așeze pe Cerchez în rîndul doi, crucea a patra de țepe, printre ăilalți vînzători de țară — să-l vază bine de tot frate-meu Radu și cetele lui de celuitori, cînd or trece de Cetate. Rîndul doi, crucea a patra... nu uita... Pe urmă, se răsuci din nou spre jupan Harefta.

— Mai departe... zi, cine-i ciuma... Toxaba, nemernicul, n-a recunoscut că poslania are un tîlc. M-am grăbit cu trunchierea lui. Eram plin de scîrbă, văzîndu-l... Ar fi trebuit să mai aștept.

— Cred că Mahomed, Măria Ta, îmi amintesc că i-a spus Harefta. Iară „rugăciunea", în termenii corespondenței vechi de Bizanț însemna „pact" sau „tratat". Pesemne, încă nu-s înțeleși hainiții să trimită închinarea către Sultan. Boierii ăia așteaptă să duci tu lupta mai departe. Și să vază dincotro bate vîntul biruinței. Cît despre *Corb* pare-se c-ar fi Craiul, dar nu pricep ce înțelegeri pot avea jupanii vînduți turcilor cu Regele Mattia, aliatul nostru.

— Mda... făcu Vlad, gînditor, nici eu nu înțeleg. Ce poate avea Mattia Crăișorul cu înșii ?... Dacă nu cumva... dar nu, e cu neputință. Poate Corbul e altcineva, nu Huniade, altcineva, vreun boier din Corbii noștri, ce zici, s-ar putea ?

— Unul dintre foștii credincioși ai lui Albu...

— Unul dintre noii credincioși ai lui Radu, urmă Voievodul, unul căruia îi arăt milă și încredere, și nu-l știu, nu l-am prins încă... poate unul din apropiații mei... *Corbul*... Îi ardeau privirile, ca la o beție sau boală. Scrîșni :

— Poate unul ca voi...

Mi se făcuse atunci și mie negru înaintea ochilor, mă îmbătoșasem simțind o mare deznădejde pe dinăuntru, un gust amar în gură ; mă bucurasem cînd jupan Harefta rostise răspicat și blînd, ca și cum ar fi dojenit un copilandru turbat :

— Măria Ta, ne știm unul pe altul de atîția ani. Rogu-te să ne spui ce necaz cumplit îți ia văzul și te face să nu deosebești pe ai tăi de dușmani ?

Vlad ne privi lung, parcă fără să ne vadă, închizîndu-se mohorît în sine, cu ochii aţintiţi aiurea, bulbucaţi, şi verdele privirii împînzit deodată de-o anume tristeţe rece.

— În jurul meu e numai trădare... numai trădare... Frică şi trădare... Ei, nemernicii de boieri, nu înţeleg că, de mă trădează pe mine, într-acest ceas greu pentru Ţară, trădează mai mult decît un Domn căruia i-au jurat ascultare... Nemernicii ! Cîinii ! Ar vrea dumnealor, grozav ar vrea să-l alung totuşi pe Mahomed ; asta aşteaptă, sînt dornici s-o vadă, însă *de departe*, din conacele lor tihnite şi ferecate, pe urmă vor sări cu toţii să mă muşte...

Am revenit la ceea ce mă atinsese drept în inimă :

— Eu însă nu ! Aminteşte-ţi, Doamne, fii drept ! Totdeauna am fost cu tine. Şi eu, şi jupan Harefta, şi alţii, mulţi !

— Voi poate n-o să muşcaţi, mîrîise Voievodul, şi iarăşi se întunecase, vădit scîrbit din pricini grave şi dospite-n el de mai-nainte. Deşi azi, după năvală, cînd tu, boier Turcule, te-ai milogit ca o muiere pentru beiul tău, şi-aşa mort printre vii, erai alb la faţă, tremurai, şi ţi-am citit în ochi...

Îşi curmă fraza, scuturã pletele şi hohoti cu veselia lui prefăcută şi chinuitoare, sub care pîndea o neliniște obscură, clătinată mereu, gata a se-nveşti mereu în forme neaşteptate.

— Tu încă, boier Turcule, nu m-ai trădat, ştiu, dar nici nu vrei să mă urmezi pînă la capăt. Mărturiseşte, hai, zi-i... Tu însuţi socoţi, ca şi duşmanii mei, că sînt Diavol, nu om ! Mi-ai spus-o şi-n alte dăţi, mai demult...

— Măria Ta... bîiguise fără frică, dar şi fără chef bătrînul oştean.

— Nu mă linguşi cu vreo sofisticărie de-a ta, mai bine taci ! Dacă minţi, mi te lepăd din milă pentru totdeauna... Crezi *asta* şi tu... că sînt crud ca un Diavol... Poate ai dreptate... Iar tu, jupane ot Corbi, tu ce crezi ?

N-am ştiut ce să zic. Dealtfel, cunoşteam de mult plăcerea aceea stranie a lui Ţepeş de a se cufunda în mînia sa lăuntrică, înainte de a o face să irumpă, otrăvindu-se cu ea, încet şi feroce, mai întîi pre sine.

Am tăcut aşadar, şi eu şi Harefta, prevăzători. Voievodul a continuat, din ce în ce mai pătimaş, mai neliniştit, plimbîndu-se prin cort şi împestriţîndu-şi şirul frazelor cu vorbe şi pilde filozoficeşti.

— Eu singur ştiu *de ce* trebuie să fiu neiertător, cumplit. Eu singur înţeleg pricina. Pot să vă lămuresc, pentru cugetele voastre mijlocii şi schilodite de frică, doar atît: că acu, în vremea noastră, sub triştea noastră, în vîrtutea unui cîrmuitor nu-i loc pentru milă. Mila poate veni abia după ce te simţi slobod, puternic, deplin liber, de neînfrînt, aşa cum trebuie să te fi creat Dumnezeu, asemeni *Lui* adică. Dar, pînă mă voi simţi deplin liber, mă văd silit de vîrtutea mea, văduvită estimp de unele din însuşirile atotputernice ale Părintelui meu Ceresc, să-i întăresc sublima lui voinţă — cum ar zice unii filozofi aristotelicieni sau eretici de-ai Islamului, aşişderi hrăniţi cu logosurile vestitului stagirit — s-o întăresc prin întrupare naturală a ceea ce negăm c-ar fi Fiinţa Lui Eternă. Vezi dar, boier Turcule, şi tu, Codre ot Corbi, că eu mă străduiesc a împlini Legea şi ţelul lui Dumnezeu cel de Sus, supunîndu-mă fidel cauzalităţii materiei din sfera noastră pămînteană, unde *principiul divin* străbate foarte greu şi aproape de loc pînă jos, în minţile înguste, îndărătnice, viclene, ale boierilor sau turcilor pe care bine îi cunoşti şi tu, ca şi mine... De aceea, pentru a stăvili nerecunoştinţa, împilarea, răutatea duşmanilor de toate soiurile şi limbile (fie că-şi zic au nu creştini, fie că sînt au nu păgîni), eu unul mă simt pe acest colţişor de pămînt, stăpînit din vremi străvechi de strămunii mei, un fel de răbojar al lui Dumnezeu, *aci*... Şi găsind prea multe crestături şi-nsîngerări pe Ţară, mă fac cu bucurie ciomag al Cerului ca să lovesc înzecit în duşmanii noştri... Numai fiindcă m-am simţit ciomag al Dreptăţii lui Dumnezeu ăl Sfînt am fost vladnic să curăţ ţara de furi, tîlhari şi ticăloşi... Numai cu sabia, cu parul ascuţit şi cu zăbala în gură îi ţin în frîu pe duşmanii mei dinăuntru; numai cu groaza îi pot îmblînzi pe cei din afară... Dar ce poţi pricepe tu, Stepane, cu inima ta de muiere... şi tu, Codre, cu mintea ta de ţăran bisericos. Vă e frică şi *să gîndiţi* ceva împotrivă-mi, *şi să-mi urmaţi*

gîndul meu pînă la capăt... Darmite să vă răzvrătiţi împotriva sorţii, a Cerului, a lui Dumnezeu... Vă e frică...

— Măria Ta, l-a înfruntat cu voce mîhnită şi nepăsare calpă din nou Harefta. Adu-ţi aminte de cîte ori mi-am jucat viaţa pentru tine, acolo, la turci. Şi tînărul meu prieten, Codre, are pe trup şi în inimă semnele credinţei pentru tine şi ţară.

— Da, rînji Vlad, mai destins, şi v-am mulţumit pentru asta de fiece dată. Aţi fost bărbaţi vrednici. Şi-acum sînteţi, într-un fel.... Frica voastră nu-mi place, tocmai fiindcă-i de alt soi, e de o sută de ori mai vinovată şi mai netrebnică în ochii mei. Vă e frică nu de judecata mea, de hotărîrea mea, ci de *altele*, pe care le credeţi rînduite *deasupra*. Tremuraţi. Tu, Harefta, tremuri barem ca o muiere netare, în sinea ta ; ţi-e frică de judecata beiului tău păgîn, de judecata popilor, a bisericii, a unui Dumnezeu neiertător, aşa cum ţi l-au vîrît în cap călugării creştini şi filozofii tăi islamici. Rînji. Iar tu, Codre, te temi de un Dumnezeu mult mai rău decît răul din mine, căci el te condamnă pe veci să plăteşti nişte greşeli de-o clipă, pe care tot el ţi le-a hărăzit prin jocul tristei tale de oameni. Cît priveşte *Răul*... Se poticni deodată şi tăcu, respirînd adînc, ca şi cum ceva mai mult decît mînia îl sufoca.

Pe urmă îşi zăpristi mînia aceea grozavă şi obscură, o trase parcă în el, în nişte genuni fără zăbrele, şi rămase în picioare tăcut, încruntat, cu braţele încrucişate pe piept, cu ochii holbaţi într-o tristeţe lucidă şi vană, meditînd poate în continuare la deznădejdile sale însingurate, la îndoielile sale profanatoare, răzvrătite, ori poate mult mai pe-aproape, la tocmirile viitoarei sale bătălii... Cine ştie...

L-am privit o vreme înlemniţi, şi eu, şi jupan Harefta. Grămăticul, de care uitasem cu toţii, şi-a revenit cel dintîi. A tuşit şi s-a aplecat harnic pe măsuţa lui, silabisind cu voce tare scrisoarea cerută mai înainte de Domn.

Îi cercetam Voievodului meu obrazul colţuros şi gălbui, dur, de nepătruns ; în asemenea clipe părea ieşit din crugul timpului nostru, avînd sentimentul că fiinţa *adevărată* a lui Vlad îmi scapă, trece dincolo de pătrunderea mea, dincolo de Bine şi Rău, şi lunecă departe de pădurea ciuntită de arbori, plină de tînguiri şi cumpliri de care el nu

era străin, lunecă peste ele și străbate țara, de la Dunăre pînă-n munte, încărcîndu-se el însuși, *voit încărcîndu-se*, și cu poverile nevăzute ale celor pristăviți aci, și cu cele ale viilor ce vor muri pentru ea, tot într-aceste hotare... Gîndeam tulburat c-aș putea să mă număr și eu, *mîine*, printre morții aceia, cînd, deodată, Vlad se smulse din visarea lui rătăcită-n profunzimi cetluite doar în el însuși și, ca hăituit, reîncepu să umble prin cort, de colo pînă colo, ciocnindu-se de steagurile înfipte într-un colț, de măsuța grămăticului, de masa domnească cu hărțile rînduite deasupra. Se opri înaintea mea și-a lui Harefta (stăteam nemișcați pe pragul cortului) și zise încet, satisfăcut, c-o viclenie împăciuitoare :

— Boier Turcule, îți mai amintești *rubaiatul* acela persan, pe care mi-l procitiseși demult, la Edirne ? Spune-i-l și lui Codre. E bine să-l audă și el.

— Ce rubaiat ? Al cui ? se mirase domol jupan Harefta.

— Cel al preaînvățatului cărturar și șahnamez al lui Malcic, sau Malic-Șah, așa ceva... Un vers cu tîlc eretic...

— Scris de Abul Fath, fiul celui ce făcea corturi * ? De Omar Khayyam ? Nu mai știu stihurile, Măria Ta.

Domnul rînji :

— Ciudat, boierule... Ai îmbătrînit sau înadins uiți... Credeam că-ți plăcea foarte rubaiatul acela, în care preaînvățatul tău persan, cu limba și duhul cutremurat de Orfeu, cum singur ziceai, îi scuipă Creatorului răzvrătirea sa păgînă mlădiată în tristul viers divin...

Jupan Harefta a tăcut mai departe.

— Îmi pare rău că nu-ți mai amintești. Dar fiindcă totdeauna te-ai arătat simțitor la dulceața Orientului și-a învățăturii persienești, o să-ți fac un hatîr. O să-ți amintesc eu versurile, zisese Țepeș și cîntase, puțin pe nas, în derîdere pe turcește.

---

* E vorba de *Abul Fath Omar Khayyam*, marele poet și matematician persan din veacul al XII-lea, creator al unor nemuritoare rubaiate (catrene), poezii de dragoste și filozofice. (n.a.)

Cînd pentru mine-ai plămădit un trup din lut
Ştiai că patimilor greu voi da tribut.
De nu-s, Allah, de vină eu de-al meu păcat
De ce atunci pe drum drăceşc m-ai abătut ?

Atenţia lui Harefta se deşteptase deodată ca o rîndunică-n zbor şi rămăsese în aer, pînă ce Vlad i-o săgetă cu neîndurare :

— Am o misie pentru tine, boier Turcule. De-aia te-am chemat, nu pentru stihuri dulci. Mîine, în zori, după ce trecem de Tîrgovişte, (Domnul rîsese amar) vei întocmi sub dictare o scrisoare diplomatică şi-un act în turceşte sau arabă, sau în amîndouă, cum vrei, către slăvitul Ibrahim-beg, marele han şi prinţ al Karamaniei, duşman îndîrjit şi temut al lui Mahomed il Fatih, precum ştii.

— O voi face, Doamne, a murmurat bucuros jupanul.

— Stai, că n-am isprăvit. O vei face, eu îmi voi pune monograma şi pecetea mare — n-ai decît să împleteşti şi o tugra din ele — şi poimîine vei şi porni cu scrisoarea spre fortăreaţa Kavalla, nu departe de Konia, să i-o duci în calitate de trimis special şi *orator* al Domnului Ţării Româneşti.

(Ştiam de la jupan Turcu cît voia să rămînă în ţară, la moşiile lui de la Argeş, îndată după bătălie.)

Porunca se vedea că-l năucise pe boier Stepan. Îngîimase c-o dîrză răzvrătire :

— Doamne, Măria Ta, ce rost are ? Mahomed e aci, e învins... Ce rost are să plec tocmai în Karamania, dracu' ştie cît de departe, ca să închei un tratat de prietenie chiar acu ?

— Îţi spun că ai îmbătrînit, Stepane ! rîsese Voievodul şi-l privise iarăşi mohorît.

— Nu văd miezul, Doamne...

— Dar *eu* îl văd ! urlase Vlad, deodată. Eu care văd mai bine decît tine, ştiu că, de-l voi goni pe Mahomed din ţară, tot se va-ntoarce la Dunărea noastră peste un an sau doi, dacă va rămîne liniştit în Stambulul său. Dar, de-i sare în coastă Marele Karaman, Uzun-beg, şi poate şi-alţi emiri, atunci încolţit în Anatolia lui, nu va mai ţinti cîtva timp ochii către noi, spre Dunăre şi Apus ! Cîtva timp măcar !

„Împăratul trecînd pe lîngă Cetate și nevăzînd nici un om pe ziduri decît tunari trăgînd cu tunurile asupra oștirii, nici tabără n-a așezat, nici de împresurat nu s-a apucat. Dar înaintînd a mers ca la 27 de stadii, cînd i-a văzut pe ai lor trași în țepe ; oastea Împăratului dă peste cîmpia cu țepe... spectacol pentru turci și pentru însuși Împăratul ! Chiar și Împăratul, cuprins de uimire, spunea întruna că nu poate să ia țara unui bărbat care face lucruri așa de grozave și, mai presus de fire, știe să se folosească așa de domnia și de supușii săi. Mai spunea că acest bărbat, care face astfel de isprăvi, ar fi vrednic de mai mult. Și ceilalți turci văzînd mulțimea de oameni trași în țeapă s-au înspăimîntat foarte."

LAONIC CHALCOCONDIL :
„Expuneri istorice" [9]

Harefta :

Cînd, în acea dimineață de vară, de neuitat, am trecut pe lîngă Cetatea de Scaun, prin „grădina" lui Țepeș, gătită cu mii de oameni trași în pari — morți, anume strînși și rînduiți acolo încă din iarnă, pentru Mahomed și hainiții din suita lui Radu cel Frumos — cerul era leșios. Prin văzduh plutea o duhoare dulceagă și grea, ca-ntr-o tăbăcărie cu piei de mult putrezite, ori ca-ntr-o zalhana cu stîrvuri stătute.

Deasupra noastră zburau corbi leneși și grași. Corbi negri și mulți. Prea mulți...

Călăream tăcut în urma Domnului meu, înfiorat de cele ce vedeam, îngrețoșat de-acel iz spurcat și stăruitor, necutezînd a privi cu-amănunțime armia aceea înfricoșătoare de pari, ca o pădure nălucită din Gheena...

Strîngeam frîul calului ce tresărea neliniștit și el, și cătam să-mi țin ochii *deschiși, fără să privesc*... Dar acele vedenii cumplite, tragice, năvăleau tăcute spre mine, mereu, din dreapta, din stînga, necurmat, strecurîndu-se pe lîngă umărul meu, lunecînd prin simțurile mele, sub pleoape, în pori, *agățîndu-se de mine,* fără voia mea, înecîndu-se în adîncul meu cutremurat — aidoma cum le zărisem o clipă, ca-ntr-un vis spăimîntos și fugar :

Făpturi mute și-ncremenite-n durerea lor stinsă... chircite, răsucite, ciorchini de trupuri țepene... pe-alocuri jumătăți de trupuri, ciolane cu zdrențe și carne putredă pe ele, din care corbii se-nfruptau încă, nerușinați și lacomi... Capete plecate în piept sau pe-un umăr... Cealmale îndesate sau desfăcute ca niște flamuri de sperietori... Morți mohoriți, cu ochii albi, scurși, cu sîngele-nchegat pe veșminte, ca o rășină prelinsă din răni vechi...

Voiam să nu privesc, dar arătările acelea din cale mă sorbeau precum genunile spaimei... Îl *văd* de aceea și-acum, *acolo*, printre alții, pe Hamza-pașa, ceakîrgibașul de Nicopole, în primul rînd, în mijloc, într-o țeapă mai înaltă și aurită la vîrf. Nu i se deslușea fața ; era toată-nnegrită și mîncată de viermi, dar turbanul său scump, cu egreta din pene de struț, mantaua sa de preț, tivită cu samur, rămăseseră întregi, neatinse (nimeni nu îndrăznise să i le fure, firește) și-mi amintesc și azi cum fîlfîiau de ciudat pe-acel trup țeapăn și-nchireit...

Pe urmă, hoitul lui Cerchez, cu gura deschisă într-un geamăt mut, și crestătura aceea albă, mai albă și mai strîmbă de pe buza de sus... Și într-un par, lîngă beii de Anatolia, Torgud-cronicarul — cu trupul drept, fără încremenirea chircită a înțepaților, dar cu ochii ficși, negri și bulbucați, larg deschiși, și-aburiți de moarte... Măcar de i-aș fi închis pleoapele... măcar de nu l-aș fi văzut *acolo*... de nu l-aș fi întîlnit *acolo*... Mi-amintesc cît mă bucurasem că nu-i scoseseră corbii ochii. Sau poate ar fi fost mai bine... Cel puțin, căutătura aceea a lui, oarbă, fără păreri de rău și mirări, nu m-ar fi urmărit pînă azi... Cu toate că mi-a procitit iertările popa David ot Corbi, socrul lui Codre, tot îl mai visez uneori pe bătrînul bei... din ce în ce mai rar, e drept... De n-ar fi văzduhul acesta de la Snagov, cu lumina lui iernatică și cerul său plin de corbi negri, nu-mi aminteam poate în clipa asta de el...

Cum spusese oare Țepeș ? A, da... Îi aud pare că și acum glasul... Atunci, pe cînd treceam împreună prin „grădina de groază" de lîngă Tîrgoviște, atunci mi-a încolțit în minte să mă rup de legămîntul făcut și să fug...

Să plec... Prefăcîndu-mă că voi lua drumul solilor mele depărtate la turcomani, să fug la Argeș, să mă pustiesc o vreme în munți, poate chiar la mitohul unde era înhumat Filotei Monahul... (Ce liniște e acolo !... O liniște de sfîrșit de lumi, ori poate de-nceput... Mi-e și-acum dor nespus de-acele locuri și de aerul lor neîntinat pentru mine, plin de *ceva* neștiut, tainic și profund...)

— Ei, boier Turcule, îmi fulgerase gîndurile Țepeș, călărind lîngă mine, în acea dimineață de demult. Ce-mi stai așa posomorît ? Au nu te bucuri că-i vezi pe dușmanii noștri așezați la locul ce li se cuvine ? Au îți miroase prea urît ca să deschizi gura și să spui ceva ?

Cîțiva slujitori domnești, din preajma lui, hohotiseră în rîs c-o lingușire grosolană și grăbită.

— Tăceți, blestemaților ! strigase Vlad. Vreau să aud un cuvînt cinstit, nu un rîs bezmetic. Hai, zi ceva, Stepane...

L-am privit iute și fără teamă pe Domn. Era tot mînios dar parcă puțin înspăimîntat și el ori poate numai scîrbit de-asemenea privelițe.

— Măria Ta, i-am grăit, cred că știi ce vorbă a lățit prin Transilvania și chiar peste hotarele ei negustorul acela trimis sol de *burgmeisterul* Brașovului, acu cîțiva ani, cînd l-ai primit în Cetate și i-ai arătat pe deal, lîngă biserica lor papistașă cu hramul Sfîntului Bartolomeu, pe cei trei sute de sași, înțepați după luptele cu Dan pretendentul, protejatul lor...

— Nu mi-a păsat și nu-mi pasă nici azi ce vorbe-a lățit. Știu că s-a scăpat pe el, mișelul, cînd i-am spus să-și ia cîrpa de la nas cînd stă de vorbă cu Domnul Țării Românești, fiindcă — de nu-i place cum adie pe-un cîmp de luptă — atunci o să-l înalț și pe el într-o țeapă, sus de tot, să nu-l mai ajungă mirosul de hoit... Așa am zis, îmi amintesc. Da' nu pricep ce te-apucă pe tine, Stepane, să-mi pomenești tocmai acu de scîrbavnicii aceia de negustori de oi și lînă, rîsese mai departe Vlad, tot neguros. Tu, boier Turcule, te-asemeni azi cu una din ibovnicele mele din Buda... Era o papistașă, o muiere îndrăzneață și focoasă, care însă tocmai cînd o strîngeam în brațe, gata s-o bucur deplin, își făcea tam-nesam cruce, cică s-o ierte Jesus Maria că săvîrșește păcat c-un schismatic

și necredincios ca mine... Așa și tu... nu mă lași să mă bucur de spaima dușmanilor, mi-o tot fluturi pe-a ta... Hai, zi-i mai departe... N-o să te-nțep, îți făgăduiesc.

Din nou slujitorii cei mai apropiați de Domn rîseră — și-am deslușit atunci clar în hohotul lor gros, sălbatec și necuviincios, plăcerea de a mă vedea pe mine rușinat și-alungat din mila Voievodului.

— Doamne, mărite Vlade, nu mă tem de țeapă, fiindcă nu-s vinovat de mi-e nasul mai plăpînd decît supunerea statornică pe care știi că ți-o port. Îngăduie-mi însă a-ți aminti de scrisoarea aceea a sasului, trimisă în toată Transilvania... după ce i-ai pedepsit pe sași pentru vînzările și vicleniile lor. Era plină de scorneli. Dintr-un cuvînt de-al tău, de aspră glumă, potrivnicii tăi ți-au scos însă o cumplire nedreaptă. Din trei sute de morți, au făcut mii de mucenici de-ai lor... Gîndește-te ce-or să zică diecii și scribălașii lor dacă aud de pădurea asta, cu-adevărat duhnitoare ? !

— Să zică orice-or pofti ! tună Vlad. Să se cutremure de scîrbă, să scornească tot ce vor, gura li-i slobodă, cîtă vreme nu le-o coase nimeni. Gura le e slobodă negustorașilor, pui de năpîrcă, fiindcă brațul nostru românesc e puternic aci, și-i ținem pe turci în loc — să n-ajungă nici la Brașov, nici la Sibiu, nici la Buda, să le-o umple turcii cu țărînă și sînge. N-au decît să zică de mine că-s o fiară și că-mi place mirosul de sînge... Rîse din nou, amar, turbat : dacă vrei să știi, boier Stepane, mie duhoarea dușmanilor biruiți mi se pare chiar plăcută... Și dacă ție nu-ți place, strîmbă din nas, varsă, dar nu-mi ține predici. Sau n-ai decît să te rogi : roagă-te chiar ; îți poruncesc ; roagă-te să păzească Dumnezeu țărișoara asta, s-o păzească de vînzători și de hicleni, că de turci o voi păzi eu ; mie îmi e dat s-o păzesc, și-mi voi duce lucrul pînă la capăt, altmintrelea va fi vai și-amar și va pieri țărișoara asta, cu noi cu toții, de-a valma...

...Acum, abia după atîția ani, înțeleg ce deznădejde trează și înverșunată îl bîntuia pe Țepeș în acele zile de vară de la leatul 6970 ! Deși învingător, simțea în aer *trădarea*. O simțea în jur, strîngîndu-se ca un laț, gata să-l sugrume, chiar în clipa cînd ar fi putut fi foarte sigur de izbînda cea mare. Simțea, din acea întîrziere și

tăcere a tînărului Crai Mattia, (care cobora încet, mult prea încet şi grijuliu, cu banderiile lui regale prin Transilvania), că nu se poate bizui pe el, nici pe ceilalţi cavaleri ai ungurilor sau ai Apusului, nici pe făgăduielile Veneţiei sau ale celorlalţi creştini din jur.

Poate că, în acele zile, Vlad tot mai nădăjduia să-i trimită ceva oaste Papa Pius sau dogele Veneţiei. Dar războiul sfînt, propăvăduit de înflăcăratul pontif cărturar şi poet, nu găsise răsunetul cuvenit la bancherii şi cîrmuitorii cetăţilor italice, sfîşiate între ele în mărunte lupte şi pizmuiri deşarte, împiedicate să vadă limpede primejdia, cu adevărat mare, ce ameninţa dinspre Răsărit întreaga lume creştină...

Mahomed visa cucerirea Pămîntului, ca un nou Alexandru cel Mare, iar achîngiii şi cavalerii săi strigau, în iureşul luptei şi în timpul rugăciunilor urlate de dervişi, *„La Roma, la Roma"* !

Pentru a-l stăvili pe Sultan, trebuiau unite toate puterile : şi cele creştine, şi cele asiatice. Vlad întrezărea asta. Ştia că, în faţa puhoiului, e o nebunie să stai *singur*, doar cu ai tăi. Era însă o nebunie dîrză şi dreaptă, din care nu dădea îndărăt. Cum îi scrisese lui Mattia, încă din iarnă, de la începerea luptelor, *cu nici un chip nu voia să lase-n drum ce începuse...*

Tăcerea lui Mattia însă îl turba. Şi Radul Farma, grămăticul şi solul trimis la Buda, nu venise îndărăt. Voievodul nu înţelegea *de ce*. Abia peste două-trei luni a înţeles şi el, am înţeles şi eu, şi mulţi alţii. Dar era tîrziu. Prea tîrziu.

În iunie, ajunsesem la Argeş, fugar. În iulie şi septembrie, pe cînd Ţepeş, cu vitejii rămaşi încă nedezlipiţi de el, bătea mai departe pe turcii lăsaţi de Sultan în ţară, şi pe boierii alipiţi lui Radu, eu stăteam ascuns la un schit. Prin Brumărel şi Brumar cînd au auzit că lui Vlad nu i-a mai rămas în ţară decît puţină oaste dintr-a norodului, niscai lefegii dintr-ai săi, şi vreo cîţiva boieri, credincioşi vechi, mi-am strîns argeşenii pe care îi mai aveam şi eu şi m-am dus la Voievod în munţi, rugîndu-mă de iertare.

— Nu mai e nimic de făcut, boier Stepane, mîrîise Ţepeş, după împăcarea noastră, de data asta abătut de

moarte. Jupanii ăi mari s-au alipit luna trecută fratelui meu, Radu... au întărit, cică, şi-un pact cu Mahomed... făcut şi iscălit la 27 iulie — Ticăloşii !... Mişeii ! Iar de la Braşov, Farma mi-a trimis pe-ascuns o veste tare proastă. Burgmeisterii şi neguţătorii oraşului l-au îmbrobodit bine pe nehotărîtul meu prieten Mattia. I-or fi bălmăjit destule despre vechile mele răzbunări asupra lor, iar el, Crăişorul crud de ani şi fără minte, crede, pesemne... că negustorii saşi sînt nevinovaţi, iar eu un Diavol. Atît am înţeles : că armia Craiului n-o să-l înfrunte pe Turc. De aceea, Stepane, întoarce-te la Argeş ; te iert şi îţi poruncesc acum chiar eu să te-ntorci ; nu doresc să mă mai însoţeşti... Poate că mai tîrziu o să te chem din nou lîngă mine...

Îl părăsiseră toţi. L-a prins Jiskra, un căpitan de-al lui Mattia, iar Craiul a pus de l-a închis, ani de zile, la Vişegrad şi apoi la Buda, într-o casă de piatră, dînd crezare uneltirilor şi socotindu-l pe Vlad trădător.

Eu m-am întors la cheile Argeşului, la conacul meu. Radu cel Frumos nu mi-a-ngăduit să m-arăt la Curtea lui, mi-a răpit şi nişte sate, dîndu-le credincioşilor săi, dar mi-a lăsat şi viaţa, şi ohaba de la taica... La Argeş am rămas şi în vremea lui Laiotă, pînă m-a chemat de la Mediaş, în iulie anul trecut * Ţepeş. Se-mpăcase cu Mattia, se făcuse că uitase umilirea veche... şi sta gata să pătrundă în Moldova pentru a-i da ajutor lui Ştefan în lupta cu Turcii. Mă gîndesc şi-acum, cu mare mirare : Cum de-a crezut tînărul Crai al ungurilor acea scrisoare din Rothel, plăsmuită de potrivnicii lui Vlad de la Sibii şi Braşov, şi scrisă de-un celuitor, nu de mîna Voievodului ?... Scrisoare cu calpă pecete domnească, şi cu tîlc şi mai calp... Era cu putinţă ca un viteaz mîndru ca fiul lui Vlad Dracul să se-nchine *umil* Sultanului, ca un sclav, şi *să-l roage cu stăruinţă de iertare şi răscumpărarea greşelii ?* El, Vlad Vodă Ţepeş, leul rănit de soartă, totdeauna dornic să-l sfîşie pe Mahomed, şi mai cu seamă *atunci*, după ce-l *biruise şi ruşinase ?* Aflaseră asta creştinii toţi, prin scrisorile unor neguţători creştini din Caffa şi Adrianopole, prin rapoartele şi ştirile oratorilor veneţieni de la Buda sau

* Deci în iulie 1476. (n.a.)

Bizanț, sau prin mărturiile unor martolozi albanezi, sîrbi și greci... Vuise Apusul de războiul *fericit* purtat de Vlad împotriva Sultanului și de reînturnarea lui Mahomed peste Dunăre în *grabă și neorînduială* — iar Mattia nu găsise altceva mai bun decît să creadă acea scrisoare mincinoasă și să-l arunce în temniță !

N-am lămurit cu Vlad, în cea de-a doua și scurta lui domnie, istoria așa de tulbure a acelei *cărți din Rothel*... Dar mi-am strîns niște mărturii și acte ; le-am adunat mai ales fiindcă mi-a deschis ochii Codre și m-a rugat el. Zicea că i le-a cerut messire Benedetto venețianul, prietenul nostru aflat la Buda. Le-am strîns așadar, încet, într-un șir de ani, cît și cînd am putut, fără să spun nimănui nimic. Mă simțeam oarecum vinovat față de Vlad, fiindcă mă lepădasem de el în acea vară cumplită, și voiam să-i apăr cinstea, în ochii streinătății și-n fața celor ce vor veni... Așa zicea și Codre că-i bine... Mărturiile acelea i le-am dat anu' trecut, el le-a înmînat la rîndu-i venețianului. Am păstrat însă și eu niște copii. Poate c-o să-mi folosească mai tîrziu... Mă bate gîndul să încherbez o *cronică*, așa cum aflu că au fapt curtenii unor mari seniori din Apus... O să încerc, de-oi mai apuca să trăiesc. Barem să nu mor înainte de-a spune tot ce știu despre Fiul Dracului, Domnul meu și viteazul cu o tristă prea amară pentru acea dîrzenie bărbată dintr-însul !... N-am întocmit pînă azi decît scrisori și acte de cancelarie... Acum... o să-ncerc să-nsemn în acea cronică totul despre Vlad... Cum de nu mi-a trecut prin minte una ca asta pînă azi ? Dacă mi-ar fi cerut cineva... Dar Vlad nu mi-a cerut-o niciodată ; nici el, nici altul... Torgud zicea că am un scris frumos și știința clară a tocmirii frazei...

Pe cînd eram rob și șarhlüz, am tot vorbit cu beiul despre munca unui cronicar... El zicea că trebuie să treci în caiet *tot adevărul*, nu cum fac istoricii Curții, doar o parte a adevărului, cel ce se potrivește cu fala prințului tău... Să scrii stăpînit de duhul care-ți insuflă dorința de a spune *adevărul tot*... Aș vrea să apuc să trăiesc pentru asta... deși s-ar putea să fiu foarte aproape de moarte... parcă tot așa zicea și Torgud, în vara cînd... Adevărul e greu de spus, rănește pe mulți... E totuși singurul lucru

demn de un cărturar... de orice cărturar, fie turc, român, ungur sau talian...

Îmi vine a zîmbi cu tristeţe... Poate că m-a şi văzut zîmbind cineva din barca asta... Messire Benedetto... S-a uitat lung... şi unul din călugări s-a uitat... Veneţianul a surîs şi el ori mi s-a părut ? Codre pare însă un stei mohorît, priveşte malul Snagovului, trestiile îngheţate, înecate-n ninsori... Ninsori... Albe ninsori ce-acoperă totul, sub obrocul lor moale şi mut...

16

„*Dracula*... viteaz întru toate, dușman Turcilor și foarte războinic, prin voința și hotărîrea mea, a fost ales Voievod de locuitorii Țării transalpine cu obișnuita solemnitate..."

Dintr-o scrisoare a Regelui MATEI CORVIN către Papă, trimisă la 8 dec. 1476 [20].

Benedetto :

Portretul pe care i l-am făcut lui Vlad, în anul cînd mă aflam la Curtea Regelui Mattia, mi-a dat multă bătaie de cap.

Întîi, fiindcă Dracullus n-a admis să-mi stea de model ore în șir, ci numai să-l privesc și să-l schițez în timp ce mînca, vîna sau povestea cu vasalii săi. Am încercat cu greu să găsesc o unitate în acel contrast de fiziognomii repede-schimbătoare și subtile, ce oglindeau, fugar deși viu, cînd mînia stăpînită, cînd o dezamăgire ostenind în resemnare, cînd un sarcasm aproape maladiv, iute învins de o voință disprețuitoare și serenă.

Uneori principele valah rămînea țintind în gol, cu ochii săi enormi și holbați, și-atunci figura lui lua deodată (poate din pricina arcadelor boltite sus și a sprîncenelor desenate fin și prelung) aerul fanatic și trist al picturilor bizantine, supte și despuiate de omenesc. Dar, în clipa cealaltă, rîsul și glasul lui de bronz batjocoritor îi puneau în vibrare mușchii răsuciți și energici ai obrazului, dezvelind — sub mustața încrețită cu drotul — niște dinți albi de lup și-un bot de faun ce rînjește, și-atunci părea că din întreg chipul său aspru, prin toți porii aceia pămîntii, țîșnea o poftă de viață și o putere neobișnuită, devastatoare, descumpănindu-mi canoanele în care voiam să-l trec de-a surda.

Mohoreala sulfuros-verzuie a privirii, bărbia de piatră, tenul măsliniu și umed, pometii ascuțiți, fruntea — trădau pe *saturnin ;* vivacitatea gesturilor, vinele umflate și zvîcninde ale gîtului său ca de taur, buza de jos mare, puternicele mîini agile, globul ochilor înroșit brusc de fu-

rie — vorbeau de clocotul dominator al *sangvinului*. Nu eram încă hotărît în ce manieră să-l zugrăvesc, dacă să ascult vechile sfaturi ale bunului meu meşter, Domenico (cel suav — chinuit de echilibrul culorilor şi-al compoziţiei) sau să urmez modele mai noi, flamande, apusene, c-o mai mare libertate de compoziţie şi c-o invenţie mai fluidă a tonurilor, a culorilor. Şovăiam mereu, nemulţumit de presimţirea stupidă, stînjenitoare, că nu voi izbuti deplin în ceea ce doresc, închiudat iarăşi pe mine însumi şi pe-acest exil voit, în care mi-am pierdut o bună parte din îndemînarea şi încrederea în pictura mea. O, nu, de ce să mă mint singur ! Ştiu limpede azi cît am pierdut din îndemînarea mea de portretist, neputînd să lucrez în atelierul meu şi alergînd după bani, protecţii şi aventuri pe la Curţile dogilor, papilor, bancherilor noştri italici sau pe la principii străini. Şi totuşi, de vreme ce zeiţa Fortuna îmi hărăzise să vin înaintea acelui faimos Dracullus, de care se preocupase atîta însuşi marele papă umanist Aeneas Silvius vrînd să ştie *adevărul despre el*, trebuia să profit de împrejurare şi să-l înfrunt pe seniorul valah cu toată luciditatea şi arta mea.

Simţeam totuşi clar că urîţenia principelui (mai bine zis nepotrivirea chipului său la canoanele Frumosului pe care-l iubisem şi-l acceptasem cînd eram *alumn* în „Casa gioiosa", la învăţaţii mei umanişti) cerea mai puţin zugrăvirea pe lemn sau pînză, cît mai ales o neîndurată şi viguroasă sculptură în bronz sau în marmură.

Am regretat atunci în sinea mea că nu sînt sculptor. M-aş fi folosit de metal şi piatră, materiale perene şi telurice, singure demne de gloria unui condottier ca el. Nu i-am spus-o. Îmi amintesc că i-am mărturisit însă o dată că-mi caut cu grijă culorile şi unghiurile pentru a-l picta cît mai real.

Vlad era într-o stare de bună dispoziţie neobişnuită. Primise invitaţia să ia parte la un turnir, unde avea să se discute din nou despre cruciada creştinilor împotriva lui Mahomed.

Împreună cu acei bărboşi şi ciudaţi *preggadi* * ai săi, venise de la o vînătoare şi tocmai se aşeza la masă. Mă pofti şi pe mine, apoi rînji, cu o nu ştiu ce tristă schimonosire :

---

* *Preggadi* (în limba italiană) — nobili. (n.a.)

— Să ţii socoteală, *pittore*, că ţi se plăteşte ca să-mi faci un portret festiv de logodnic. De aceea, îndulceşte-mi cocleala privirii, cîrlionţează-mi părul, migăleşte iscusit la rubinele, aurăriile şi podoabele costumului pe care l-am ales ; fă-mă, într-un cuvînt *frumos*, ca să plac unei oiţe şi să-i par fără cusur, deşi, toţi ştiu (şi ea însăşi) că-s înveşmîntat din naştere în păr de lup.

Am surîs şi-am spus, cu îndrăzneală curtenitoare, urmînd sfatul prietenilor mei valahi sau unguri, buni cunoscători ai faptelor şi firii lui :

— Serrenissime, un principe viteaz şi nobil, ca Domnia Ta, care-a uimit atîtea ţări cu faptele sale de arme şi l-a învins şi înfricoşat pe însuşi *il grando Turco*, e de la natura sa înconjurat de o frumuseţe şi glorie bărbată, ce poate vrăji şi atrage chiar şi-o oiţă înfricoşată de lup.

Vlad mă privise stîrnit şi rîsese ; apoi se-ntorsese către unul din slujitorii săi apropiaţi :

— Pîrcălab Cristiane, ai povestit cinstitului nostru meşter din Italia, aşa cum ţi-am poruncit alaltăieri, ce-a păţit în ţara mea acel preot şi sol sărac cu duhul, ce nu ştia cum trebuie să vorbească unui Voievod ca mine ? Spune-i cît de jalnic se văicărea în ţeapă apoi, părinţelul, blestemîndu-şi amar stăpînii ce l-au trimis, blestemînd-o pe mumă-sa, pe mine, şi chiar pe Bunul nostru Tată Ceresc ?

Valahul a dat din cap tăcut şi-a turnat mai departe vin în cupa stăpînului său (acel pocal, dăltuit splendid de-un meşter din Braşov, mi l-a umplut cu dinari chiar Dracullus şi mi l-a dat, cînd i-am sfîrşit portretul).

— Nu ţi-e teamă de mine, *pittore* ? mîrîise mai departe cu veselie principele-valah. Dacă n-o să-mi placă portretul tău ? N-ai auzit la Buda, la Roma sau pe-aiurea zicîndu-se c-aş fi un fel de diavol ? Sînt informat că unul din scribălaşii saşilor, un poet de la Curtea Împăratului Frederic III, a şi compus o epopee unde m-a numit *Fiara cu chip de om şi nume de Drac*. Frumoasă titulatură pentru un viitor logodnic fără altă zestre decît curajul şi speranţa... Hai, tu ce zici, veneţianule ?

Auzisem şi eu despre poemul în limba germană al unui oarecare Mihael Behaim, care mai înainte fusese în

slujba unor nobili, dușmani ai familiei de Huniade. Se zicea că, pentru a-și atrage bunăvoința Regelui Mattia, lucra cu sîrg acum la această *Povestire în versuri* care-i delectase pe nemți, pe Regele Mattia, ba chiar îl interesa și pe cardinalul Gobellini, secretarul apostolic. M-am făcut însă că nu știu nimic și am rostit cît mai curtenitor :

— Serrenissime, credeți-mă, neamțul acela e un istoriograf nemernic, născocește prostii și nu cunoaște adevărul. Și, la urma urmei, eu cred că numai Tatăl Ceresc are temei să știe ce zace cu-adevărat sub chipurile noastre de oameni.

— Da ? Crezi că numai El are acest drept, *pittore* ? Atunci tu de ce te-ai făcut artist ? rînjise din nou Vlad, și-o anume veselie amenințătoare scăpără în ochii lui de sulf. Eu socoteam că voi, artiștii, precum vă place să filozofați ades, ați moștenit un fel de har de la Dumnezeu or de la Dracu', care vă face să ghiciți, ca orbii, ce fel de oameni vă stau în față. Dacă nu-i ghiciți, atunci cum de vă luați neghiobul drept de a-i crea încă o dată, oglindind strîmb și mărunt, ceea ce a fost poate, făcut de El, măreț și glorios ?

Messer Cristian adăugă repede și obtuz :

— Magnații bătrîni de la Curtea Craiului Mattia au un cuvînt potrivit, Măria Ta, pentru artiștii ăștia înfumurați și răsfățați. Le zic *mascalzzoni*, adică pezevenghi, ori — mai pe românește — s-ar tălmăci că-s buni de streang și de țeapă, fiindcă prea și-au luat-o-n cap că-s mai învățați și mai filozofi decît cei ce le plătesc tablourile și statuile.

Dracullus rîse :

— Taci, pîrcălabe, prostiile tale le-aud mereu, la fiece ospăț ; acu' doresc să stau de vorbă cu meșterul ăsta din Italia. Bănuiesc că are ceva duh, doar nu degeaba s-au ostenit preacinstiții consiliari ai Veneției trimițîndu-l la Buda, și Craiul Mattia la noi.

— Senioria Voastră să mă ierte, am răspuns deodată, foarte grijuliu din pricina aluziei strecurată în rîs. Nu înțeleg prea bine frumoasa voastră limbă valahă. Doriți a ști ceva de la mine ? Nu sînt decît un modest zugrav de tablouri, cu oarecare învățătură umanistă, desigur... Vă rog să aveți bunăvoința a mă întreba mai clar. La care Vlad mi se adresă de data asta, în genoveză, limbă pe care

o învățase în copilărie, de la un nobil valah ce slujise în *Kaffa*. *

— Foarte bine, *pittore*. Vorbește-mi de meseria ta. Nu o prea pricep. Nici n-am vreme pentru asta ; am fost și sînt un cîrmuitor de oști și de oameni, nu un Mecena iubitor de odoare, de anticării, de palate, carnavaluri, danțuri moresche, muzici, statui și pînze, cum aud c-ar fi azi foarte mulți condottieri și chiar prelați de-ai voștri.

— O Curte princiară, plină de artiști, nu face decît să dea strălucire, în timp de pace, unui conducător strălucit el însuși în războaie. De aceea, mulți dintre seniorii noștri își adună comori de artă în palatele sau orașele lor. Chiar și mai marii burgurilor prețuiesc munca noastră, a artiștilor, am murmurat prudent.

— Știu ! pufni mînios Dracullus. Seniorii și bogătașii voștri risipesc o groază de dinari cu voi, fiindcă au strîns aur mult, din jafurile și negustoriile făcute dibaci și înăuntru și în afara cetății lor, naiba să-i ia ! Dar pentru o armie aleasă, puternică și numeroasă, cu care să ținem aci, la porțile Răsăritului și la Dunărea noastră însîngerată, pe barbarii turci ce gîndesc să intre în Italia, în Ungaria, în Francia ori în alte cetăți creștine, pentru o asemenea armie, seniorii și negutătorii voștri n-au decît bani înnodați cu șapte noduri.

Vinele i se umflaseră la gît, și pe tîmple doi șerpi albaștri își desenau mînia zvîcnită brusc — semn al unei ciude vechi ce-i otrăvea pesemne demult sîngele. Am tăcut, el a urmat, mai domolit și totuși sarcastic :

— Poți să le spui chiar și cinstiților senatori din Consiliul Veneției tale părerea mea sinceră. (Din nou făcea o aluzie la legăturile mele cu Consiliul Cetății Sfîntului Marcu. Știuse oare ceva despre mine, despre prietenii mei ? Îl informase poate Harefta ?).

— Da, messere, vorbise mai departe principele, cercetîndu-mă cu aceeași suspiciune batjocoritoare. Da, da ! Noi, valahii, n-am prea avut pînă acum timp și bani pentru operele voastre. Cînd nu vom mai fi hărțuiți la hotare, cînd în țară va fi liniște, cînd nimeni nu ne va mai prăda

---

* *Kaffa* — Cetate la Marea Neagră ce a fost a genovezilor pînă în 1475, cînd a cucerit-o Mahomed II. (n.a.)

aurul, atunci vom clădi, vom ridica burguri, palate, catedrale... Se încruntă, murmurînd ca pentru sine :

De voi lua iarăși domnia, știu bine, de rîndul ăsta, ce am de făcut...

— Totdeauna ai știut, Măria Ta, intervenise măgulitor un alt curtean de-al său, un oștean bărbos, în straie somptuos orientale, c-o tăietură de sabie peste ochiul stîng.

— Taci, armașule, mîrîi seniorul său, cu țîfnă. Taci, nu-mi pomeni de trecut. Dac-aș fi chibzuit mai bine cumpenile, dac-aș fi țesălat mai cu grijă coama gloriei mele din afară, dac-aș fi avut *atunci* mintea mea *de-acum*... Mintea Românului a de pe urmă ! Doamne-Sfinte, multe-aș fi rostuit eu într-altfel !

— Las' că bine le-ai făcut hiclenilor, hoților și tuturor dușmanilor, rîsese gros Cristian pîrcălabul. Adu-ți aminte că, pe vremea Domniei tale, în Valahia, drumețul bea de la fîntînă cu o cană de aur și o lăsa pe ghizduri îndărăpt fără s-o fure, neguțătorul își poprea netemător carul cu marfă în mijlocul pieții Tîrgoviștei și-l afla a doua zi neatins ; cerșetorii, furii și tîlharii nu se mai găseau nici de sămînță, iar vrăjmașii tremurau și se scăpau pe ei, neîndrăznind să lucre și să murmure.

— Și totuși, tună nobilul valah, viclenii și trădătorii au uneltit mai departe, la umbra țepelor mele. Cu spaima în suflet, și tot m-au vîndut... Pesemne nu ajunge să fii tare doar înlăuntru... Cînd voi lua iarăși puterea, *voi ști.*

— Vrei să zici, Măria Ta, hohoti din nou armașul său, c-o să fim blînzi ca mieii și că n-o să mai... ? Hai, deloc ? Nici pe cîțiva ?

— Ba da, boier Stoiko, ba da, rîse și principele său. O să-i înțepăm, dar mai cu măsură... Doar pe cîțiva... Și, cui n-o ști să-și ție limba, o să i-o tăiem... Iar pe cei ce se vor sluji de limbă, spre gloria mea și-a Țării, îi voi procopsi și eu ca și Mattia... Cum am făcut cu voinicii mei ce se slujesc de spadă. Vom trimite și noi, unde trebuie și unde se cuvine, mai mulți șambelani și oratori, și soli și limbuți de încredere, vom tocmi pacea și cu prietenii și cu dușmanii, și afară și înăuntru ! Iar năvălitorilor le vom da ce le-am mai dat : ghioage, și una-n dos !

— Așa, Măria Ta ! mîrîiră înveseliți cei doi nobili valahi aflați cu Dracullus la masă. Așa să-ți ajute Dumnezeu !

— Amin ! rîsese principele, dînd peste cap cupa cu băutură, apoi îşi şterse mustaţa neagră cu latul mîinii şi păru că-şi aminteşte brusc de mine, fiindcă se-ntoarse şi mă scormoni cu privirile lui galbene şi tăioase :

— Raportează asta italienilor tăi, messere... Mai spune-le că, după ce-i voi pune pe duşmani cu botul pe labe, îmi voi face şi eu o Curte regală, ca a lui Mattia sau ca a dogelui Veneţiei. Atunci îmi voi aduce şi Doamnă — desigur o Doamnă cu bune purtări şi rude princiare — o *madonna* mai curînd cucernică decît *bellissima,* care să suspine cînd voi înjura urît, din greşeală, înaintea ei. Îmi trebuie o oiţă sus-pusă şi cultivată, care să ciripească duios, în mai multe limbi şi chiar în alemană, despre cavalerii Sfîntului Graal, despre Cezari şi palatini, fiindcă, fără toate mirodeniile astea, n-o să pot înfuleca oiţa cea fragedă şi durdulie, după care îmi lasă gura apă...

Credincioşii principelui hohotiră din nou, fără nici o sfială sau teamă de stăpînul lor, iar el îmi făcu semn să mă apropii şi să mă înfrupt la rîndu-mi din merindele aşezate pe masă.

...Pe urmă au vorbit mult despre felul cum luptă diferiţi seniori şi diferiţi barbari, despre amorurile secreţe sau ştiute ale cardinalilor Curiei Papale şi despre vînzarea de slujbe şi iertăciuni, au sporovăit cu aceeaşi dezinvoltură burlescă, întocmai ca la un banchet de-al umanistului Poggio Bracciolini sau de-al principelui Sforza.

Ca să mă potrivesc şi eu coloritului acelei mese, i-am recitat principelui valah două istorioare de-ale lui Boccacio şi o *burlă* nevinovată despre cei mai iscusiţi artişti de pe astă lume, care (după cum m-a învăţat pe mine unchiu-meu, veselul şi iubeţul pittore Domenico) ar fi femeile din Florenţa.

Aceste sus-zise artiste — i-am zis — îţi schimbă, la luţeală, negrul în alb şi albul în negru ; dintr-o fată negricioasă ca o maură îţi fac, cu grăsime de guşter şi alte dresuri din albuş şi melc, o *donzella* albă ca lebăda, şi dintr-o văduvioară gălbejită de tînjală şi uscată de dor, o frumuseţe pictată cu roze în obraz şi împlinită cu bumbac pe unde mai trebuie, adică pe la sîni şi şolduri, de mai-mai să crezi, privind-o, c-a sculptat-o însuşi Praxiteles.

— Ei bine, a rîs la sfîrşit şi puţin cam ameţit seniorul valah, acu' spune-mi, *pittore*, cum o să-mi dregi tu mie însumi chipul cu meşteşugul tău vrăjitoresc... Chipul pe care-o să mi-l pui pe pînză... Înşişi turcii, care sînt nişte nătărăi plini de credinţe barbare şi de scorneli pioase, zic despre zugravii italieni c-ar fi de-a dreptul djini, vrăjitori. După ei, trebuie să fii închinat lui Lucifer ca să ciopleşti sau să pictezi un om. Tu ce gîndeşti ? Ia seama, dacă nu ai măcar un solz de djin în tine, nu te las să mă nemureşti...

— Serrenissime, (mi-am amintit că am zîmbit) cît despre mine, zău că nu-s decît un biet mînuitor de penel şi, la nevoie, de spadă. N-am nici învăţătura unui Aristoteles sau Gallenus spre a îmbina paradigme, nici geniul unui Dante ori Giotto, ca să te creez din duh şi culori eterne, totuşi — aşa neînsemnat şi nevolnic pe lîngă acei titani — tot voi cerca să te fixez pe pînză, zugrăvindu-te mereu de-aceeaşi vîrstă bărbată ca în realitate, şi chibzuind cu măsură asemănarea cu modelul.

— Dacă-mi va plăcea lucrul tău, *pittore*, te voi chema în Valacchia îndată ce voi lua iarăşi domnia. Vreau să dau strălucire Curţii mele, să-i suflu cu aur şi lumină temeliile însîngerate, s-o împodobesc şi s-o ridic... De voi avea răgaz...

Nu bănuiam pe-atunci c-o să-şi amintească de mine, cînd se pregătea să ia a treia oară domnia. M-a chemat astă primăvară, cînd se pregătea şi lupta cu turcii. Eu eram de mai-nainte hotărît să plec cu orice preţ la creştinii din Turcia şi arhipelag, ca să aduc de-acolo în Italia nişte manuscrise rămase de la filozoful Gemistos Plethon şi să le vînd Bibliotecii Sfîntului Marcu.

În vara aceea, la Curtea din Buda, se vorbea cu bucurie despre cei 93 000 de ducaţi, aur trimis de Papa Sixtus Regelui Mattia, pentru a purta mai departe războiul cu turcii. Oratorii Florenţei şi Veneţiei ştiau de o înţelegere între Regele Ungariei şi principele Stefano al Moldovlahiei, „atletul lui Hristos", sprijin de nădejde al Creştinătăţii împotriva lui Moametto, aşa cum fusese şi Iancu de Hunedoara. Serrenissimul Mattia aştepta cu ardoare nunta cu frumoasa şi tînăra fiică a regelui Aragonului şi Neapolelui, după cum şi glorioasa sa rudă, Dracullus, aştepta la fel de-nfrigurat să intre în Valacchia şi să-l alunge pe Basarab Laiotă, cel supus turcilor.

În toamnă am urmat oştile regale, conduse de vicevoievodul Bathory, şi peste munţi ne-am unit cu alţi valahi ai lui Dracullus şi cu moldovenii principelui Stepano, care venise şi el în ajutorul lui Vlad.

Ca prin minune am scăpat neatins în cele trei mari bătălii, unde-am luptat alături de valahi şi de moldovenii lui Ştefan. Ca prin minune... Cînd solul trimis de Rege lui Bathory a ajuns la noi, mă aflam împreună cu principele valah şi cu ser Harefta într-un castru, lîngă oraşul Bucureşti. Asta s-a întîmpulat pe la mijlocul lui Novembre. Boierii valahi s-au închinat atunci lui Vlad. I-am văzut cu ochii mei, rînd pe rînd intrînd în cortul lui Dracullus, pe acei *pregadi* ce-l slujiseră şi pe Basarab Laiotă. Bărboşi şi mohorîţi, cu ciudate potcapuri şi căciuli peste plete, cu armuri puse pe sub tunicile lor orientale, muiate în aur. Umblau însoţiţi de numeroşi curteni. Pesemne gîndeau chiar de-atunci o trădare. În preajma lui Dracullus stăteau însă vitejii săi credincioşi, iar în afara cortului, cei trei sute de oşteni lăsaţi de Stefano al Moldovei să-l păzească de viclenia celor ce i se închinau de nevoie.

Pe la sfîrşitul lui Novembre anul trecut, Vlad fusese ales şi înscăunat Domn, printr-o mare adunare sărbătorească, unanimă, a boierilor Ţării, a mitropolitului şi episcopilor. Nici un nobil n-a cutezat să se opună atunci.

Au fost de faţă mulţi seniori şi baroni din cele trei ţări, delegatul lui Ştefan Bathory, vicevoievodul Transilvaniei şi delegaţi ai Regelui ungur, soli şi informatori străini. De faţă era însuşi marele principe al Moldovei, viteazul Ştefan, cu care Vlad s-a îmbrăţişat frăţeşte, în uralele oştenilor lor şi bucuria poporului valah ce-i privea sperînd din inimă că forţele tuturor se vor opune planului turcesc de aservire a Ţărilor creştine de la Dunăre.

Bucuros, m-am grăbit atunci să trimit şi eu printr-un sîrb, o informare Veneţiei, şi i-am scris şi lui Ser Antonio Victuri, bailul Veneţiei la Buda, ca să fiu mai sigur. Era în ultima marţi a lunii. Marii seniori valahi potrivnici Drăculeştilor n-au îndrăznit să-l lovească atunci, ori în luptă, pe faţă. Abia cinci săptămîni mai tîrziu unul dintre boierii din facţiunea fostului Domn Basarab l-a străpuns cu o suliţă, pe la spate — tîlhăreşte. Vlad izgonise nişte cete de turci, veniţi să dea ajutor fostului Domn, ce intrase

și el peste Dunăre. Îi tăiaseră bine valahii pe turci și-i urmăreau tocmai spre niște mlaștini ninse, în apropierea Bucureștiului, zburînd pe caii lor mauri, răcnind de furie. Dracullus rămăsese pe-un deluşor, ca să privească lupta.

După ce fugărisem cu folos niște spahii, eu, *ser* Codre, tînărul *capitaneus* al oștii, și bătrînul meu amic, Stepano Turco, tocmai ne întorceam în fruntea unor călăreți domnești și-a unei cete de țărani valahi — aceștia din urmă cu ghioage și coase în mîini, încălecați pe deșelate pe niște căluți părosi și iuți.

Străbăteam tocmai în trap năduşit, obosiți, o pădurice rară de trunchiuri desfrunzite și negre, subțiratice și nalte ca niște coloane gotice, cînd, noi, cei din primul șir, am văzut (prin acel văzduh siv și îngheţat ce începuse arar să-și cearnă fulgii piezișii și mici) toată scena trădării, de departe.

Ucigașul l-a străpuns pe la spate, pe neașteptate pe Dracullus ; Voievodul și-a întors brusc, c-o smucitură de hăț, calul, a mai avut putere să rotească sabia (poate a și răcnit un blestem — cine știe ?), apoi s-a frînt din șa, deodată, îmbrățișînd gîtul negrului său armăsar și-a lunecat în jos. Cabrat, animalul l-a tîrît, un timp ; cîțiva curteni uneltitori, vînduți lui Laiotă, au înfipt alte sulițe în principele răpus și în cal, iar alți curteni i-au ciopîrțit cu sabia. Pe urmă, fiindcă noi am urlat și ne-am avîntat spre deal, în goana goanelor, boierii și curtenii aceia n-au mai avut încotro și-au ținut lupta. Ne-am încleștat, oricum, în zadar... Mult mai tîrziu, cînd oamenii trădătorilor se risipiseră sau plătiseră cu viața, l-am căutat pe Domn printre cei căzuți și frămîntați în copitele cailor...

Se lăsase noaptea. În vale, pădurea rară și dreaptă închipuia o vastă *hipostilla* cu un plafon străveziu și totuși greu de ninsori, în timp ce, la picioarele noastre, cîmpia își schimbase omătul într-un fel de ceruză groasă, moale, pătată cu cinabrul sîngelui omenesc.

(Ah ! Sînt și acum adînc întristat și mă-ntreb din nou la ce slujește oare un destin clădit cu-atîta trudă și luptă, dacă moartea vine la netimp, înainte de a-ți împlini gloria ? Mă simt înspăimîntat și mult ostenit, gîndindu-mă și la drumul pe care trebuie să-l fac dincolo de Dunăre, în pofida iernii, către Grecia...)

Şi atunci, în noaptea ce-a urmat uciderii mişeleşti a lui Vlad Dracullus, eram trist, foarte trist. Mă smulsese din meditaţie Codre, şoptindu-mi :

— Să ne grăbim, *pittore ;* turcii şi oamenii lui Basarab Laiotă vor prinde curaj şi ne vor aştepta în zori, pe-aproape, într-o nouă bătălie. Să ne strecurăm cît mai bine spre castru, învelindu-ne cît putem în întuneric, risipindu-ne unde-om vedea cu ochii.

— Fără leşul Voievodului nostru nu părăsesc acest cîmp, mormăise prietenul meu Harefta. Gîndeşte-te, nepoate Codre, trebuie să împlinim faţă de *el* ultimele noastre îndatoriri. Cele sufleteşti, căci de altele Vlad nu mai are trebuinţă.

— El nu, dar Ţara da, a şuierat aspru Codre. De aceea nu ţin să mor aci, pe cîmp, ca-ntr-o capcană albă. Voi fugi, voi trece la oastea Voievodului Ştefan al Moldovei... Ai văzut, aci ne-am străduit cît s-a putut. Nu-i vina noastră că nu-i găsim trupul.

— Am găsit o bucată mare din chivăra lui... şi şaua, şi calul mort... Dacă n-ar fi atîta zăpadă... a naibii zăpadă...

— Bine că totuşi ai găsit ceva... Mă-ntreb, jupan Stepane, care n-o fi avut soartă să scape ?

— Prostii, frate Codre, prostii — mormăise bătrînul luptător. Ai văzut cu ochii cîţi îl înconjuraseră. Şi cum l-au tîrît...

— Desigur, prostii... zisese şi celălalt oştean.

— Ce-o să spunem însă poporului, curtenilor, popilor ? Să-l lăsăm pe Vlad fără slujbe ? Să scornească mai tîrziu duşmanii c-a fost cu-adevărat necreştin, păgîn ?

Codre rînji spre noi :

— Ai dreptate... O să-l îngropăm, bunii şi cinstiţii mei prieteni, creştineşte, în ctitoria moşului său, Mircea, cu slujbe, cu tot ce se cuvine... Ce însemnătate are leşul ? Poporul trebuie să afle că Voievodul Vlad s-a săvîrşit din viaţă, iar sicriul său i-a fost coborît în ţărîna strămoşească, în Ţara noastră, pe care a slujit-o cu vrednicie. E bine asta, şi-i tot ce mai putem face.

I-am ascultat cuvintele şi-am strîns iute într-o tolbă, apoi într-o raclă, cele cîteva rămăşiţe ale principelui. Ne-am întors în ascuns la Bucureşti şi am venit apoi aci

la mînăstirea de pe insula Snagovului... De s-ar termina cu bine această aventură. De-am ajunge mai repede la caii noştri, legaţi pe mal. De-am ajunge odată...

Poate mai tîrziu, cînd luptele se vor linişti, mă voi întoarce din nou în Valacchia... Îi făgăduisem lui Draculus... un nou portret sau chiar o frescă bogată la palatul lui din Bucureşti. De-i va urma pe tron un Voievod din facţiunea Drăculeştilor, Harefta, sau alt boier prieten, mă va recomanda să lucrez... De nu...

Tabloul acela, făcut de mine în Ungaria şi care se află, zice-se, în galeria regală de la Buda, nu mai îmi pare că-l oglindeşte aidoma pe Dracullus, deşi m-am căznit mult să-i semene.

L-am pictat ca pe un cîrmuitor trist, iritat de nesaţul unei glorii neîmplinite, cu buzele strînse sarcastic şi ochii deschişi larg spre visul său lăuntric şi devorator. Însă visul, visul acela al lui, *esenţa acelei năluciri ardente*, n-am putut-o surprinde atunci şi n-am făcut-o să transpară din nici o lucire, din nici un relief de muşchi, din nici o tuşă. N-am întrezărit atunci că tocmai visul acela de glorie şi răzbunare era *altfel* la el. Vlad nu era un simplu condottier viteaz, însetat de glorie şi aur, ci un posedat lucid, ce-avea un singur ţel : să-şi răzbune poporul, iubitul său *regniculum* *, să-şi apere hotarele, libertatea, mîndria... Şi pentru acel scop al său nu-i păsa că devine fiară, diavol, bici al moïrei, fulger drept şi tăios...

Ce va desluşi Istoria, peste ani şi ani, cercetînd portretul pe care i l-am pictat, chipul acela livid şi claustrat ori imaginile sîngeroase din defăimătoarele scrieri ale saşilor, toate purtînd pecetea unor adevăruri limitate uman şi colorate cu pasiunile fiinţei noastre temporale ?

Dar nici Istoria nu poate descifra uneori lămurit caracterul şi sensul unui destin, căci ea însăşi nu-i decît un lung lanţ de istorii mai mărunte, de cronici de Curte, contradictorii şi ades părtinitoare, de umbre prea vii, de fapte lăsate înadins în umbră, de simboluri şi căutări. Ori-

* *Regniculum* (în limba latină) — ţărişoară (n.a.)

cum, numai ea poate rosti — tîrziu firește, poate peste secole, într-un fel de final lucid — ultimul cuvînt.

...Și, bineînțeles, Judecătorul nostru din Ceruri... Îl va judeca pe Vlad, curînd... Și pe mine... cîndva... ori poate *foarte curînd*... Madonna mia, ce gînduri funeste !... Desigur, de vină e și vîntul ăsta care geme... Și lacul ăsta înghețat... Și amintirile trecutei lupte... Oare și cinstiții mei prieteni de-aci din barcă se gîndesc la El ?

17

„Fii omenești, pînă cînd veți fi cu inimi grele, pînă cînd veți iubi cele deșarte și veți cerca minciunile ?"

GAVRIL PROTUL [21]

Viscolul pare să fi trecut de prima lui dezlănțuire. Apele tulburi ale Snagovului se mai zbat totuși, din ce în ce mai aproape de țărm.

Încă vreo trei sau patru lopeți puternice — și lotca neagră, ce poartă în matricea ei primitivă pe credincioșii lui Țepeș, întorși din insulă, se va opri îndată pe decindea alburie, lunecînd încet prin undele Istoriei și-ale acelui crug de îngheț și tăcere.

În adîncimea stufărișului sticlos și des — straniu și nepăsător decor de țepe rînduite solemn și văduve de cap — se strevăd acum cîteva umbre omenești, închegate neclar în lumina piezișă. Un fîșîit sec și prelung trece prin trestiile de lîngă mal. Dar oamenii din barcă au și prins freamătul acela nefiresc, de clepsidră sonor curgătoare, și gîndurile lor se adună deodată, unitar și atent și se sincronizează cu gesturile de apărare. Pumnii li se-ncleștează pe mînerele săbiilor, vîslele încremenesc într-o nemișcare încordată, privirile caută rapid în jur, șoaptele din gînd se despart distinct de nălucile amintirii, stăpîne pînă atunci, și devin glasuri reale.

— Frate Codre, mă auzi ? Îi vezi ?

— Sst... Caii ne sînt acilea, după primul cot, popriți de răgălia sălciei și cu traista-n bot... Îi văd. Nemernicii... Dacă ajungem însă la cai, sîntem scăpați.

— *Boierilor, zice cu frică unul dintre călugării de la vîsle, abia suflînd de osteneală. Boierilor, fie-vă milă... Să ne-ntoarcem la sfînta noastră mînăstire... Ţăranii care-au mas la praznic or să vă apere de oamenii Voievodului Laiotă. Că singuri, pe ţărmure, ne-or prăpădi cu săgeţile. Să ne-ntoarcem, rogu-vă...*

— *Taci, netotule, pufneşte mînios Harefta. Insula voastră popească ar fi negreşit capcană şi moarte pentru alde noi. Trage mai iute la mal, şi-apoi n-ai decît să dai dosul, să te-ntorci pe apă.*

Codre scuipă prin pojghiţa spartă a gheţii şi zice întunecat :

— *De unde-or fi ştiind oştenii ăia ai lui Laiotă că am vînt şi noi la-ngropăciune ? Ce socoţi, boier Turcule ?... Şi doară te-am prevenit să nu pui să-i tragă clopotul...*

— *Că era să-l las fără, ca pe-un păgîn, mormăie ca pentru sine bătrînul oştean, şi-şi strînge c-o mişcare bruscă în jurul trupului mătăhălos mantia îmblănită, pusă peste armură. Mai bine luam o zeghe fumurie, gîndeşte scîrbit. Una de cioban. Oricare. Să nu fi fost neagră cum e camelotul ăsta. Veşmînt de moarte, desigur. Ptiu... Dracu' s-o ia... A cui moarte vreau să zic ? Măcar să mă-nfăşoare într-însa, da' ăia de pe mal mi-o fură, că-s neoameni. Nici la besearecă nu ne-au lăsat ca...* Şi ne păzeşte pre noi de moarte năpraznică... *Eh ! Rugă pentru muieri şi copii... Dară noi ? Noi, oştenii, ha, moartea asta am văzut-o de-atîtea ori, încît... O să le-arăt io... Sînt doar abia cîţiva... Poate sînt mai mulţi, n-aş crede... Ei şi ? Pentru un ghiuj bătrîn ca mine, nici o pagubă dacă... Da' întîi să-mi vînz pielea scump... Lua-i-ar dracu', Doamne iartă-mă, că am jurat să nu mai zic numele necuratului, şi tot... Sămînţă de păcătos îs, oricît m-aş struni să... Harefta priveşte încordat spre Ieronim care se-nchină întruna, în vreme ce tovarăşul său de vîsle leagă cu mare frică lotca de ţărm.*

„Iepure mînăstiresc, nu cumva stareţul ăla al tău ne-a vîndut lu' Laiotă ? Nu, că abia în zori i-am repezit popii ştafeta, şi Domnul Laiotă trebuie să fie departe, la castru... Mai are încă de furcă şi cu moldovenii lui Ştefan... Şi... Îmi vine să crez că turci nu-s ăi dintre trestii, adică... aşa... fiindcă nu le văz dolbenele... Sînt doar cinci slugoi — şi poartă căciuli, nu turbane... Eh !... puţinei... Om vedea care pe care... Îi căsăpim noi acmuşi...

— *Haideți ! strecoară Codre, sărind pe țărm și trăgînd primul sabia.* Messer *Benedetto, pregătește-te de luptă. Se vede că ăștia nu doresc să ne săgeteze, ci să ne prindă vii.*

Și urmă la rîndu-i, în gînd : „Pe mine, mă, neisprăviților ? Pe mine, mă, să... Crucea și Dumne... cui v-a făcut ! Pe mine, carele-am tăiat atîția, sute, naiba știe cîți, voi cercați să mă prindeți viu și să mă cercetați ? Odată și-odată tot o să mor, vezi bine, dar nu poftesc să vă fac vouă placul, aci..., cîinilor, slugoi vînduți, vite-ncălțate... fierbe sîngele în mine, mă, nătărăilor ! Și îndată o să"...

— *Începem* vendetta ? *rîde ușurel și cam înghețat venețianul, descopciindu-și mantia grea și lăsînd-o să-i lunece pe mal, în zăpadă.*

— *Fără blana ceea nu-ți va fi ușor pe drum, la întoarcere, șuieră strepezit Codre. Ia-ți-o, iubite* pittore, *altmintrelea o să-ți înghețe măduva în tine prin Codrii Vlăsiei.*

— *Cu ea însă risc aci să mă sufoce moartea mai repede. Nu m-ați văzut, cinstiții și bunii mei amici, luptînd în alte dăți, numai în armură ușoară ? Și pictorul se bate, demonstrativ, cu palma peste platoșa subțire, albăstruie, cu încrustații negre. Am pe dedesubt o haină de lînă, altfel mă rîcîie oțelul pe la-ncheieturi... Camelota o fi tare bună, credo, da-i grea... căptușită. Nu-s învățat să lupt cu ea. O s-o iau mai pe urmă, de unde-am lăsat-o...*

Surîse în sinea lui : „Dacă scap, desigur... Ar fi și păcat s-o las în zăpadă... costă scump, iar blănile sînt frumoase... Ca un hirsut sau ca un barbar o să mă-mbrac pentru drum, de mîine... Ce-ar zice prietenii ăștia ai mei, valahi, să știe pentru ce anume mă duc tocma' în fundul Thraciei, printre turci ?... Madonna mia ! *Prima oară cînd am fost la Constantinopole eram tinerel, neliniștit pentru soarta mea și tare dornic să împlinesc poruncile Senatului, să iscodesc ce principi creștini caută pacea cu turcii... Că aurul trimis de Sanctissimul Pius al II-lea pentru oastea de cruciați îl subțiase Craiul ungurilor, dracu' știe de ce, nici n-a fost chip să aflu, era și el un imberb trufaș, ori poate l-au pungășit trezorierii lui. Cert e că nu i-a dat* atunci *lui Dracullus nici un chior ; am auzit că în iarna acelei bătălii de neuitat, valahii erau, săracii, mai mult despuiați — cum am și scris în acea* relație *către Consiliu și către Papă. Cînd să fi fost bătălia asta ? Da... În '62, cu*

vreo doi ani înainte de moartea Papei Piccolomini, în care-mi pusesem și eu atîtea nădejdi să mă scoată din încurcătură... Sfinte Marcu, ce tînăr eram ! Pe-atunci încă mai visam să mă-ntorc la Veneția... În Cetatea mea splendidă... imensă scoică de-ocean, prin fibrele și canalele căreia se strecoară solemn duhul apelor verzi și eterne, duh acvatic, domesticit de Sfîntul Marcu și preschimbat într-un leu de veghe semeț și blînd, ce privește printre pleoapele-i de piatră-întredeschise prelingerea gondolelor aurite, a mulțimii fremătătoare și pestrițe, a îndrăgostiților legănați în făgăduieli deșarte și dulci, și-a harnicilor noștri corăbieri și negustători, plecați în cele patru zări ale lumii... Pe-atunci tot mai visam să intru și eu pe Riva degli Schiavoni, *ca falnicii biruitori sau înavuțiții norocoși, într-o corabie încărcată cu bogății, uimind lumea și mai cu seamă pe* donna Lucia, *întîia mea pasiune... Și pe altele, cîteva, cărora le cîntam ca truverii sub ferestre... Aș fi vrut să mor cînd am fost silit s-o părăsesc pe donna Lucia... Cîți ani să tot fie de-atunci ? Vreo cincisprezece, ori mai mulți...* Donzelele *ei s-or fi măritat... M-a uitat, fără-ndoială... Și nici eu nu mă gîndesc decît arar la ea... Acum, ce m-o fi apucat ? Tot duhul Veneției a fost de vină... El m-a mînat departe, și-i sînt robit, și ard de dorința de a mă întoarce mereu, pe puntea unei caravelle... De-a pleca și de-a mă întoarce... Dacă mă voi întoarce"...*

Îl scutură un fior. „E frig, are dreptate Codre, și totuși, cu mantia pe ùmeri n-o să pot lupta... Ce-ar fi să las și tașca asta care mi-e prinsă în curele de șold ? E grea, hîrtiile sînt grele... La drept vorbind, ele sînt averea mea, erau averea mea, *dacă nu murea principele valah... Barbară moarte și groapă a mai avut, brr, mă cutremur... Actele astea le-am strîns și le-am purtat aci cu mine, gîndind să mă țiu de promisiune față de el...*

Dar e prea tîrziu... O să le mai pot folosi, fără-ndoială, în Veneția sau la Roma... Cărțile au preț mai bun, scrisorile nu prea... În sfîrșit, las tașca aci, mă stînjenește în mișcări, e a naibii de grea"...

— De ce-ți lapezi torba ceea, pittore ? *Crezi c-o să mai avem timp a ne întoarce după luptă ? Hai ? șoptește Codre.*

— Nu sînt mulți, doar cinci — rîde gîtuit Harefta. O să ne-ntoarcem. Trage sabia, pittore, *pentru Dumnezeu, nu-i vezi că vin ?*

Oamenii lui Laiotă răsar acum dintre trestii. Cinci dorobanți de rînd. Apoi încă cinci, și pe urmă alții, vreo douăzeci de mercenari, cu săbiile scoase. Răcnesc :

— Azvîrliți armele !

— Necugetaților ! Aci rămîneți ! Iiu-hu !

— Slugoii Dracului, păziți-vă !

— Nu vă-mpotriviți, proștilor ! Sîntem oșteni domnești ! Dați-vă prinși !

— Cîini domnești sînteți ! urlă Codre. Vînzători de țară sînteți ! Hai, nelegiuiților, apropiați-vă, dați, dați odată, că noi o să stăm ca netoții să ne jupuiți voi pielea acolo, la Curte !

— Țepeș a murit, Țara însă nu ! strigă Harefta. Ce vreți să faceți, nelegiuiților ? ! Să dați în frații voștri, oșteni creștini ca și voi ?

— Lasă predica, boierule, gîfîie Codre, lipindu-se cu spinarea de spinarea bătrînului oștean. Nu-ți strica sufletul în darn. Bizuie-te pe mine și taie-i cît poți. O să murim, prietene, da' încai murim cum am trăit, vitejește !

— Tatăl nostru carele ești în ceruri... *zice deodată Stepan Turcu în gura mare și învîrte vîrtos sabia lui lată, zburînd la iuțeală brațul unui potrivnic, care se ridicase asupră-i.*

— Aoleo, maică... se vaietă amar cel tăiat și cade în zăpadă, șiroind de sînge, în vreme ce soții lui își încleștează acum săbiile multe, sclipitoare, cu cei trei credincioși ai lui Țepeș, înconjurîndu-i, hărțuindu-i, umplînd văzduhul alb cu răcnetele lor aițîate și cu scrîșnetele oțelului lovit.

— Taie-i că și ei au tăiat d-ai noștri, de-ai lui Basarab Laiotă !

— Dă-le la mir !

— Ho !

— Al dracului bătrîn, m-a atins ! Na, satură-te, boaită !

— Hmm... Doamnee... geme Harefta, lovit în țeastă, și cade murmurînd : Și ne iartă nouă... greșelele... pre... cum...

Aude mai departe sunetul săbiilor izbite, și parcă și glasuri mîniate, totuși neclare, înfundate, depărtate, ca printr-un vîrtej gros de zăpadă.

Călugărașii au înlemnit în barcă și se închină, holbîndu-se totuși cu o ciudată curiozitate la cei ce se bat, la cîțiva pași depărtare de ei, pe mal.

— *A căzut și talianu', bietul om, murmură Ieronim și pipăie cu ochii locul unde pictorul își lăsase mantia și tașca.*

— *Dobitocilor, vitelor, răsună strigătele lui Codre, deasupra izbiturilor lui seci, de-apărare. Vite-nzăuate, mișeilor, vînzătorilor de țară... Ar fi trebuit să mor, mă, boilor, altfel, mă, în luptă cu păgînii ăi mari, mă, nu cu voi ! Pentru libertate...*

— *Mai taci odată și du-te la Dracu', pe urma stăpînutău ! răcnește un glas rău, foarte aproape de el, și Codre simte cum un tăiș greu și rece îl izbește în grumaz. Căzut cu fața-n zăpadă, mînios, scuipă un val cald, sărat, apoi horcăie anevoie, încăpățînat.*

— *Cu turcii... pentru liberta... pentru liber...*

Din nou ceva îl străpunge în spate. Se răsucește, bîjbîie puțin prin zăpadă, simțind că nu se mai poate ridica ; simte alte patru săbii străbătîndu-i prin cămașa subțire de zale și răsucindu-i-se în trup.

„Moartea e rece și arde totuși ca focul", gîndește Codre mirat. Și în timp ce ochii lui începotoșați mai prind a zări cum pe zăpadă, chiar lîngă obrazul său a înflorit un bujor („eu, eu sînt și zăpada, și sîngele", își spune), gîndul său ultim zboară ca un fulg spre femeia lui care-l așteaptă ascunsă în casa bătrînească din Corbii Argeșului, cu cele două fete mai micșoare și cu pîntecul greu de pruncul ce va veni curînd fără ca el să-l vadă vreodată...

— *Haideți, poruncește un glas, la sfîrșitul acestei împresurări neloaiale. Luați-i pe ăștia doi. Îi ducem Voievodului Basarab Laiotă, să-i vază. Treizeci de arginți vom lua de fiecare.*

— *Și cu streinul, cu* viniținanul, *ce facem ?*

Cel care poruncise, o căpetenie, pesemne, ridică din umeri, își șterge sabia în zăpadă, apoi arată cu bărbia spre călugărașii care-au înghețat în barcă de frig și de frică.

— *Pe talian să-l ia monahii ăștia și să-l îngroape unde-or dori. Dă-ncoace straiele mortului. Sînt frînceștiși-s scumpe. Ar fi păcat să le vîndă popii ăștia și nu noi. Hm, mă întreb, ce naiba o fi căutat veneticul printre oamenii lui Drăculea ? Da' ce-a căutat, a găsit !*

. . . . . .

Dar nici pe pictor n-au mai apucat să-l îngroape. Călugării din barcă au plecat în grabă, spre mînăstire, închinîndu-se și tremurînd, uitîndu-se înfricoșați cînd pe

mal, la oamenii lui Laiotă care începuseră să se certe pentru hainele și armele morților, cînd în sus, spre văzduhul mohorît ce se pregătea pentru o nouă viscolire.

...Și-a nins apoi mereu, iarnă de iarnă, un fulg, mii, stoluri de mii, întuneric alb și imens de năluciri aparent imateriale, căzînd și amestecîndu-se încă din plutirea lor rînduită și iute-pieritoare cu însăși viețile și gîndurile oamenilor de pe acest pămînt iubit și frumos, lacom de rod și liniște, de-nțelepciune și-nnoire, de dăruiri și perenitate...

1 Scrisoarea a fost trimisă de Vlad Ţepeş la 11 Febr. 1462 din cetatea Giurgiu către regele Matei Corvin, printr-un curier secret şi sol care era — în cazul de faţă însuşi grămăticul domnesc — Radu Farma, alcătuitorul textului latin. După obiceiul vremii, scrisoarea a fost dictată de domn secretarului său care a scris-o în *limba latină*, însă cu întorsături de frază şi forme sintactice proprii limbii române. O copie a acestei scrisori latine a fost descoperită de Nicolae Iorga între documentele istoricului Hartmann Schedel, în Biblioteca de Stat din München. Textul pe care l-am folosit ca motto pentru întreg romanul meu e reprodus după G. Mihăilă şi Dan Zamfirescu *Literatura română veche*, Ed. Tineretului, 1969, vol. I, pg. 43—44. Această scrisoare rămasă de la Ţepeş (printre alte acte şi scrisori în latină şi slavonă) poate fi considerată o veritabilă şi dramatică filă de cronică a Ţării Româneşti incluzînd în ea motivările politice şi diplomatice ale viteazului domn în anul 1462, anul marii înfruntări dintre români şi Mahomed, cuceritorul Bizanţului, şi de asemeni *un document biografic* (prin cele cîteva date precise despre acţiunile şi planurile lui Vlad Ţepeş) şi chiar un fel de portret moral al voievodului a cărui viaţă nu se cunoaşte cu exactitate, din lipsă de surse sigure. De aceea îmi îngădui în continuare la această notă, să reproduc întreg conţinutul scrisorii către Matei Corvin, folosind textul de care vorbeam mai sus.

Copie a scrisorii către preaînălţatul domn, regele Ungariei, de la Vlad, voievodul Ţării Transalpine, din părţile turceşti.

Preaînălțate Principe și Doamne, milostiv nouă! In alte scrisori am scris Măriei Tale cum turcii, dușmanii cei mai crunți ai crucii lui Hristos, au trimis la noi solii lor cei mari, ca să nu mai ținem pacea și legătura făcută și întocmită între Măria Ta și noi și să nu mai serbăm nunta, ci să ne alipim numai de dînșii și să mergem la Poarta împăratului însuși al turcilor, adică la curtea lui; iar dacă nu ne vom lăsa de pacea și de legătura și de nunta Măriei Tale, atunci nici turcii nu vor voi să țină pace cu noi. Au mai trimis și pe un sfetnic de frunte al împăratului turcesc, anume Hamza beg de Nicopol, ca să hotărască granița la Dunăre, pentru ca, dacă acel Hamza beg ar fi putut să ne aducă în vreun chip, cu șiretenii ori pe credință, ori cu altă înșelăciune, la Poartă, bine, iar de unde nu, să caute a ne prinde și a ne duce prins.

Dar, cu îndurarea lui Dumnezeu, pe cînd mergeam spre hotarul acela, am aflat deșpre șiretenia și vicleșugul lor și noi am fost aceia care am pus mîna pe acel Hamza beg, în ținutul și în țara lor, lîngă o cetate numită Giurgiu. Deschizînd turcii cetatea, la strigătele oamenilor noștri, cu gîndul ca să între ai lor, ai noștri — amestecîndu-se cu ei — au intrat și au dobîndit cetatea, pe care am și ars-o îndată...

...Măria Ta să știi că, de astă dată, acestea le-am săvîrșit în paguba lor, a celor care ne tot îndemnau cu stăruințele lor să lăsăm pe creștini și să ne alipim lor. Deci să știi, Măria Ta, că am călcat pacea cu ei nu pentru vreun folos al nostru, ci pentru cinstea Măriei Tale și a sfintei coroane a Măriei Tale și pentru păstrarea creștinătății întregi și pentru întărirea legii catolice.

Văzînd ei ceea ce am făcut, au părăsit gîlcevile și certurile pe care le aveau pînă acum în toate alte părți, atît dinspre țara și coroana cea sfîntă a Măriei Tale, cît și din toate celelalte părți, și și-au aruncat toată turbarea asupră-ne. Cum se va deschide vremea, adică primăvara, au de gînd să vie dușmănește, cu toată puterea lor. Insă vaduri n-au, căci vadurile lor de la Dunăre, în afară de Vidin, am pus să le ardă, să le nimicească și să le facă pustii. Deoarece pe la vadul Vidinului prea puțin pot să ne aducă vreun rău, ei ar vrea să-și aducă vasele de la Constantinopol și Galipole, pe Mare, la Dunăre.

Deci, Măria Ta, milostive Doamne, dacă voia Măriei Tale este să ai luptă cu ei, atunci strînge-ți toată țara și tot poporul de oaste, atît călărețiii, cît și pedestrașii, adu-i în această țară de peste munți a noastră și binevoiește să te bați aici cu ei. Iar dacă nu vrei să vii Măria Ta însuți, atunci fii bun și trimite-ți

oastea întreagă în părțile transilvane ale Măriei Tale, încă de la sărbătoarea Sfîntului Grigorie. Dacă însă Măria Ta nu vrei să dai toată oastea, atunci dă numai cît ți-e voia, măcar Transilvania și părțile secuiești. Iar dacă Măria Ta voiești să ne dai vreun ajutor, atunci Măria Ta să fii bun a nu ne zăbovi, ci să ne spui cu adevărat gîndul Măriei Tale. Pe omul nostru, care aduce scrisoarea, de data aceasta să nu-l întîrzii, mă rog, Măria Ta, ci să mi-l trimiți înapoi, îndată și iute. Pentru că în nici un chip nu vrem să lăsăm în drum ce am început, ci să ducem lucrul la capăt. Căci, dacă Dumnezeu cel atotputernic va asculta rugăciunile și dorințele creștinilor și-și va apleca auzul cu bunăvoință spre rugăciunile umiliților săi și ne va da astfel de biruință împotriva păgînilor, dușmani ai crucii lui Hristos, va fi cea mai mare cinste și folos și ajutor sufletesc pentru Măria Ta și sfînta coroană a Măriei Tale și pentru toată creștinătatea cea adevărată; deoarece nu vrem să fugim înaintea sălbăticiei lor, ci să avem, în orice chip, luptă cu ei. Iar dacă vom ajunge, ferească Dumnezeu, la un sfîrșit rău și va pieri această țărișoară a noastră, nici Măria Ta nu vei avea folos și înlesnire de așa ceva, pentru că va fi spre paguba creștinătății întregi. De altminteri, să crezi ce va spune Măriei Tale acest om al nostru Radul Farma (Gramaticul), ca și cum am grăi noi de față cu Măria Ta.

Din cetatea Giurgiu, în ziua a cincea (joi), de sărbătoarea fericitei fecioare Scolastica, anul 1462.

2 *Aeneas Sylvius Piccolomini* (1405—1464), erudit și umanist italian, ajuns papă sub numele de Pius II (pontificatul său între 1458—1464) a scris numeroase lucrări literare, istorice, memorialistice, discursuri etc.

Dintre acestea fac parte: o Cosmografie (în latină, cu subtitlul *Historia rerum ubique gestarum locorumque descriptio*, rămasă în mss. pînă în 1489 cînd a fost tipărită în ediție princeps la Memmingen; o vastă lucrare memorialistică intitulată: *Comentarii rerum memorabilium quae temporibus suis contigerunt* adică *Comentarii despre faptele demne de amintire petrecute în vremea sa.*

În ambele lucrări foarte însemnate pentru istoria Europei în secolul al XV-lea există numeroase și precise informații și mărturii despre români, Țara Românească și Transilvania, despre limba română, despre politica și războaiele românilor cu turcii, despre domnii români contemporani cu Pius al II-lea etc.

Am folosit multe dintre aceste date din opera marelui pontif (cît și *despre* el, prin intermediul unor cunoscuți istorici și cercetători români ai epocii, ca N. Iorga, I. Minea, Șerban Papacostea, Nicolae Stoicescu, G. Lăzărescu, Matei Cazacu ș.a.) în cap. 7 al romanului meu.

3 Walerand de Wawrin (născut pe la începutul sec. XV — mort după 1469), cavaler burgund, șambelan al ducelui Filip cel Bun, a fost comandant al flotei burgunde trimise în Cruciada din 1444—1445 împotriva turcilor, în sprijinul lui Ioan Paleologul, împăratul Bizanțului. A scris o interesantă *relație a călătoriei sale în Balcani și pe Dunăre*, care a fost încorporată de unchiul său, cronicarul Jehan de Wawrin, în *Anchiennes Cronicques d'Engleterre*. Cuprinde foarte numeroase date pentru istoria românilor, a bizantinilor, ungurilor și — în genere — a popoarelor din Balcani, în vremea Cruciadei din 1444—45 la care Walerand a participat direct.

4 *Vlad Vintilă*, voievod al Țării Românești, cunoscut și sub numele de Vlad Vintilă de la Slatina, a domnit între 1532—1535.

5 *Cicero Marcus Tullius Cicero* (106—43 î.e.n.), om politic, scriitor, și orator latin, consul (63), partizanul lui Cezar și apoi al lui Octavian — moare asasinat din ordinul lui Antonius. Dintre discursurile sale politice cele mai cunoscute sînt *Catilinarele* și *Filipicele*.
A scris tratate de retorică și de stil, studii filozofice, scrieri etice, maxime etc.

6 *Alexandru Aldea*, fiul nelegitim al lui Mircea cel Bătrîn; a domnit între 1431—1436.

7 *Letopisețul Cantacuzinesc*, cronică anonimă a Țării Românești, atribuită de unii istorici logofătului Stoica Ludescu. E scrisă de pe poziții favorabile grupării boierești a Cantacuzinilor. Relatează evenimentele pînă la 1690.

8 *Niccolo de Modrussa* (Nicolaus Modrusienses), episcop în Dalmația, diplomat și istoric italian. A fost legat papal la Buda între 1462 și 63 ; a scris, ceva mai tîrziu după misiunea sa diplomatică din Ungaria, o *Istorie a Războaielor goților* (germanilor) în care există prețioase date despre luptele creștinilor cu turcii.

9 *Mehmed Neșri*, cronicar turc (născut în sec. XV, mort la începutul sec. XVI, cca 1520), care a trăit în vremea domniei sultanilor Murad al II-lea (1421—1451), Mehmed al II-lea (1451—1481), Baiazid al II-lea (1841—1512) și Selim I. Cronica lui despre *Istoria dinastiei otomane* a stat în atenția orientaliștilor și turcologilor și reprezintă unul dintre izvoarele cele mai însemnate pentru sec. XV și începutul sec. XVI.

10 *Pretendentul Dan* (Dan al III-lea sau Dan cel Tînăr) era fiul lui Vladislav al IIlea. A intrat în 1456 în Țara Românească cu oaste și a fost prins și ucis de Țepeș, care — după legendă — l-ar fi pus pe Dan să-și sape singur groapa și apoi l-ar fi decapitat.

11 *Filippo Buonaccorsi Callimachus* (1437—1496), istoric de origină italiană, a trăit la Curtea Polonă, fiind preceptorul fiilor regelui Cazimir și cronicarul oficial de curte al acestuia.

12 Din Instrucțiunile senatului venețian către trimisul său — din aprilie 1463.

13 Hodja Saadeddin sau complet *SA'ADEDDIN Mehmed Hodja Efendi*, cărturar de seamă care a trăit în sec. XVI, ajuns Hodja, adică sfetnic, apoi șeih al islamului, conducător al bisericii mahomedane, a scris cea mai amănunțită relatare a istoriei turcilor de la începutul secolului XIII pînă la moartea lui Selim I (1520) — intitulată *Coroana Istoriilor*.

14 *Domenico Balbi* a fost ambasadorul Veneției la Constantinopol în anul 1462 ; în această calitate a informat permanent Republica Sf. Marcu despre războiul purtat de Mahomed al II-lea în 1462 la Dunărea de Jos. Raportul lui din 28 iulie 1462 e o sursă sigură despre victoria lui Vlad Țepeș asupra Sultanului

15 *Tursun Bei* a trăit în vremea sultanilor Mehmed al II-lea (1431—1481) și Baiazid al II-lea (1481—1512). A asistat în 1453 la asediul și cucerirea Constantinopolului și apoi la alte expediții ale lui Mehmed al II-lea. În timpul luptei dintre Mahomed al II-lea și Vlad Țepeș, Tursun Bei era *secretar de divan*, funcție înaltă în aparatul administrativ otoman al vremii. A rămas cunoscut în istoriografia otomană prin opera sa principală *Istoria sultanului Mehmed-han, părintele cuceritor.*

16 *Constantin Mihailovici* (sau Mihail Constantinovici după unele copii) a trăit între 1435 și 1501. Era sîrb din Ostrovița. A căzut prizonier la turci în prima tinerețe și a ajuns ienicer în oastea lui Mahomed al II-lea, participînd direct la luptele din 1462 împotriva lui Vlad Țepeș. A căzut prizonier din nou, de data asta la unguri (1463), de unde a izbutit apoi să ajungă în Polonia. Acolo, între 1496—1501, la bătrînețe deci, *și-a dictat* amintirile, care au fost cunoscute apoi sub denumirea de *Memoriile unui ienicer* sau *Cronică turcă între 1497—1501.*

17 *Omar Khayyam.* Poet, om de știință și filozof persan care a trăit între 1040—1123. Celebritatea sa literară se datorește *catrenelor* sale numite *Rubaiate*, traduse în multe limbi europene.

18 *Michael Bocignoli din Raguza* (— mort după 1534) a stat în Țara Românească puțin înainte de 1512 și a strîns numeroase informații despre români și luptele lor cu turcii. Epistola sa scrisă în 1524 către unul dintre secretarii Împăratului Carol Quintul e compusă după tipicul scrisorilor informative de propagandă împotriva turcilor, conținînd și o scurtă schițare geografică și istorică a Țării Românești, considerată un pion important în lupta pentru stăvilirea turcilor pe Dunăre.

19 *Laonic Chalcocondil* cronicar bizantin (născut probabil prin 1423, mort probabil la 1470, sau chiar 1490).
Lucrarea sa *Expuneri istorice* (cu subtitlul: *Creșterea puterii turcești, căderea Împărăției bizantine)* conține descrierea evenimentelor marcante, dinaintea și după căderea Bizanțului, evenimente al căror martor ocular și cronicar a fost autorul însuși. Pentru compunerea cronicii sale, Chalcocondil a strîns infor-

mații foarte multe despre popoarele din Balcani și despre cele cu care turcii veniseră în contact, printre care și poporul român. Războiul din 1462 dintre Mahomed II și Vlad Țepeș e înfățișat pe larg, autorul exprimîndu-și admirația și uimirea în fața vitejiei românilor și a rezistenței organizată de Țepeș împotriva turcilor.

20 *Matei Corvin*, rege al Ungariei între 1458—1490, a revenit asupra atitudinii lui ostile față de Vlad Țepeș la cîtva timp după ce l-a arestat. În 1475 Vlad e numit Căpitan al armatelor regale ungurești în luptele împotriva turcilor; în 1476 Matei îl ajută să-și recîștige domnia, alăturîndu-se deci acțiunii de recunoaștere a meritelor lui Vlad în sprijinul creștinității, în cruciada antiotomană.

21 *Gavril Protul. Gavriil*, conducătorul sau *Protul* comunității călugărești de la Muntele Athos, cărturar de seamă din sec. XVI, reprezentant al literaturii hagiografice și istorice din acel timp. În lucrarea sa hagiografică *Viața lui Nifon* (care e de fapt biografia lui Nifon al II-lea, patriarhul Constantinopolului dintre 1486—1488) există numeroase date *reale* din istoria vremii, precum și relatarea evenimentelor politice din Țara Românească între 1504—1521, fiind în același timp și un fel de Cronică a domniei lui Neagoe Basarab.

CUPRINS

Cuvînt înainte 7

Capitolul 1 11
Capitolul 2 24
Capitolul 3 52
Capitolul 4 71
Capitolul 5 78
Capitolul 6 106
Capitolul 7 124
Capitolul 8 143
Capitolul 9 169
Capitolul 10 192
Capitolul 11 227
Capitolul 12 236
Capitolul 13 264
Capitolul 14 278
Capitolul 15 294
Capitolul 16 314
Capitolul 17 327

Note 335